

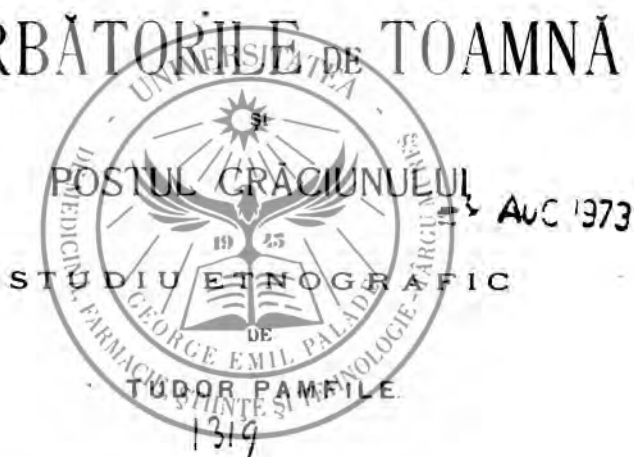
ACADEMIA ROMÂNĂ

DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
CULEGERI ȘI STUDII

XIX.

SĂRBĂTORILE LA ROMÂNI

SĂRBĂTORILE DE TOAMNĂ

ȘEDINȚA DELA 27 MAIU 1913.

10 IUN 1982

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITS

VIENA
GEROLD & Comp.

1914

DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN

- I. *Hora din Cartal*, de Pompiliu Pârvescu, 1908 . . . L. 3.—
- II. *Cîmiliturile românești*, de T. Pamfile, 1908 » 1.—
- III. *Poezii populare din Maramureș*, de Tit Bud, 1908 » 1.—
- IV. *Cîntece și urături*, de Al. Vasiliu, 1909. » 5.—
- V. *Din literatura populară*, de N. Păsculescu, 1909. » 6.—
- VI. *Jocuri de copii*, de T. Pamfile, 1909 » 1.—
- VII. *Sărbătorile poporului*, de C. Rădulescu-Codin și
D. Mihalache, 1910. » 1.—
- VIII. *Industria casnică la Români*, de T. Pamfile.
Premiul «Neuschotz» din Sibiu, 1909, 1910 » 10.—
- IX. *Hore și chiuături din Bucovina*, de S. P. Marian, 1911. » 2.—
- X. *Legende, tradiții și amintiri istorice*, de C. Rădulescu-
Codin, 1910. » 1.50
- XI. *Sărbătorile de vară la Români*, de T. Pamfile, 1911. » 2.—
- XII. *Cîntece de țară*, adunate de T. Pamfile, 1913 » 4.—
- XIII. *Boli și leacuri, la oameni, vite și păsări*, după dati-
nele și credințele poporului român adușate din
Țepu (Țecucia) de T. Pamfile, 1911 » 1.—
- XIV. *Cîntece populare românești din Comitatul Bihar (Un-
aria)*, adunate de Bela Birtok, 1913 » 5.—
- XV. *Vremuri înțelepte. Povești și legende românești, ca-
lese* de Dumitru Furtună, 1913 » 1.—
- XVI. *Agricultura la Români*, de T. Pamfile, 1913 » 5.—
- XVII. *Ingerul Românului. Povești și legende din popor*, de
C. Rădulescu-Codin, 1913 » 4.—
- XVIII. *Povestea lumii de demult*, după credințele poporului
român, de T. Pamfile, 1913 » 2.—
- XIX. *Sărbătorile la Români: Sărbătorile de toamnă și Postul
Crăciunului*, de T. Pamfile, 1914 » 2.—
- XX. *Sărbătorile la Români: Crăciunul*, de T. Pamfile *sub presă*
- XXI. *Superstițiile poporului român*, de G. F. Căușanu.
Premiul Adamachi din 1913 *sub presă*
- XXII. *Colinde din Ardeal*, culese de Alexiu Viciu, 1914 » 2.—
- XXIII. *Cuvinte scumpe. Taclale, povești și legende românești*,
culese de D. Furtună, 1914 » 1.50

ZIUA MACAVEILOR.

Luna lui *August* ¹ începe cu *Ziua Macaveilor* ², numită și *Ziua Macoveilor* ³, *Macovei* ⁴, *Macavei* sau *Ziua crucii de vară* ⁵, serbându-se de fapt *Inchinarea sau Scoaterea sfintei cruci*.

Prin Bucovina se crede că acest *Macaveiu* are *șapte capete* iscusite, dar că păgânii, cu toată înțelepciunea sa, l-au ars în cuptor, de viu ⁶. În această credință găsim de bună samă un răsunset al celor scrise în *Viețile sfinților* cu privire la *Cei șapte frați după trup cari s'au numit Macabei*, ucenicii preotului Eleazar din Ierusalim, feciorii Salomoniei, cari au fost uciși de către Antioh.

Prin jud. Neamț se crede pe alocurea că au fost odată numai *cinci Macovei*, cari se și serbează ⁷.

1. *August* se mai numește în popor și *Agust*, *Agost*; Marian, *Sărbătorile*, I, p. 96: *Augustu, Aust, Măslăruu, Gustar, Gșteu* sau *Secerar*, — luna secerișului. — În Gr. Tocilescu, *Materialia folkloristice*, p. 1198, găsim aceste șire, — de bună samă o compoziție, — date ca populare:

În <i>August</i> este treferișul, Și la graiu (= grâu?) alis-velişul, Alcargă pretutindeni gloate, Unii la vie, alții la cărșmuri, De muncă oboșiți, ei, biet, n'au rastimpuri.	Numai leneșii asigură Sa le pice mura 'n gură. Du-te, leneșule, și strânge Și la iarnă nu mai plânge, Ajută pe alții, împacă Și ție parte să-ți faci!
--	--

2. Marian, *Insectele*, p. 168.

3. Culegere din jud. Neamț.

4. Culegere din com. Bălțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

5. Culegere din com. Vânătorii-Neamțului, jud. Neamț, comunic. de d-l V. Știrbu.

6. Dict. de Gh. Bilețcki, com. Voloca, comunic. de d-na E. N. Voronca, — Voronca, *Datunile*, p. 561: «In Voloca, despre Macaveiu se spune... [că] a avut 7 capete; [păgânii] l-au prins și l-au pus să-l ardă; a venit însă unul cu un cap și acela l-a scapat».

7. Cred. Rom. din Bălțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

În această zi, prin Bucovina, se face *aghiasma* în grădini, pentru *insectele* și *viermii* vătămători pomilor și legumelor. În com. Ropcea se duc la biserică snopi de *flori*, *buruieni* și *spice*. Aceste flori și buruieni, după ce se vor sfinți, vor fi bune de întrebuințat în scaldătorile sau băile oamenilor bolnavi; spicele imblătite, după ce s'au sfințit, dau cea mai bună sămânță de sămănat¹. *Macul* sfințit în această zi nu face *viermi*².

Prin jud. Neamț această zi se ține de către gospodine, pentru ca să le fie copiii feriți de boli «și alte năpaste»³. Prin alte părți, tot din acest județ, se crede că în această zi nu-i este nimănui îngăduit să culegă *cânepi*. «Sunt cazuri când s'au găsit culegători morți în cânepă».⁴

Prin Țara-Românească, pe unde această sărbătoare se numește *Ziua-Crucii*, preoții, ca de obicei, umblă «cu zi'ntâi» — *boterza*, iar poporul o păzește cu neluctanță să nu fie ferit de *friguri*⁵. Același nume îl poartă sărbătoarea și prin Oltenia; pe aici însă o serbează numai femeile⁶, «că e rău de Iovitură de moarte».

Tot prin unele părți ale Olteniei, sărbătoarea aceasta se cheamă și *Macoveiul stupilor*; deci în această zi este data de a se reteză, de a se tăia fagurii, luându-se mierea și lăsându-se albinelor numai atât cât le-ar trebui pentru hrana lor de peste iarnă. «Unii oameni, cari au stupi mulți, mai opresc mierea, păstrând-o în borcănase de pământ, mai pun în sticlele sau ploștele de cațiu», ca să aibă din ce să bea, după ce o amestecă bine, pe la zile mari și praznice⁷.

Vremea începând să se răcească, prin jud. Bacău se crede că nimănui nu-i este îngăduit peste această zi ca să se scalde, deoarece scaldându-se *cerbul* în apă acum, apele se răcesc⁸.

1. Voronca, *Datiunile și credințele poporului român*, p. 942.

2. *Ibidem*, p. 561.

3. Cred. Rom. din Balțatești, comunic. de d-l I. Preutescu.

4. Cred. Rom. din Vânătorii Neamțului, comunic. de d-l V. Știrbu.

5. C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, p. 82.

6. *Calendarul ilustrat*, Craiova 1911, la zi.

7. Dat. Rom. din Voicesti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.—Cred. Rom. din Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu: «1 August. — *Macoveiu*, — e cap de postful Sântămariei și ziua crucii. Sunt trei zile ale *Crucii* pe an: ziua de 14 Septembrie, Duminică a treia din Postul-mare și ziua de 1 August».

8. Cred. Rom. din com. Larga, jud. Buzău, comunic. de d-l C. Gh. Vartolomeu.

POBRĚJENILE.

Ziua de 6 August, când biserica noastră serbează *Schimbară la față a Domnului nostru Isus Hristos*, poporul o numește *Pobřejeni*, *Probăjine*, *Probăjeni* în Bucovina, *Probăje*, *Probėjeni*, *Probřejeni*, *Probăjne* în Moldova, *Bobreăjan*, *Pobreăjen*, *Pobřejenia*, *Pobrijenia*¹ *Obřejenia*² sau *Ohřejenia* în Țara Românească și Oltenia.

Poporul nostru crede că din această zi începe să se *probăje-nească*, adică să se îngălbenească frunza codrului³. Prin unele părți se zice chiar că în această zi se *probozește* câmpul și codrul⁴.

Mai pretutînd se crede că oricine are datoria să se poarte bine cu ai săi, — copiii mai ales, — să fie ascultători și cumiști, ca să nu fie *proboziți*, — ocăriți sau muștrați în această zi, căci altfel vor fi *proboziți* tot anul⁵. În deobște oamenii nu trebuie să se *probozească*, — «huească», între dănsii⁶.

Prin jud. Neamț, gospodarii caută să fie apucați de această zi împăcați și împăciuiți unii cu alții, căci altfel această sărbătoare îi va *probozi* și vor rămănea vrășmași peste an⁷.

Multe gospodine și cate odată și unii gospodari se păzesc ca să nu mănânce *mere*, *pere* sau *perje* până la această zi; în această zi însă pot mîncă, deoarece *cerul* este deschis⁸. Oricum, la această

1. G. Hadulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, 1901, p. 10.

2. Com. Voicesti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

3. *Șesătoarea*, I, p. 128. — Cred. Rom. din com. Larga, jud. Bacău, comunic. de d-l C. Gh. Vartolomeiu.

4. *Șesătoarea*, II, p. 52.

5. Cred. Rom. din com. Scănteia, jud. Vaslui, comunic. de d-l E. Vuza.—Voronca, *Datinele*, p. 693.

6. *Șesătoarea*, VI, p. 52. — Cred. Rom. din com. Larga, jud. Bacău, —comunic. de d-l C. Gh. Vartolomeiu.

7. Cred. Rom. din com. Balțatești, comunic. de d-l I. Preutescu.

8. Voronca, *op. cit.*, p. 792.

sărbătoare se desleagă, — se îngăduiește, — mâncarea *șvamei* sau *strugurilor*, când se și duc la biserică spre a se sfinți. Prin jud. Tutova se zice chiar că cel ce mănâncă struguri înainte de această zi, «și afurisește mațele» ¹.

Prin Bucovina, *Moșii de Schimbarea la față* se sfințesc, — se zice, — «prin rugăciune asupra *strugurilor* duși la biserică, din cari gustând oamenii drept naforă, se socotesc astfel ca pomana *moșilor*. Dar și afară de biserică, dau acasă matroanele această șomană de struguri; însă la *Schimbarea la față* se află puțini struguri *prispitivi*, *copți*» ².

Prin jud. Fălciu în această zi se duce la biserică *must* făcut din *șvama vâratecă*, pentru *apaos*; alții fac colivă de struguri ³.

Aromânii din Strumița nu mănâncă struguri până în ziua de 6 August, cum fac și ceilalți Aromâni din alte părți. În ziua aceasta, fiind sărbătoarea *Schimbarea la față*, toți Aromânii cari au vii, aduc struguri la biserică, în străchini ori în coșuri de nuiele, și după ce preotul cetește asupra strugurilor și-i binecuvăntează, creștinii ieau în gură câte o boabă. De aici încolo este deslegată la mâncare de struguri. «În Moldova e obiceiul ca atunci când se iea în gură o boabă din strugurul cetit, se zice: «pomă nouă în gură veche». În Macedonia, când gustă întâu dintr'un fruct nou, zic: «sănătatea a noastră, hiavra *Ūveilor*» adică: «nouă sănătatea iar *Ovreilor* frigurile» ⁴.

Deoarece în această zi din postul Sântă-Măriei nu este îngăduită mâncarea de pește și *șildeșii*, în cinstea *Pobrejenilor*, aceste mâncăruri sunt *deslegate*, chiar de ar cădea într'o Miercuri sau Vineri.

Prin Bucovina se duc faguri de miere sau miere ca colivă la biserică ⁵.

Pobrejenile socotindu-se ca zi de hotar pentru vară, urmează că *apele*, după credința poporului, se răcesc în această zi. *Cerhiu* le spurcă, urinându-se în ele, și deci dela această zi înainte nimănu nu-i mai este îngăduit să se scalde ⁶.

Berzele se duc, — «se călătoresc», — iar *șerpii*, *șopârtele*, *guș-*

1. Cred. Rom. din com. Schineni, comunic. de d-nii frați Kahu.

2. Marian, *Immormântarea*, p. 392.

3. *Etym. magn. rom.* p. 1260.

4. I. Nenitescu, *Dela Români din Turcia europeană*, p. 24.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 1179.

6. C. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, p. 88.

terii și toate jigăniile intră în pământ. Care vietate nu va fi intrată până la această zi, se poate omori; în deobște șerpuii trebuiesc neapărat ucși. Dacă din întâmplare un voinic vede un șarpe și nu-l omoară, acel șarpe se va preface în *smen*. Dacă șarpele va fi văzut de o femeie și nu va fi ucis, el va muri până la anul ¹.

Prin Oltenia se crede că în această zi este bine ca fiecare să-și iea și să-și păstreze câte o crecuța cu șapte prune, și câteva alune într'un loc indosit, unde nimeni să nu umble ca să le atingă ori să le strice, căci ele vor fi bune de friguri și de alte boale în cursul anului ².

Prin jud. Mehedinți femeile se duc la pădure și despoiate, caută alune, pe cări le culeg făcând trei închinăciuni. Aceste alune sunt bune pentru friguri ³.

Prin jud. Muscel se crede că la această sărbătoare este bine să se fure flori de țigra, cari să se plămădească în apă neîncepută. Din această apă să bea orișicine chiar din această zi, ca să fie ferit peste an de brâncă și alte umflături. Oricum, cel care căpătă brânca, dacă bea din această apă, se crede că se tămăduiește.

Acum se culeg de pe câmp *avrămeasa*, *impărăteasa*, *mușetelul*, *leușteanul* și *usturâul de sâmulăstră*, precum și alte bălării, cari vor fi folosite peste an ca leacuri împotriva multor boale.

Fetele nu se taie, — nu se tă, căci dacă ar face astfel, coadele nu le-ar mai crește, întrucât, cum mică jarba nu va mai crește peste această zi de început al toamnei.

Prin Bucovina se mai spune că această zi trebuie ținută «pentru guri» ⁴.

În sfârșit sărbătoarea aceasta trebuie ținută pentrucă... «trebuie ținută». «Acum vreo câțiva ani, — ni se povestește din jud. Vâlcea, un om s'a dus cu carul să iea din fânul ce-l avea peste Olt în zăvoiu. Nici n'a apucat să treacă Oltul dincolo, căci i s'a fărâmat carul, ducându-se pe apă la vale și ne mai găsind în urmă decât o roată, afară de proțap, pe care l-au scos boii inot la mal» ⁵.

1. R.-Codin, Mihalache, *Sărbătorile*, p. 82.

2. Dat. și cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l St. St. Tuțescu.

3. *Etyrn. magn. rom.*, p. 451.

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 82—3.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 694.

6. Culegere din com. Voicesti, comunic. de d-l I. N. Popescu, învățator.

SĂNTĂ-MĂRIILE.

1. Maica Domnului.

Răposatul *Păr. Sim. Fl. Marian* ne-a lăsat o lucrare întreagă și completă cu privire la persoana Sfintei Fecioare Maria¹, care cuprinde următoarele capitole: 1. *Nașterea Maicei Domnului*, 2. *Maica Domnului în stare binecuvântată*, 3. *Maica Domnului și Crăciun*, 4. *Maica Domnului și Trif cel nebun*, 5. *Fuga Maicei Domnului la Egipt*, 6. *Maica Domnului și păingănușul*, 7. *Căutarea Domnului Isus Hristos*, 8. *Adormirea Maicei Domnului și* 9. *Maica Domnului, scăparea oamenilor*.

În cele ce urmează, vom alina la aceste capitole, — numai în parte, — material mediu, vom adăuga ca al 10-lea capitol: *Minunile Maicei Domnului*, lăsând, firește, de-o parte interesantul material cu privire la «Minunile Maicei Domnului», recte: «Călătoria Maicei Domnului la Iad» și «Visul Maicei Domnului», de origine cărturărească.

Adaugeri la *Maica Domnului și Crăciun* se vor face când va fi vorba despre *Nașterea Domnului nostru Isus Hristos*, cu prilejul descrierii *Crăciunului* cu toate datinile sale.

La *Maica Domnului și Trif* se adaug următoarele două povestiri:

Intâia, care se aude prin jud. Covurlui, are următorul cuprins:

«Și la patruzeci de zile după Nașterea Mântuitorului, *Maica Domnului* luă doi pui de turturle și porni spre biserică, că se împlinise sorocul după lege. Mergea să-și închine pruncul la templu.

Cum mergea pe drum, iată că într'o grădină sub un copac, sta *Trif* cu un cuțitaș în mână și curăția pomii de omizi. *Trif*,

1. *Legendele Maicei Domnului*, București 1904.

când vede pe Maica Domnului, începe s'o tușească¹, crezând că ar fi o altă femeie și nu Ea.

Maica Domnului a întors capul și a văzut pe Trif. Supărându-se, s'a întors înapoi zicând:

— Fie azi ziua ta, căci a mea o să fie mâni!

Și s'a întors acasă spre a se duce a doua zi la templu.

Și de aceea la 1 Februarie cade *Triful* (ziua sfântului Trifon), iar la 2 cade *Stratonia*, adică Întâmpinarea Domnului².

A doua povestire o au Macedo-Românii și sună:

«Maica Precista a avut un frate, pe *Sfântul Trifon*. Acesta nu prea dădea crezământ soră-sei, ca a născut pe pruncul *Isus* din binecuvântarea lui Dumnezeu, și îi puneă la îndoială cinstea ei de fată; din pricina asta nu vorbea cu dânsa și nici avea ochi s'o vadă.

Intr'una din zile, Trifon se află cu mai mulți oameni la *tâiat*³ o vie.

Iaca pe o cărare ce trecea pe lângă gardul viei, oamenii văd o femeie tinerică, frumoasă, cu un prunc în brațe, dar pe care n'o puteau cunoaște.

Măi, cine să fie femeiușca cea cu plodul în brațe? întrebă unul; și toți își aruncară ochii într'acolo.

— Cine să fie, răspunse Trifon, care cunosc pe soră-sa, — ia câteaua ceea a noastră!

Sfânta Fecioară, care se ducea să-și facă *molifta* de 40 de zile, și să inchine pe prunc în templu, se întoarse din cale înapoi, când auzi cuvintele dușmănoase. Cu cari s'o cinșia frate-său, tocmai când se ducea la sf. altar.

— Fie ziua ta azi, c'a fi a mea mâni! — și plecă înapoi.

Ajunzând acasă, spuse mamei sale:

Mamă, iea o mână de sare și o cărpă de in și fugi la vie, că frate-meu și-a tăiat nasul!

Mamă-sa luă cele ce-i spuse și într'o fugă ajunse la vie, numai c'o mână de suflet, de teamă și grijă. Când colo, găsește pe Trifon bun sănătos.

1. Când un barbat vrea să atragă atenția unei femei ori chiar și altui barbat, cu anumite scopuri, *tușește*, se face că tușește: «châ-châ», spre a nu atrage luarea-aminte a altora, cari poate din întâmplare se afla prin prejur. «Cine vrea să-și facă de cap, *tușește* și lume străină».

2. Culegere din com. Jorăști, comunic. de Par. I. C. Beldie.

3. A *tăia* viea, primăvara ori toamna, a o curăți de uscături și de ramurile nefolositoare.

— Da ce-i, mamă, de veniși așa de speriată?

— Ce să fie, dragul mamei! Ia, soră-ta mi-a spus că ți-ai tăiat nasul!

— Hm!... Cum să-l taiu!.. Căci așa, ridicând cosorul cu in-covoetura în sus,—nu l-am putut tăia; doar ia așa...

Și lăsând cosorul peste nas cu ascuțișul, făcî *harș!*, iar nasul îi pică la pământ.

Atunci mamă-sa îl luă numai decât, trânti mîna de sare peste tăietură, și punându-l la loc, îl legă cu cîrpa de in.

Trifon văzî în aceasta un semn dumnezeesc și începî a se încredința de sfințenia și binecuvîntarea dumnezească a rodului pîn-
tecelui surorii sale»¹.

La *Maica Domnului și painjănul* se adaug următoarele două povestiri:

Întîia se aude prin jud. Tecuciu și sună astfel:

«Ci-că *Maica Domnului* torcea în furcă suișor de cânepă, când vine *painjănul* și-i spune:

— Maică Precurată, eu torc mai subțire ca tine!

— Dar dacă nu vei torce, ce să-ți fac? îi zise *Maica Domnului*.

— Dacă n'oiu torce, să-mi dai tu foc aței mele; iar dacă nu, să-ți dau eu foc fuselor tale!

Mai trecî ce mai trecî și vine iar *painjănul* la *Maica Domnului* și-i zice:

— Maică Precurată, eu torc și țes tordeodată, și nu ca tine!

— Dar dacă n'ai țese, ce să-ți fac?

— Să mă ucizi!

Și s'au despărțit. Peste puțintică vreme, văzî *Maica Domnului* pânza *painjănului* cea de tot subțire și pe *painjăn* mîndru foc. Și pentrucă *Maica Domnului* nu se dădî rîniașă că pânza lui eră mai subțire decât tortul Preasfintei, lăsă gîngania să-i dea foc fuselor.

Dar *tortul* grăi atunci:

— *Maica* lui Dumnezeu, de ce mă lași să ard?

Și *Maica Fecioara* a zis:

1. Dict. de Coba Munteanu, com. Grivița, jud. Tutova, care știe poveș-tirea din Macedonia,—comunic. de d. T. Popovici. Această legendă aromă-nească, necunoscută în variante, o găsim aproape întocmai între povești-rile bulgărești; cfr. L. Schischmănoff, *Légendes religieuses bulgares*, Paris 1896. p. 125.

— Painjănule, pânza ta să fie subțire, dar tot pe unde nu-s oameni s'o țeși și nimeni să n'o poarte; iar cânepa mea să crească pe toate căile și cu dânsa să se îmbrace tot omul.

Ci-că l-ar mai fi și blăstămat: că cine va ucide un painjăn, să i se ierte «de la Dumnezeu» trei pacate¹.

Din vremea aceea, painjănul eră prigonit de oameni, iar cânepa cu mare cinste sămănată.

Văzând un painjăn cinstea cea mare la care ajunsese cânepa, își luă chipul *sămânței de cânepă*, și culoarea și-o schimbă, și picioarele și le subție, ca doar-doar va scăpa de moarte.

Maica Domnului află de această prefăcere și-l menă din nou să fie ucis și așa; iar cine îl va ucide, să i se ierte de Dumnezeu șapte pacate.

De atunci, cine ucide painjănul roșcat, cu cap și cu picioarele grase, are iertate trei pacate, iar cine ucide pe celalt, «fără cap», cu trupul ca sămânța cânepei și cu picioarele lungi și subțiri ca firele de păr, va avea de la Dumnezeu șapte pacate iertate².

A doua povestire se aude prin Oltenia și sună astfel:

«Paijenul s'a pus la întrecere cu Maica Precista: care să toarcă mai subțire.

Se pune Maica Domnului și toarcă subțire... subțire...

Un' se pune și paijenul și toarcă și mai subțire, și-și mai dă și drumu'n jos pe fir...

— Fă și tu dacă poți așa!

Când vede Maica Precista unu ca asta, c'a întrecut-o un paijen, că-i mai dă și cu sic!, — că vezi dumneata, ea nu putea să se lase pe firu-i tors,—l-a blestemat:

-- Unde-i fi tu, ori în ce colțișor ai fi băgat, să te omoare; și cin' te-o omori, să i se ierte dintr'o dată șapte pacate!»³.

1. C. Hogaș în *Arhiva*. IV, p. 494: «Această credință în popor și e întemeiată pe faptul că oarecând Maica Domnului s'ar fi întrecut cu paijenul la țesut și ca în cele din urmă, tot Maica Domnului ar fi întrecut pe paijen, dar ea, supărată de curajul lui, ar fi lăsat cuvânt în lume ca se vor ierta câte șapte pacate de fiecare paijen ce va ucide cineva». Cfr. mitul Arachneei, fiica lui Idmon, regele Colofonului, prefăcută de Minerva în paijen.

2. Culegere din com. Țepu.

3. Dict. de M. I. Dumitrașcu. com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d. N. I. Dumitrașcu.

La Cântarea Domnului Isus Hristos se adaug următoarele povestiri :

Întrăia se aude prin Bucovina ; ea se poate socoti și ca o legendă a șoarecelui și păiangânului și are următorul cuprins :

„După ce au răstignit Jidanii pe Domnul Hristos, Maica Domnului umblă plângând și văicărându-se de jale și de durere că i-au răstignit fiul. Pe unde mergea ea plângând, plângeau de jalea ei toate vietățile de pe pământ ; iarba câmpului și florile livezilor se plecau înaintea Maicei Domnului în semn de jale.

Un stol de rândunele au ieșit înaintea Maicei Domnului pe un câmp frumos și i-au spus că Fiul ei a treia zi are să învie din morți, arătându-i-se ei și Apostolilor. Atunci s'a mai liniștit Maica Domnului și a zis către rândunele :

— Voi rândunelelor, de azi înainte să fiți cele mai curate paseri de pe fața pământului ; și la care casă veți face voi cuibul, acea casă să fie cu noroc. Și cine va sparge cuibul vostru, să fie blăstămat !

A mers Maica Domnului mai departe, a trecut printr'o pădure și s'a întâlnit cu un păiangân și cu un șoarece. Și văzând păiangânul și șoarecele pe Maica Domnului plângând, i-au zis :

— De geaba plângi, vă Fiul tău e mort și nu mai învie după cum crezi tu !

Dar Maica Domnului le-a răspuns :

— Fiul meu e fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu va face ce voește !

Și s'a dus Maica Domnului mai departe, și a tot mers până ce a dat într'o pădure. Temându-se să nu rătăcească, s'a întors înapoi pe unde a venit. În timpul acesta, văzând păiangânul și șoarecele că Maica Domnului nu le-a dat nici o blagoslovenie, s'au sfătuit ca atunci când vor mai vedea-o, s'o spânzure !

A zis șoarecele către păiangân :

— Pentrucă n'a vrut Maica Domnului să ne blagoslovească, tu păiangânule fă o funie și când vom vedea-o, s'o spânzurăm !

Și n'a trecut mult, numai ce iată Maica Domnului venind tot pe acel loc, la păiangân și la șoarece. Păiangânul făcuse o ață groasă, o legase de o creangă, iar șoarecele săpase sub creangă o groapă adâncă.

Dar Maica Domnului a știut gândul păiangânului și al șoarecelui și le-a zis :

— Tu, păiangânule, ai făcut atâ să mă spânzuri pe mine ; tot spurcat și plin de viermi să fii ; și cine te va vedeă, să te ucidă ¹. Și tu, șoarecele, atâta de spurcat să fii de azi înainte, că unde vei pieri tu, să rămâie locul spurcat ; și cine te va vedeă, să te omoare ; și cine va ucide un șoarece ori un păiangân, să-i ierte Dumnezeu trei păcate !

De atunci șoarecele și păiangânul sunt spurcați ! ².

A doua povestire se aude prin Transilvania și sună precum urmează :

„A fost un om mare
Și a plecat într-o pădure mare
Și a tăiat un copac mare
Și a făcut o biserică mare.
Cu nouă uși
Cu nouă altare.

În altarul al mare, a fost *scriind* Sfânta-Maria-a-mare cartea milostivirii, de Jof până Sâmbăta.

Sâmbăta și-a făcut *cărpe* de fier și opinci de *șotel* și a plecat la *Jordan*. Și s-a întâlnit cu *Ioan*. Și a zis Maica Precista :

— Părinte Ioane, Sinte Ioane, ai văzut ceva și ai auzit, că am avut și eu un fiu din timpul meu ? Și pe toți fiii i-am putut *celi* și *adevără*, numai pe fiul meu nu l-am putut ceti și adevără.

O, Maică Fecioară, că p'ar fi să grăesc înaintea sfinției tale, că l-au prins câinii de *Jidovi*, și-l chinuiesc și'n cruce de brad îl răstignesc !

Și se luă Maica Precista pe cale, pe cărare, cu cosița albă de porumb ³, față albă șgârind și se întâlni cu *meșterul de lemn*.

- Bună ziua, meștere de lemn !

Muțumesc dumitale, Maică Precistă !

De unde vii, meștere de lemn ?

Am fost la Hristos de i-am făcut crucea ! Mi-a zis să o fac mai ușoară, și am făcut-o mai grea !

— Oh, să lucrezi cu anul și să nu ieai banul !

Muțumim dumitale, Maică Precistă !

1. Compară această credință cu cele ce rezultă din povestirile capitolului *Maica Domnului și păiangânul*, de mai înainte.

2. Dict. de d-l Nichita Bizom, com. Vatra-Dorna și comunic. de d-l Teofil Bizom, tot de acolo.

3. Cu parul ca pana hulubului alb ?

Și se luă Maica Precista pe cale, pe cărare, cu coșița albă de porumb, față albă sgâriind, și se întâlni cu meșterul de fier.

— De unde vii, meștere de fier?

— Am fost la Hristos de i-am făcut piroane în tălpi și în palmi. Mi-a zis să le fac mai mici, și le-am făcut mai mari!

— Oh, să lucrezi cu anul și să nu ieai banul!

Se luă Maica Precesta pe cale, pe cărare, cu coșita albă de porumb, față albă sgâriind și a ajuns la *Iupilat*¹. Acolo porțile erau încuiate. Maica Precesta a strigat, porțile s'au descuiat și a văzut pe fiul său chinându-se pe cruce; și a zis:

— Pentru ce te chinuești tu, o fiul meu?

— Nici pentru tine, nici pentru mine, ci pentru lumea toată. Căci n'ai auzit glas de secure în pădure și cântec de fată mare; și n'ai auzit să se despartă vițelul de vacă și vaca de vițel și copilul de mamă și mama de copil...

Și care va auzi cuvintele mele și nu le va spune la lume, la lună, la săptămână, la an, la jumătate de an, va apuca pe mâna [ce]a stângă, se va duce pe calea a strâmbă, la mese strânse, la pahare goale, la viemni ai neadormiți, în care se va *viclui* în veci, amin!

Iar care va auzi cuvintele mele și le va spune la lume, la lună, la săptămână, la an, la jumătate de an, se va duce pe mâna a dreaptă, pe calea a dreaptă, la mese puse, la pahare pline, la ingerii lui Dumnezeu, unde va *viclui* în veci, amin!²

A treia povestire ne ține din părțile de sus ale Moldovei, sub numele de *Povestea lui Dumnezeu*. Ea este versificată, după cum de altfel pare a fi fost și cea de mai sus:

Cruce'n casă,
Cruce'n masă,
Cruce 'n luspalt'unghiuri de casă;
Da asta nu-i de fel casă,
Da-i biserică frumoasă,
Cu *pristariu*
De mărgăritari,
Cu ferestile de bucăți de tămâie
[mari].
Și-i biserică mare,
Din lemn mare,

Cu nouă uși, cu nouă altare.
Maica Precestă'n mijlocu' bisericii
[eră,
'N mâna dreapta cruce sfântă,
Carte albă'n mâna stângă,
Ședeă
Și cetiă
Și-*adiveriă*
Pe toți sfinții.
Pe toți prorocii.
Pe toți șchiopii.

1. De sigur că : *Pilat*.

2. Dict. de bătrânul D. Magrineanu, de loc din com. I'râna, com. nic. de d-l C. N. Mateescu, profesor în R.-Vâlcea.

Pe toți orbii
 Și pe toată lumea.
 Și-a putut cell
 Și-adeveri
 Și'n ce chip ar fi:
 Da de fiul ei Hristos,
 Isus cel prea frumos,
 Nu l-a putut cell,
 Nu l-a putut adiverti,
 Nici în ce chip ar fi.
 Și-a pornit cu poalele strânse;
 Maica Precista
 Pe drum mergea,
 Lacrimi din ochi îi curgea,
 Mere de aur se lăcea,
 Pe toți slinții strângea,
 La Raiu îi ducea,
 Pe Hristos îl pomenia.
 Iar pe la o mijlocire de loc,
 S'a ntânit cu Moisi-Prooroc.
 — Moisi-Prooroc
 N'ai văzut,
 N'ai auzit
 De fiul meu, Hristos cel iubit?
 — Nam văzut,
 Nam auzit,
 Nici cine-i n'am oblicii stam.
 — Că eu în mijlocul bisericii stam,
 Pe scaun de aur ședeam,
 'N mâna dreaptă cruce sfântă,
 Carte albă'n mâna stângă,
 Ședeam
 Și cetiam
 Și-adeveriam
 Pe toți slinții,
 Pe toți proorocii,
 Pe toți șchiopii,
 Pe toți orbii
 Și pe toată lumea.
 Și am putut cell
 Și-adeveri
 Și'n ce chip ar fi.
 Da pe fiul meu Hristos,
 Isus cel prea frumos,
 Nu l-am putut cell,
 Nu l-am putut adiveri,
 Nici în ce chip ar fi.

— Ba, Maică, l-am văzut
 Că el e de mult știut:
 Pușca lui de vară
 Fulger de cu seară;
 Dacă-i acela,
 Eu îl știu
 Și l-am văzut
 Cum l-au chinuit
 Și l-au bătut,
 L-au prins doisprezece tâlhari,
 Jidovi cărturari,
 Nu-adevârați
 Ci rân învâțați;
 Pe cruce de chiparos l-au răstignit.
 Drept în poartă la Pilat,
 Cu pironii pironiă
 De sângele-i curgea,
 Din sânge, vin se făcea,
 Cine muria,
 Cu vin îl profunde
 Și'n pământ îl puneă.
 Pe Hristos îl pomenia.
 Cu cămesă de arzică-l îmbracă,
 De sudori vară,
 Din sudori mir se făcea:
 Cine se naștea,
 Se țolea,
 Cu mir îl muria,
 Greșin îl făcea,
 Pe Hristos îl pomenia.
 Coroana de spini'n cap îi puneă,
 De părul pe jos cădea;
 Din păr busuioc creșteă,
 Biserici se făcea,
 Preoții le slinția,
 Cu busuioc le slinția.
 Pe Hristos îl pomenia.
 Și-a pornit pe muntele *Vaștimului*
 Și a strigat din vârful muntelui:
 — Secați voi mărilor.
 Secați izvoarelor,
 Ușcați-vă voi, câmpurilor
 Ușcați-vă voi florilor,
 Ușcați-vă voi codrilor,
 Că fiul meu Hristos îi mort!
 Maica de munte s'apropiă
 Și muntele se topiă

Și'n aur și-argint se sleiă-
 Maica Precista sta
 Și se miră :
 Ce să fie astă !
 Și-atunci a strigat inger din cer :
 — O, Maică Precistă, ce-ai făcut,
 Bine n'ai făcut,
 Că lumea'n ist ceas ar să moară !
 -- Las'să moară,
 Că nu-mi pasă.
 Că fiul meu Hristos îi mort !
 — O, Maică Precistă, să te duci
 Pe cărarea lui Adam,
 La fântâna lui Iordan,
 C'acolo te-i întâlni
 Cu Maria Magdalena,
 Cu Maria lui Iacov
 Și cu toate mironosițele,
 Dimineața te-i sculă,
 Pe față albă te-i spală,
 La răsărit te-i pite,
 Pe Hristos că l-ai vedeă,
 Nici în cer, nici pe pământ,
 Foarte de cântă de Iidovi rănit. 19
 Cu Duhul îi sullă,
 Rânile i-i vindecă.
 Ea atunci s'a bucurat
 Și-așa a strigat :
 — Izvorîți voi mărilor,
 Izvorîți izvoarelor,
 Inverzâți voi câmpurilor,
 Inflorîți voi florilor,
 Faceți-vă voi pânilor,
 Infrunziți voi codrilor,
 Veseliți-vă voi paserilor,
 Că pe fiul meu, Hristos cel iubit
 L'am adiverit.
 Și s'a dus Maica Precista
 Pe cărarea lui Adam,
 La fântâna lui Iordan
 Și-acolo s'a 'ntălnit
 Cu Maria Magdalena,
 Cu Maria lui Iacov
 Și cu toate mironosițele
 Acolo a dormit.
 Cu dânsule-a vorbit.
 De dimineață s'a s.ulat.

Pe față albă s'a spălat.
 La răsărit s'a uitat.
 Pe Hristos când l-a văzut,
 Cu duhul a sullat.
 Rânile i-a vindecat.
 — O fiul meu Hristos.
 Toate puterile'n mâna ta au fost,
 Ce nu i-ai detunat.
 Ce nu i-ai trăsuit,
 În fundul Iadului
 Să-i li băgat.
 Unde stau șerpui
 Și smei
 Și balaurii
 Și toate limbile cele rele !
 — O, maica mea sfântă,
 Tu cât vorbești.
 C'urată păvătuești !
 Păr' nu m'am dat chinului
 Și naezului
 Și muncilor,
 C'inc se năstea
 Nu se boteză
 C'ine se 'mpregină.
 Nu se cumină
 Da de-nău.
 C'ine se naște, se botează,
 C'ristu se lace :
 C'ine se împreună
 Se cumină
 Și se leagă
 Oaia de miel,
 Mielul de oaie ;
 Iapa de mână,
 Mânzul de iapă ;
 Vaca de vițel.
 Vițelul de vacă ;
 Și câte-s pe pământ
 Toate una de alta !
 — O, fiul meu Hristos !
 Scrie'n cârticie' aceste cuvinte :
 Cine o spune cuvintele-aceste
 N-toată seara.
 Da nu așși în toată seara,
 Da la o jumătate de an ;
 Da nu la o jumătate de an,
 Da măcar la un an.

Aceala să dea din mâna dreaptă.
Să se ducă pe cărarea dreaptă,
La mese întinse,
La făclii aprinse.
La pahare pline,
La cuvinte bune.
Da cine-a și o

Și n'a spune-o.
Să deie din mâna stângă.
S'apuce pe cărarea strâmbă.
La mese strânse,
La făclii aprinse.
La pahare deșarte,
La cuvinte rele.

Amin. amin. amin ! 1

A patra povestire, asemenea versificată, cu mai multe amănunte însă, se aude prin partea Moldovei de jos și sună astfel.

Plecat-a un om mare
Cu un topor mare,
Pus pe spinare,
La pădurea mare,
Pe drumul cel mare,
Să taie un lemn mare,
Dintr'insul să facă o mânăstire
(mare,
Lemnul l-a allat.
În nouă l-a despicat,
Dintr'insul c'a durat
Mânăstirea cea mare.
Cu nouă altare,
Iar din lamura și crăpica mai mică
Făcî și o biserică
Mai militică.
La biserică cea mare
Cetiă Sântă-Măria-cea-mare,
La strana cea mare,
Cartea cea mare.
La mânăstirea cea mică
Cetiă Sântă-Măria-cea-mică.
La strana cea mică,

Din cartea cea mică.
Cetiă Sântă-Măria cea milostivnică,
La toți lișorii creștini cetiă.
Toți cetiau
Si adieriau.
Numur lișorul Maicei Preciste nu
(se afiă
Și nu cetiă,
Nici nu adieră,
Și Maica cu ochii îl cătă.
Purces-a Maica Domnului
De cale,
Pe cărare,
Plângând,
Vaicărând,
Față albă cărâind ?
Păr galben durăpauând ?
La mijloc de cale
Se întâlni cu Ion
Sân-Ion,
Botezătorul Domnului.
Grăi Maica Domnului ?
— Ioane,

1. Comunic. de d-l D. Furtună, com. Mânăstireni, jud. Botoșani, care adaugă : «Această poveste mi-a spus-o matușa Marghioala P. Furtună,
S'o scriu prin cărți.
S'o audă toți ;
Cine-a vrea ș'a ceti.
M'a pomeni !

Ea o zice în fiecare dimineață și sara, după rugăciune și fetelor din sat cu de-a sila le-o spune !»

2. Mai înainte am văzut :

Față albă sgârâind.

3. Păr galben *despletind* [pe apate, cum obișnuesc femeile când le moare cineva din casa ori dintre rudeniile apropiate].

Sân-Ioane,
De văzut
N'ai văzut,
De auzit
N'ai auzit,
De Hristos, fiul meu
Și fiul lui Dumnezeu,
Ce-a făcut cu dânsul neamul Ji-
|dovilor ?

Grăit-a Ion
Sân-Ion,
Botezătorul Domnului,
Către Maica Domnului :
— Maică Precurată,
De văzut
Nu l-am văzut,
De-auzit
Nu l-am auzit,
Da' am auzit
Ce Jidovii cu dânsul au făcut.
Că l-au prins
Și l-au legat
Și l-au bătut
Și l-au judecat
Și osândă i-au dat
Câinii,
Căpeștii
De Jidovi.
Chinuțu-l-au,
Horopsitu-l-au,
Cum nu s'a mai văzut
Și nu s'a mai auzit
Și nu s'a mai aflat.
Cu crucea'n spinare l-au purtat,
Pe cruce l-au ținut,
Sus l-au ridicat,
Între doi tâlhari l-au pus,
În coastă l-au înțepat,
Din coastă i-au curs
Sânge și apă.
Din sânge și apă
Viță de vie ;
Din viță de vie
Poamă,
Din poamă
Vin.
Sângele Domnului pentru creștini.

Maica plângea
Și se vâicărb,
La puțul Iordanului
Cu broasca se'nfălnă
— Bună ziua broască !
— Mulțămim, Maică !
Dar ce ești așa de măhnită ?
— Cum să nu fiu măhnită ?
Că un fiu avui
Și de acela aflat
Ce Jidovii cu dânsul au făcut.
Că l-au prins și l-au legat,
Că l-au bătut
Și l-au judecat,
Și osândă i-au dat.
Câinii,
Căpeștii
De Jidovi
Chinuțu-l-au,
Horopsitu-l-au,
Cum nu s'a mai văzut,
Cum nu s'a mai auzit
Și nu s'a mai aflat.
Cu crucea'n spinare l-au purtat,
Pe cruce l-au ținut,
Sus l-au ridicat,
Între doi tâlhari l-au pus,
În coastă l-au înțepat,
Din coastă i-au curs
Sânge și apă ;
Din sânge și apă
Viță de vie,
Din viță de vie
Poamă,
Din poamă
Vin.
Sângele Domnului pentru creștini.
Broasca grăi :
— Măicuță, nu te măhnii
Și nu te tângui,
Că și eu avui doisprezece leciorei
Ca doisprezece lucelerei,
Mititei,
Și-a venit o roată
Forforoată
Și mi-a omorât unsprezece dintr-o
[dată :

Și am rămas cu unul,
Cel mai mititel,
Mai frumuseț,
La ochi *holbățel* ¹,
La picioare crăcănățel.
Zise Maica Domnului către broas-

[că :

— Chiamă-l să-l văd și eu ?

Strigă broasca către fiu :

— Siminoace,

Busuioace,

Vin la Maica Domnului încoace !

Maica îl văzu

Și-l drăgăli

Și către broască grăi :

— Broască, broscuțică,

Tu'n apă să trăiești,

Din ea să te hrănești,

Puțuri să nu *părăduiești* ²,

In apă să mori

Și de imputit să nu te imputești.

Să fii spaimă Jidovilor.

Plecat-a Maica Domnului mai din

[parte,

Și se întâlni cu *lemnarul*,

Meșterul lemnar :

— Tu meștere lemnar,

De văzut

N'ai văzut,

De auzit

N'ai auzit,

De fiul meu,

Fiul lui Dumnezeu,

Tatăl cerului

Și al pământului ?

Răspuns-a meșterul lemnar :

— Măicuță,

Măicuță,

De auzit

Nu l-am auzit,

Dar de văzut
L-am văzut,
La curțile lui Pilat.
Il chinuiau câinii,
Căpecați
De Jidovi.

Cu spini l-au bătut,
Pe față sfântă l-au stupit,
Trestii sub unghii i-au vârit,
Pe cruce l-au răstignit,

Cuie'n palme i-au bătut,

Cui'e'n palme și tâlpi.

Chiar eu crucea i-am făcut.

De ce ziceau să i-o fac mai mică,*De ce* ³ eu i-am făcut-o mai mare,

Că să-l întinză mai tare,

— Aléi, meștere lemnar !

Blestemat să lii de azi înainte,

Ca să munțești cu anul

Și cu greu să-ți câștigi banul !

Și a purces Maica Domnului

Pe cale,

Pe cărare,

Plângând

Și văicărând,

Față dalbă zărâind,

Păr galben dărăpâând.

La pușloc de cale se'ntâlni cu fie-

[rarul,

Meșterul fierar :

— Tu, meștere fierar,

De văzut

N'ai văzut,

De auzit

N'ai auzit

De fiul meu,

Fiul lui Dumnezeu,

Tatăl cerului

Și al pământului ?

Răspuns-a meșterul fierar :

1. Holbat, ochios, cu ochii mari și bulbucați ; Eminescu zice : « Bulbucații ochi de broască ! »

2. *A se părădui*, a se dărăpăna, a se pustii (despre casele parăsite). Înțelesul versului este deci : « Prin ființa ta în apa de fântână, aceasta să nu fie socotită ca apurcată și din această pricină să se părăduiască.

3. *De ce... de ce*, cu cât... cu cât.

— Măicuță,
Măicuță,
De auzit nu l-am auzit,
Dar de văzut
L-am văzut
La curțile lui Pilat:
Il chinuiau câinii,
Căpcăni
De Jidovi.
Cu spini l-au bătut,
Pe față sfântă l-au stupit,
Trestii sub unghii i-au vârît,
Pe cruce l-au răstignit,
Cuie'n palme i-au bătut,
Cuie'n palme și 'n tălpi.
Cuiele chiar eu le-am făcut.
Adusu-mi-au fier de-ajuns și de

Eu le-am spus că nu-i de-ajuns
Și dânsii încă mi-au adus
Și din fierul dat
Eu nouăzeci și nouă de părți

(le-am jurat:
Spus-au să fac cuiele cât palma
Eu le-am făcut cât degetul
Și le-am scurtat să nu fie mari

Ca să nu-l străpungă tare.
— Alei, meștere fierar,
Blagoslovit să fii de mine,
Ca să dai odată cu ciocanul,
Să-ți iasă lesne banul!

Plecat-a Maica Domnului
Pe cale,
Pe cărare.
Și-a ajuns la Dealul-mare.
Pe deal s'a suit.
Când la mijloc de deal,
Ușa raiului închisă.
Strigă Maica:
— Petre
Sân-Petre,
De văzut
N'ai văzut,
De auzit
N'ai auzit,
De fiul meu,

Fiul lui Dumnezeu,
Stăpân cerului
Și pământului?
— Măicuță,
Măicuță,
De auzit
Nu l-am auzit,
Dar de văzut
L-am văzut
La curțile lui Pilat.
Il chinuiau câinii,
Căpcăni
De Jidovi.
Cu spini l-au bătut,
Fața sfântă i-au stupit,
Trestii sub unghii i-au vârît,
Pe cruce l-au răstignit,
Cuie'n palme i-au bătut,
Cuie'n palme și 'n tălpi.
Fiul ți-a murit
Și tu Raiu stă de-a dreapta Dom-
[nului.

Strigă Maica Domnului
Cu glas tare
— O lină meu,
Fiul lui Dumnezeu,
Stăpân cerului
Și pământului!
De văzut
Nu te-am văzut,
De auzit
Despre tine am auzit,
Ce Jidovii cu tine au făcut,
Că te-au prins
Și te-au legat,
Că te-au bătut
Și te-au judecat
Și osândă ți-au dat.
Câinii,
Căpcăni
De Jidovi
Chinuitu-te-au,
Horopsitu-te-au,
Necinstitu-te-au,
Cum nu s'a mai văzut
Și nu s'a mai auzit
Și nu s'a mai aflat.

Cu crucea'n spinare te-au purtat,
Pe cruce te-au ținut,
Sus te-au ridicat,
Între doi tâlhari te-au pus,
În coastă te-au înțepat
Din coastă au curs
Sânge și apă.
Din sânge și apă
Viță de vie,
Din viță de vie
Poamă,
Din poamă
Vin,
Stângele tău pentru creștin!

Răspuns-a fiul cu gura către Maier:

— Maică, toate s'au întâmplat,
Cu rostul lor cel adevărat,
Că nainte oamenii se luau,
Și de cununat nu se cununau;
Copiii se nășteau
Și de botezat nu se botezau;
Oamenii când muriau,
În iadul negru mergeau.
Pe-atunci, știuca'n talger nu se

Și cocoșul noaptea nu cântă.

Iar de când toate s'au întâmplat
Cu rostul lor cel adevărat,

Oamenii cari se ieau, se cunună,

Făcuții se botează,

Iadul s'a sfărâmat din temelie

Și raiul s'a deschis,

Știuca se sbate

Și cocoșul cântă.

Mai văzut-ați până acum
Urme de secure
În pădure,
Ori copil de fată mare
Și sbierând oaia după miel
Și mielul după oaie,
Ori copilul după mamă,
Și mama după copil?
De-acum toate-or îi!

Povestea asta cine o știe,

S'o spuie;

Cine n'o știe,

Să n'o spuie:

Cine-a ști-o

Și a spune-o,

It va luă Dumnezeu de mână
[dreaptă

La luna,

La săptămâna,

Și va purtă pe la mese'ntinse

Cu făclii aprinse,

Cu pahare pline,

Cu bucate bune;

Iar cine-a ști-o

Și n'a spune-o,

It va luă Dumnezeu de mână
[stângă

La luna,

La săptămâna,

Și va purtă pe la mese goale,

Cu ochii beliți,

Cu dinții rânjiți,

Amio!

1. *A se lua* = a se căsători.

2. Stând Jidovii la masa și ospătând rasol de *știucă*, îndată după răstignirea Domnului, se zice că unul dintr'înșii a zis:

— Cu toate acestea, mă tem ca nu cumva Isus Nazarineanul sa nu învie a treia zi din morți, după cum s'a laudat!

Atunci sârira alți Jidovi și strigară:

— Atunci va învia cel răstignit, când va învia *știuca* aceasta!

Dar *știuca* îndată, zice-se că a început a sări în taler și a stropi pe Jidovi pe față.

Și de atunci neamul jidovesc se crede că-i *pistruiat*. (Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu).

3. Dict. de Maria N. Rugină, com. Țepu, jud. Tecuciu.

A cincea poveștire se aude tot prin aceeaș parte a Moldovei și are părți deosebite de cea de mai sus. Ea urmează astfel :

Eră un om mare
Și-avea un topor mare,
S'a dus la o pădure mare
Și-a tăiat un lemn mare
Și-a făcut o mănăstire mare,
Cu nouă uși, nouă altare.
In altarul cel mare,
Sfânta-Maria-mare ;
In celelalte altare,
Maica Precista.
Domnul nostru Isus Hristos
I-a dat voie
Să se suie la ceruri
Și el s'a dat jos.
Dacă s'ar li dat
La niște creștini botezați.
Dar el s'a dat
La niște câni de Jidovi spurcați.
Și a ieșit Maica Domnului afară
Și s'a uitat în sus, în jos,
Să vadă pe fiul ei,
Și nu l-a văzut
Și a intrat înuntru
Și a luat cârja
Cu mâna dreaptă
Și a plecat pe *pârtea* ¹⁾ *Jerusalimului*
²⁾ *întru* ³⁾ *întru*
Care pe deasupra se topia,
Pe dedesubt *se sleia*.
Măicuța Domnului
Pe dânsa mergea.
Cu glas mare pân' la cer,
Cu lacrimi pân' la pământ.
Cu fața albă sgăriind,
Cu păr mare *decurând* ⁴⁾.
S'a ntâlănit c'un *meșter de lemn*
Și-a zis :
— Bună calea, Măicuță ;

— Multămescu-ți, drăguță !
— Ce umbli, Măicuță,
Ce cauți ?
— Ce umbliu, ce caut
Sfânta verdeleancă (sic)
Fiul lui Dumnezeu.
Carele-i mai marele cerurilor
Și al pământului
Și al tuturor noroadelor.
— De văzut, nu l-am văzut.
Dar de auzit
L-am auzit,
Când l-au prins câni de Jidovi
In câmpul Ierusalimului.
Cu brau de rug l-au încins,
Coroană de spini pe cap i-au pus,
Cu fier l-au hrănit.
Cu oțet l-au gulăpat,
Trestie pe sub unghii i-au băgat.
In sfântul obraz l-au scuipat.
Cu sulita in coastă l-au împuns,
Sângele l-au pornit,
In pahu l-au oprit.
Pe cruce l-au răstignit,
Cu piroane l-au pironit
Și crucea chiar eu i-am făcut :
De ce zicea s'o fac mai mică,
De ce o făceam mai mare.
Că nu mă ținea lemnul bani.
— Să dea Dumnezeu,
Meșter de lemn,
Câte surcele.
Atâtea *cârpele* ! ⁵⁾
Și iar a plecat Maica Domnului
Pe pârtea Ierusalimului,
Care pe deasupra se topia,
Pe de desupt se sleia.
Măicuța Domnului

1. *Pârte, pârție*, carare făcută prin omăt ; accent pe *ă* (Țepu-Tecuciu).
2. «Expresie ce se poartă din gură în gură și ține loc de *despletință*» (nota culegătorului).
3. *Cârpeală*, cârpitură, petec, — adică : Sa ai pe tine atâtea petece [din lipsa banilor], câte surcele ai făcut cioplind crucea!

Pe dânsa mergea,
Cu glas mare până'n cer,
Cu lacrimi până'n pământ.
Față albă sgâriind,
Cu păr galben decurând,
S'a întălnit c'un meșter de fier.

Și i-a zis :

— Bună cale, Măicuță,
— Mulțumescu-ți, drăguță !
— Ce umbli, Măicuță,

Ce cauți ?

— Sfânta verdeleancă,

Care-i mai mare-al cerurilor

Și al pământului

Și al tuturor noroadelor.

— De văzut

Nu l-am văzut,

Dar de dânsul am auzit

Când l-au prins câinii de Jidovi

Pe câmpul Ierusalimului :

Cu brâu de rug l-au încins,

Coroană de spini pe cap i-au pus.

Cu fiere l-au hănit,

Cu oțet l-au adăpat,

Trestii sub unghii l-au băgat

În sfântul obraz l-au scuipat.

Cu sulița în coastă l-au înjunș.

Sângele s'a pornit,

În pahar l-au oprit,

Pe cruce l-au răstignit,

În piroane l-au pironit,

Și cuiele chiar eu le-am lăcut.

Și de ce ziceau să le fac mai mari.

De ce le făceam mai mici

Și mai subțiri,

Să nu treacă prin degețel,

Să nu-l doară, sârmanul de El !

— Să dea Dumnezeu, meșter de fier,

Când ai da cu ciocanul,

Să se facă banul !

Și iar a plecat Maica Domnului

Pe părtea Ierusalimului.

Care pe deasupra se topiă,

Pe dedesubt se sleiă.

Măicuța Domnului,

Pe dânsa mergea,
Cu glas mare până'n cer¹.
Cu lacrimi până'n pământ.

Față albă sgâriind,

Și cu părul decurând.

S'a întălnit cu o broască.

— Bună calea, Măicuță !

— Mulțumescu-ți, drăguță !

— Ce umbli, Măicuță, ce cauți ?

— Ce umblu, ce caut ?

Sfânta verdeleancă,

Fiul lui Dumnezeu

Care-i mai mare cerurilor

Și pământului

Și tuturor noroadelor.

A, Maică, pentru un fecioraș îți
[faci samă ?

Fu am avut

Doisprezece feciorași

Ca niște năstorași

Și a venit Sf. Petru

Cu roată

Fulfuroată

Și mi i-a omorât pe câte doispre-
[zece deodată.

— Atunci Măicuța Domnului

Iși lău samă

Și lădu cu cărja'n cap

Și-o amoară.

Și se duse la un lac

Și se spală pe brață,

Pe față.

Pe spate.

Și aveă un ou roș în buzunar.

Se uită 'n sus,

Se uită 'n jos,

Pe câmpul Ierusalimului

Și-a văzut o fată de Jidov

Și a zis :

— *Cațelisco*, ia vino'ncoace!

Na oul aist'roș și te du

La tată-tău acensă, și-i spune :

„Tată, a înviat Dumnezeu !“

Copila se duse

Și spuse

1. [Plângând] cu glas mare, [că se auziă] până'n cer.

Cum a învățat-o Maica Domnului.
 Pe când tată-său se gătiă
 Să se pună la masă,
 Cu *cocoș* fript.
Știucă fiartă'n zeamă,
 Pâne de grâu în vatră,
 Atunci copila zise:
 — Tată, a înviat Dumnezeu!
 — Da, a mai 'nviă
 Isus Nazarineanul.
 Când a cântă
 Cocoșul aist fript
 Și a bate *știuca* asta fiartă
 Din zeamă, din aripi!
 Și a crește pânea cea de grâu
 Din vatră!
 Atunci cocoșul cel fript
 De grabă a cântat,
 Știuca cea fiartă în zeamă
 Din aripi a bătut,
 Când alergă la pâne,
 Dăduse spicele pe *băgeac*!
 Un șgomot mare s'a auzit,
 Porți de fier singure sau deschis,
 Măicuța Domnului a răs
 Pe fiul ei l-a văzut și a zis:
 — Ah, fiul meu.
 Eu ți-am dat voie
 Să te sui dela *cerul întâi*,
 Până la *al doilea*,
 Și dela *al doilea*,
 Până la *al nouălea cer*,
 Și tu te-ai dat jos.
 Dacă te-ai fi dat
 La niște creștini botezați,
 Dar te-ai dat la niște câni de
 Ijidovi spurcați.

— A, maică, măicuța mea.
 Mi-a fost drag
 S'aud vântul bătând,
 Iarba fășăind,
 Boii mugind,
 Plugurile scârțind,
 Voinicii șuierând,
 Copiii cântând,
 Femeile cântând ?
 Cine va spune
 Aceste cuvinte
 La luna,
 La săptămâna,
 Când i-a da mâna.
 De mâna dreaptă l-oiu luă.
 Și l-oiu duce
 Lai porți deschise,
 Făclii aprinse,
 La mese întinse,
 Pahare pline și
 Și bucate bune.
 Cine-a ști
 Și nu le-a spune
 La luna,
 La săptămâna,
 Când i-a da mâna,
 De mâna stângă
 L-oiu luă,
 Și l-oiu duce
 Lai porți închise,
 Făclii stânse,
 La mese strânse,
 Pahare deșerte
 Și străchini deșerte.
 Amin, Amin
 Și cu Dumnezeul nostru laudă! *)

1. *Băgeac, băgeag, băgeacă, hageag, horn, hornă.*

2. Cele 7 versuri de pâna aici se aud și în *plugușoarele* din ajunul lui Sf. Vasile și descrie mergerea carilor încărcate de grâu, spre moară pentru a macina de colaci.

3. Dict. de Ilinca V. Vintila, și comunic. de d-l T. Cruceanu, învățator, Tuțcani, jud. Covurlui.

A șasea povestire se aude prin jud. Buzău și sună precum urmează :

A fost un om mare
Și a luat un topor mare
Și a lăiat un copaciu mare
Și a făcut o biserică mare,
Cu nouă uși, cu nouă zăbrele.
În zăbreaua mare

Șade *Sântă-Măria-mare* ;

În zăbreaua mică

Șade *Sântă-Măria-mică* ;

În zăbreaua din mijloc

Șade *Maica Domnului*.

Maica Domnului ședeă.

Carte cetiă,

Lacrămile îi curgeă,

Cu măhramele ștergeă,

Slove de aur se făceă.

Se uită Maica Domnului pe unărul

[stâng

Și n'a văzut pe nimeni ;

Se uită și pe unărul drept

Și văzû pe Ion

Sfântu-Ion,

Pe un cal alb.

Ci nu eră alb de fel.

Ci eră alb de spumă.

Și îl întrebă Maica Domnului :

-- Ioane,

Sfinte-Ioane.

N'ai văzut un fiu al meu,

Domnul Dumnezeu,

Și un fiu al tău ?

— Nu l-am văzut, *Maică*.

Dar de auzit

Am auzit,

Că-l căsnesc căinii de *Jidovi*

La poarta lui *Pilat*.

Pe cruce de brad !

— *Maica Domnului* docă auziă,

Lepădă haine cerești

Și luă haine călugărești

Și plecă multă cale împărăție,

Față albă șgăriind,

Păr galben smulgând.

Plângând

Și tânguind,

Prin spini

Și prin măcaci.

Dincolo de gârle eră un cal, un

[măgar și o salcie.

— Vîno încooace, calule !

Să trec,

Că mă înec

Iară calul n'a voit să vie

Și *Maica Domnului* l-a blăstămat,

Să mănânce și saț să nu mai ai.

A chemat pe măgar

Și măgarul a venit.

Dar *Maica Domnului* i-a zis :

— Intoarce-te îndărăt,

Că ești prea mărunt și mă înec.

Apoi i-a zis *salciei* :

— *Sâlcioară*.

1. Cuprinsul câtorvă versuri de până aici, îl gasim în acest colind ardelean, comunic. de d-l Petre Ugliș :

La cea piatră răzimată

Maica sfânta-i supărată.

Vin trei îngeri și-o întreabă :

— Ce ești, *Maica*, supărată ?

— Cum să nu fiu supărată.

Ca cu ochii m'am uitat,

Pe *Hristos* mi l-or lăut

Mi l-or lăut

Și mi l-or dus

La curțile lui *Pilat*,

Pe cruce de lemn l-or pus,

Cu sulita l-or străpuna.

Apă și sânge a curs.

Și-l luara

Și-l sburara,

Sus la cer îl ridicara,

Plânge *Maica* și se frânge

Și inima-i noată 'n sânge.

Luna fața și-a schimbat,

Soarele s'a'ntunecat !

Sălcioară,
Plecă-ți vârful și te fă punte
Să trec,
Că mă înec.

Iară salcia și-a plecat vârful
Și s'a făcut punte
Și a trecut Maica Domnului.
Și i-a zis :

— Să fii blagoslovită !
In ziua de Florii,
Să te iea toți oamenii prin mâni
[și biserică !

Plecă Maica Domnului
Multă cale împărăție,
Față albă sgâriind,
Păr galben smulgând,
Plângând

Și tânguind,
Prin spini
Și prin mărăciui
Și s'a întâlnit cu un meșter de
[lemn.

— Meștere de lemn,
Meștere de lemn,
N'ai văzut un fiu al meu,
Domnul Dumnezeu ?
— Nu l-am văzut.

Dar au venit la mine să-i fac
[crucea.
Și de ce au zis ca să i-o fac
[mică,

D'aceea am făcut-o mai mare ;
Și de ce au zis s'o fac mai ușoară,
D'aceea am făcut-o mai grea.

Maica Domnului a zis :
— Meștere de lemn,
Meștere de lemn,
Nici un spor să nu se mai aleagă
[de lucrul tău !

Plecă Maica Domnului
Multă cale împărăție,
Față albă sgâriind,
Păr galben smulgând,
Plângând
Și tânguind,
Prin spini
Și prin mărăciui

Și s'a întâlnit cu un meșter de fier,
Și-l întrebă Maica Domnului,
[zicând :

— Meștere de fier,
Meștere de fier,
N'ai văzut un fiu al meu,
Domnul Dumnezeu ?
— N'am văzut, Maica Domnului,
Dar au venit la mine să-i fac
[piroane de fier.
De ce au zis să le fac mai subțiri.
De aceea le-am făcut mai groase ;
Și de ce au zis să le fac mai as-
[cuțite,
De aceea le-am făcut mai ne-
[ascuțite.

Maica Domnului a zis :
— Meștere de fier,
Meștere de fier,
Să dai cu ciocanul
Ca să cupeti bănul !
Plecă Maica Domnului
Multă cale împărăție,
Față albă sgâriind,
Păr galben smulgând,
Plângând
Și tânguind,
Prin spini
Și prin mărăciui,
Bănuș a ajuns la poarta lui Pilat.
Maica Domnului
A dat cu piciorul stâng și nu s'a
[deschis,
A dat cu piciorul drept și s'a des-
[chis.

Când în curte,
Eră o piatră ascuțită
Și s'a pus cu inima pe ea,
Ca să se taie.
Dar piatra s'a topit ca ceara de foc,
Maica Domnului s'a sculat
Și Ovreii au văzut-o
Și i-au zis :
— Mario, Mario,
Când s'o face pânea spic de grâu
Și paharul de vin viță de strugure,
Și ouăle albe dela babă roșii,

Și cocoșul din strachină o înviă
 Și din aripi o da,
 Atunci fiul tău o înviă!

Dar nici vorba nu sfârșia,
 Și pânea spic de grâu făcea,
 Paharul viță de strugure se făcea
 Și ouăle albe se roșia
 Și cocoșul înviă
 Și pe toți îi orbiă
 Și Domnul Hristos înviă.

Maica Domnului
 Dacă îl vedeă,
 Ii zicea :

— Fiul meu,
 Dumnezeu,
 Mare putere ți-am dat eu ție,
 Să nu te dai căinilor de Jidovi,
 Să te chinuească
 Și să te omoare.
 — Maică, maică,
 Nu m'am dat pentru unul ori pen-
 (tru doi.

Ci m'am dat pentru lumea toată,
 Că până nu mă dădusem,
 Eu n'auziam cocoșul cântând,
 Bicișor trosnind,
 Flueraș zicând,
 Nici a dorl liica de maică,
 Nici maica de liică,
 Nici vaca de vițel,

Nici vițelul de vacă,
 Nici oaia de miel,
 Nici mielul de oaie.
 Dar când m'am dat,
 Pre toate le-am auzit!
 — Fiul meu, Dumnezeu,
 Cine a ști povestea ta și o povesti-o
 [la anul,

La jumătate de an,
 La lună,
 La săptămână,
 Să măi dreptii să îl iea
 De mâna dreaptă
 Și să îl ducă pe calea cea dreaptă,
 La mese întinse,
 La făclii aprinse
 Și la pahare pline.
 Iară cine o ști-o
 Și n'o povesti-o,
 Nici la anul,
 Nici la jumătate de an,
 Nici la lună,
 Nici la săptămână,
 Să măi strărăbii tăi,
 Să-l iea de mâna stângă,
 Să-l ducă pe calea cea strâmbă,
 La mese strânse,
 La făclii stânse
 Și la pahare goale !

În sfârșit a șaptea povestire ne spune numai partea care privește întâlnirea Maicei Domnului cu broasca. Ea se aude prin părțile de jos ale Olteniei și glăsuște astfel :

«Când Jidovii au răstignit pe Domnul Hristos, *Maica Domnului* s'a dus să-l *jălească* ¹. Tot jăluindu-se ea așa, haid' că nimerește o *broască*. Mai din una, mai din alta, broasca 'ce' ² :

— La ce te mai jelești, Maică Precistă, de geaba, că... s'a dus... s'a dus !...

Da' Maica Precista :

1. Culegere din com. Săgeata, jud. Buzău, comunic. de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea.

2. *A jali* un mort, a-l boci la stâlp, a-l plânge la stâlp.

3. [Zi]ce.

— Păi de ce să nu mă jălesc, că doar unul am avut și și pe
asta mi l-au răstignit Jidovii !

— Las', Maică Precistă, că și eu am avut

Nouă brotăcei,
Toți crăcănaței ¹,
Cu ochii holborăței ²,
Ca mine de trumușei,

și pe toți i-au călcat carele mocănești de pe drum ; și dor unul
mi-a mai rămas, și și-acela ca vai de el !

Maica Precesta de colo :

— la chiamă-l să ți-l văd și eu !

Broasca-l chiamă :

— Fir de busuioace
la fă-nu-te ncoace,
Să mi te vadă Maica Precista !

Și brotăcelul odată sare de unde era băgat : *creac-creac, tăști-
tăști*, — cum e el făcut.

Cum l-a văzut așa Maica Precista, a început să zâmbească
(lângă fiu-său răstignit !), *unde* ³ i-a zis și «fir de busuioace...»

Și fiindcă a făcut-o să zâmbească, broasca pe Maica Domnului,
Maica Precista a blestemat-o :

— Tu să mori se să nu te iupuți și nici *hoară* ⁴ să nu faci
ca alte leghioane...

Și zice[-se], e adevărat.

Și ci-că de-atunci broasca se pusăca n drum, calcă căruțele peste
ea și *hoară* nu face !» ⁵

O variantă a acestei povestiri se aude și'n părțile de sus ale Olteniei:

«Pe vremea când răstigniseră Jidovii pe Domnul Hristos, Maica
Domnului plângea la cruce, de udă lemnele și pietrile. O broască,
trecând din întâmplare p'acolo, și văzând cum Maica Domnului
plângea și se văicăria, prinse a o'ntrebă :

— Da' bine, femeie, ce ai de plângi așa cu foc și cu suspin ?

1. *Crăcănațel* și *crăcănicel*, crăcănat de picioare.

2. *Holborățel*, cu ochii bulbucați.

3. *Unde*, fiindcă ; ex. unde n'ai nici o palma de loc, sprijini pe cei
ce vor împărțirea pământurilor straine ?

4. *Hoară*, viermi.

5. Culegere din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Du-
mitrașcu.

Iaca ce să am, broasca lui Dumnezeu, e fiul meu răstignit de Jidovi, îi răspunse Maica Domnului.

— E, și numai pentru atâta te olicăi și te vâicări dumneata?

— Păi vezi bine că da; ce, e puțin lucru să-ți omoare cineva copilul?

— He, he, dar mie câ aveam :

Nouă copilași,
Nouă *crăcănei*
Și *borfoșei*,
A trecut unul cu carul peste ei !

și tot nu mi-a părut rău ; dar ție de unul numai !

— I, broască necredincioasă, omul să te omoare, dar tu să nu te împuți : să te usuci ca *prigonica* la soare !»¹.

Dintre colindele ce pomenesc această căutare a Maicei Domnului, pomenim următoarea, care se aude în Transilyvania :

Zori, dragi zori,
Nu vă revărșați,
Nu vă arătați,
C'am întârziat,
Umblând, colindând,
Toate satele,
Toate casele,
Până ce-am ajuns
La această casă
Naltă și frumoasă,
Cu var văruiță,
Cu șic șicuiță,
Cu aur boltită.
Umblând, colindând,
Noi c'am întâlnit
Maică supărată,
Față lăcrămată ;
Maică obidită,
La haine cernită.
Maica lăcrămă
Ș-i așa ne'ntrebă :
— Junii colindători,
D'umblând, colindând,
Nu cumv' ați văzut

Pe unde-ați trecut
Fișorul meu,
Drag sufletul meu ?
— Fișorul, maică,
Noi nu l-am văzut.
Și de l-am văzut,
Nu l-am cunoscut.
— Fișorul meu,
Sufletul meu,
Lesne-i să-l cunoaște :
Pe fișorul lui,
Pana corbului ;
Fețișoara lui,
Spuma laptelui ;
Ochișorii lui,
Două mure coapte,
Coapte de sub foi,
Ne-ajunse de ploi ;
Coapte la răcoare,
Ne-ajunse de soare ;
Coapte la pământ,
Ne-ajunse de vânt ;
Mustăcioara lui,
Spicul grâului !²

1. Diet. de d-l I. Fira, com. Zlatarei, jud. Vâlcea, comunic. de d-l Gh. Fira. Mai scurt în *Șezătoarea*, XIII, p. 176.

2. A. Bârseanu, *Cincizeci de colinde*, Brașov 1903, p. 567.

La capitolele de mai sus, ar mai fi trebuit, după socotința mea, încă alte două. În întâiul trebuiau așezate toate *Minunile Maicei Domnului* pe cari poporul nostru le cunoaște, iar în cel deal doilea, tot ce nu se putea cuprinde în capitolele premergătoare și anume: *Alte povestiri și credințe cu privire la Maica Domnului*. Acestea însă, ca și minunile, sunt așa de multe, încât de bună samă că răposatul academician dinadins le-a lăsat de-o parte, pentru ca să nu mărească prea mult culegerile celor nouă capitole. Tot din această pricină nu pot nici eu adăuga, la cele de mai sus, decât următoarele șire, ca exemplu numai :

Intre minuni pomenim legenda plantei *Palma Maicei Domnului* :

«Se zice că mai înainte vreme, *boala grabnică* nu avea leac.

Intr'o zi, *Lisaveta*, maica Sfântului Ioan Botezătorul, care suferia de această boală, călătoria împreună cu *Maica Domnului* pe niște câmpii ; și din una în alta, s'au luat în vorbă.

Și a zis Maica lui Sf. Ioan :

— De multe ani umblu să mă lecușesc și n'am dat încă peste o buruiănă bună.

Și Maica Domnului i-a răspuns :

Uită-te de iarba asta; fca-o, fierbe-o și'n scaldătoare scaldă-te de câte trei ori pe zi, trei zile în șir, că te vei tămădui!

Maica *Lisaveta* făcu întocmai după înșarătura Fecioarei și dobândi sănătate.

De atunci rămase acelei buruieni numele de *Palma Maicei Domnului*, pentrucă are frunza în chip de palmă ; iar o *boală, cea grabnică*, de atunci are leac pe lume¹.

Prin jud. Dorohoiu, se aude următoarea legendă a *Năvalnicului* :

«*Năvalnic* era numele unui flăcău frumos, căzut din cer de irumos. Fetele, cum îl vedeau, se prăpădiau după dânsul și și făceau samă. Dacă intră undevă în vreun sat, toate cărările se incurcau pentru fetele cele frumoase și toată partea temeiască nu-și mai ținea firea și umblau femeile buimace, bete, nu altceva.

Băiatul cel năzdrăvan, — căci și năzdrăvan era gălatușul cel frumos, ajunsese într'o pădure, și acolo ce să se mai afle? *Maica Domnului*, având a trece prin locurile acelea pline de copaci și de buruieni fel de fel, își incurcă și ea drumul din pricina lui, și ori incotro s'ar fi întors, tot degeaba: trei zile și trei nopți a trebuit

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

să rătăcească Prea Sfânta, până ce într'o bună dimineață, drept în zori, se întâlnește în întunericul pădurii c'o babă îmbrăcată în cămașă albă, umblând după buruieni de leac. Și fiind pe semne și ea rehită de hoiteiul cel fermecător, o întrebă :

— Pe cine cauți, bătrână a lui Dumnezeu, în zorii dimineții ?

— Hei, pe *Năvalnic*, voinicul cel ce ursește fetele, — răspunse baba. Și am să-i fac de urit, să nu mai încurce cărările oamenilor!

Năvalnic, care pândia într'un tufiș, a și ieșit la lumină, gata să iea vieața, și bătrânei precum și Maicei Prea-curate. Dar aceasta, cunoscând cine-i făcuse mare necaz, a blagoslovit asupra-i, zicând :

Năvalnic ești, navalnic să fii ;

Între buruieni de dragoste ești,

Și buruiană de dragoste să rămâi, —

precum a și rămas : buruiană de dragoste pentru leac, căci și acum el crește prin păduri, pe *vetre*, anume știute de babe făcătoare de «lumea dragă».

De Sfânta-Măria mare, de obicei, se duce vreo babă de acestea în zori la pădure, și împreună cu ea merge tineret mult chiuind : «iu-iu-iu-iu !». Supărat, nu se cade nimeni să meargă la o așa iscodire, care cere veselie și voie bună. Duc în mână mai cu samă zahăr și pe lângă altele, zice baba cea îmbrăcată în curată și frumoasă cămeșă albă :

— Cum năvălește lumea la zahăr, așa să năvălească și dragostea'n casă la mine!

De obicei se chiuie mai tare, când se dă cu ochii de buruiana dragostei, adică a năzdrăvanului și frumosului Năvalnic¹.

Ca «povestire diferită», pomenim iarăș numai una în care se vorbește despre blestemarea Apostolilor de către Maica Domnului :

«În seara vinderii Fiului dumnezeesc, Jidovilor de către Iuda, văzuse *Maica Precista* cum din toată mulțimea *Apostolilor*, nici Petru, — care se jurase că nu se va deslipi de Domnul nici la moarte, nu eră lângă Fiul ei. De asta, cu mare jale își plânse ea odrasla

1. Culeasă de d-I D Furtună, dela d-ra Alexandra Leontescu, com. Vlasinești. — Z. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român*, București 1906, p. 185—6: «*Năvalnic*, *Limba cerbului*, *Limba vacii*, *Limba vecinei*, *Scolopendrium vulgare* Smith. = *Scolopendrium officinarum* Schwartz... Această planta, cu proprietăți amare și rezolutive, este purtata de fete în sân, căci după credința poporului, năvalnicul are puterea magică de a face să năvălească peștorii din toate părțile».

dumnezească ; și jalea îi eră cu atât mai mare, cu cât nici un ucenic nu-l apăraseră cu credință și bărbăție.

După immormântarea trupului sfânt, venit-au Sămbătă dimineața Apostolii la Maica Domnului, să plângă împreună cu dânsa pe stăpânul lor, dar St. Fecioară nu-i primi, ci-i blăstămă să se imprăștie și să umple pământul, cum s'au imprăștiat în seara vinderii ; iar lui *Iuda*, cel care prețuiseră mai presus banul decât pe Fiul lui Dumnezeu, îi zise :

— Iar tu, și neamul tău, să vă vindeți și pentru bani să vă ucideți.

Cei unsprezece apostoli s'au imprăștiat, propăvăduind cuvântul lui Dumnezeu, că-i usturase mult la suflet blăstămii Maicei Domnului, iar *Iuda* se făcu negustor, el și urmașii lui ; aceștia pentru bani se mânâncă și se vând unii pe alții. Din neamul lui *Iuda* se trag *Iudeii*, adică Oveii sau Jidamii, «că lor, în cărțile adevărite le zic numai Iudei, adică feciori de-al lui *Iuda* vânzătorul!»¹.

Cât privește credințele pe care poporul nostru le are despre persoana *Maicei Domnului*, ele sunt nenumărate. Fară numai ca o pildă însemnăm aici următoarele lucruri :

S'a văzut în povestirile cu privire la «Căutarea Domnului Isus Hristos», cum se vorbește de *Maica Domnului*, de *Sântă-Măria-mare* și de *Sântă-Măria-mică*, întocmai ca de trei persoane bine deosebite între dânsule. Cu privire la aceasta, mărturisesc și eu că prin cele mai multe părți cele două *Sântă-Mării* sunt primate de poporul neștiutor de carte ca neavând nici o legătură cu *Maica Domnului*.

Prin Bucovina, unii spun că *Maica Domnului* e o stea care se află lângă lună². Tot pe acolo se zice că *Maica Domnului* este *Luceafărul de dimineață*³.

Cultul *Maicei Domnului* însă este foarte adânc săpat în sufletul poporului nostru. Dacă uită cu totul aproape pe *Dumnezeu* și pe *Sf. Duh*, pomenind numai pe *Isus Hristos*, — «Doamne *Isuse Hristoase*, *Dumnezeul nostru*», — nu uită niciodată pe *Maica Domnului*. Formulele «Doamne, *Maica Domnului*!» și «*Dumnezeu și Maica Domnului*» sunt stereotipe.

Când cere ploaie, zice : «Doamne, *Maica Domnului*, — dă Doamne

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 1142.

3. *Ibidem*, p. 1329.

ploaie !» ; când blăstămă zice : «Să dea Dumnezeu și Maica Domnului, să nu mai vadă lumina soarelui, etc.». Pentru aceasta și icoana Sfintei Fecioare rareori lipsește din casele Românilor. Mănăstirile posed multe asemenea icoane despre cari se zice că sunt *făcătoare de minuni* și-s numite *sfinte*, — «sfânta dela...», — scoțindu-se în procesiuni pentru ploaie și purtându-se spre acest scop din sat în sat ¹.

Prin Bucovina, pe vremuri de secetă, se aruncă o icoană de a Maicei Domnului pe apă ². «Pentru dragoste», tot prin aceste părți, feciorii și fetele spală Icoana Maicei Domnului cu busuioc și apa se aruncă peste flori ³.

Pe lângă neprețitul ajutor pe care Maica Domnului îl dă creștinilor, atât prin rugăciunile ei către Domnul Hristos, cât și prin puterea sa însăși, precum ar fi scoaterea cu năvodul, — făcut din tuiorul ce se dă preoților la Bobotează, — a sufletelor din jad ⁴, pe lângă marea ajutorință ce o dă bolnavilor ce se «câinează și se văicărează», Ea singură auzindu-i și scoborîndu-se la ei pe «scări de aur», Maica Domnului, pe lângă toate acestea, mai poruncește spre binele norodului și o sumă de lucruri. Astfel de câte ori poporul nu știe să motiveze o trebuință, zice câte odată că «asa e bine», dar mai ales că «asa-i place Maicei Domnului»; și de câte ori vrea să dovedea că pricina pentru care ceva «nu-i bine», zice că «nu-i place Maicei Domnului». Cu câteva exemple încheiul acestui prea lung capitol :

Prin jud. Vâlcea, după ce se ridică războiul din casă, trebuie ca gospodina să-și măture de îndată casa, ca să nu stea Maica Domnului în genunchi din această pricină ⁵ ;

Cu spatele înapoi să nu meargă nimeni, că râde *Dracul* și plânge Maica Domnului ⁶ ; și

Sa nu șezi cumvă pe o masă, că lăcrămează Maica Domnului. ⁷

1. Vezi mai pe larg într'a mea *Agricultură la Români*, p. 12-3.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 931.

3. *Ibidem*, p. 897.

4. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 173-4 ; *Immormântarea*, p. 350-1.

5. Cred. Rom. din Zlatărei, jud. Vâlcea, comunic. de d-l G. Fira.

6. *Șesătoarea*, I, p. 125.

7. Culegere din jud. Tecuciu.

II Postul Sântă-Măriei.

Cu două săptămâni înainte de ziua *Adormirii Maicei Domnului*, se lasă sec pentru *Postul Sântă-Măriei*, care se socotește a fi tot așa de «mare», adică de sămă, ca și «Postul mare» de dinaintea Paștilor, din care se zice că este chiar rupt. Toată lumea trebuie să-și țină cu sfințenie, nefiind îngăduită măncarea de fruct sau de dulce decât bolnavilor și copiilor ¹.

Cu privire la jud. Mușcel, despre acest post se scriu următoarele: «În acest post nu se mănâncă nici chiar [mâncări prăjite cu] untdelemn, iar deslegarea de pește nu-i decât o singură zi, *Pobrejenia*, căci *Postul Sântă-Măriei* este rupt din *Paresemi*». E credință că la început postul Paștilor era de nouă săptămâni, dar văzându-se că e prea lung și prea săracăcios, așa că oamenii ieșeau prea slabi în primăvară, când trebuia să se dea cu totul muncilor, s'a micșorat acest post cu două săptămâni și s'au pus aceste zile de post înaintea *Sântă-Măriei mari*, când se belug de legume și zarzavaturi ².

Prin unele părți din Bucovina se crede că dacă plouă mult în acest post, aceasta se întâmplă din pricină că la stărsitul *Cășlegilor de carne* a nins mult ³. Lucrul acesta este vrednic de știut, pentru că pe această vreme pînca câmpului este în toată și se știe cât de mult pot strică ploile.

Nu trebuie să se confunde postul acesta al Sântă-Măriei cu *Postul Maicei Domnului*, care este altceva. Acest post dacă se păzește, se crede că aduce împlinirea tuturor dorințelor. Fără a fi mândros pe cineva sau supărat pentru vreun lucru, gospodarul, și mai ales gospodina, începe să postească ziua de *Luni* toată ziua, până a doua zi dimineața. În săptămâna următoare se postește ziua de *Marti*, și tot astfel mai departe, zilele următoare, în curgere de șapte săptămâni. *Candela*, în tot timpul acesta, trebuie să ardă fără curmare. Unii oameni totuși mănâncă puțină pâine și beau apă ⁴. Priu jud. Suceava,

1. „*Ion Creangă*”, I, p. 23. credință din com. Țepu, jud. Tecuciu: «Copilul mic se înțarea de obicei la un an și jumătate. El n'are păcat dacă sugă țâța în zi de post și chiar în *posturile mari* (Postul cel mare și *Postul Sântă-Măriei* care-i rupt din postul cel mare)». — Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu, inv.

2. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 83.

3. Cred. Rom. din com. Straja, comunic. de d-l D. Dan.

4. E. N.-Voroncă, *op. cit.*, p. 280.

postirea aceasta de șapte zile se făcea mai de mult numai în *Postul mare*, în chipul arătat mai sus. În săptămâna patimilor se postiau de-a valma, toate zilele, mâncând numai o singură dată pe zi, seara, după ce răsăria *Steaua ciobanului*. «Cine vrea să aibă noroc și să ajungă zile bune, postește cu drag și Dumnezeu îl ajută»¹.

Acest post se aseamănă și el cu un altul, care se chiamă *postul negru*. «Dacă ți s'a furat o vită sau altceva de samă, să faci postul negru pentru a află pe hoț, adică dacă îl începi Joia, de pildă, să nu mănânci nimic și nici să bei, și desbrăcat de orice haină, să te inchini și să bați mătânii toată ziua, de dimineată până seara, și nici din casă să nu ieși. Aceasta, ziua întâia. În săptămâna viitoare, postești ziua care vine la rând, Vineri, și tot așa șapte săptămâni, până ce ai încheiat săptămâna la ziua în care ai început postul negru. Dacă ziua de încheiere cade într-o sârbătoare mare, ca Crăciunul, Paștele, trebuie să se postească și aceasta pentru ca postul să fie cu folos. Dacă postul e făcut cu credință, i se va trage moartea tâharului, dacă nu se va descoperi. Acest post se face tot așa și stând în pielea goală la întuneric, astupat în cuptorul unde coci pânea, pentru a fi și mai negru»².

III. Sântă-Măria-mare

Sârbătoarea dela 15 August, *Adormirea Maica Domnului*, se cunoaște și se serbează în popor sub numele de *Sântă-Măria-mare*, *Sântă-Măria-cea-mare* sau *Precișta-mare*.

Ea este așteptată cu aceeași bucurie aproape ca și Paștele sau Crăciunul, «căci *postul* ei a fost ținut mai abitir ca al Crăciunului».

Înspre această zi, ca și în zilele de primejdie, prin jud. Muscel rostesc următoarele versuri, cari sunt cunoscute sub numele de *Visul Macei Domnului*.

Piatră peste piatră,
Maica Domnului
Jos pe piatră ședeă.
Domnul Hristos
Paltă parte veniă.
— O! Maica noastră ce iubești.

Ori dormi, ori odinești?
— O, Doamne, fiul meu,
Niei dorm, nici odinesc.
Putinel somn *insomnai*
Și mare vis că visai!
Unde te prinsese râniile de Jidovi.

1. Credința și datina comunic. de d-l M. Lupescu, pentru com. Bogdanești și Spătărești.

2. Dat. și cred. Rom. din com. Hănțești, jud. Dorohoiu, împart. de d-l N. V. Hănțescu.

In *Udeia*
 Te căsnia.
 Te chinuia,
 Cu oțet și fiere te-adăpă ;
 Tembrăcase
 Cu cămașă de urzieă.
 Te 'ncinsese
 Cu brâu de mărăcine,
 Și-ți pusese
 Coroană de spini pe cap.
 — O, Doamne, Maica noastră,
 Cum mă vrea bate cu palmele

Peste fața obrazului,
 Cu biciu de loc din cer,
 L-oiu săgețã.
 — O, Doamne, liul meu,
 Cine va prea zice
 Aste cuvinte slinte,
 Ziua de trei ori
 Și noaptea de două ori,
 Nici locu nu-l va arde,
 Nici *Tutarii* nu-l va robi,
 Nici de ciumă nu va muri :

lucru care se și urmează, recitându-se ziua de trei ori și noaptea de două ori ¹.

Dimineața, femeile merg la biserică și împart *struguri* la saraci ², pentru sufletul morților. Tot astfel se dau și *prine* coapte ³; asemenea prin Bucovina și părțile Moldavei de sus, gospodinele aduc la biserică *faguri de miere* ⁴. În de obiște, cu acest prilej merg și pe la cimitire și-și tămăduiează morții familiilor lor ⁵. Prasinice pentru acești răposați se fac atât în dimineața Sămbetei de dimineața Sântă-Măriei ⁶, cât și a doua zi după Sântă-Mărie, mai ales când acești morți sunt proveniți din înecați, arși, mâncați de lupi, și alte cumpene ⁷.

Peste zi se fac *hoji* în sate: tineretul joacă, iar bătrânii și copiii *bat uci* pe la vin, câmpuri și prin grădini.

Femeile cari au ca nume de hoze pe cel de *Mariu* sau *Măria*, își serbează «patronul», adică ziua numelui; tot astfel fac și bărbații cari poartă numele de *Miriu* sau *Mărin*. Totuș unele teme se feresc de a-și avea acum *hirtimosul*, când e vorba de o *Adormire* și deci de o *Moarte*, fie chiar și a Maicei Domnului. Hirtimosul îl vor țineă deci la cealaltă *Sântă Mărie* sau la *Maria Magdalena* ⁸.

«In această zi se povestesc *Minunile Maicei Precistei*, făcute atunci când i-au prins Jidovii feciorul: cum a binecuvântat pe *broască* când a mângăiat-o, cum a binecuvântat pe *rac* să poată merge și

1. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 84.
2. *Calendarul Ilustrat*, Craiova 1910, la zi.
3. Marian, *Înmormântarea*, p. 392.
4. Voronca, *op. cit.*, p. 1179.
5. Marian, *Înmormântarea*, p. 341.
6. Voronca, *op. cit.*, p. 389.
7. *Ibidem*, p. 887.
8. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu

așă (d'a'ndăratelea, pentrucă d'a'ndăratelea mersese când furase cuiul pe care îl bătuse Mântuitorului în inimă), să-i fie de atunci înainte clește apărător piciorul cu care a apucat cuiul; și carnea lui — a racului — să se poată mânca în orice zi, chiar în post»¹. Asemenea povestiri am dat și eu mai sus.

Prin unele părți din Transilvania, în această zi unii caută să prindă insecta numită *goanda-de-câni*²; ea se va țineă ascunsă un an întreg sub icoana Maicei Domnului, pentru ca să fie feriți de *turhare* câinii de pe lângă casa gospodarilor³.

Prin jud. Muscel, deoarece rodul viilor acum începe să dea în copt, în această zi se obișnuște a se tocni *pândarii*⁴.

Din *struguri*, în această zi este bine să se mănânce întâiu⁵. Despre gustozii și frumoșii *struguri* de pe la această sărbătoare, se pomenește în descânțece, zicându-se

...Iar N. să răpăie curat.
Luminat.
Cu steaua din cer,
Cu roua din câmp,
Ca *strugurii* în rse
In ziua de Sântă-Mărie⁶.

Tot pe acum este și vremea când turmele scoboară dela munte, după cum ne spune următorul cântec muscelean

La Sântă-Măria-mare
Tulesc oile deval
Și se duc și nu mai vin
Pân' la Slântul-Constantin,
Și se duc și nu vin iară
Pân' la dalba primăvară.
Rămân stânt

Pără stăpâni,
Strungule
Pără oițe,
Șeaune făr' de băcife.
Izvoare
Făr' de mioare⁷;

sau acest cântec argeșean, o variantă a celui de mai sus:

— Săraci brazi încetinați,
Voi la ce vă legănați?

— Cum să nu ne legănăm,
Când noi singuri rămânem!

1. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 83-4.

2. *Hippobosca equina*, Latr.

3. Marian, *Insectele*, p. 398.

4. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 83.

5. Dat. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N.

Popescu.

6. Dintr'un descânțec de *șpurc*, cules din com. Rusca, jud. Falciu.

7. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 83.

La *Sântă-Măria-mare*
Tulese oile devale
Și rămân stânele goale;
Rămân stâni
Fără stăpâni.

Strungote
Fără oițe,
Scaune fără băcițe,
Munte
Fără oi mărunte¹!

Sau, în sfârșit, acest cântec doljean:

Drăguță *Sântă-Mărie*,
Nu lăasă toamna să vie,
Că-mi iea baciul'n melițe,
Rămân stânile pustie.
Tărlia fără oițe,
Scăunel fără băciță,
Care face brânza dulce,

Să dea la ciobanii să mănec.
Foaie verde mărgărit,
Merge vitele pascănd
Și ciobanii fluierând
Și mieluseii *vghierând*²
Și mamele lor plângând³!

Despre culegerea *năvălnicului* în această zi am pomenit mai sus.

IV. Sântă-Măria-mică.

Ziua de 8 Septembrie, când Biserica noastră sărbăzuește *Nașterea Maicei Domnului*, poporul român o numește *Sântă-Măria-cea-mică*, *Sântă-Măria-mică* sau *Prăcișta-măică*.

Prin unele părți, poporul o socotește ca ziua unei sfinte, în deosebi de Sf. Fecioara-Măria sau *Sântă-Măria-mare*⁴.

Ca și *Pintilie-Călătorul*, prin unele părți se socotește și această sărbătoare ca zi de hotăr-pentru *văd*⁵. Pălărie nu se mai poate purta și când copiii văd pe alții cu pălării pe cap după această zi, le strigă:

A trecut Sântă-Măria.

De-acum se spurcă câinii în pălărie,

sau încă mai de-a dreptul⁶. Prin jud. Vâlcea se strigă:

A trecut Sântă-Măria,

Să lepădlăm pălăria⁷!

1. T. Pamfile, *Cântăce de țară*, București 1913, p. 233.

2. *Vghierând*, abierând.

3. Căndrea, Densușianu, *Speranța, Graiul nostru* I, București 1906, p. 83.

4. C. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, p. 89.

5. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 94.

6. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

7. Culegere din com. Voicești, comunic. de d. I. N. Popescu, ca referindu-se, fără cuvânt după socotința mea, la *Sântu-Măria-mare*.

«Gerul stă până în Postul Sâmpietrului pe ape și dă *bruma*, când sunt pe-atuncea brumi; apoi se ridică și se duce cu totul și tocmai între Sântă-Mării vine iar»¹.

Prin unele părți se crede că dacă dela Sântă-Măria-mare și până la Sântă-Măria-cea-mică nu cade *brună*, se imput *Jidovii*. Fiindcă în timpul celor trei săptămâni dintre aceste două sărbători se întâmplă foarte rar să cadă *brună*, poporul român din Banat spune astfel, ca să-și bată joc de *Jidovii* blestemați de Maica Domnului.

Prin jud. Muscel se fac *prasnice* pentru răposați, iar bărbații și femeile cari n'au copii merg la biserică și se închină cu multe măntanii, ca să se îndure Dumnezeu și să le dea și lor prunci, cum a dat odată bătrânilor Ioachim și Ana, născătorii Maicei Domnului².

Prin jud. Vâlcea, «această Sântămărie se socotește mai mică decât cealalta, dar se păzește cu nelucru ca și Sântămăria cea mare»³.

V. Stoborul Sântă-Măriei-mici.

A doua zi după Sântă-Măria-mică, prin jud. Muscel poporul serbează *Stoborul Sântă-Măriei-mici*, în cinstea Sfinților Ioachim și Ana.

Cine lucrează în această zi, va suferi de *lovături*⁴.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 888.

2. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 84-85.

3. Cred. Rom. din com. Voicesti, comunic. de d-l I. N. Popescu.

4. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.

SFÂNTUL IOAN DE TOAMNĂ.

Sărbătoarea *Tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul* se numește în popor *Sfântul Ioan de toamnă*, *Sf. Ioan taie capul pe varză*¹, *Sf. Ioan taie capul pe curechiu*², *Sf. Ioan, tăierea capului*³, *Sf. Ioan cap tăiat*⁴, *Ziua crucii*⁵ sau *Brumariul*⁶.

De această sărbătoare se leagă următoarea legendă care se aude prin jud. Muscel :

Sf. Ioan era un tânăr sărac, cuminte și foarte frumos ; și tocmai pentru această frumusețe, o femeie bogată își puse ochii pe dânsul.

Intr'o zi se întâlnește și-i spune chiar că peste noapte îl va aștepta la dânsa acasă. Să vină dar, că va fi bine de el, — să vină, că de nu va veni, vai și amar va fi de capul lui.

Sf. Ioan, care știa din ce pricină îl paște acest greu păcat, se întristă adânc și se rugă lui Dumnezeu să-i iea ceace ce-i cășunează atâta scârbă — frumusețea cea ademenitoare — și să-l facă urît. În acest chip socotia el că femeia aceea își va întoarce fața și gândurile cele rele dela dânsul.

Dumnezeu se milostivi de fecior și-l învăță, se zice, ca să scoată cuțitul și să și taie capul. Sf. Ioan făcu intocmai în această zi de toamnă și în locul capului său se pomeni cu un *cap de oaie*.

Astfel a plecat spre casa femeii care îl chemase. Când aceasta l-a văzut, s'a cutremurat de spaimă și cu ocări l-a dat afară.

1. Com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Com. Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu. — Voronca, *op. cit.*, p. 944.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 797.

4. *Ibidem*, p. 754.

5. *Calendarul ilustrat*, Craiova 1910. la zi. — Com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

6. Com. Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu : «*Sf. Ioan de toamnă se mai numește și Brumariu, fiindcă el de multe ori vine cu brumă*».

În acest chip Sf. Ioan a fost scutit de păcat.

Frumosul lui cap a fost aflat tocmai mai târziu, la 25 Maiu, când biserica poruncește și poporul nostru serbează chiar *Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul*¹.

Bucovenenii cunosc următoarea povestire:

Sf. Ioan cap tăiat eră un fecior în casă la *Irod-Împărat* și femeia lui Irod tare s'a *ingrădit* cu dânsul, dar el n'a vrut să se dea în dragoste cu ea.

De ciudă, împărăteasa i-a pus un inel scump în buzunar. A căutat la roți și numai la el s'a găsit inelul; și de aceea l-a pus la închisoare.

Împăratul acesta aveă o fată care jucă tare frumos și la o petrecere fata a jucat așa că *taiat* și l'a zis să ceară ce va vrea, căci el îi va da.

Mă-sa a *nvițat-o* să ceară capul lui Sf. Ioan.

— De știam așa, a zis împăratul, îți dau mai bine capul meu.

Dar amu n'aveă ce face și a poruncit de i l'a tăiat.

Atunci fata a venit cu capul pe tîpsie, jucând; și împăratul a blestemat-o:

— De-amu, draga mea, tot să joci!

Și intru una joacă, căci ea e *frugile*, boala ce cutremură pe om².

Aceste povestiri, firește, sunt înrudite cu cele ce se cetesc în biserică, din Mineie, la această sărbătoare.

Tăierea capului pe varză sau pe *curechiu* însemnează *Tăierea capului ca pe varză*, adică nu retezarea gâtului, ci *hăcuirea* capului, cum se *hăcuie* sau se *toacă* (*locănează*) varza (*curechiul*). Deci în această zi nu va fi îngăduit să se taie nimic cu cuțitul, ci totul să se rupă cu mâna³; nu va fi îngăduit să se mănânce *varză*⁴ căci «lui Sf. Ioan de șapte ori i-au tăiat capul pe curechiu și iar a'nviat»⁵.

Tot astfel în această zi nu este bine să se mănânce fructe ro-

1. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 66 și 84.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 754.

3. Dat. și cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic de d-l I. N. Popescu, Inv. — Cred. Rom. din com. Costești, jud. Tutova, împart. de d-ra Maria I. Mircea: „Să nu se taie nimic în această zi; nici chiar unghiile”.

4. Pretutindeni.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 944.— Cred. Rom. din Nemțșor, jud. Neamț, împart. de d-l Al. Moisei.

tunde cari seamănă cu un cap, precum: *merele, perele, nucile* și nici *căpașinile de usturoiu*¹. De asemeni nu se mănâncă *perje* sau *prune*, cari, fiind negre, au cerut acelaș post și pentru *poama* sau *strugurii negri*. Cine gustă dintr'acest soi de fructe, face un păcat² sau se pune în primejdie de a căpăta tot soiul de boale³.

Prin alte părți nu se bea nici *vîn roșu* și nici fructe sau legume roșii, — asemuite, credem, cu sângele ce a curs din capul Stântului Ioan, — și nici coarne sau *curechiu murat*⁴ nu trebuie să se mănânce, deoarece «în această zi e Sf. Ioan care taie capul pe curechiu»⁵.

Numai femeile însărcinate, cari din pricina postelor ar putea pierde, au voie să guste în această zi de post din orișice ar voi⁶.

Postul se ține pentru tămăduirea de boale și mai ales de *friguri*.

În această zi, la Mănăstirea Topolnița din jud. Mehedinți, care are hramul acestei zile, «din vechime este obicei» să se adune «o mulțime de lume din satele vecine la petrecere. Această adunare, unii o numesc *goire*, alții *ruță*. Este credință în popor, că oricine ar fi prins de *friguri*, de ar posti în ziua aceasta și ar merge la mănăstire, este însănătoșit îndată și pentru todeauna scăpat de a-l mai prinde acea boală»⁷.

Prin jud. Neamț, în această zi de post *hora* nu este îngăduită. Vitele scoboară dela munte, în așteptarea frigului⁸.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 278, 797, și 1944.

2. Cred. Rom. din com. Jorăști, comunc. de d-l P. Gh. Savin.

3. Cred. Rom. din com. Trepul, jud. Tecuceu.

4. Nici nu se găsește pe această vreme, decât foarte rar și numai pe la târguri poate, pe la birturi.

5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 88.

6. El. Sevastos, *Nașterna* (câteva coale intrerupte), p. 89.

7. *Rev. pentru ist. arh. și filolog.* An. I, vol. I, p. 166.

8. Cred. Rom. din com. Costești, jud. Tutova, impart. de d-ra Maria I. Mircea.

SIMION STĂLPNICUL.

Legenda Sfântului Simeon Stălpnicul, căruia poporul îi zice mai ales *Simion Stălpnicul*, *Stălbnicul*¹ sau *Stălpnicul*², al cărui prasnîc se serbează în ziua de 1 *Septembrie*³, urmează așa cum se aude în Bucovina :

A fost odată un băiat sărac dar frumos, frumos de sta să se măsoare cu soarele, cu toate că nimic nu-i mai frumos pe lume ca soarele. Și într-o zi, făcânduș-i ac-sta se împacă să aducă apă unui

1. *Sezătoarea*, VI, p. 63.

2. Culegere din com. Ștefanesti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

3. *Septembrie* se mai numește și *Săptemvra*. *Răpciune*, *Răpciuni*, *Țiuimeriu* sau *Țiuile*. O zicală din Țara-Românească zice că :

By luna lui *Răpciun*,
Căd copiii pe *tăciuni*,

aratând cred. lasarea frigului și deci îndesarea copiilor la foc (Marian. *Sărbătorile I*, p. 98-7).

Prin alte părți se aude :

A venit luna lui *Răpciuni*,
S'ășează Țigani pe *tăciuni*,

cu acelaș înțeles (Tocilescu, *Mat. folk.*, p. 1206). În jud. Vâlcea, acest fragment de cântec, învederat nou, sună :

Septemvra (*Răpciune*,
Căd copiii pe *tăciune*).
Septemvra este răcoare.
După brumă dă și soare
Dar el nu p ea încălzește,
Pielea o cam *inursică*

Și rău o *infurnică*,
Musca d'abiă sbărnăește,
Ea ca vara nu ciupește.
Puricele stă, nu pișcă,
Lesne-l prinzi dacă te mușcă !
(*Mat. folk.*, p. 1198).

Macedo-Românii numesc luna lui Septemvrie *Avidsmăciunile*, — culesul viilor (P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 546).

Jidov. Merge la fântână, dar când să scoboare cofa, vede un șarpe incolăcit în fântână. Cum îl vede, se înspăimântă și dă să fugă, dar șearpele îndată îl strigă :

— Păiește, băiește, nu te'nspăimântă din pricina mea ; vino mai bine și mă scoate de aici, că mare bine ți-oiu prinde și eu. La ce vei gândi, aceea ți se va izbândi pe dată !

Flăcăul se întoarse îndărăt, scoase șearpele din fântână, merse apoi într'alt loc, luă apă pentru Jidov și apoi i-o duse.

Mergând pe drum se gândia că i-i foame ; și se mai gândia că bine ar fi să aibă ceva țoale nouă. Acasă vede spânzurat într'un cuiu un suman și alături de el o cămașă. Pe masă apoi, stăteau fel de fel de bucate și băuturi, ca să mănânce și să se indestuleze cum se cade.

Seara deci, se culcă mulțumit și a doua zi se sculă plin de voia cea bună.

— Apoi dacă-i așa, își zise băiatul, — Je ce, să nu mă folosesc eu de darul acesta dat de Dumnezeu. Hai de-acum la împărat !

Și la împărat pornește numai decar. Împăratul tocmai atunci își nuntia fata cu nu știu cine. Nunta era mare, minunată, frumoasă, dar mireasa era pare-că și mai frumoasă.

— Ce bine i-ar sta fetei de împărat lângă mine și mie ce bine mi-ar sta lângă dânsa ! Colea, alături ! Și să porceadă îngreuiată, și să facă un copil, ca să aibă cine să-mi zică și mie «tată» !

Și pe dată lucrurile se întâmplară după gândurile lui. Toate se împlinesc, dar împăratul se întrucea amar de această rușine ne mai pomenită. Ia auzi ! Iute poruncește să-i facă un poloboc mare, să pună în poloboc pe cele trei suflete și apoi să le dea drumul pe apă, să se tot ducă, și de întors să nu se mai întoarcă !

Și cum poruncește, așa se și face. Feciorul cel frumos cu fata de împărat și cu pruncul lor încep să plutească în poloboc pe apă, și ar fi plutit mult și bine, dacă voinicul nostru nu s'ar fi gândit că mai bine ar fi să tragă vasul la mal, acolo să-i crape cercurile și astfel el și cu ai săi să se pomenească pe uscat.

Și întocmai așa s'a și întâmplat.

A doua zi a socotit să se trezească în palatul împărătesc, — și-așa a fost, tocmai atunci când împăratul bătrân se întâmplase și murise. Tânărul nostru s'a încununat și a început să-și stăpânească norodul.

Acest împărat a fost mai târziu, nu se știe cum, *Sf. Simion* ¹.

Prin unele părți se zice că *Sf. Simion* se numește *Stălpnicul*, din pricină că el «toată viața lui a stat într'un picior pe un stâlp înalt și cu mâinile ținea pământul să nu cadă; mă-sa niciodată nu l-a văzut la față, din pricina că nu voiă să se scoboare jos» ².

Credința că *Sf. Simion* a stat toată viața lui într'un stâlp, o cetim de altfel în mineiul acestei zile, de unde, firește, a trecut în popor :

«Supărându-se fericitul [*Simion*, la care lumea se adunase ca să-l vadă] de o cînstire ca aceea și de neodihnă, și a aflat un străin chip de scăpare din gâlcevile omenești. Pentrucă a gândit să-și zidească un *stâlp* și pe dânsul să stea ca așa să nu poată cei ce veniau a se atinge de dânsul. Deci a zidit *stâlpul* și pre dânsul o chiliuță strămță de doi coți și acolo suindu-se, petrecea în post și în rugăciune».

Prin jud. Neamț se crede că acest sfânt și-a petrecut treizeci de ani în acest stâlp ³.

Prin Bucovina se spune că *Sf. Simion* a stat pe stâlp un an de zile, într'un picior, rugând pe Dumnezeu numai să nu ploaie în acest timp. «Nu ziua aceea, — cred că la 1 Septembrie, — merg *trăbiile* și-l ciupesc» ⁴, poate pentru că nu îndură lipsa foamei pricinuită de secetă.

Povestirea cu «stâlpul» o întâlnim și prin Oltenia ⁵.

Sf. Simon ține se zice pe alocuri, cerul și pământul, adică *stîlpii pământului* ce stau pe *peștele din mare*. Pentru acest cuvânt, ziua lui se serbează prin Bucovina, ca și de mare primejdie ⁶.

Prin Oltenia ziua se lucrează; prin unele părți din Țara-Românească nici nu se pomenește de acest sfânt ⁷.

Prin Bucovina se zice că *Sf. Simion* ține *vânturile* toate la un loc. Odată, murindu-i un copil, s'a mâniat într'atâta pe Dumnezeu, încât s'a pus și a închis vânturile, astfel că în curând lumea s'a

1. Voronca, *op. cit.* p. 414-5.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 88.

3. *Cred. Rom. din com. Bălțatești*, comunic de d-l I. Preutescu.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 393.

5. *Cred. Rom. din com. Voicestii*, jud. Vâlcea, comunic de d-l I. N.

Popescu : «Se numește astfel (*Stălpnicul*), fiindcă toată viața lui a șezut numai într'un stâlp înalt».

6. Voronca, *op. cit.*, p. 393.

7. In R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, nu-l aflam.

umplut de toate răutățile neavând cine să le spulbure de pe fața pământului. Dumnezeu, văzând aceasta, s'a pus cu rugămintele pe lângă dânsul, dar de geaba; i-a trimis pe ceilalți sfinți apoi ca să-l roage, dar iarăș în zadar. Numai într'un târziu, când a venit *cocoșul* și i-a spus că și lui i-a luat Dumnezeu o mulțime de copii, Sf. Simion s'a mai potolit și a dat drumul vânturilor. Iar pe cocoș l-a blagoslovit ca să poată avea până la patruzeci de găini de neveste ¹.

În această zi se zice că *vrăbiile* merg să-și facă *boierescul*, luând din tot soiul de *pâine* câte ceva în cioc și ducând aceste roduri nu se știe unde. Plecarea vrăbiilor, — căci în ziua de Sf. Simion nu se văd ², — se mai chiamă și *mergerea la măsură*. «Undevă, într'o viziună de munte sau codru, este o babă, *Impărăteasa tuturor păsărilor*, unde pornesc toate vrăbiile. Baba «le măsură [grăunțele] cu dimerlia; numai vârful îl rade și acela zboară înapoi, iar celelalte [grăunțe] îi rămân să-i fie de hrană babei peste an» ³.

Pe-alocuri, unii socot această zi ca început de an, se înțelege, o rămășiță din vechea datină bisericească care socotea la 1 Septembrie începutul anului. De aici credința că Sf. Simion «ține anul; cum e ziua lui, așa e tot anul» ⁴.

Prin jud. Neamț se socotește ca început de *toamnă* și ca zi de hram ⁵.

Felul cum va fi vremea peste an, se poate afla și după viermele care de obicei se află în *urecele* sau *gogoșile de stejar*. În acestea, «cine știe să caute în ziua de Sf. Simion, e ca și cum ar căuta în zodie». Dacă viermele va fi sburat pe această vreme, e semn că anul va fi secetos, uscăcios. Dacă viermele va fi cu aripi, anul va fi potrivit în roade. Dacă aripele nu-i vor fi crescute, încă anul viitor va fi bogat în roade ⁶.

Prin jud. Suceava se crede că dacă va tună după această zi, este semn că *toamna* va fi lungă ⁷.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 413—4.

2. «Nu-i găsi o vrăbie, să dai un galben».

3. Voronca, *op. cit.*, p. 393.

4. *Ibidem*: «Dacă dimineața e ploioasă, va fi primăvara ploioasă. Dacă e la amiază frumos, va fi anul bun. Dacă toată ziua e ploaie sau soare, va fi tot anul ploios sau secetos. Dacă este Sf. Simion posomorit, toamna e rea și n'au chip oamenii să-și strângă grânele».

5. Cred Rom. din com. Balțatești, comunic de d-l I. Preutescu.

6. Voronca, *op. cit.*, p. 394.

7. *Șezătoarea*, I T, p. 63.

Mai pretutindenii, în această zi, atât bărbații, cât și femeile lucrează.

Dacă nu va fi o greșeală, pomenesc și faptul că prin unele părți, sub numele de Simion Stălpnicul, se înțelege și ziua de 21 Iulie¹.

VAVILA.

În ziua de 4 Septembrie se serbează prin unele părți *Vavila*, ziua Mucenicului Vavila, «pentru că toată viața lui a petrecut-o numai în pădure cu dobitoacele», din care pricină chiar ajunsese să aibă trupul acoperit cu păr, ca și dănele².

1. Cf. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 87.

2. *Ibidem*, p. 88—9.

CIUDA LUI ARHANGHEL.

Ciuda lui Arhanghel, numită și *Ciuda Arhanghelului*¹, *Ciuda Sfinților Arhangheli*², *Ciuda*³ sau *Minunea Sfântului Arhanghel Mihail*, se serbează mai ales în Bucovina și partea de sus a Moldovii, în ziua de 6 Septembrie.

Ciuda lui Arhanghel se crede a fi, prin unele părți din Bucovina, numele nevastei lui *Arhanghel*, pe care acesta ar fi lăsat-o din pricina traiului rău, aici, în această zi, iar el a fugit atâtea săptămâni, până s'a oprit la 8 Noembrie.

Prin alte părți, asemenea bucovinene, se crede că această zi este lăsată ca să se serbeze în cinstea *ciudei* Sfântului Arhanghel, care i-a pricinuit-o diavolul atâtea vreme cât Sfântul l-a slujit. Intr'adevăr, se povestește că hotărînd Dumnezeu lui *Adam* să are numai trei brazde, acesta, după sfatul diavolului, care i a prins boii, în schimbul unui legământ, s'a dat necuratului, pe sine și pe toți urmașii lui. Dumnezeu, ca să scotoa legământul dela iad, a trimis pe *Arhanghelul Gavriil*, spunându-i să slujească un an, până când diavolul îl va întrebă la ce a venit.

Arhanghelul sluji un an, diavolul nu-l întrebă și Dumnezeu trimise pe cel mai mare între îngeri, din nou. După al doilea an, Arhanghelul trânti cu *ciudă* ușa iadului, încât diavolul se inspăimântă. Atunci acesta a fost întrebat :

— Cum se poate dobândi zăpăsul de închinare al omienirii?
Iar stăpânul iadului îi răspunde :

1. Culegere din com. Bălțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 89.

3. I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. IX, p. 289. — D. Dan, *Straja*, p. 99.

4. Ca nume propriu întâlnim un personaj în povești, *Ciuda-frașilor*, numele celui mai mic, dar celui mai isteț dintre cei trei frați, care cu tot *năcasul* sau *ciuda* ce-i purtau frații, îi scapă dela multe nevoi (T. Pamfile, *Graiul vremurilor*, p. 61).

— Când se va naște cinevâ din Dulh sfânt prin Fecioară¹!

În această zi nu se cade să lucreze nimeni, căci se poate întâmpla ca pe unul ca acela să-l apuce o *ciuda* din care i se poate trage chiar moartea.

Arhanghelul Mihail zice chiar:

— Nu te teme de mine, dar teme-te de *ciuda* mea!

În această privință se povestește că doi frați au pornit în această zi să-și facă stogurile de fân. Alți oameni, văzându-i, le-au zis:

— Nu mergeți astăzi, că-i zi de mare primejdie; azi e *Ciuda lui Arhanghel!*

Dar frații răspunseră:

-- Puteți să vă *ciudiți* voi cât veți voi, că noi tot ne ducem!

Și s'au dus.

Acolo la câmp, unul s'a ridicat pe stog ca să așeze palele de fân, iar celălalt a început să-i dea de jos fânul cu furca. Și tot lucrând astfel, a greșit cel de jos și a luat pe cel de sus în furcă, ucigându-l în chipul acesta.

Iar Dumnezeu, ca să dea lumii o pildă, luă chipurile acestor doi frați și le puse în lună².

Prin jud. Dorohoiu, în această zi nu se *coasă*, ca să nu se întâmple ceva rău³.

Prin a'te părți se crede că în această zi, nicidecum trebuie să se ferească de *sfezi* și *bătăi*, ca să nu fie *vianios* tot anul⁴.

Prin jud. Neamț, sub numele de *Ciuda Sfinților Arhangheli* se înțelege și ziua de 13 Iulie⁵.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 37.

2. *Ibidem*, p. 620—1. — D. Dan, *Straja*, p. 99: Ciuda Arhanghelilor se serbează pentru primejdii.

3. Cred. Rom. din com. Viasinești, împart. de d-l Al. Leontescu.

4. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 289. — Cred. Rom. din com. Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu: «*Ciuda Arhanghelului* se ține pentru a nu fi cuprins [omul leșne] de mânie, sau pentru [a fi ferit] de *ciudă*».

5. Culegere din com. Nemțșor-Vânătorii, jud. Neamț, comunic. de d-l Al. Moisăi.

ZIUA CRUCII.

I. Postul Crucii.

Prin jud. Tecuciu unele femei țin postul crucii în cinstea Sfintei Cruci, nemâncând de dulce o săptămână întreagă înainte de 14 Septembrie, adică înainte de ziua Crucii.

Femeile cari țin acest post «nelegal la carte», adică neporuncit de biserică, merg în ziua de Înălțarea Sfintei Cruci la biserică, ieau *nafura* și *aghiasmă mare*, — aghiasma dela Boboteaza, iar acasă urmează a nu mânca și a nu bea nimic până seara, când văd că au răsărit stelele. Când stelele se ivesc pe cer, ieau din nou *nafura* și *aghiasmă mare* și apoi cinteaza¹.

Se pare că acest post era mai de demult păzit pe o scară mai întinsă. Astăzi, prin unele părți din Bucovina, se postesc numai trei zile : ziua de Ziua Crucii și celelalte două zile dinaintea acestei sărbători. Asemenea se postește și *Vineria* ce cade înaintea lui 14 Septembrie, — a douăsprezecea din cele douăsprezece *Vineri*², «pentru întărirea cinstei»³.

II. Ziua Crucii.

Ziua Crucii, — *Înălțarea Sfintei Cruci*, — este una din sărbătorile cele mai mari ale poporului nostru, dacă nu «cea mai mare, că ea

1. Imi aduc aminte că-l ținea o matusă a mea, Paraschiva lui Lencu Mareș, com. Negrileşti, jud. Tecuciu.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 277 : «Afara de *Vinerile* din săptămâna, sunt peste an *Douăsprezece Vineri mari*, în cari se cuvine ca omul să nu mănânce nimic până a doua zi. Alții mănâncă înspre seara o bucată de pâine și [bea] apă, iar toata ziua o petrec în post și rugăciune. De regulă se postește pentru scopuri anumite : fetele postesc că să se mărite». Aceste *Vineri* sunt înainte de Sf. Andreiu, Crăciun, Stratenie, Patruzeci de Sfinți, Blagoviștenie, Duminica mare, Sânzieni, Sf. Petru, Schimbarea la față, Sf. Maria, Tăierea Capului Sf. Ioan și Ziua Crucii.

3. *Ibidem*, p. 278.

(crucea)-î arma cea mai puternică a Domnului Hristos și a omului». Prin *cruce* s'a sfințit,—s'a blagoslovit pământul,—când Diavolul a dus pe Dumnezeu în cele patru părți ale noului pământ, cu gând ca să-l arunce în apa cea fără sfârșit; prin *cruce* s'a sfințit carul ce eră al diavolului, luându-se acum din stăpânirea lui; prin *crucea* ferestrei,—cerceveaua,—s'a sfințit casa, izgonindu-se Diavolul dintr'însa; prin *cruce* se sfințește în fiecare zi omul, făcându-și semnul ei și tot *crucea* ajută la orice împrejurare, când Necuratul și duhurile rele stau să primejduască pe creștin.

Când pe om îl cuprinde o spaimă, scapă numai decât, dacă își aduce aminte în ce zi a săptămânii a fost în anul acela Ziua-Crucii¹.

În această zi se cade ca toată lumea să postească,—să nu mănânce fruct; pe alocuri se spune că-i bine să postească omul toată ziua, nemâncând nimic². Numai femeile însărcinate pot gustă din ce le va fi poftă în această zi³. În nici un chip nu se vor mânca fructe cari au ceva cu înfățișare de *cruce* într'însele, precum ar fi *usturoiul*⁴, *nucile*, *pepenii*, ș. a.

De muncit nu se muncește nimic și fiecare este dator să meargă la biserică, ducând colive și poame pentru sufletele celor răposați.

Măcar în această zi fiecare creștin trebuie să intre în fâgașul dreptăților, spre cinstita Sfîntei Cruci; minciuna nu-i îngăduită; se spune că unul s'ar fi spânzurat, spunând că ar fi fost la biserică, lucru ce nu-l făcuse⁵.

Prin unele părți se obișnuiește ca preoții să *boteze*, adică să facă *aghiasmă* în această zi⁶.

Prin Bucovina, în această zi se pun pe *pomii* cari n'au rodit peste vară, curpeni de *pepeni*, pentru ca să rodească la anul viitor.

Tot prin aceste părți se duc *pomi* la biserică și se fac prasnice⁷. Aceste pomeniri constau din *ulcele* nouă, pline cu *apă* curată, *miere*

1. Voronca, *op. cit.*, p. 491.

2. Dat și cred. Rom. din com. Voicesti, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.—Voronca, *op. cit.*, p. 278 și 852.

3. E. Sevastos, *Nașterea* (foi), p. 89.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 549.

5. *Ibidem*, p. 854.

6. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.

7. Voronca, *op. cit.*, p. 389.

sau *mied*, fiind împodobite pe la gură cu *strămătură* roșie, iar pe deasupra fiind acoperite cu un *colâcel* sau *covrig* și o *lumină* de ceară. Acestea se trimit mai ales la casele cu copii. Pe unde nu sunt copii, se trimit *cane* precum și alte vase mai mari, de cari se știe că sunt de nevoie în acea casă. Cei ce duc capătă de asemenea *moși*, în-tocmai ca și la *Sămbăta moșilor* ¹.

Poamele cari se duc în această zi la biserică spre a se sfinți, se păstrează în parte până în ziua de *Alexă*, când se vor arde prin grădini, la olaltă cu cuiburile de omizi ce se vor culege în această zi, pentru ca pomii să se afume ca să fie feriți prin chipul acesta de *omiți* peste vară ².

Dacă după *Ziua Crucii* se întâmplă și mai tună, acest fapt se socotește ca un semn că toamna să fie lungă ³.

În sfârșit, prin unele locuri din Transilvania, precum și prin Banat, sub numele de *Ziua Crucii* se înțelege adesea și ajunul Bobotezei ⁴.

III. Închiderea pământului.

Prin Bucovina se aude următoarea povestire cu privire la supărarea oamenilor de către *insecte*:

«La început arăd gângăniile, căr și gujuliile necăjiau așa de tare pe oameni, că acestora nu odată le eraTEAMITE chiar și de vieață din pricina lor.

Văzând dela un timp Dumnezeu că gângăniile și gujuliile își fac de cap, că neconținut îi necăjesc pe oameni, i s'a făcut milă de aceștia și voind să-i mântue de aceste viețări nesuferite, le a vârit într'o lacră.

Nu mult după ce a prins Dumnezeu pe toate gângăniile și gujuliile din lume și le-a băgat în lacră, iată că trece pe acolo din întâmplare un om cu numele Alexă.

Dumnezeu, cum îl vede, îl oprește și-l întreabă: unde merge?

— Spre mare, răspuse Alexă.

— Dacă ți-i calea spre mare, zise mai departe Dumnezeu,—atunci fă bine și du lăcrița aceasta până acolo, și așa cum o vezi aruncă-o

1. Marian, *Immormântarea*, p. 392—3.

2. Idem, *Sărbătorile*, II, p. 205—6.

3. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 169

în mare; cată însă nu cumvâ să o deschizi și să te uiți în lăuntru, c'apoi nu e bine!

Și cum roști cuvintele acestea, îi dote lăcrița în care erau toate găngăniile și toate gujuliile de pe lume băgate.

Alexă nu se puse de pricină, luă lăcrița și porni departe, încotro eră îndreptat. Însă când a ajuns la malul mării, nu s'a putut răbdă ca să nu deschidă lacra și să vadă ce-i într'însa, de-i așă de grea..., că lacra eră foarte grea.

N'a apucat însă bine a deschide lacra, și numai ce vede că o sumedenie de gănganii și gujulii prind a sări dintr'însa și anume: unele pe mal, altele în apă, și a se ascunde care unde apucă: unele prin iarbă, altele prin nisip, unele pe sub pietre și prin borți, iar altele prin crăpăturile lemnelor și ale pomilor și iarăș altele în adâncul mării.

Alexă, când văzu aceasta, se băgă în toate răcorile. Iar mai după aceea venindu-și în fire, a început a alergă în dreapta și în stânga, ca să le prindă și să le bage iarăș în lacra. Dar degeaba i-a fost toată alergătura și munca, deoarece nu le-a mai putut prinde.

Și de atunci, nu numai pământul, ci chiar și apa mării e plină de tot felul de jigăni, gănganii și gujulii. Iar pe Alexă, pentru că n'a ascultat, ci a deschis lacra, Dumnezeu l'a prelăcut în cocostărc, ca să le strângă înapoi.

Și tot de atunci, dela Ziua Crucii, și până la Alexă, toate găngăniile, jigăniile și gujuliile sunt ascunse ca într'o lacra prin cele borți, vâgăuni și alte ascunzișuri, iar când sosește ziua lui Alexă, atunci iarăș încep a ieși din ascunzișurile lor, a umblă în toate părțile și a-i necăji pe oameni, dacă nu se știu feri de dănele, mai tot asă ca și la început¹.

Credința că pământul se închide pentru unele vietăți, la Ziua Crucii, o aflăm în multe părți din Bucovina².

Șerpilor, înainte de a intra în pământ³ se adună la alunii, ca acolo să facă piatra scumpă. Cine se va întâmplă prin urmare pe

1. Marian, *Sărbătorile*, II, p. 201—3.

2. Cred. Rom. din com. Teșu și Brahășești, jud. Tecuciu.

3. Cred. Rom. din Larga, jud. Bicaeu, împart. de d-l C. Gh. Varțolomeiu: «Șarpele nu se mai arată dela Ziua Crucii până la Sf. Gheorghe. De-aici prinde a ieși».

acolo, e bine să iea nuiă de alun, să o vâjâie înspre aluniş şi să zică de trei ori :

Şerpi, şerpişori,
De rău făcători,
Intră'n hortă, că iarna vine
Şi-i rău pentru tine !

După rostirea acestor vorbe, să se dea repede la o parte, căci şerpii înşirându-se unul după altul, vor porni din aluniş. Vrăjitorul trebuie să ucidă pe cel din frunte, pe cel din mijloc şi pe cel din coadă ; în guşa acestui din urmă să caute, căci va allă în ea piatra cea scumpă, tămăduitoare de foarte multe boli ¹.

După o credinţă bucovineană însă, sunt şerpi cari nu intră în pământ în această zi. Aceştia sunt cei ce au muşcat oameni ; pentru acest mare păcat, pământul nu-i poate primi în sânul său. Ei sunt meniţi ca omul să-i ucidă şi cu chipul acesta greşeala făptuită să se şteargă. Cu băţul cu care s'a ucis un asemenea şarpe, să se încunjure casa de trei ori pe vremuri de ploaie *cu piatră*, ca aceasta să se împrăştie ².

Prin alte părţi, tot din Bucovina, se spune cu toate acestea că după Ziua Crucii nu-i mai este îngăduit nimănui să mai ucidă şarpe ; «de acum li-i rândueala să se ascundă sub pământ» ³. Ziua Crucii e ziua şarpelui ; de aceea, în această zi nu se toarce lemne, ca să nu vină şarpele în casă.

Pământ «se închide» nu numai pentru vietăţi, ci şi pentru ierburi : de Ziua Crucii vorbesc toate florile şi-şi arată părerea lor de rău că se usucă. Acele plante cari încă îşi mai păstrează vieţea, se socotesc a fi necurate, sau a fi menite altor scopuri decât nevoilor şi desfătărilor omeneşti.

Fraţi, dacă se vor mai găsi după Ziua Crucii, nu trebuie să se mânânce, căci aceştia sunt sorociţi morţilor.

Inchizându-se pământul şi pentru găze, e firesc lucru ca şi paserile să se călătorească ⁴.

Prin Bucovina se crede că dacă cineva zace de *friguri* şi-l a-

1. Cred. Rom. din com. Negrileşti, jud. Teruciu, dic. de T. Mariş.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 807.— *Ibidem*, p. 853 : De Ziua Crucii toate dihaniile intră în pământ, afara de şerpii ce-au mâncat oameni şi pe cari pământul nu-i primeşte.

3. *Ibidem*.

4. Culegere din com. Jariştea, jud. Putna.

pacă această sărbătoare tot bolnav, boala «se va închide» în trupul lui și frigurile nu-l vor slăbi până la anul viitor¹.

Vremea răcindu-se pe la această sărbătoare, prin unele părți Ziua Crucii se socotește ca zi de soroc, când turmele de oi trebuie să scoboare din munte².

IV. Buruieni și poame de leac.

De Ziua Crucii, atât în Bucovina, cât și în Moldova, se duc la biserică tot soiul de frunze și flori de *vâzdoage*, *boz*, *micsunele*, *busuioc*, ș. a., cari se pun împrejurul sfintei cruci. Preotul după ce sfârșește rândueala slujbei, ridică crucea, o închină în patru părți și odată la mijloc, iea un mănunchiu din frunze și flori și merge în altar. Atunci norodul caută ea prin toate chipurile să dobândească măcar cât de puține flori sau frunze, cari se crede a fi bune de leac pentru durerea de cap și de dinți³. Cu crăcușoare de busuioc aprins se afumă cei bolnavi de friguri⁴. Deasemenea busuiocul care se iea dela crucea preotului e bine să se pună în teica din care beau găinile apă, spre a le feri de molimă⁵.

Florile și verdeața sfințită în această zi se folosesc de fete în lăutoarea ce și-o fac pentru spălatul capului, crezând astfel că nu le va cadea părul.

Deasemenea sunt bune de leac și buruienile din grădină⁶ sau din câmp⁷, cu toate că nu-s sfințite în biserică. Ele trebuie să se culeagă însă în această zi.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 853.

2. Dat. Rom. din com. Balțațești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

3. Culegere din jud. Tecuciu.

4. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 89. — Voronca, *op. cit.*, p. 852.

5. Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina populară*, II, p. 15.

6. Culegere din jud. Tecuciu.

7. Dat și cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu : «Femeile strâng fel de fel de buruieni (mai ales babele, crezând că acestea au leac mai sigur la vindecarea feluritelor boale).—*Serbatorea*, III, p. 49 : În ziua de Ziua Crucii se strâng fel de fel de buruieni și poame pentru leacul oricăror boale.—Dat și cred. Rom. din com. Balțațești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu : «În această zi se culeg căline, buruieni de leac; pui perje pe o crenguță de perj și-s bune de leac... Se strânge baligă dela vite din această zi, care-i bună de leac. Se culege macul.»

Matrăguna, *năvalnicul* și alte ierburi sunt bune pentru făcut de dragoste ¹.

Năjătica sau *buruienile de năjit* cari se strâng în această zi sunt bune pentru năjit la vite ².

Dacă aceste ierburi și flori se strâng în această zi și se pun sub streșina casei, ele vor apăra casa și vecinătatea de *tunet* și *trăsnet* ³.

Dintre poame, se duc la biserică mai ales *perjele* cari vor fi bune de lecuit durerile de cap, cele de dinți, umflăturile și gâlcile. Prin părțile de jos ale Moldovei, se aduc acasă, se înșiră pe un băț și se pun la streșină sau la o grindă, iar când cineva are *buba cea rea* sau *beșica cea rea*, desface o asemenea perjă sau prună și o întinde pe bubă sau beșică ⁴.

Prin Bucovina, unii ieau cu gura nouă *perje* din copac și le pun la păstrat, iar când îl doare pe cineva capul ⁵, fierbe două dintr'însele și le pune la frunte. «Tot astfel și când ți se *desvelește mâna*».

Alții, tot prin aceste părți, ieau din pom câte o perjă pe care o țin în casă și când simte că cineva îl vorbește de rău, se spală cu această perjă — punând-o în apă ⁶.

Nucile din această zi sunt bune de *os mort* și se mestecă miezul în gură și cu aceasta se unge osul ⁷.

Prin jud. Suceava, în această zi, înainte de a răsări soarele, femeile aruncă în grădini câte o *baligă*, înfiuând într'însa *boance* ⁸, astfel ca la răsărirea soarelui să se găsească în gard. Cu această baligă, uscată și aprinsă, se afumă, descântându-se *beșica cea rea* ⁹. Prin alte

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 89.

2. *Șesătoarea*, IV, p. 129.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 806, 852.

4. Culegere din jud. Tecuciu. — Dat Rom. din com. Costești, jud. Tutova, împart. de d-ra Maria Mircea.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 855: Ziua Crucii se ține pentru durere de cap.

6. *Ibidem*, p. 694.

7. Dat și cred. Rom. din com. Vicovul de sus, Bucovina, comunic. de d-l P. Cârstean.

8. Comunic. de d-l M. Lupescu: *Boance, bochioi, vâsdoage*.

9. *Șesătoarea*, I, p. 55.

părți, această baligă este bună și de *năjit*¹, *bulă*², *buba cea rea*³, *junghiu*, *scrintitură*, durere de dinți și altele⁴.

Tot cu această balegă se poate atumă și *roiul* de albine, ca să nu fugă; câte odată, și tot spre acest scop, se pune pe lângă balegă și *busuioc de-al albinelor*, care se mai numește și *roiniță*⁵.

În sfârșit, tlăcăii pun în această zi *busuioc* prin buzunare, ca să-l joace în horă, crezând că cu chipul acesta răutățile vor fugi dela dâșii și cinstea îi va incununa pretutindeni⁶.

V. Cârstovul.

Prin părțile de răsărit ale Olteniei, la șes, precum și prin unele părți pînă Țara-Românească, Ziua Crucii se chiamă și *Cârstov* sau *Cârstovul viilor*. când se crede că este bine să se înceapă culesul viilor. «În multe părți, — prin Muscel, — se fac petreceri mari de bucuria acestei deslegări»⁷.

Tot dela această zi încep să se bată și *nucii*, pe unde nu s'au bătut la Sântă-Măria. Se știe că prin vechile vii se găsesc foarte mulți nuci⁸.

Prin Bucovina, când la 15 Septembrie Biserica cinstește pe Mucenicul Nichita, poporul român serbează pe-afocuri pe *Sf. Marcoveiu*, cel ce ferește păsările de *ili*⁹.

1. Gr. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, I, p. 124.—C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 89. Dat.—Rom. din com. Costești, jud. Tutova, împart. de d-ra Maria I. Mircea.

2. Gr. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, I, p. 28.

3. *Ibidem*, p. 12.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 852.

5. *Ibidem*, p. 1179.

6. Dat. și cred. Rom. din Vicovul de sus, Bucovina, comunic. de d-l P. Cârtean.

7. *Calendarul Ilustrat* pe 1910, la zi.—R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85: «E post și îl țin femeile».

8. Dat Rom. din com. Țepu, Nicorești ș. a., jud. Tecuciu; ale celor din com. Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu: «În această zi [se] bat nucile și [se] începe culesul *poamei*».

9. Voronca, *op. cit.*, p. 854.

MĂCINICA FOCA.

În ziua de 22 Septemvrie Biserica noastră prăsnuește pe Mucenicul *Foca*, iar poporul, prin unele părți din jud. Muscel, fie din legătura ce-o fac între numele de *Foca* și *foc*, fie din confuzia acestei zile cu cealaltă sărbătoare, cu acelaș nume¹, serbează pe *Foca*; «mulți săteni, — femeile mai ales, — nu lucrează în ziua aceasta, căci se tem de foc»².

ZĂMISLIREA.

Zămislirea Sf. Ioan Botezătorul, prăsnuită de Biserică la 24 Septemvrie, e ținută în popor, după cum aflăm pentru unele părți din jud. Muscel, sub numele de *Zămislirea*³.

TECLELE.

Ziua de 24 Septemvrie, când Biserica noastră cinstește amintirea *Mucenicei Tecla*, este cunoscută și serbată prin unele părți din Țara-Românească sub numele de *Tacle* sau *ort. Teclele*.

Prin jud. Muscel, unii săteni socotesc Teclele ca pe niște *Filipi*, — despre cari se va vorbi mai încolo, — serbându-le prin urmare în acelaș fel și pentru aceleași pricinē.

Alți săteni, tot din acest județ, cred că Teclele sunt *Strefetițele*, *Tresfentele* sau *Tiecărași*⁴.

Teclele se păzesc cu mare strășnicie, mai ales prin părțile muntoase, crezându-se că ar fi rele de *foc*, dar mai ales de *lupi*. La casa celui ce va îndrăzni să lucreze, lupii vor veni și vor mânca *berbecii* și oile celui ce va fi crescător de turmă; din această pricină, pe acolo această sărbătoare se mai numește și *Teclele berbecilor*⁵.

1. T. Pamfile, *Sărbători de vară*, p. 213—4.

2. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.

3. Ibidem.

4. *Trei-Ierarhii*. Vorba *Treierași* se aude și prin Bărlad: numele acesta îl poartă chiar și o biserică. De altfel în literatura populară în loc de *Patriarhi* se zice *Patriarși*.

5. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85. — R.-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, p. 72.

Prin alte părți, Tecele se numesc *Berbecari* și țin trei zile : 26, 27 și 28 Septemvrie. Ele se serbează «pentrucă-i rău de lupi, ce fac *sbranca* printre dobitoace». În aceste zile, nu se mătură prin casă, nu se rășnește, nu se macină, nu se coasă, nu se umblă cu frigări sau țepoaie, topoare și alte unelte ascuțite¹.

Prin jud. Prahova, Berbecarii se mai numesc și *Filipi*, ținând trei zile ; în acest timp «nu se impunge în piele», nu se dă nimic cu împrumut, for mai ales, — pe lângă că nu se coasă și mătură, crezându-se că făcând aceste lucruri, neascultătorul va fi încercat de lupi sau va fi păgubaș în vite².

Prin unele părți din jud. Muscel, ziua de 26 Septemvrie, când se cinstește de Biserică *Adormirea Sf. Ioan Evanghelistul*, poporul serbează *Adormirea*, cu nelacru, ca nu cumva să dea peste dâșii vreo primejdie și să-i «adormă» pentru veșnicie³.

Ziua *Mucenicului Hariton*, — 28 Septemvrie, — se serbează prin unele părți din jud. Dolj sub numele de *Hariton*, spre a fi lumea ferită de boale⁴. Prin alte părți, această zi se numește *Hariton cel nebun* și se serbează cu mare smerenie de către cei ce se tem ca această zi să nu-i înnebuunească⁵.

1. C. D. Gheorghiu. *op. cit.*, p. 90

2. *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*. An. II, P. III, pag. 388. — Culegere din com. Balătești, jud. Neamț și comunic. de d-l I. Preutescu : «Tecele cad în Iunie și-s patroane».

3. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 85.

4. Dat. și Cred. Rom. din com. Halângești-Zalcoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

5. C. D. Gheorghiu. *op. cit.*, p. 90.

PROCOAVĂ.

Luna lui *Octomvrie*¹ începe cu sărbătoarea care, prin Bucovina și părțile Moldovei de sus, se numește *Procoavă*, *Sf. Procoava* sau *Procoavele*, când «Biserica prăsnuește *Acoperământul*² *Maicei Domnului*³».

Mai în toate părțile este o sărbătoare cu totul a femeilor.

Sf. Procoavă se crede că este un sfânt sfințit de Dumnezeu printre cei dintâi. El acoperă pământul cu stratul de *zapadă*; de aceea fetele se închină lui ca să le acopere și capul lor cu bielsugul *păului*, precum și ca să le ajute spre a se mărită cât mai curând.

Prin jud. Neamț, Procoavele se serbează pentru *vite*⁴, sau «ca să ne acopere *Maica Domnului* și să ne aibă în pază, de toate primejdiile: de *inec*, de *foce*, de *cumpănil*, de *păpastie*, de *ducă-se-pe-pustiu* sau *uciga-l-toaca* și de vrăjmasul cel rău»⁵.

Prin unele părți din Bucovina, în această zi se scot *icoanele* la câmp și se face *aghiasna*⁶.

Pe-alocuri e o zi de hram.

În sfârșit, pe-alocuri se povestește că în această zi, pe vremea lui, *Sf. Andrei* a văzut pe *Maica Domnului* plutind în văzduh, cu mâinile întinse, rugându-se lui Dumnezeu pentru neamul omenesc⁷.

1. Octomvrie se mai numește și *Brunărel*. «Luna când începe să *brumuească*», adică să cadă întâile *brume*. Într-o versificațiune carturarească, se pare, cetim (*Mat. folk.* p. 1198).

Octomvrie e *neacăjos* și suflă rece.

Pasul leneș nu se trece.

El pe unde merge, pârlește

Și copacii verzi nu-i iubește.

Golanii, să-i vadă, nu-i place,

Cu leneșii el n'are pace.

Face pe leneși să plângă

Și la pieptu-și să se stângă.

Tremura de-a lui frica

Și pielea i-o infurnică!

2. Prin jud. Tecuciu, capacul, pocrișul sau *acoperământul* sicriului (cosciugului), se numește *prucovaș*.

3. Culegere din orașul Piatra-Neamț; de fapt în această zi e Sf. Ap. Anania și cuv. Roman.

4. Dat. și Cred. Rom. din com. Balțatești, comunic. de d-l I. Preutescu.

5. Idem celor din Vânători-Neamț, comunic. de d-l V. Stirbu.

6. Voronca, *op. cit.*, p. 11 și 278.

7. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.

VINERËLELE.

I. Vinerea mare.

Sub numele de *Vinerea mare* sau *Vinerea celor 12 Vineri*¹, se înțelege de către poporul român de pretutindeni sărbătoarea *Cuvioasei Paraschiva*, prăznuită de Biserică în ziua de 14 Octombrie, și care, prin Bucovina, se mai numește și *Nicuvioasa*².

Moaștele acestei Sfinte se afla în biserica *Trei-Ierarhi* din Iași, de unde se scot în procesiune la acea zi de mare sărbătoare, și când, din toată Moldova aproape, din Basarabia și Bucovina, se adună lângă sfânta raclă o mare de credincioși. Astfel înțelegem de ce, prin unele părți din Bucovina, sărbătoarea aceasta, după numele sfințelor moaște, se mai numește și *Sfântă Vineri din Iași*³.

Românii basarabeni povestesc, prin împrejurimile Akkermanului, legenda unui izvor numit al Sfintei Paraschiva, în următorul cuprins :

«De mult, de foarte mult, pe când pe aci *miştau* hordele tătarești, o bandă de Tătari a pus mâna pe o fată de o frumuseță mare, care se numea *Paraschiva*. Prizoniera a fost vândută în haremul unui Pașă din Akkerman. Pașa, cum a văzut acea fată, a căzut fermecat de arăta frumuseță și a voit s'o înduplece cu fel de fel de daruri scumpe, ca să-i fie de nevastă. Dar totul a fost în zadar : fata n'a voit să se facă cadână. Atunci pașa a turbat de mânie și într'o noapte a voit s'o oja cu sila, însă fata a izbutit să fugă din harem. Soldații trimiși ca s'o prindă au găsit-o pe malul limanului și, când erau să puie mâna pe dânsa, ea s'a prefăcut într'un izvor»⁴.

Prin jud. Muscel, «poporul știe că sfânta aceasta a fost fată săracă, fără părinți, care-și dădea și bucățica dela gură săracilor ; d'aia s'a făcut sfântă. Asemeni și haine, ce *bruma* le-aveă, le împărță cu săracii»⁵.

Prin unele părți se crede că St. Paraschiva a fost *chiunită* de păgâni într'o *Vineri*, și de aceea, în orice zi ar cădea această sărbă-

1. C. D. Gheorghin, *op. cit.*, p. 90.—Despre *Vineri*, vezi M. Gaster, *Lit. pop. rom.*, p. 388 și urm.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 610.

3. *Ibidem*, p. 278.

4. Z. C. Arbore, *Basarabia în secolul XIX.* p. 277-8.

5. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 86.

toare, poporul o numește Vinerea mare și o socotește ca una din cele mai mari sărbători ¹.

Și prin jud. Tecuciu găsim credința că Cuv. Paraschiva a fost chinuită de către păgâni, și anume a fost fiartă «în smoală și'n pu-cioasă» ca să se lepede de credința creștină. Această socotință populară credem că pornește din faptul că Sf. Paraschiva se numește *Vinerea mare*, iar despre o *Sfântă Vineri* se rostesc colindele cu adevărat, că pentru credințele sale cele creștine, păgânii au chinuit-o. O variantă a unui astfel de colind sună precum urmează:

Sus pe slava cerului,
La poalele raiului,
La scaunul Domnului.
La scaun de judecată.
Unde vine lumea toată,
Genunchiat-a *Sfânta Vineri*.

Genunchiă

Și mi-și plângea:

— Știi, Doamne că m'ai trimis,
Pământul să ți-l botez.
Toți s'au dat botezului.
Numai una nu s'a dat:
Cetatea Iordanului.
Nu s'a dat botezului.

Nici creștinătăților.

Dar pe mine prinsu-m'au,
Prinsu-m'au,
Legatu-m'au.

Cu cuițit tăiatu-m'au,
In cazan băgatu-m'au
Și trei zile fiertu-m'au,
Numa'n ceară și'n rășină.
Apoi strecuratu-m'au,
In gard aruncatu-m'au;
Și am făcut cuiș am putut
Și la tine c'ant venit,
Să-mi dai sfinț de ajutor,
Pe Irod ca să-l omor ²!

În această zi nu se lucrează, fiind primejdie de boale ³; cu nici un chip nu se *coasă*, fiind rau de *trăsnit*, de *grindină* și *boli de ochi*. Prin unele părți din jud. Neamț, în această zi, ca și în celelalte «12 Vineri de peste an», cine va coase sau va *toarce*, se crede că va face *negi* la mână ⁴.

Unii gospodari postesc această sărbătoare nemâncând fruct ⁵ chiar dacă ar cădea într'o zi de dulce; alții o postesc cu desăvârșire, sau: nu beau *vin roș*, nu mănâncă *uuri*, *castraveți* și alte poame cari au *cruce* ⁶.

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.

2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu. Variantele sunt numeroase.

3. Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

4. Cred. Rom. din com. Bălțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Prentescu.

5. Idem.

6. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

Prin unele părți în locul lui Sf. Dumitru se socotește Vinerea mare ca zi de soroc când își încheie slujba păzitorii de vite și oi precum și pândarii; tot acum se încheie învoziile de închirieri ale imasăurilor, pentru oi mai ales, când deci «încep a plecă ciobanii cu oile de vale»¹, spre alte locuri necuprinse încă de iarna aspră a muntelui.

Oile strămutate nu se mai pot ține despărțite de berbeci și deci în ziua de Sf. Paraschiva sau Vinerea mare se slobod oile la berbeci pentru prăsire², crezându-se că aceasta se face pentru ca mieii să fie frumoși și pestriți și ca să fie născuți înainte de Paști cu două săptămâni. Pentru aceasta, ca ajutor, Vinerea mare trebuie să se păzească din partea muncii.³ Prin jud. Suceava, ciobanii se feresc în această zi ca să cioplească ceva, căci se tem să nu le iasă mieii tarcați⁴, ceea ce le-ar micșura pretul.

Plecând păzitorii de țarine, acestea, precum și livezile și islazurile, rămân slobode pentru pășcătoarea vitelor.

Vinerea mare fiind într-o vreme când munca în câmp se sfârșește, când fiice gospodari își cunoaște sporul agonisitei lui de peste an și când frigul începe «a-și arăta colții», e firesc deci ca pretutindeni oamenii să înceapă a se pregăti pentru iarnă cumpărându-și de pe la târguri sau jarmaroace tot ce le lipsește în privința îmbrăcăminteii, «Acum, de Vinerea mare, își cumpără și soarele cojoc. Alții zic că-și cumpără și Sfântul Dumitru»⁵.

Al. Vineretele

Prin Bucovina, ziua de *Cuvioasa Paraschiva*, împreună cu o altă Sf. Paraschivă, care, după spusa poporului, cade a doua zi de Sf. Dumitru, la 27 Octomvrie, alcătuește *Vineretele*.

În acest timp, 14—27 Octomvrie, nu este bine să se samene *secară*, căci e primejdie de moarte pentru acel ce ar sămăna⁶. Vre-

1. Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu. — R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 86.

2. Dat. rom. din com. Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

3. D. Dan, *Straja*.

4. Cred. Rom. din jud. Suceava, comunic. de d. M. Lupescu.

5. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 86: «Cu 2—3 zile înainte de Vinerea mare, satenii pleacă cu nevestele când pe la târguri, ca să-și cumpere scoarțe, velințe, cojoace, zeghii, și pentru iarnă».

6. Voronca, *op. cit.*, p. 278.

mea, între aceste sărbători se zice că rămâne neschimbată : cum va fi în ziua de Cuvioasa Paraschiva, va fi necurmat până la Sf. Dumitru ¹.

LUCINUL.

În ziua de 17 Octombrie, Sf. Ozie, prin unele părți se serbează *Lucinul*, spre a fi oamenii feriți de lupi ².

Una din cele mai mari *Sămbete a morților* sau *Sămbete a moșilor* este și Sămbăta ce cade înainte de Sf. Dumitru și care se numește prin Bucovina *Moșii de toamnă*, *Moșii en mari* ³, una din cele trei *Sămbete a morților* iar prin țara poartă numele de *Moșii de Sâmbetru* sau *Moșii de Sf. Dumitru*.

Ca moși, adică drept bucate sau pomână, se dă grâu fiert cu unt sau untură, cu lapte sau hrânță. Colăcii și jumânările obișnuite nu lipsesc.

Prin părțile Oraviței, A masului și Bozovicului, când se împart acești moși, se face următoarea menire :

Voi moși, strămoși
Să-mi fiți tot voioși,
Să-mi dați spor în casă.
Cu mult pe masă,
Cu mult ajutor
În câmpul cu ăleri.

Prin Banat se obișnuiește ca moși și *scrobul* cu făină de grâu ⁴;

1. Voronca, *op. cit.*, p. 930.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

3. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 262.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 389 : Cele trei *Sămbete ale Morților* sunt : două înainte de Sf. Dumitru și una înainte de Arhanghel.

5. Marian, *Immormântarea*, p. 393.

II. Focul lui Sâmedru.

În ajunul lui *Sf. Dumitru* și se pare că și în seara de *Sf. Dumitru*¹, este datină ca prin Oltenia și partea de apus a Țării-Românești, să se aprindă niște focuri cari se numesc *focuri samedre*, dar mai ales, la sing., *Focul lui Samedru* sau *Sâmedru*.

Prin jud. Muscel, în partea de către munte, copiii «în alergăt» se urcă pe coastele plaiurilor, veseli, trezind bolovanii de piatră, cărora le dă drumul la vale. Sus, «unii taie cetină pe margini de *surpuș*, alții, sus în brazi, curăță rămuri», pe când ceilalți leagă maldurii, îi încarcă și pleacă la drum, «cu câte șase telegari la ham, și-un voinic în car. *Godânații* rup câte o cracă mare de brad, grămădesc *rătini* de-asupra-i și propînd-o voinicește pe umeri, o târăsc de vale. «P'alcocirea se mai face și câte o mică încăiereală între cei cu cărușul și alți *haidamaci* cari vor să iea d'a gata munca altora»...

— Ia mai stați 'o țăr', voinicilor, și mai dați-ne și nouă din ai brazi, că doar ne-or trebui și nouă.

Iar altul de colo:

— Ce mai umblați cu focul și voi, niște *tingăii*! Ia aprindeți și voi câte o cracă de brad și mă alergați prin vecini după căpătar, cum fac nevoiașii din oraș, că d'ala vi-i nasul vostru!

Bradul adus din munte se face *mormin*, — grămadă, — pe câmp.

Dintre voinici, le-udată unul dă o gură. Se face mare mișcare, și strigătele de veselie pornesc. Vreo șapte — opt flăcăi, frați ori rude de-ale lor, duc pe sus un brad, mare cât o turlă de biserică», pe care, cu mare greutate o pun într-o groapă făcută în pământ, curățind-o pe-o parte de crăci, cât un stat de om. «Aici pun întâiu *strujele*, apoi așchi subțiri și tândări de *lăturoi*, ca să facă ceva jăratec, iar dasupra și printre rămuri, grămădesc din răspuțeri din cetina adusă.

Și când clopotele de vecernie pornesc să sune, se aude:

— Hei, gata? Un copil aruncă o lumânărică aprinsă în strujele uscate. Puțin fum, și îndată limbi de foc alergă în toate părțile căutând prajă de rumegat. Vârful plâpând al bradului se sucește odată, ca șearpele prins de cap, aruncă potop de ghirapi roșii și și pleacă'n jos căpușorul răpus.

— Hai la *focul lui Samedru*!

1. *Lumina pentru toți*, III, p. 516.

Bradul se mistue mereu. In acest timp «se'ndreaptă spre foc, babe, neveste de toată mâna cu șiruri întregi de *covrigi*, cu câte o traistă de *nuci*, ori de *mere*, cu felii de *pâne* caldă, mai cu colăcei anume făcuți și spoiți pe deasupra cu *miere*, în scurt, cu tot felul de *mirodenii* de-ale pământului.

Și pe când femeile impart, pe când copiii cer, în mijlocul acestui șgomot asurzitor, din când în când se aude strigătul :

— Hai la focul lui Sumedru !

Bradul se mistuie mereu, «dar poporul de *țoi gălăcioși*¹ nu-i dă pace cu nici un chip. Când și când aruncă peste el din cetina de alături și-l chinuește așa, până târziu în noapte».

Vin alte femei cu bunătați de împărțit, valurile de strigate se aud din nou, iar când noaptea se lasă cu totul, băieții pornesc la cârat apă spre a stinge focul, căci din pricina vântului ar putea aduce primejdii.

După ce și aceasta s'a sfârșit, fiecare pleacă spre casa lui, cu traista plină de pâine și poame².

Tot astfel se urmează prin satele și dealurile din șesul Muscelului.

Cu o zi sau două înainte de Sf. Dumitru, copii adună *sipici*, *coceni*, *găteje*, *spindării* de cânepă dela *meliță*, ș. a., și le strâng la un loc, de fac un maldăr mare. Apoi în seara spre Sfântului Dumitru, când începe *a se întunereci*, se strâng copiii ciopor pe lângă grămada de sipici și aprind un foc.

Focuri de acestea sunt câte cinci-șase sau șapte-opt într'un sat, în anume puncte ale satului.

Pe foc pun sipici câte un braț, câte un braț, nu toate odată.

Când e vulvoarea mai mare, copiii sar peste foc, ca să fie sănătoși tot anul. Apoi încep a strigă cu toții deodată cât le iea gura :

— Hai la focul lui *Sumendru* !... Hai la focul lui *Sumendru* !...

Iar femeile din sat, cum îi aud, ieau câte un coș cu *nuci*, ori cu *mere*, *struguri*, *covrigi*, *prune* uscate, ș. a., ori uneori câte o vadră cu *vin*, pe cari le impart copiilor seara la lumina focului.

La sfârșit când femeile au isprăvit de împărțit, copiii mai întetesc odată focul sdravăn și mai sar la întrecere peste vâlvătăi. Pe urmă, după ce se potolește, pleacă fiecare la vatra lui, luând cu el

1. Nu : galăgioși.

2. M. Lungeanu, *În sărbători*, București 1910. p. 5-13 ; descrierea datinei este din Rucăr.

și un tăciune, doi, pe cari îi aruncă în grădinile cu pomi, ca să se facă poame în vara viitoare»¹.

Prin alte părți, asemeni muscelene, băieții și fetele se așează pe câte doua rânduri, la puțină depărtare de foc și încep să sară prin *valcoarea* focului. Cel ce poate sări, socotește că în curgerea anului se va însură, sau de e fată aceea, se va mărită.

După ce vin femeile și împart covrigii, feliile de pâne, nucile și merele, unul dintre băieți începe să cânte din fluier, iar toți ceilalți, tineri și babe, se prind și joacă astfel cu toții în horă, — «babele chiar joacă și chiuiesc»².

Prin unele părți oltenești, *focul lui Săm-Medru* se face în seara de Sf. Dumitru. «Copii fac *bălbătai* prin sat, și strângându-se împrejurul focului, strigă :

— Hai la focul lui Săm-Medru !

La întoarcere acasă, lea fiecare câte un tăciune pe care îl aruncă în grădinile cu pomi, având credința că în vara viitoare se vor face poame multe. Femeile împart poame ș. a. a.³

Asemenea focuri, fără însă de a le lega cu sărbătoarea Sf. Dumitru, se fac și prin jud. Neamț, prin livezile cu perji ca să rodească⁴.

III. Sfântul Dumitru.

Cu privire la persoana lui Sf. Dumitru, poporul nostru cunoaște următoarele povești:

Întâia ne spune că Sf. Dumitru a fost la început cioban, avându-și turma într'un miez de codru, necălcăr de picior omenesc. Deci trăia acolo, neștiind că în lume mai sunt și alți oameni în afară de dănsul. Seara, când se închină lui Dumnezeu, săria de trei ori peste o cioată și zicea :

1. R. Godin, D. Mihalache, *op. cit.*, p. 87.

2. *Albina*, II, p. 1521—2.—*Lumina pentru toți*, vol. III, p. 516, știri tot despre Muscel: În seara de 26—7 Octombrie, când se face focul lui Sumedru (*Sumetru*), după obiceiul ce este spre partea muntelui, de a se face focuri grupuri-grupuri prin sate, unde femeile se duc de dau copiilor mere, pere și alte poame, copiii strigă tare :

— 'Ai la focul lui Sumedru.

Când se întorc acasă, ieau câte un tăciune dela acel foc și-l aruncă prin grădinile cu pomi, ca să se facă fructe în vara viitoare.

3. Dat. și Cred. Rom. din com. Halangesti-Zaicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

4. Idem ale celor din Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

— Acestea sunt ale tale, Doamne!

După aceasta săriă și a patra oară și adăugă :

— Asta este a mea!

Dupăce-și făcea rugăciunea, plecà după turmă.

Intr'o noapte visează Sf. Dumitru că pe lume, în afară de dânsul, mai sunt încă și alți oameni. Deci, dornic să știe cum stă treaba, pleacă în lume. Merge și merge, dă peste râpi și nu cade într'insele, dă peste ape și trece fără ca să se ude măcar, iar după mult mers, ajunge într'un sat, într'o zi de Duminică.

În sat vede el o mulțime de oameni intrând într'o casă, de unde nu mai ieșiau. Se miră cât se miră, dar mai apoi întrebă pe unul despre aceasta, iar cel întreat îi răspunse că acei oameni merg ca să se închine lui Dumnezeu; căt privește despre casa în care intrau, ea se chiamă «biserică».

Ce să facă? Hai să intre și el după dânsii, să vadă și el cum este biserica și cum obișnuesc oamenii să se închine lui Dumnezeu.

Înăuntru stătea lumea, dar cum stătea așa, Sf. Dumitru vedeă la fiecare câte un fel de *gâmuiele*¹ în spate. Și zăm văzû aceasta, nu mai stătû mult pe gânduri, ci ieși afară, își umplu și dânsul un sac cu paie și intră din nou în biserică, spre a fi cu chipul acesta la fel cu toți oamenii.

Lumea, cum prinse de veste, începû să-l strige ca să ieasă afară, dar ciobanul nu voi și nu se înduplecă, pentrucă vedeă că nu se deosebiă intru nimic de ceilalți credincioși.

Gâmuielele pe cari Sf. Dumitru le vedeă la alții erau sarcinile cu păcatele omenești, pe cari, firește, nimeni nu le vedeă, fără numai ciobanul. În chipul acesta deci, eră firesc ca lumea să se mire uimindu-se la cioban, să râdă și să strige la dânsul, pe câtă vreme el să stea ca un sfânt și să asculte slujba dumnezească.

Intr'o strană vede Sf. Dumitru pe *Diavol* stând și însemnând pe toți cei ce râdeau și vorbeau în biserică și încludându-se că nu-i găsește și ciobanului pricină, ca să-l însemneze și pe dânsul.

După o vreme însă, Diavolul luă o piele de bivol și începû să tragă cu dinții de dânsa. Și trase și trase, până când a făcut o mare necuviință. Nimeni nu vedeă și deci nimeni n'a auzit nimic, dar ciobanul vedeă, și-a auzit, și-a răs. Atunci Dracul l-a însemnat la condică și pe dânsul.

1. *Desaci*.

Slujba s'a isprăvit și ciobanul a ieșit dela biserică; dar acum ăa întors, trecând peste ape, se udă până la glezne, iar prin râpi se cufundă până la genuchi. Acum s'a încredințat că fiind la biserică, a greșit înaintea lui Dumnezeu și l-a supărat. De aceea s'a hotărît să rămână la oi, sus la munte, și să nu mai aibă nici un amestec cu lumea cea plină de pacate.

După aceasta mai trece un cârd de ani. Ciobanul moare în stâna lui și oamenii îi găsesc trupul neputrezit; l-au luat, l-au înmormântat, pe locul stâniei au ridicat o biserică, iar numele ciobanului, care a fost Sf. Dumitru, l-au cinstit de atunci, și-l cinstim și noi și astăzi ¹.

Povestirea aceasta se aude și prin jud. Muscel. *Sf. Dumitru* «a fost cioban care trăia numai în fapte bune. Odată a păcătuit și el în viața lui, și anume, ducându-se în biserică, când biserica gemea de multă lume, nu știu ce-a fi văzut în biserică, că l-a pufnit răsul.

Mai pe urmă însă s'a căit amar de ceea ce făcuse. Și ducându-se iar la oi în munte, și-a ispășit păcatul prin post și rugăciuni.

Târziu de tot s'a aflat trupul *pomăit* și neputrezit ca la cei fără păcate ²».

Și prin jud. Tecuciu se aude această povestire, însă numele lui Sf. Dumitru lipsește, fiind înlocuit cu al unui bătrân.

Ea sună precum urmează :

Un unchiaș bătrân nu avea de obicei să se ducă la biserică, dar era curat și drept înaintea lui Dumnezeu. Intr'un rând însă, feciorii l-au luat cu sila și l-au dus.

În ușa bisericii era un lac mare, că fiecare trebuia să se desculțe, ca să poată trece printr'insul. De aceea feciorii moșului și-au scos imineii și au vrut să iea pe tatăl lor în spate, ca să nu-l mai lase să se ude și dânsul.

Dar unchiașul le zise :

— Lăsați-mă, că dacă oiu fi drept la Dumnezeu, oiu trece și pe deasupra.

Unchiașul nici nu s'a mai suflecat, ci a trecut așa pe deasupra lacului, fără ca macar să se ude. Iar lumea și feciorii lui s'au minunat mult.

A intrat moșneagul în biserică și s'a așezat în fața altarului, ascultând cu mare luare aminte tot ce zicea preotul și dascalii; dar

1. N. Trofin în *Șezătoarea*, V, p. 148—9.

2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 86.

fiind el tare curat, vedeă tot ce alții nu puteau să vadă. Vedeă cum într'un colț al bisericii stătea diavolul și scriă în catastivul lui pe toți cei ce țineau cu dânsul, pe cei cari râdeau, pe cei cari vorbeau, pe cei cari erau cu gândurile într'alte părți. Umpluse toată condica și tot își întindea hârtia ca să facă loc și pentru alții, și iar însemnă. Și când eră aproape-aproape să se isprăvească slujba, bătrânul văzū pe diavol strâmbându-se și pocindu-se în tot felul, că începū și dânsul să zâmbească. Atunci diavolul își muie condeiul pe limbă și-l însemnă și pe moșneag tocmai la urmă.

Când a ieșit bătrânul din biserică, n'a mai putut trece pe deasupra lacului, ci a trebuit să se dascălce și dânsul. Pentru mersul lui la biserică, mult s'a căit și întotdeauna a povestit, ca să înțeleagă fiecare, că legea creștinească nu trebuie să se îplinească numai de ochii lumii, ci și cu deplină credință și curățenie de suflet, deoarece Dumnezeu toate le vede și le știe!

A doua povestire despre Sf. Dumitru se aude și prin unele părți doljene și are următorul cuprins:

Sf. Dumitru a fost păzitor de vite, umblă după oi ori vaci cu credință nestrămutată în Dumnezeu, bun și drept cu toată lumea, și dar fără pic de păcat. O singură dată, din întâmplare, a omorit o pasere, pentru care lucru singur s'a pelescit umblând desculț trei ani de zile.

A trăit prin munții *Baleani*, unde a și murit, înghețat fiind de o lapoviță care se vede că a fost foarte grea. Când lapovița s'a topit, trupul sfântului a fost luat de apă, la vale, și a fost dus în râul *Lomului*, iar de acesta a fost mânat până aproape de *Lom-Palanca* bulgărească.

Intr'această vreme, Rușii, având războiul cu Turcii, tăbăriseră prin părțile de pe acolo. Intr'un rând văzură o candelă aprinsă la marginea apei, deasupra ei. Și cum văd aceasta, încep să caute în dreapta și în stânga, ca să afle ce este. Dar oricât am scotocit, n'au putut afla nimic. Tocmai târziu le-a dat în gând ca să iea casmalele și să sape. Săpând pământul, au dat de trupul Sfântului Dumitru năsăpit de apă.

După ce l-au scos pe mal, au băgat Rușii de seamă că și candelă s'a tras deasupra lui; dacă l-au mutat într'alt loc, candelă a fost nedespărțită de trupul sfântului. Atunci au înțeles ei că au de a face cu o minune dumnezească și că trupul acela e al unui mare sfânt.

Moaştele au fost trecute în Țara-Românească, unde s'au strâns preoți de au făcut sf. slujbă; mai departe însă moaştele au arătat semne că nu voesc să plece. Pentru aceasta au fost așezate în Mitropolia din București, unde se află și astăzi¹.

Aici se face o confuzie între *Sf. Dumitru, marele mucenic dela Tesalonic* (26 Oct.) și *Cuv. Dumitru din Basarabov* (27 Oct.). Despre acest cuvios părinte cerim următoarele: Născut în satul Basarabov pe Lom, a fost păzitor de vite și apoi s'a călugărit trăind într'o peșteră. Eră făcător de minuni. Simțindu-și sfârșitul, a adormit între două pietre, cu cari mai târziu, dus de apă, a ajuns în apa Lomului, mare fiind. O copilă epileptică își îndemnă părintii să scoată moaştele cuviosului, cari i se arătasera în vis, spre a fi tămăduită. Fiind adus în sat, acolo au venit preoți trimiși de Domnul Țării-Românești, ca să-l iea, dar moaştele s'au oprit la Ruși. De acolo a fost așezat într'un car tras de doi juncani neînvațați cari au fost lăsați slobozi și cari s'au oprit în Basarabov. La 1769, generalul rus Saltiçov a vrut să iea moaştele în Rusia, dar fiind rugat, le-a lăsat Țării-Românești, ca răsplată pentru nenorocirile întâmplare. Moaştele s'au așezat la Sfânta Mitropolie, când s'a sfârșit războiul și s'a stins molima ciumii².

A treia povestire legată de numele acestui sfânt este un basm, tipul «Porcului fermecat», sub forma căruia se ascunde un voinic și pe care tânăra lui nevastă îl va căuta cu oțete de fier și cărja de oțel, pentrucă, ascultând pe maică-sa, a căutat să-i descopere fața pe timpul nopții³.

O variantă mai scurtă a acestei povești este și următoarea, care se aude prin satele muscelene.

«Un unchiaș și o mătușă, neavând copii, au plecat unul într'o parte și altul într'altă, să găsească vreun copil, pe care să-l crească de suflet.

Unchiașul a găsit în cale un purcel.

Când împăratul voi să-și mărite fata, nimeni nu izbuti s'o iea, fiindcă împăratul dadea peșitorilor de făcut niște treburi peste puterile lor; doar purcelulul făcu întocmai pe placul împăratului și izbuti să iea fata.

Purcelul noaptea lepădă pielea și rămâneă un flăcău frumos, care strălucia ca soarele.

1. Șt. St. Tușescu, *O parte din sfinții poporului*, Craiova 1908, pag. 33—4.

2. Dr. Gherasim Timuș, *Dicționar aghiografic*, București 1898, p. 209.

3. Poveste auzită din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Dar a cărat-o păcatul pe nevastă-sa, de i-a aruncat într'o noapte pielea pe *jerăgai*.

Atunci voinicul s'a făcut «foc și pară» de mânie; i-a spus că el e *Sfântul Dumitru* și că are să-și iea lumea'n cap, iar ea să-l caute până l-o găsi, căci numai atunci va putea naște copilul. Bag samă că rămăsese grea... Ci-că l-ar fi găsit tocmai după nouă ani, și apoi ar fi trăit amândoi până la moarte»¹.

În legătură cu numele acestui sfânt, trebuie să mai pomenim încă și următoarea povestire macedo-română, care ne arată că nici *Sf. Dumitru* nu are putere așa de mare, încât să abată rostul sorții, dela cele hotărite de Dumnezeu sau de cei ce-l ajută și-i fac voia lui.

La un om odată, vin cele trei *ursitoare* ca să-i ursească pruncul de curând născut. În casa lor se află atunci *Sf. Gheorghe* și *Sf. Dumitru*, cari au auzit ursirea, prin gura celei mai mici dintre ursitori :

— Copilul va crește mare și când se va însură, va trece cu mireasa lui peste un râu, va cădea de pe cal și va muri inecat!

Cei doi sfinți, auzind aceasta, spun omului că atunci când va fi să-și însoare feciorul, să-și poartească și pe dânsii la nuntă.

Ceeace omul nu uită să și facă.

Nunta trebuia să treacă peste apa hotărâta. Atunci *Sf. Dumitru*, ca să împiedice îndeplinirea soartei, își schimbă calul său cu al mirelui. Dar nu se știe cum se întâmplă, căci calul lui *Sf. Dumitru* poticni, iar cu coada stropi pe mire, așa că acesta s'a inecat numai decât.

Văzând aceasta, sfinții merșeră la Dumnezeu și se rugară ca să-l învieze. Dumnezeu însă le răspunse că una ca aceasta s'ar putea face numai dacă părinții mortului și-ar da din zilele lor.

Dar aceștia nici nu voră să audă și astfel mirele rămase «bun-mort»².

Prin Bucovina se crede că *Sf. Dumitru* este al patrulea sfânt făcut de Dumnezeu³.

Prin jud. Muscel se zice că după cum *Sf. Gheorghe* are grijă ca la ziua lui să fie codrul înverzit, *Sf. Dumitru* are grijă să-l facă negru, adică să-l desfrunzească. Acești sfinți și-au hotărât aceasta între dânsii și s'au învoit ca acel ce nu va urmă întocmai, să fie

1. R.-Codin, *Mihalache*, *op. cit.*, p. 86—7.

2. L. Șăineanu, *Basmele*, p. 144—5.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 11.

ucis de celalt. In această privință iată ce ne spune o povestire a unuia ce se referă la o vreme cunoscută.

«Și să știi că așa e. Mai ca acum, vreo doi ani. Avurăm zapadă până mai la jumătatea lui Prier, și cu toate astea, codrul tot eră verde de Sf. Gheorghe. Fu frig, frig, până mai erau 3 zile până'n Sf. Gheorghe. Atunci se puse pe căldură și *odată* s'au deschis pomii.

Și tot în anul ăla, când fu toamna lungă, fu vreme frumoasă până mai erau vreo două, trei zile până în Sf. Dumitru. Frunza în codru eră *neclintită*, că eră cald și frumos ca vara.

Atunci se puse, nene, pe un frig, cu brumă și îngheț. Iar când dete soarele, curgeau frunzele grămadă din pomi, de parc'ar fi fost opărite cu apă fiartă. Și'n ajunul Sfântului Dumitru, *odată se goloșiră pomii*»¹.

IV. Sâmedru.

Sărbătoarea *Sf. Dumitru*, 26 Octomvrie, se păzește în popor cu nelucru și se numește *Sf. Dumitru* (în pron. pop.: *Dugnitru*), *Sfeți Dumitri*², *Sâmedru*, *Sâm-Medru*, *Sâmmedrit*, *Sumetru* sau *Sâ-medru*³, iar în pron. pop.: *Sâmedăru*.

Prin Oltenia se crede că celui ce va păzi cu sfințenie această sărbătoare, îi vor fi fărțite *vitele* de stricăciunile lăpilor⁴.

Prin jud. Mûșcel, țobanii cari vor să aște dacă iarna va fi moinoasă sau geroasă, își aștern dulama în mijlocul oilor și se uită ca să vadă ce fel de oaie se va culcă pe dânsa. Dacă se va culcă oaie neagră, e semn pentru ei că iarna va fi bună; dacă se va culcă o oaie albă, după socotința lor, iarna va fi aspră.

Tot prin aceste părți oamenii se uită să vadă cum e luna. Dacă luna va fi plină și cerul senin, iarna va fi bună; dacă dimpotrivă, luna va fi plină și cerul va fi acoperit cu nori, dacă ar plouă sau ar ninge, aceste semne arată că iarna va fi aspră, că zăpezile vor fi grele, iar gerul va fi strașnic⁵.

Prin Bucovina, numai până la această zi se mai poate sămăna *usturoiul*. Cine va mai pune usturoiu și după Sf. Dumitru, va avea

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 62—3.

2. Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l I. N. Popescu.

3. Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 105.

4. Cred. Rom. din Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tuțescu.

5. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 87—8.

pagubă în gospodărie sau îi vor muri copiii ¹. Totuș dacă cinevă are usturoiu sămănat până la această dată, mai poate pune și peste această sărbătoare.

Prin unele părți din Dobrogea, întâlnim în această zi datina *Saiegiilor*: Mai mulți flăcăi se întrunesc la o casă, de unde pornesc apoi prin sat cântând din fluiere și cavale. Intre dâșii se află un flăcău îmbrăcat ca o cadână. Astfel capătă bacșișuri ².

Sf. Dumitru este ziua soroacelor pentru slujbe și felurite închirieri. Invoelile nouă aduc prilejuri de aldămașuri și veselie. Implinirea soroacelor vechi aduce câteodată și supărări ³.

În această privință, Macedo-Românii au următoarea zicală: *Li-apiri Samedru la poartă*, adică, în ziua de Sf. Dumitru i s'a luminat la poartă [și n'are cu ce și plăti datoriile] ⁴.

V. Sf. Dumitru cel nou.

Prin unele părți din jud. Mureș, ziua de 27 Octombrie se serbează de către unii sub numele de *Sf. Dumitru cel nou*. El se crede a fi frate cu *Sf. Dumitru*. Se pune pentru felurite boale și lovituri ⁵.

1. Cred. Rom. din Straja Bucovina, comunic. de d-l D. Dan.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

3. Dat. Rom. din com. Bălătești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu: În această zi se ateg vitele, de la *Tomnat*. — *Calendar ilustrat pe 1910*, Craiova, la zi: «Sân-Medru, ciobanii își caută stăpâni».

4. I. A. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 421.

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 88. — Vezi la p. 69 despre confuzia între cei doi Sf. Dumitru.

CUVIOSUL PAVEL.

Despre *Cuviosul părintele Pavel*, al cărui hram biserica îl cinstește în ziua de 6 Noemvrie ¹, poporul român de prin unele părți știe numai atât că «aveă o barbă albă și lungă, de-î ajungea la pământ» ².

1. *Noemvrie* se mai numește și *Vințar*, — luna vinurilor, — *Înăr*, — la Macedo-Români. *izmăciune*, — luna aiasei, — *Brumar*, *Brumariu*, *Brumarul mare*, *Promorar*, *Luna bruinet*, luna *prombarei*, luna *promoroacei*, și se pare că chiar și *Brumărel*.

Cu privire la această lună se apune că dacă

În luna Răpciuni
Cad copiii pe tăciuni,
Iar în Brumar
Cad și cei mari (*Mat. folk.* p. 97);

sau :

A trecut Noemvrie De sezi cu mândra cât îți place
Luna lui Brumar, Și ziua nu se mai face (*Albina III*,
Când cad pe tăciuni și ar mari, p. 87);
Când nopțile sunt mari

sau, după cum zice o chiuitură din Ardeal :

Foaie verde d'alunica, C'atuncea-s nopțile mari,
Primăvara-i noaptea mică, Sezi cu mândra cât îți place
Nu-i vreme de ibovnică, Și ziua nu se mai face! (Marian,
Până 'n luna lui Brumari *Sărbători*, I, p. 97.)

O versificațiune din jud. Vâlcea ne aduce aceste șire :

Noemvrie cu cojocul Pe hăl cu pungă deșartă.
Numai ciucuri Apoi, vai de a lui muma,
Și cu biciuri, Ca el nu știe de gluma (*Mat. folk.*,
Cu cari bate și cearta p. 1198).

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.

HRANGHELUL.

I. Hranghelul.

Sărbătoarea *Sf. Arhangheli Mihail și Gavril*, pe care biserica o cinstește la 8 Noemvrie, se numește *Hrânghel*, *Hrânghelul*, prin Moldova, *Sf. Aranghel* prin Țara-Românească ¹ și Oltenia ², sau numai *Arhanghel* prin Transilvania ³. Așareori această sărbătoare se mai numește și *Sân-Mihailu* ⁴.

Sâmbăta de dinaintea Hranghelului se numește *Hranghel*, când se fac prasnicele prin casă, pentru sufletul celor răposați. Pe alocuri, se mai numește și *Moșii de Hranghel* sau *Moșii de Ioannă*; prasnica ce se pune sau se ridică în această zi, se numește de asemeni *hranghel*. El se obișnuiește prin Moldova ⁵ și Bucovina ⁶.

La biserică, fiecare creștin aprinde în ziua aceasta câte o lumânare, ca să aibă «lumina de veci» pe cealaltă lume. Această lumânare va lumina și calea întrupecoasă a celor ce vor muri de moarte năprasnică, sau cari au murit și n-au avut la căpătâiu nici o lumânare ⁷.

Pe alocuri, în ziua de Hranghel, fiii merg cu colăcei pe la nașii sau nănașii lor ⁸.

Prin Transilvania se obișnuiește ca în această zi să se facă *turta arieților*, *arieții* fiind numele *berbecilor* despărțiți de oi. Acum arieții se amestecă din nou cu oile, și cu acest prilej se face o turtă de făină de cucuruz ori de grâu, care, după ce se coace, se aruncă

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 88.

2. *Calendarul ilustrat*, cit., la zi.

3. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1625.

4. *Idem*, p. 1544.

5. Culegere din com. Teșu, jud. Tecuciu; datina e și în împrejurimi.

6. Voronca, *op. cit.*, pag. 389.

7. Dat. și cred. Rom. din com. Teșu, jud. Tecuciu.

8. *Etym. Magn. Rom.*, pag. 1625.

între oi. Dacă această turtă cade cu fața în sus, este semn că oilor le va merge bine când vor fătă; dacă turta va cădea cu fața în jos, se zice că le va merge rău ¹.

Ziua aceasta se socotește ca o sărbătoare mare; deci se serbează cu desăvârșit nelucru. Prin Bucovina se spune că «Sf. Hranghel e bine să-l ții, că-i cu îngăduială» ².

II. Arhanghelul Mihail.

Sf. Mihail este numit în popor mai curând *Arhanghelul Mihail*, *Sf. Arhanghel* sau numai *Arhanghel*, «mai marele voivod al oștilor îngeresti» ³; prin Transilvania i se zice și *Sân-Mihailu* ⁴.

Arhanghelul Mihail se înălță în următoarele povestiri și credințe:

Prin Bucovina se spune că este cel dintâiu sfânt sfințit de Dumnezeu, și care i-a stat de-a dreapta.

La început era slugă la Diavol. Acolo, văzându-l *Sf. Petru*, l-a îmbiat să meargă la Dumnezeu:

— Cum pot să merg, i-a răspuns *Sf. Mihail*, când sunt așa de păcătos?

— Haide, căci Dumnezeu te va ierta.

Intr'o zi, *Sf. Mihail* era cu diavolul la scaldat. Ca să scape din slujba Necuratului, Dumnezeu a făcut să înghețe apa, așa că Diavolul a rămas dedesubt. Atunci *Sf. Mihail* a început a se ridica spre cer, dar nu după multă vreme văzu că Necuratul spărsese ghița și se apropiă ca să-l prindă.

— Doamne, mă ajunge Diavolul, strigă *Sf. Mihail*.

Iar Dumnezeu porunci lui *Sf. Ilie*:

— Ilie, iea tunul și dă'ntr'nsul, — în Diavol!

1. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1544—5.

2. Voronca, *op. cit.*, pag. 621.

3. *Ibidem*, pag. 511: *Sf. Arh. Mihail și Gavril* sunt mai mari peste cetele îngeresti.—*Carte de rugăciuni*, București 1899, pag. 185; troparul, zilei: «Mai marilor voivozi ai lui Dumnezeu, slujitori ai dumnezeieștii măririi, căpeteniile îngerilor și spovăduitorii oamenilor, ceea ce este de folos cereți nouă și mare milă, ca niște mai mari voivozi ai celor fără de trupuri».

4. Voronca, *op. cit.*, pag. 11.

Sf. Ilie a început să-l detune pe Necurat; iar după ce i-a tăiat și aripele, Sf. Mihail a putut să ajungă nevătămat în cer¹.

A doua povestire se aseamănă cu cea de până aici numai în ceea ce privește sfârșitul ei; ea se aude tot prin Bucovina și are următorul cuprins:

Dintre toți îngerii și arhangeli lui Dumnezeu, s'a răsvrătit într'un rând unul numit *Lucifer*.

Acesta, ne mai voind să asculte de Ziditor, a căutat să se ridice mai presus de dânsul. Dumnezeu însă, ca să dea o pildă și celorlalți îngeri, l-a aruncat din înaltul cerului, jos pe el și pe toți cei părtași cu el în răsvrătire.

S'a întâmplat însă, că în această cădere Lucifer a luat cu sine și *stima*, — haina cea sfântă de arhanghel, care nu putea să rămână la dânsul. De aceea Dumnezeu a trimis pe Sf. Mihail ca s'o ducă din nou în cer.

Sf. Mihail s'a dus la Diavol, s'a prefăcut prieten cu dânsul, și într'un rând s'au pornit amândoi ca să se scalde.

În apă a intrat întâiu Lucifer, și s'a dat la fund. Arhanghelul Mihail, cum a văzut aceasta, a luat stima și a început să se ridice spre cer cu dânsa, văzând mai ales că Dumnezeu făcuse ghiată pe deasupra apei.

Pe când se ridică însă, Lucifer își trase seama și făcu așa cum putu, ca să spargă ghiata. O spurse și, cu toate că își rupse aripele, putu totuș să sboare după Sf. Mihail și să-l apuce de picior, dar din această prindere nu rămase decât cu o bucătică de carne din talpă. Lucifer se scobori pe pământ, iar Arhanghelul Mihail ajunse cu bine în cer, ducând lui Dumnezeu stima arhanghelească.

Dela această întâmplare ne-a rămas nouă, oamenilor, scobitura pe care o avem în *talpa piciorului* — lipsa cărnii rupte din talpa Sfântului Mihail de către Necurat².

Fie că de astă dată, fie cu alt prilej Sf. Mihail a avut să se lupte cu Diavolul. Acesta a fost atunci așa de mânios, încât i-au sărit scânteii din ochi. Din acele scânteii s'au născut insectele numite *licurici*³.

Tot cu privire la acesta, poporul nostru crede pe alocuri că

1. Voronca, *op. cit.*, pag. 1294.

2. *Ibidem*, p. 501.

3. Marian, *Insectele*, p. 51.

Sf. Arhanghel Mihail tună alături cu Sf. Ilie împotriva Dracilor ¹.

Cea mai răspândită credință populară cu privire la Arhanghelul Mihail este următoarea : el, împreună cu *Arhanghelul Gavril*, ca cei mai mari între îngeri ce sunt, păzesc pe oamenii în tot timpul vieții lor,² iar la sfârșitul vieții, «în ceasul cel de moarte», tot ei le ieau sufletele ³.

Macedo-Români spun că aproape când este ca să-și dea bolnavul cea din urmă suflare, Arhanghelul Mihail șade în dreapta acestuia, *dracul* se așează în stânga, iar *îngerul păzitor* se pune la căpătâiu. Diavolul caută ca prin toate mijloacele să atragă sufletul celui ce va muri spre sine, însă Sf. Mihail îl împiedică. Atunci când vede că trupul este aproape să-și dea sufletul, sfântul taie capul muritorului cu sabia. Acum, nevăzut, sângele mortului se risipește în toate părțile, și de aceea, după moarte, în casa omului se vâruște din nou și se spală rufele.

Megleno-Românii adaug apoi că Arhanghelul Mihail duce, după moartea omului, sufletul acestuia în lumea cealaltă ⁴.

Credința aceasta, că Arhanghelul Mihail stă lângă om din ceasul morții, poate chiar în chip de *Moarte*, — cum ne arată următoarea iconiță făcută pe hârtie, înainte de 1747, — se află pretutindeni. Iconița o aflăm în Oltenia și Țara Românească ⁵. Prin Bucovina o aflăm în următoarea povestire :

Sf. Mihail a fost trimis de Dumnezeu în donă rânduri ca să iea vieța unei femei sârmane, care avea doi copii, dar el s'a înduioșat și s'a întors la stăpânul său fără împlinirea poruncii. Atunci Dumnezeu îl trimise în mare, să f. aducă o piatră în care trăiau doi viermușori numai prin grija lui Dumnezeu.

După ce îl mustră pe Arhanghel, Dumnezeu îl trimise a treia oară la femeiea cea saracă; după moartea ei fu trimis la mănăstire, ca să stea călugăr cinci ani.

După trecerea acestei vremi, Arhanghelul Mihail se află într'o zi pe drumul târgului, mergând cu alți călugări. Pe drum întâlnește

1. Voronea, *op. cit.*, p. 502.

2. Cred. Rom. din Com. Jorăști, jud. Covurluiu, comunic. de d-l P. G. Savin.

3. Ion Creangă, III, pag. 102. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.

4. I. Nenițescu, *Dela Români din Turcia europeană*, p. 445.

5. C. N. Mateescu în *Calendarul revistei «Ion Creangă» fe 1913*, p. 104 și urm.

cu o trăsură în care se aflau mai mulți inși, dintre cari unul începù să strige :

— La o parte, boaitelor!

Atunci Arhanghel a răs pentru întâia dată, că a cunoscut între cei din trăsură pe cei doi feciori de demult ai femeii sărace.

Ajunșând mai târziu la un boier, Arhanghelul Mihail fură un taler de argint, poleit cu aur, pe care boierul vrea să-l dăruască bisericii, dar pe urmă, părându-i prea frumos, îl puse la icoane.

În altă noapte Arhanghelul Mihail ucide pe un copil al unui bogat unde petrecuse cu alți tovarăși ai lui.

Călugării îl întrebară cu înănie, iar Arhanghelul Mihail le răspunse:

— Întâia dată am răs pentrucă am stat cinci ani în mânăsire pentru cei din trăsură : talerul eră al bisericii, iar copilul pe care l-am omorit, eră să omoare mai târziu pe părinții lui.

Dumnezeu l-a iertat și l-a ridicat la cer¹.

Din jud. Dolj, mai pe scurt, povestea aceasta se aude în următorul cuprins :

«Inger ales a fost odată în cer *Arhanghelul Mihail*. Slujitor credincios eră el la toate poruncile Domnului. De aceea puterea lui n'o aveă orice inger. Sufletele, mai ales ale oamenilor muritori, Arhanghelul Mihail le ridică totdeauna fără zăbavă și fără șovăire.

A venit odată însă ora ispitei, ceasul cel fără noroc, care face din bun rău și din tare slab. Într'acel ceas Dumnezeu porunci ingerului ca să iea sufletul unei femei. Arhanghelul se coborî pe pământ și găsi pe femeie. Dar, Doamne, ce eră să facă?! Femeia creștea doi prunci drăguți, plini de viață și de lumină. Fericiți erau pruncii, dar mai fericită eră mama lor. Dacă sufletul femeii se ridică, copiii rămâneau nenorociți și se pierdeau în neingrijire, mai curând sau mai târziu. După porunca lui Dumnezeu, se sfărâmă o fericire pământescă.

Cam astfel a judecat marele și strălucitul inger; a amânat deci lucrul pentru altă dată, și, lăsând femeia în pace, s'a suit la cer pentru a primi alte porunci.

Mai târziu, Dumnezeu i-a cerut socoteală, iar ingerul i-a răspuns:

— Am văzut, Doamne, pe acea femeie, săracă, ce e drept, dar fericită, pentru că alăpta doi prunci gemeni. Când m'am plecat spre ei, femeia m'a privit cu frică, iar pruncii au suras. Din pricina copiilor am amânat lucrul pentru altă dată; n'am putut să-i ieu sufletul!

Nimic nu zise Dumnezeu, și deocamdată nu-l mustră, dar fără veste îi dădu altă poruncă. Îi porunci să bage mâna în râul cel limpede și să scoată afară o piatră.

Arhanghelul îndeplini porunca și spărgând piatra, găsi în launtrul ei doi viermi mici.

Dumnezeu care eră de față îi zise :

— Vezi, Mihaile? Viermii acei din mijlocul pietrii, așa mici și neînsemnați cum poate și se par, trăiau îngrijiți de mine. Fără mamă îngrijorată de soarta lor, au trăit și ei atâta timp; copiii femeii de pe pământ cum erau oare să piară? Copiii trăiau bine și mult timp chiar și fără mamă.

Arhanghelul a lăsat capul în jos, amărît de vina ce făptuise.

1. Voronca, *op. cit.* p. 623-5. — Subiectul mi l-a povestit și d-l M. Lupeșcu, com. Zorleni, jud. Tutova, precum și fratele meu Vasile, din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Dumnezeu l-a trimis pe pământ, ca prin muncă pământească să-și ispășească păcatele.

Coborit din cer, Arhanghelul Mihail începui să colinde lumea însetat și infometat, dar pururi cu gândul la Dumnezeu dreptății.

— «Dumnezeu de sus, zicea el,—care a avut grijă de vermiu de piatră, are grijă și de mine; prin suferință mă voi curăți; trebuie să sufăr.

Cugetând astfel, iată aude glasul preotului care îl chiamă la sine și îl îndemnă să se tocmească slugă. Sf. Mihail nu-i răspunse nimic, dar rămase acolo; ospătă seara, iar a doua zi pleacă cu precutul la cosit.

În ziua întâia adună fân; a doua zi lucră cu coasa; în alte zile făcui alte treburi cu dela sine îndemn, și când preotul ori preoteasa îl întrebau, el răspunde că toate câte le face, le face «așa, din vedere», fără ca cineva să-l învețe. Două lucruri însă puneau pe preot pe gânduri: Mihail niciodată nu s'a arătat nemulțumit, niciodată nu a vorbit pe nimeni de rău și niciodată nu a cerut sototeala sămbriei lui.

Într'un rând merge cu preotul la târg și acolo se întâlnește cu o trăsură în care se aflau doi negustori, cari dau ziua bună preotului. Sf. Mihail, văzând aceasta, se întoarce cu fața spre preot și surăde. Preotul, firește, rămâne înmărmurit când îl vede zămbind.

Merse apoi la un cismar, unde un țaran își tocmise încălțăminte, rugându-se de moșter mult ca să facă lucru bun și trainic. Sf. Mihail iarăș surăse și preotul iarăș se minună de aceasta.

Când să plece spre casă, văd, preotul și sluga cea sfântă, pe un tânăr furând o oală dela un negustor sărac. Sf. Mihail răsă și preotul iarăș se minună.

Pe drum, aproape de sat, opriră căruța. Vorbiră puțin, urmând apoi o scurtă tăcere.

— Mihaile, zise preotul, sunt aproape douăzeci de ani de când îmi servești. Nu te-am întreat și n'am stăruit ca să te fac să vorbești. Te văd bun și meșter, dar nu știu cine ești și de unde ești. Nu poți să-mi spui, — este dreptul tău, — dar te știu om credincios, căci nu m'ai mințit niciodată. De aceea acum te rog să-mi răspunzi la o întrebare: N'ai răs niciodată cât ai stat la mine, și astăzi în târg ai răs de trei ori... Fără îndoială că îți aduci aminte de oala furată; în urmă, când ai văzut hoțul, ai răs. Așu este?

— Da, așa este, răspunse Mihail nemișcat. Cum să nu rād de

asemenea slăbiciune? N'ai văzut, părinte, cum furase pământul pe pământ? Omul e o humă vie și oala nu mai departe, o humă arsă!

Preotului i se părû înțeleptesc răspunsul vizitiului său. Incredut, și cu plăcere îl întrebă iarăș:

— Dar în prăvălia cismarului de ce ai râs?

— Am râs și acolo, fiindcă sâteanul acela, voinic și foarte mult incredut în priceperea sa, cerea ghetete trainice, cari să le poată purtă doi ani, fără să știe că e la sfârșitul vieții. El nu mai are de trăit nici două zile măcar. Peste o zi și o noapte, el va fi mort.

— Apoi de unde știi tu aceste lucruri? întrebă preotul mirat.

— Le știu foarte bine și așa va fi, răspunse Mihail aproape încruntat, stăpânit parcă de o vedere năsdraună care îi dădea mai multă putere.

— Foarte bine; nimic nu mai am de zis. Dar fii bun și mai ascultă: când intraram în târg, fără îndoeală ai putut vedea o trăsură frumoasă, în care erau doi vânoșcuți ai meje. Știu că nu-i cunoșteai; deci ce te-a făcut să zâmbesti acestor negustori bogăți, când ei nici nu te-au zărit?

Chipul lui Mihail se făcu alb ca creta, zâmbi și mai frumos, ușură glasul și răspunse parcă sub păretea de rău a unei aduceri aminte, a unei fete pierdute. Vorbă ca un copil orfan, luminat de lumina unei priviri bune și sfinte.

— Apoi, eu sunt Arhanghelul Mihail, pedepsit de Dumnezeu din cer, pentru neascultare. Când am vrut să ieu sufletul unei femei am șovăit. Femeia avea doi pruncii la sân, doi copii frumoși și fericiți. Mi-a fost milă de ei și de aceea am cruțat viața mamei lor.

I-am lăsat sufletul și am greșit, căci Dumnezeu mi-a luat strălucirea și puterea și m'a pogorit pe pământ ca om cum mă vezi. Am zâmbit când ți-am văzut prietenii, căci ei sunt pruncii de cari mi-a fost milă odată. Și mama lor e femeia cărei trebuia să-i ieu sufletul, după porunca lui Dumnezeu. Am cruțat-o și ea încă trăește, pe când eu, pentru slăbiciune și păcat, m'am pogorit pe pământ, ca să trăesc între oamenii de cari am avut atăta milă.

Preotul, inlemnit, se închină și se rugă pentru iertarea păcatelor și a greșealelor ce făptuise, poate, ca stăpân al ingerului.

Ingerul, de astă dată curat și luminat la față, îl ridică de jos, îi dă binecuvântarea și-i spuse iarăș măreț:

— Pe pământ mi-am ispășit păcatele. Dumnezeu mi-a dat stră-

lucirea și puterea. Iea aminte: peste câteva clipe voiu ridica sufletul sateanului care și-a poruncit ghetе în târg.

Lumină se făcu în juru-i. Hainele de argint foșniră un moment. Ingerul mai zâmbi odată preotului și se pierdù sus în lumină¹⁾.

Din credința că Sf. Arhanghel Mihail iea sufletele oamenilor în clipa răposării, a rămas zicala: «il iea Sf. Arhanghel», care înseamnă «moare», *se duce*²⁾.

Al doilea mănunchiu de povestiri are un caracter anecdotic, dar este în strânsă legătură cu credințele pomenite până aici.

Un lemnar, ne spune o povestire, dobândind un copil, plecă în lume ca să-și găsească un cumătru cum se cade. Pe drum se întâlni cu un unchiaș foarte bătrân.

Buna ziua!

Mulțumesc dumitale, omule; da unde mergi dumneata?

— Merg să-mi caut un cumătru pentru copiii acesta.

— Ți-l botez eu, dacă crei zise unchiașul?

— Bine, răspunse omul; ni-l dau; dar cine ești dumneata?

— Eu sunt *Dumnezeu*.

Apoi dacă-i așa, nu vreau, mie îmi trebuie un cumătru cum se cade, și dumneata n'ai semne, căci cum poate fi Dumnezeu un om drept, când pe unii îi ține săraci, lipiți pământului, iar pe alții îi rabdă să se răbuibeze cu toate bogățiile de pe lume; pe unii îi ține bolnavi-putrezi, iar pe alții sănătoși. Asta nu-i dreptate! Bună ziua, Doamne!

— Bună ziua, omule.

Se despărțiră deci, plecând unul într'o parte și altul într'alta.

Merge cât mai merge omul și se'ntâlnește cu un tânăr, care nu eră alt cinevă decât Sf. Arhanghel, cu care întră numai decăt în vorbă și cu care se înțelese ca să se cumătrească.

— Dumitale îți dau băietul ca să mi-l botezi, căci ești om drept: *ieai sufletele tuturor*, și bun și rău, și nu cauți nici bogatului, nici săracului, nici frumosului, nici uritului, nici celui mare, nici celui mic!

Astfel înțelesi, botezul se făcu și Arhanghelul i-a dat omului ca dar de *nășie*, darul de a se face *vraciu*, — *doftor* de oameni: să scoale oamenii dela moarte.

1. P. Danilescu, *În drumul păcatelor*, Craiova 1908, pag. 5-16.

2. Zanne, *Proverbele*, I/II, pag. 173.

— Eu, cumetre, zise Arhanghelul Mihail, când zace omul, stau lângă dânsul, fără ca să mă poată vedea cineva. Dumitale îți inlesnesc vederea celor nevăzute. Să strigi prin împărăție că ești meșter de sănătate, să te tocmești și să intri la bolnav. Dacă mă vei vedea la capul bolnavului, să știi că *se duce*; dacă mă vei vedea la picioarele lui, *se scoală*; în chipul acesta îi vei da bolnavului o buruiiană, care de altfel «nu-i face nici cald, nici rece» și treaba îți va merge strună.

În chipul acesta, cumătrul Arhanghelului în scurtă vreme făcu o avere foarte mare.

Așa odată a fost chemat chiar de împărat, ca să-i scape fata dela moarte. Vraciul vine și vede pe Arhanghel la căpătâiul bolnavei. Atunci poruncește să i se întoarcă patul în așa chip, ca picioarele fetei să vină acolo unde i-a fost capul. Astfel Arhanghelul păcălit a rămas la picioarele bolnavei, care n'a întârziat să se însănătoșeze. Împăratul, firește, l-a răsplătit cu multe de toate.

Dar la ce ți-i bună averea, dacă odată și-o dată trebuie să-ți vină și ție ceasul de pe urmă! Trebuia și lemnarul să moară ca toți morții: mai întâiu să se îmbolnăvească și apoi să închidă ochii.

Astfel s'a și întâmplat: lemnarul s'a îmbolnăvit; și stând pe pat, a văzut la căpătâiul său pe Arhanghelul Mihail.

Ce să facă acum? Cu lacrimi în ochi îi rugă pe cumătru-său, să-l mai îngăduie; Arhanghelul se rugă lui Dumnezeu, iar Dumnezeu îi mai prelungi viața cu un an de zile.

Dar, după ce trecu anul, altbuclic: dorul de viață e strașnic lucru! Deci, «când a fost să fie», cumătrul Arhanghelului se gândi să-și înșele binefăcătorul. Și știind că după toate poate alerga Arhanghelul, numai după cal nu se poate ține, se îmbracă turcește, încălecă pe un cal iute ca focul, și când îl văzu pe Arhanghelul Mihail că-i intră în casă, o luă la sănătoasa și începă să fugă de credeai că mânăncă pământul.

Sf. Arhanghel, văzând că lemnarul o'ntoarce pe altă foaie, îl lăsă să fugă, dar făcu să-i iasă înainte, după ce se îndepărtă indeajuns, o *comoară*. Lemnarul, cum văzu comoara și cum de felul său se făcuse foarte lacom de bani, se opri și descălecă. Lângă bani, simți mai întâiu cum pământul începe să i se scufunde sub picioare, până când mai apoi se pomeni într'o groapă, din care nu mai pută să iasă.

Acolo îl găsi cumătrul său cel drept, Arhanghelul Mihail, și-i

luă sufletul pentru totdeauna. Căci în lume toate sunt *amăsurat*.¹

Întâia variantă munteană sună, pe scurt, precum urmează :

Înainte de a fi sfânt, Arhanghelul Mihail eră om ca toți oamenii și muncitor de pământ. Se însurase și își luase de nevastă pe una, Stâncuța, o femeiușcă afurisită și rea, de sta să mănânce sufletul bietului Mihail.

Mihailu a răbdat cât a răbdat, până ce l-a văzut Dumnezeu de sus, și când, pentru suferințele lui, l-a făcut sfânt și i-a dat darul de a luă sufletele oamenilor.

Astfel lăsând pe Stâncuța iocului, plecă în toată lumea.

Pe drum se întâlnește cu un om nevoiaș, căruia îi botează un copil, dându-i ca dar de cumetrie un șipușor. Și-i zise :

Ține sticluța asta și când fiul meu Ionică se va face mare, să meargă pe unde vor fi oameni bolnavi. De mâ va vedea stând la căpătâiuri, să știe, că nădejde de scăpare nu se mai află; de mâ va vedea stând la picioarele bolnavului, să-i dea din sticluța asta trei picături, căci bolnavul se va face îndată sănătos. Cu chipul acesta, Ionică își va dobândi darurile cuvenite.

Ionică, la vremea lui, se făcu om în toată firea și porni să scoale oamenii dela moarte cu meșteșugurile lui. Umblă incoace, umblă incolă, strângea averi peste averi, cu ajutorul darului Sfântului Arhanghel, până când îl chemă și Craiu împăratul locului, să-l scoată din mâna morții, căci zăcea de nouă ani incheiați.

Pentru aceasta, împăratul îi făgăduise jumătate din împărăție.

Ionică se învoi, intră în oală, dar rămase incremenit când îl văzu pe Sfântul Arhanghel stând grecește la capul împăratului.

Ce să facă vrăciul atunci? Se plecă la urechea Sfântului și-i spuse :

— Sfinte nașule, te caută Stâncuța la poartă; e aici.

Arhanghelul, cum auzi vestea asta, lăsă și pe împărat și pe Ionică în plata Domnului și se tot duse!

A doua variantă, de asemenea munteană, s'aude prin jud. Muscel și sună precum urmează :

1. Comunic de d-l I. V. Nistor, Praja-Tutova.—Variante transilvănene și bucovine în L. Șăineanu, *Basme*, pag. 895—96, unde se reproduce după D. Stăncescu, *Basme*, povestirea de mai sus cu acelaș cuprins. În unele variante nu se pomenește numele Arhanghelului.

«Ci-că Sf. Arhanghel s'ar fi pus naș la copilul cel mic al unui om sărac, că zicea omul :

— Pe Arhanghel vreau să-l prind cumătru, că el e drept : iea de-a rândul : și pe bogat, și pe sărac, și pe împărat, și pe cioban.

— Fiindcă ești afară din cale de sărac, zise Arhanghelul într'o zi cumătrului său, — am să-ți dau un dar, să te pricopsești !

— Ce ?

— Să te fac doftor, să vindeci lumea.

— Cum o să mă fac eu doftor, când nu știu nici carte ?

— Nu e nimic, zise Sfântul. — Ține sticla asta și mergi cu ea la bolnavi. La care bolnav m'ai vedea prin sticlă, la capul lui, să-i spui că moare. La care nu, să-i dai doctorii, că se îndreptează.

Așa a făcut omul. S'a făcut vestit și a prăsit bănet și avere de nu-i mai da de seamă.

La vreo trei ani după asta, într'o zi, omul nostru se ducea cu plocon la nașu-său *Aranghel*. Într'o vale, văzând niște lumânări, cari mai mari, cari mai mici, arzând îl cuprinsese mare mirare. De aceea întrebă pe nașu-său :

— Ce-i acolo, nașule ?

Ce să fie ? *Zilele oamenilor.* Cu cât lumânarea e mai mare, cu atât viața acelu om e mai lungă, iar lumânările cele scurte arată pe acei oameni, cărora li s'au cam scurtat zilele.

— Așa ? A cui e lumânarea aia mai lungă din toate, de colo, din mijloc ?

A cui să fie ? A copilul tău, fiind pe care l-am botezat eu.

Dar muculețul acela, care-i pe sfârșite, că de-abia se mai vede licărind ?

-- Acela e al tău, cumetre ! Dă fuga de te priminește, te grijește și te spovedește, că pe la ziua jumătate, vin să-ți ieau sufletul.

S'a rugat și s'a tânguit mult cumătru-său, să-l mai îngădue și să-i mai dea nițel zilișoare, dar n'a fost chip, că Sf. Arhanghel e ca *Turcul* : nu vrea să știe de nimic. Și i-a luat zilele ! »¹

Din Oltënia avem această frumoasă povestire :

«Un om a avut doisprezece copii ; i-au murit unsprezece și i-a mai rămas unul, și și-acela nebotezat. Așa ăst om ce s'a gândit ?

— Hai să plec pe drum și pe cine-oiu întâlni întâiu, pe-ala să-l puiu naș copilului ăsta.

Cum el mergând cu băiatul de mână — că era mare, — pe drum întâlnește un om — *Sfeti Aranghel* — și-i zice :

— Cine ești tu ?

— Eu ? Eu sânt *Sfeti Aranghel* ; da ce vrei ?

— Vreau să botez copilul ăsta și n'are cin' mi-l boteză, și... și dacă vrei, botează-mi-l tu...

— Ți-l botez, bine...

Și i l-a botezat.

După ce i l-a botezat, i-a spus lui finu-său :

— Tu ai să mai trăiești, fine, numai optsprezece ani de-acum înainte...

— Păi de ce, nașule ? *Tomnai* atunci să mor ? În floare ?

— Atunci, c'atunci ți-e dat ție să mori... Ascultă, dacă zici, iaca un bine : cei optsprezece ani, cum zici, sunt puțini ; da o să-ți fac o lună, un an, ca să vezi și tu ce este vjeața.

— Așa ?

— Așa !... Da' stai... O să te fac doftor ca să vindecî lumea... Vrei ?...

— Vreau, nașule...

— Bine ; așa dară, când ai ajunge în sate, să strigi : « Doftor bun, doftor bun ! » ; și ține mîntă, când m'ei vedea pe mine la picioarele ăluia bolnăv, — da tu vezi să fii tot la capu-i — să-i spui că se face sănătos ; dacă nu, nu ; și să cer bani cât ai vrea, că el n'are încotro ; trebuie, trebuie să-ți dea ; iar dacă nu ți-o da, să-i spui că n'are nici un leac. Așa ?

Și-așa a și făcut. Pe unde s'a dus, a vindecat pe cutare — a luat bani, — pân' s'a îmbogățit de nu mai avea ce să facă banilor.

Dar sfârșitul vieții i se tot apropiă... i se tot apropiă !... Pân' i-a și venit.

Atunci veni nașu-său — *Sf. Aranghel* — să-i iea sufletul. El — finul — nu, că să-l mai amăie, barem zece zile.

Sf. Aranghel i-a dat voie încă zece zile.

El — finu-său — ce s'a gândit să facă ? S'a mînjit pe ochi cu scrum, apoi se duse în pădure de s'a băgat într'o scorbură de copac : s'a pitulit ca să nu-l mai găsească *Sf. Aranghel*. Da *Sf. Aranghel* — il știă el — il lăsă să facă astfel. Așa *Sf. Aranghel* se face că-l caută prin pădure. Il căută încolo, il căută pe dîncolo, nu e, nu e ! Se face că strigă :

— Uuuu !... măi fine, măăă !... Vîno că-ți mai dau încă zece ani d'ei buni de trăit !...

Cum aude finu-său așa, ieși de acolo de unde eră băgat, cu ochii plini de scrum — că se gândise el, că dac'o da Sf. Aranghel peste el, n'o să-l cunoască.

— Da ce-o mai fi, fine?

— Bine, nașule!

— Da' nu mergem încoace?

— Ba să mergem.

Au luat-o înainte. Mergând ei așa, dau de-o fântână. Și cum le eră sete, bea Sf. Aranghel, și când să bea și finu-său, îi și luă sufletul Sf. Aranghel.

Mai merg ce mai merg înainte, și fiului i-a venit sete, și-mi parme¹ își uitase și o batistă la fântână,

— Nașule, iar îmi veni sete, și îmi parine uitai batista la fântână.

— Du-te de-ți bea apă, fine, și ia-ți și batista.

Când s'a întors acolo, la fântână, nici n'a putut să se apropie, că puția, de ziceai Doamne!

Și-a luat-o iar fuga după Sf. Aranghel.

Ei, ce făcuși, fine? Băuși?

— Nu băuți, nașule, că nu n'ai putuți să mă apropiau. Eră lângă fântână un stârv și puția de ziceai Doamne!

— Păi, fine, stârvul eră chiar trupul tău?

A treia variantă, care se aude prin Oltenia, are acest cuprins: «Un om sărac a avut opt copii și unul nebotezat. Deci nouă cu toți. Când a fost să-l boteze, n'a găsit naș — n'a vrut nimeni să-l boteze, c'a fost sarac... Așa el ce-a făcut? A plecat acel om sarac — că n'avea nici sare'n troacă — cu copilul după el pe drum.

S'a dus cât s'a dus, și s'a întâlnit cu un om în cale.

— Bună cale, măi prietene!

1. Imi pare.

2. Spusă de d-l N. D. Gigea, din Barca, jud. Dolj, și împart. de d-l N. I. Dumitrașcu. — *Ion Creangă VI*, p. 340, într'o povestire moldovenească se spune despre o femeie care moare. Dumnezeu o iea și-o trece peste *hoitul* ei, după care a dus-o prin Raiu unde i-a arătat vieașa celor ce pe lumea noastră își caută de suflet. Și fiindcă femeia aceea nu fusese bună creștină, s'a rugat lui Dumnezeu ca s'o mai lase să trăiască 7 ani, ca să-și îngrijească de suflet.

«Și după ce-a grăit Dumnezeu așa, femeia a ieșit din grădina aceea (a Raiului) și s'a petrecut iar peste *hoitul* ei. Și numai a deschis ochii văzându-se pusă în racla.

— Mulțumim dumitale!

L-a întrebat omul cel singur, pe cel cu copil :

— Ce, unde te duci, măi prietene ?

— Unde să mă duc ! Nu vezi dumneata că eu am opt copii,
— am avut naș la ei, da' cu copilul acesta nu pot găsi.

Omul singur, de colo :

— Ce, nu mă pui pe mine naș ?

— Cine ești dumneata ? întrebă el.

— Eu sunt *Sf. Pătru*.

— Nu te pun, răspuse el.

Și s'au despărțit.

S'a dus omul sărac câțva timp, s'a dus înainte, s'a dus, s'a
dus... [până] s'a întâlnit cu alt om pe drum.

— Bună calea, măi prietene !

— Mulțumim dumitale !

— Unde te duci, măi prietene ? întreba drumetul.

— O, Doamne, frate ! Ce, unde mă duc ! Nu vezi dumneata,
că Dumnezeu nu știu cum face : am avut opt copii și cu acesta
nouă. Da la acesta nu am găsit naș. Sunt om sărac.

— Și vei să pui naș ? întreba omul.

— Da, răspuse el.

— Nu mă pui pe mine ?

— Cine ești dumneata ?

— Eu sunt *Dumnezeu*.

— Nu te pun !

— De ce nu mă pui pe mine ?

— De ce ? De ce : că nu vezi drept ; unii prea bogați și le
dai prea mult, și alții prea săraci...

— Să ne întânim sănătoși, i-a zis Dumnezeu, și și-a văzut
de drum.

S'a dus iar câțva timp omul, cu copilul după el, [și] s'a în-
tâlnit cu un unchiaș.

— Bună calea, măi omule !

— Mulțumim dumitale.

— Unde te duci ?

— Unde să mă duc : am opt copii și cu acesta nouă. Nu gă-
sesc naș să-l botez cu orice chip. E de doisprezece ani, [și e] ne-
botezat !

Apoi zise unchiașul :

— Nu mă faci pe mine naș?

— Cine ești dumneta?

— Eu sunt *Arhanghelul*.

— Ba pe dumneta te pun, fiind că vrei drept. Ești bun, *ieai de-a rândul*, — nu mai lași când vii pe pământ.

Sf. Arhanghel botează copilul.

— Nașule, n'am să-ți dau nici un ban.

— Lasă, fine, zise Arhanghelul, — că viu eu la dumneta acasă.

A plecat fieștecare. S'a dus finul câtva așa, un rând de loc, și-a găsit șase sfinți. A strigat după Sf. Arhanghel:

— Nașule, nașule, găsii șase sfinți; vino să ți-i dau.

— Lasă fine, că viu eu la dumneta acasă.

Dar când vii, nașule?

— Când va da Dumnezeu.

— Vii?

— Viu.

Așa a trecut câtva timp și s'a dus nașul la finu-său.

— Buna seara, fine.

— Mulțumiri dumitale, nașule!

— Iaca am venit după vorba care am vorbit-o amândoi. Fine zise Sf. Arhanghel, — eu mă duc în cutare oraș; dumitale îți dau o slujbă.

— Ce slujbă să-mi dai, nașule, că nu știu nici carte!

— Te învăț eu ce să faci. Eu mă duc la un boier mare. Are un fecior, are parale multe; [pe fecior] îl îmbolnăvesc eu. Dumneta să treci pe acolo și să zici: «Doftor bun, doftor bun»! O să iasă din casă boierul și o să zică: «Măi, ce știi tu?». Și tu să răspunzi: «Mă pricep și eu ceva lucru. Pe unde am descântat, toți oamenii s'au sculat». Fine, dumneta să ieai sama: când voiu fi eu la cap, tu să zici că nu poți să-l scoli; dar când voiu fi la picioare, să ceri un pahar cu apă, să ceri puținică cenușă și-un paiu de mătură și să descânți acolo și tu, — să mesteci paharul și să-i dai să bea.

Așa a și făcut. El a intrat în casa boierului cu feciorul bolnav, dar nevăzând pe nașu-său, a mers la un colț al casei și-a strigat:

— Nașule!

Dar nu s'a ivit Arhanghelul.

S'a dus la alt colț și iar a strigat; Arhanghelul nu s'a ivit. La al treilea colț când s'a dus, s'a ivit nașu-său la picioarele bolnavului.

Zice:

— Acum, dați-mi un pahar cu apă, să descânt și eu cum m'oiu pricepe.

A descântat și a dat bolnavului de băut. Arhanghelul, ca un puternic, i-a dat bolnavului sănătate.

L-a întrebat tatăl bolnavului pe fiu-său :

— Cum îți e, măi băiete ?

— Mi-e mai bine acū, tată !

Tatăl bolnavului a zis doftorului :

— Dumneta să stai trei zile aici.

— Stau.

A șezut trei zile acolo. La trei zile s'a sculat bolnavul în picioare, — s'a făcut sănătos.

• Zice tatăl bolnavului :

— Măi prietene ! Ce cere dumneta ?

— Ce mi-ai da dumnevoastră.

— Vino incoa' la banii aceștia ; ȧca-ți bani câți vrei.

— Nu pot să ȧeau bani dela dumneta. Să-mi dai cât vrei cu mâna dumnetale.

Stăpânul i-a dat o traistă de bani. Zice vizitiului boieresc :

— Mă, pune caii cutare la trăsura și să duci omul acesta la locul lui. Tu să ȧe duci la omul acesta, un an de zile servitor, cu cai și cu trăsura.

Arhanghelul Mihail, nașul lui, ce a făcut ?

— Fine, să lăsați banii aici, în drumul acesta, grămadă, și haide într'un loc cu mine să dăcați, să n' mai dau câțiva bani.

[După ce mai merg, zice St. Arhanghel :]

— Măi fine !

— Ce ?

— Vezi tu casa aceea mare ? Eu mă duc acolo. Tu să vii și să zici «Doftor bun», că boierul acesta are bani cât păr pe el. El are o fetiță. Și-o îmbolnăvesc eu, o fac *butuban*.

El s'a dus, — Arhanghelul, — la fată, și a luat fata. Fînul său trecând pe lângă casă, pe acolo a strigat :

— Doftor bun, doftor bun !

Acel boier, tatăl fetei, s'a brodit afară, in prispă.

— Măi prietene, măi ; ce fel de doftor ești tu, măi ?

— Descânt și eu, domnule, din ce mă pricep.

— Ia vino incoace la mine, că am o fată bolnavă.

— Vin, de ce să nu vin ; pentru aceea am plecat eu.

Când a intrat în casă la boieri, sumă de doftori; nu s'a primit nici unul ce are fata. El, îndată ce a mers, a cerut un pahar cu apă.

— Dați-mi și un fir de mătură încoace și nițică cenușă.

Indată ce el a început să descânte, doftorii au plecat toți. A rămas numai unul din ei, ca să vadă ce să fie? O să fie ceva?

A șezut doftorul. Și descântând cel nou venit, a dat fetei apă să bea din pahar. Indată ce a băut apa din pahar, s'a învârtejit fata. A venit tatăl fetei și a întrebat:

— Cum îți e?

— Ce, îmi e mai bine acum.

N'a trecut mult, și fata s'a sculat în capul oaselor.

Domnilor doftori, a zis ea, către cel ce rămăsese acolo, nimic nu știți dumnevoastră... Nati n'omnoscute nimic... Iacătă că dumnelui descântă și îmi e bine.

Tatăl fetei o întreabă:

— Ți-e bine?

— Mi-e bine.

Să stai trei zile aici, măi prietene.

— Stau.

După trei zile, vine tatăl fetei; zise:

— Ce ceri dumneata, măi prietene?

— Ce să cer eu! Dumneata ce mi dai. Eu nu cer nimic; fac o pomană.

— Nu se poate. Eu am bani. Ce ceri, îți dau, zise boierul.

— Nu cer nimic. Ce mi dai dumneata.

I-a pus o traistă de bani.

Omul a zis:

— Nu pot s'o duc...

Arhanghelul i-a spus:

— Iea-o, c'o duc eu.

— O ieau; m'oiu putea duce cu ea până acasă, zise omul în urmă.

A ieșit din casa boierului cu nașu-său, cu Arhanghelul care i-a zis.

— Fine, haide acasă!

Când a ajuns acasă, i-a spus:

— Fine, îți dau odihnă trei ani de zile. Să faci la toți copiii

case, să le cumperi boi, cai, pluguri, ce le trebuie lor, că bani ai. La trei ani, să știi că te ieau și pe dumneta.

— Ba, nașule, nu!

Când a fost la trei ani să vină să-l iea, a întrebat Arhanghelul:

— Ei, fine! Ești gata?

— Mai lasă-mă anul acesta.

— Bine, fine, te las; dela anul viitor te ieau, să mă aștepti.

El a ținut minte când are să vie arhanghelul, nașu-său, să-l iea și a zis:

— Fă, nevastă! Fă-mi o turtă de pâne.

— Da unde te duci, mări omule?

— Mă duc în pădure.

Se împlinise [vremea] și pleacă, să nu-l găsească nașu-său acasă!¹

În stârșit a patra variantă, frumos scrisă, se aude prin Moldova sub numele de *Nevasta morții*, în următoarea cuprindere:

«Ci-că odată Arhanghelului Mihail, purtătorul de moarte, i-a venit și lui poftă, — dă, ca tot omul, — să se scoboate pe pământ și să se gospodărească.

Da Dumnezeu cel bătrân i-a zis lui:

— Mări Mihăile, bagă-ți mîinile în cap și sezi la locul tău, că cei ce-s în lumea de jos nu știu cum să fugă de acolo; și tu vrei să te bagi în prăpastie?

— Ba că nu vreau, ba că voesc să văd lumea mai de-aproape, ba că *cîrc*, ba că *mărc*, Arhanghelul se tot codia pe lângă Dumnezeu, până ce l-a făcut să-i fie lehamete de atîta buimăceală, și i-a zis Dumnezeu:

— Da du-te, omule, și mă lasă în pace! Da să știi dela mine: la bun capăt n'ai s'o scoți.

Dacă-i dete voie Dumnezeu, Arhanghelul se cobori într'o clipă pe pământ. Și nu trecu nici trei zile la mijloc, și-și și alese o femeiușcă, *coz* de frumoasă. S'a dus cu ea la popa, s'a însurat, și-a făcut o nuntă mare-mare, de se auziau cobzarii tocmai la al optulea sat depărtare.

Așa, după ce s'a însurat el, nu apucă să trăească, dragă-Doamne, nici o lună cum și-i omul, și și-a și început a se *tărăgâi* de chica dracului.

1. Scrisă de d-l Șt. St. Tușescu, com. Catanele, jud. Dolj.

Muirea ca toate muierile, hârtașoasă; sfântul cu mofturile lui: azi *bâr*, mâine *baț*, — în toate zilele trebuia să sară starostele și cu megieșii să-i despartă, că nu mai eră chip: își scoteau ochii de vii.

Mai azi mai cu bine, mai poimâni cu *ștropșeala*¹, o duseră ei *câne-cânește* vreo patru-cinci ani, — că într'o zi chiar i-a scos un ochiu sfântului nevasta lui. Și de atunci e *Moartea* chioară și nu vede bine pe cine să iea. Dacă văzū așa că nu-i chip, se duse sfântul la decasterie și cerū să se despărtească. Vlădica însă l-a trântit la butuc trei zile și trei nopți, numai pe apușoară și pe o mână de hrișcă...

Da a dat Dumnezeu și s'a milostivit Vlădica, și i-a dat drumul, și l-a despărțit de talpa iadului.

Acū, după multă vreme și după multe metanii și post, Dumnezeu l-a primit iar în cer pe *Arhanghel* și l-a pus iar în slujba lui. Da' precum lui îi eră dor în lume numai de fecioru-său, care eră acū băiet de vreo optisprezece ani, Dumnezeu i-a îngăduit ca să se arate la față câte odată feciorului său, sub chip omenesc, — dar la nimeni altul.

Așa odată *Arhanghelul* se duse la capul unei fetișoare ca de cinsprezece anișori, ca să-i iei sufletul. Cum s'a întâmplat că tocmai fetișoara aceea eră ibovnică băiatului *Mortuș*.

Băiatul stătea la picioarele bolnavei și suspină adânc, când deodată vede ivindu-se tatăl său, care se găria să iei sufletul fetei.

— Vai de mine, dar ce vrei să faci, tată? strigă deodată el cât ce putū.

— Ce să fac! ian să ieu sufletul fetei *ieștia*, să-l duc în cer!

— Da nu se poate, tată, că-i drăguța mea, că țiu la ea ca la ochii din cap...

— Ce să-ți fac, puiule, dacă slujba mea cere așa!

— Da te rog, tată, da nu te îndură!

Da chiu, da vai, degeaba și pace! *Moartea* nu se îndură cu nici un chip!

— Trebuie să ieu sufletul cu orice pret, să-l duc lui Dumnezeu, și pace!

1. Poate că *ștropșeală*, fig.: bataie cruntă, dela a *ștropși*.

i. Confuzia dintre *Arhanghel Mihail* și *Moartea* explica și aici chipul de pe pag. 78, unde se vede lângă mort, la olaltă cu Ingerul și Dracul, și *Moartea* cu coasa pe umăr.

— Dacă-i așa, tătuță, dacă nu vrei să ascuți rugăciunile mele, tătuță, să știi că mă duc să chem pe mama, să vie și ea să te roage...

Când auzi sfântul de mă-sa, odată i se increți carnea de pe oase, i se sburli părul măciucă, își deschise aripele, și — să te duci duluță! Cât te-ai șterge la nas, se făcú nevăzut.

Iar fata rămase vie, nevătămată. Și s'a măritat cu băiatul și a făcut o nuntă cu masă...¹

Prin jud. Covurluiu,—în legătură cu cele de mai sus,—se spune că odată oamenii știau când trebuiau să moară și de aceea, în preajma sfârșitului lor, nu mai munciau nimic.

Văzând aceasta, *Sfinții Arhanghel Mihail și Gavril* au căutat o femeie vădană și au învățat-o o vrajă ca oamenii să muncească până vor muri. Vraja o făcea văduva, descântatul într'o sticlă.

În vremea aceea, iată că într'un sat tocmai stătea un om întins pe pat, așteptându-și moartea, pe când alți oameni îl păziau. Văduva cea învățată veni la această casă cu sticla ei și zise oameniloa ce erau strănși acolo ea pentru priveghiu :

-- Lasăți-mă, oameni buni, să, întru eu singură la mort, iar dumneavoastră să rămâneți afară.

Oamenii o ascultară, și femeia rămânând singură lângă mort, începú să descante în sticlută :

Pasere cu alba sburaru.

Trei picături de sânge picară.

Și leac să se scoale Român în picioare

Și să ceară demâncare.

Vrăjitoarea a chemat apoi pe oameni să între în casă și oamenii s'au foarte minunat când au auzit că omul pe care ei îl așteptau să-și dea sfârșitul, le cerú demâncare.

Și de atunci, mulțămită sfinților Arhangheli cari ieau zilele omului, nu la soroc știut de om, ci atunci când vrea Dumnezeu, a rămas pe lume obiceiul *descântecelor* pentru rămăduirea *boalelor* și

1. N. A. Bogdan, *Povestiri și anecdote din popor*, Iași, ed. II, pag. 118—20.—O variantă a acestei legende în D. Furtună. *Firicele de iarbă*, București, f. a. (1912), p. 70 și urm. În loc de Arhanghelul Mihail este vorba însă de *Sf. Petre*.—O altă variantă în *Columna lui Traian*, 1882, p. 522 și urm.—Vezi și *Ion Creangă*, VI, p. 290—3: *Cumătrul Arhanghelul Mihail*.

lucrul sfânt ca omul să muncească până la moarte, neștiind când îi este scris să se săvârșească din viață¹.

Sfinților Arhangheli, când trebuie să iea sufletele oamenilor, li-i milă, și plâng când fac aceasta. De aceea, ziua lor se cade ca fiecare creștin s'o petreacă în post și în smerenie². Mai mult chiar: prin Bucovina se crede că atunci când este trimisă *Moartea* la om, Arhanghelul îi zice:

—Să-l mai lăsăm un ceas, două; și numai după aceasta îi taie capul³.

În afară de aceste povestiri și credințe ale poporului român despre Arhanghelul Mihail, care, sub numele de *Arhanghel*, intru-chipează adesea și pe *Sf. Gavril*, se mai pomenesesc și următoarele:

Prin Bucovina se zice că Sf. Mihail este cel mai puternic dintre sfinți, deoarece lui i-a dat Dumnezeu să poarte luna și soarele. «El face *vara*, dând drumul soarelui mai pe sus, de e ziua mare, și lunii mai pe jos, de e noaptea mai mică (!),—precum și *iarna*, dând drumul lunii mai pe sus și soarelui mai pe jos, de e ziua mică și noaptea mare. Sub mâna lui sunt toate vietățile și oamenii, atât cei vii cât și cei morți. Toamna, când e ziua lui, atunci se desparte *vara* și el dă vietățile în mâna lui *Sf. Neculai*, de le poartă și le hrănește până la *Jordan*; și atunci când se sfințește cu aghiasmă și bate preotul cu piciorul în piatră, piatra crapă și toate vietățile se împărțesc, merg iarăși la mâna Arhanghelului»⁴.

Prin alte părți, tot din Bucovina, se spune că Sf. Mihail ține în frâu pe *Mamarca*, nevasta lui Șerăcoschi, stăpâna iadului și mama dracilor. El îi arată cât să răsucească la cheie, ca să nu fie *gerul* prea cumplit⁵. Tot Sf. Mihail taie cu sabia și pânza nourilor de grindină sau *piatră*, cari *bat* apoi câmpurile cu sămănături⁶.

După o credință ce o întâlnim prin jud. Brâila, Sf. Mihail ține *cheile raiului*.⁷

La judecata de apoi, Arhanghelul Mihail împreună cu Gavril

1. Candrea, Densușianu, Speranța, *Graiul nostru*, I, pag. 328—9.

2. Cred. Rom. din com. Vânători, jud. Neamț, comunic. de d-l Al. Moisei.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 622.

4. *Ibidem*, p. 621.

5. *Ibidem*.

6. Cred. Rom. din Vicovul de sus, Bucovina, comunic. de d-l P. Cârștean.

7. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1625.

vor *bucină* din *bucine*, ca să se trezească și să se întrupeze toți morții, pentru ca să se înfățișeze la înfricoșatul județ al lui Dumnezeu. Acele *bucine* și le vor alcătui din *unghiile* oamenilor morți, cari se taie înainte de îngropare, punându-li-se în sân ¹.

În sfârșit, prin Bucovina se mai spune că după cum nici Sf. *Ilie*, «n'a luat canun», adică n'a suferit moarte de mucenic, tot astfel și Sf. Mihail se află în cer cu trupul viu. Prin urmare, înainte de a face Dumnezeu judecata de apoi, Sf. Arhanghel va trebui să scoboare pe pământ, după ce va trâmbița judecata. Aici *Diavolul* îl va lua, îl va pune într'o piele de *dibor* și acolo îl va *munci*. Acea piele are *răsături* și prin ele va picură sângele Arhanghelului Mihail pe pământ. Din acest sânge pământul va arde de șapte stânjini, curățindu-se de toate blăstămăturile, păcatele și nelegiuirile câte sunt și câte s'au săvârșit pe lume.

Afară de acestea însă, trebuie să pomenim ceva și despre rostul pe care îl are Sf. Mihail, după literatura populară scrisă, care a fost până dăunăzi și este chiar și astăzi pe alocuri foarte cetită, și care, prin urmare, a avut și are o influență covârșitoare în formarea și răspândirea legendelor și credințelor populare.

Arhanghelul Mihail își are însemnatul său rost hagiografic, credem, numai mulțumită celor două cărți populare: *Călătoria Maicii Domnului la Iad* și *Minunile Sfântului Sisoie*, sau *Avestița, aripa satanei*.

Amândouă aceste cărți sunt în parte studiate de Hașdeu în *Cuvente den bătrâni* ²; prin urmare aici mă voiu mărgini să dau numai următoarele texte-variante cari lipsesc acolo.

Întăiul text alcătuește sfârșitul unui manuscris moldovenesc, datat cel mai târziu la 1838. El este numai o fărâmă din *Călătoria Maicii Domnului la Iad*.

«Cine sunt aceștia ci să muncesc până la brâu? Arhanghelul Mihail zisă: Aceștia sint părinții cari au blestemat pe ficiori și n'au căzut la ertăciune până ce au fost pe lume cu zile părinții lor; drept să muncesc și să vor munci în veci. Și iar întrebă Precista: Dar cei ci să muncesc până în piept în focul nestins? Arhanghelul Mihail zise: Carii pre nașii săi nu i-au cinstit, i-au blestemat și i-au urit, i-au bătut și curvie au făcut și pentru aceia ard în focul nestins. Și

1. Marian, *Immormântarea*, p. 52.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 1293.

3. Vol. II, pag. 310-66. — Vezi și Gaster, *Lit. pop. rom.*, p. 362-6.

zise Precista: Dar cei ce sînt pînă la grumazi cine sînt? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt care mănăncă carne de om, mănăncă munca saracilor și sudoarea altor oameni și părăște pe alt om fără de vină și nu va fi vinonat și va luă bucatele lui prădându-l, pentru păra care au făcut; pentru aceia mănăncă carne de om și arde sufletul lui în para focului care n'are sfișit. Prea cinsti[ti] zisă: Dar cei ce sînt pînă la creștet în viermii neadormiți? Arhanghelul Mihail zisă: aceştia sînt care au jurat pe cruce nedrept, împreună cu ingerii, încă cu frică să închinau înaintea crucei și de frică s'au jurat; pentru aceea se muncesc așa. Intru alt loc iar văzû Precista oameni spânzurați de picioare și viermii îi mănăcă pre dînșii; și întrebă cine sînt aceştia și ce le iaste greșeala lor. Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt cari au luat camătă pe banii lor. Și iar văzû Precista muieri multe spânzurate și ieșind sârbi din gurile lor și le mănăcă pre dînsele: și întrebă Precista cine sînt aceştia și ce le iaste greșeala lor. Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt cari au așcultat pe la ferestile oamenilor și au purtat minciuni și vorbe dela unul la altul, de i-au învrăjbit. Pentru aceia să muncesc așa. Lăcrimă Precista zicând: Mai bine să nu să fi născut om pe lume. Arhanghelul Mihail zise: Ce-ți pare rău, Doamna me, că n'am văzû munca cea mare pînă acum. Și zisă Precista către Mihail: Să mergem să vedem unde să muncesc creștinii. Și mearsé pînă la munea de jos și văzû Precista norod mult în munca de foc; și suspină Precista zicând: Cine sînt aceştia și ce sînt păcatele acestora? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt care nu se scoală Duminică dimineața să se ducă la biserică. Acelora li se cade să să muncească așa în veci. Iar zisă Precista: Dar care va fi bolnav și nu va puteă merge la biserică, ce va face? Arhanghelul zise: Și casa de se va aprinde pe dînșul și nu va puteă să iasă afară, acela va fi ertat, căci D[um]nezeu au dat șase zile intru o săptămână să lucreze omul, iar a șaptea zi au dat-o D[um]nezeu să nu lucreze, ci să se roage lui D[um]nezeu cel milostiv, căci în șase zile a făcut D[um]nezeu cerul și pămîntul iar în a șaptea zi s'au odihnit. Iară ei Duminică dimineața și intru alte sărbători dorm și nu se scoală la biserică. Drept aceia ard în focul nestins. Și iar văzû Precista într'un loc scaun de foc și ședeă pe ele barbați mulți și muieri multe și întrebă cine sînt aceştia și care sînt greșealele lor? Arhanghelul Mihail zisă: Aceştia sînt cari n'au cinstit pe preoți și nu s'au sculat înaintea lor viind dela biserică, când au slujit sf[î]nta leturghie, și nu s'au sculat înaintea lor; atunci arde pămîntul de șapte coți sub

dănsul; aceștia șed pe scaune de foc. Și iară văzû Precista un copac de fier cu crângile fără număr și într'acele crângi erau mueri și bărbați mulți spânzurați și copaciul eră sădit în mijlocul iadului; și întrebă Precista: cine sînt aceștia? Arhanghelul Mihail zisă: Aceștia sînt carii au jurat strâmb, cari au hulit, cari au făcut vrajbă și au părăt pe alții și fac vrajbă între frați și care nu ascultă învățătura lui D[u]mnezeu, nici pe preoți, nici pe dascalii, cari spun [=vorbesc] în biserică, numai fac ci le iaste voia lor. Aceia să muncesc așa. Iar văzû Precista un om spânzurat, și-i curge sângele din gura lui și limba lui eră legată de nu puté să suspine măcar; și dacă văzû Precista ¹, zisă: D[oa]mne, miluiaște-mă! Și veniră ingerii de-i deslegară limba lui și întrebă Precista: cine este acesta și ce este greșala lui? Arhanghelul Mihail zisă: Acesta ce-a fost ispravnic bisericii. Și au zis: Cine este slujitor bisericii din biserică să mănânce. Și zise Precista: Cum ai crezut, și iar să legară limba lui. Și ziseră Arhanghelul Mihail: vremea îți este D[oa]mna, me să mergem să vedem unde să muncesc preoții care nu sînt vrednici a fi preoți. Și văzû Precista în focul nestâns. Și eră foc din creștetul lor. Și zisă Precista: Cine sînt aceștia și ce le iaste greșala lor? Aceștia sînt cari slujesc scaunului D[oa]mnului nostru Is. Hs. și făcând sf[ă]nta leturghie fără de frică și poartă trupul lui Hs. fără de frică și căzû sfărâmaturi din sf[ă]ntul trup și atunci arde pământul înprejurul lui. Pentru aceasta să se spărie toată mintea, să auză și ingerii și să să spăimânteze și să să înfricoșeze, pământul să se cutremure. Pentru aceasta să muncesc. Și văzû Precista într'un loc un om unde-l mănca pe el un smău. Și zice: Cine este acesta? Acesta este care nu cetește scripturile și nu le face pre cumui [=cum e] învățătura lui D[u]mnezeu și cum grăește sf[ă]nta evanghelie. Drept aceia să muncesc așa. Și iar zisă Precista către Arhanghelul Mihail: Să mergem să vedem unde să muncescu sf[i]nții pre pământ și nu să poate intră alt chip ca să-și măntuiască sufletul de păcate. Și merse Precista întru alt loc să vadă călugări și călugărițe zăcând în smoală și în foc nestâns și în vermi: cei neadormiți și întru întunericul cel nesfârșit; și-i mănca fără de repaos. Și întrebă Precista: Cine sînt aceștia și ce le iaste vina lor? Arhanghelul Mihail zisă: Aceștia sînt călugării și călugărițele cari s'au dat în curvie și au făcut farmece și vrajbe și să părăsc unul pre altul și să poartă

1. Cuvântul *Precista* e scris în locul cuvintelor șterse: *Pre cinst[ita]*.

pe voia trupului lor și nu cătă ca să-și măntuiască sufletul de păcate, numai să călugărește ca să să odihnească și să să poarte mândru și neted; pentru aceea să muncesc așa. Și'ntru alt loc iar văzù Precista muieri multe spânzurate și pară de foc ieșiă din gurile lor. Și întrebă Precista și pentru aceștia cine sânt? Arhanghelul Mihail zisă: Aceștia sînt preotesele preoților, că dacă le moare preotul, ele să mărită după alt bărbat; pentru aceea să muncesc așa. Deci mearse Precista și văzù o boltă fierbine ca marea turburată unde zăcă mulțime multă de oameni și de muieri păcătoase. Întrebă Precista: Cine sînt aceștia? Arhanghelul Mihail zice: Aceștia sînt curvari, mincinoși, nemilostivi, hulitori, iubitori de bani și măreți, cari iubesc să să închine lor oamenii și le pare că lumea nu are sfârșit și să va duce, nici ascultă pe mișei, că de să jălucesc la ei, numai caută fățării și îngroapă săraci și-i împresoară și le iau bucățile neputincioșilor și le pare că lumea sfârșit nu are; iar dacă moare, această muncă îi este dobândă. Și zisă Precista: Vai de păcătoșii curvari, nemilostivi, mai bine să nu să fi născut în lume. Și iar zise Precista: Mai este muncă fără de aceasta? Arhanghelul Mihail zise: Și încă n'ar văzut până acum unde să muncesc păcătoșii adecă Jidovii cari au muncit pe D[omn]ul Is. Hs. Precista zisă: Să mergem să vedem și această muncă mare. Și să dușă și văzù în smoală șezând cu mare puțoare și turburare, mergând în focul nestâns și în vermi neadormiți; iar ard pre dânsii de limbele lor. Și după ce mearsă Precista acolo, nu să potolii mîncărirea lor; ca ceară pre dânsii cumplit pedepsindu-să, varându-i și scoțându-i din foc. Deci văzù Precista și lăcrămă zicând: Cine sînt aceștia și ce le iaste păcatele lor? Arhanghelul Mihail zisă. Aceștia sânt Jidovii cari n'au crezut nici s'au botezat, ci au răstignit pe D[omn]ul nostru Is. Hs. și alte limbi cari n'au crezut nici s'au botezat în sf[ă]nta cruce și cari s'au lepădat de D[omn]ul nostru Is. Hs. Și zisă Precista: Vai de păcătoșii în munca nestânsă și iar să vor munci căci iadul n'are sfârșit. Deci văzù Precista și întru alt loc o boltă de foc și într'ansa zăcă mulțime multă de oameni. Unii să vedeă și alții să auziă. Și întrebă Precista și pentru aceștia. Iar Arhanghelul Mihail zisă: Aceștia au ucis oameni la drum; aceea ard în focul nestâns, unde este plângere, scrășnirea dinților în veci.

Au stătut Precesta și cu Arhanghelul Mihail și cu toți ingerii și au înălțat molitvele lor la ceriu înaintea Tatălui și a Fiului și a sf[ă]ntului Duh, și au zis Precesta: D[omn]e miluiaște păcătoșii că

am văzut toate muncile unde să muncesc ei. Ci mă rog să nu să mai muncească că au greșit ție numai să le arată (*sic*) mila ce mare a sf[ânt]ei tale. Și să auză glas din ceriu zicând așa: Cum voi milui că ei n'au miluit pre frații mei, adecă pe cine au păzit poruncile mele, nici n'au cinstit învățătura mea și n'au ascultat scripturile mele nici sf[ânt]a evanghelie. Acolo, ș'au agonisit ca să locuească ei. Și iar se rugă Precista zicând: Miluiește-i, Doamne, pentru rugăciunile maicei tale și pentru ruga sf[ânt]ului Ioann (*sic*) Botezătorul și pentru ruga Apostolilor tăi, și pentru ruga lui Moisi Proorocul și pentru ruga ingerilor tăi și pentru ¹ ruga mucenicilor tăi, cari ș'au vărsat sângele pentru numele tău. Și veni glas din ceriu, zicând așa: Pentru ruga maicii mele și pentru ruga celor ce au făcut voia me, dau răpaos din ziua de Paști până în ziua de Voscresenie. Și zisă Precista: Auzi[și], slăvit[și] numele D[omn]ului milostivului, că au ascultat ruga maicii sale. Și iar vent glas din ceriu zicând: Luați pe mama me și o duceți în ceriu. Și luă ingerii pe Precista și o dusă în raiu. Și văzu răpaos mare și bucurie și laudă Precista pe D[omn]ul milostivul. Și întrebă pe Arhanghelul Mihail zicând: Cine sint aceștia ce se bucură cu atâta bucurie și cu atâtea bunătăți? Arhanghelul Mihail zisă: Aceștoro le-au fost urite vrăjbițe toate și poștele trupești și toate câte au fost nedrepte le-au urite. Drept aceia să bucură și să veselesc așa: Amin ¹ Si Ra.

Al doilea text este o variantă a Avestiței scoasă dintr'un manuscrispt oltean din 1869. Intrînsa se vede cum Arhanghelul Mihail oprește pe Avestița de a supăra lumea, omorînd copiii. Cuprinsul acestui text este următorul:

«In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin.

Eu robul lui Dumnezeu Sf. Sisoe, pogorîndu-mă din muntele Elionului, văzui pe Avestița, aripa Satanei a căruia părul capului îi eră până la călcăie și cu ochii roșii de foc, și cu mâinile schimonosite, și de her, și căutătura sălbatecă, și cu trupul schimonosit, și eră forte *strajnică* și grozavă. Și trecând mai pe urmă, auzii de cătră dânsa și văzui unde o întâmpină Arhanghelul Mihail *vorvodul ingeresc* și îi zise:

— Stăi, Satano, duh necurat, cu frica lui Dumnezeu.

Și ea îndată stătù și groaznic se uită asupra ingerului. Și îi zise Arhanghelul Mihail:

1. Cuvintele acestea sunt repetate încă odata.

— Ție îți zic, satano, duh necurat, de unde vii și unde mergi și cum îți este numele tău ?

Iară ea căută îndărăt și groaznic se uită asupra îngerului și îi zise :

— Eu sunt Avestița, aripa Satanii, duh necurat și viu acum din fundul iadului, fiindcă am auzit propovăduind bune vestiri Arhanghelul Gavril prin toate cetățile de o prea curată fecioară Maria, fata lui Ioachim și Anii, precum că dintr'acea fecioară va să nască Isus Hristos Nazarineanul, împăratul ceresc și pământesc ; și merg cu ale mele mai mari meșteșuguri văzute și nevăzute.

Iar Mihail Arhanghelul o apucă de părul capului și-i infipse paloșul în coastele ei, și o bătă foarte strașnic, cu usturime de foc, și o întrebă îngerul :

— Tu, duh necurat, cum și în ce chip te faci tu și intri în casele oamenilor și le omori copiii ?

Și ea zise :

— Când sunt în somn, cu ale mele mari meșteșuguri văzute și nevăzute.

Iară îngerul se străjnic. Iară ea pe multă durere și usturime strigă cu glas mare ca s'o mai înceteze din bătăie și i le va spune toate pe rând. Iar îngerul pe loc a încetat-o din bătăie, iară ea începă a i le descoperi toate și a le spune pe rând.

— Eu mă fac ogar și pisică eu mă fac ; eu mă fac umbră și lăcustă ; eu mă fac păiașon și muscă și toate nălucirile văzute și nevăzute eu mă fac. Și așa străn prin casele oamenilor de le smintesc maicile lor când sunt îngreuiate și le iau și fața lor când sunt în somn. Și mai curând mă apropiu de fata care este îngreuiată și de rușinea lumii își frământă trupul său, de-și omoară copilul său într'insa, i ¹ de *vezevenghe* ², i de *fermecătoare*, i de care caută cu *ceară*, sau de care dă cu *bobii*, și de care caută cu *sita* sau cu *peria* și de care nu ține cu bărbatul său. Și am *noiăsprezece* nume : 1. *Avestița*, 2. *Nădarca*, 3. *Salomia*, 4. *Nacara*, 5. *Avezuha*, 6. *Nadoria*, 7. *Salmona*, 8. *Paha*, 9. *Puba*, 10. *Grapa*, 11. *Zliha*, 12. *Nervuța*, 13. *Hamba*, 14. *Glipina*, 15. *Humba*, 16. *Gara*, 17. *Glapeca*, 18. *Tisavia*, 19. *Pliăștia*. Și supuindu-mă cu mare străjnicie, tu sfinte Arhanghele Mihaile, voivodule, iată că-ți arătai toată puterea

1. Și.

2. De bună seamă că *pezeevenche*, *codoșă*.

ție, îmbolditorule, care mă muncești cu mari și strajnice munci și-ți dau acest zăpis al meu, la mâna prea puternicii tale, sfinte îngere, ca oriunde s'ar afla acest zăpis al meu, la orice casă, eu la acea casă eu nu mă pociu apropiă de șapte *mile* de loc și nici o treabă să nu am la acea casă.

Și-i zise Arhanghelul Mihail :

— Iată că-ți poruncesc întru numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh și întru numele prea curatei fecioarei Mariei, care a născut pe Domnul nostru Isus Hristos. Nici de zidirea mânilor lui Dumnezeu robilor aceștia : Nicolaie ¹, nici de robul lui Dumnezeu Ștefan, nici de Stana, nici de tot neamul lor, nici de meșteșugul lor, nici de dobitoacele lor, nici de agoniseala lor, nici de toate ce se vor numi ale lor, nici de casa lor, nici de copiii lor, până în vecii vecilor, Amin! ²

III. Arhanghelul Gavril.

Arhanghelul Gavril, *Gavrîl, Gavriil, Gavriă*, numit și *Gavril Blagovestnicul* ³, care, împreună cu Sf. Mihail, conduce ceata îngerilor, după cum am văzut ⁴, rămâne umbrit în credințele poporului nostru, întocmai ca și Sf. Ap. Pavel, față de Sf. Petru.

Pe alocuri se țese de ea Sf. Gavril ține *Ciuvnia* de păr ⁵, întocmai ca și Sf. *Havalambie*, că tuna alături pe Sf. *Ilie*, și Sf. *Mihail*,

1. Acest nume și cele următoare aparțin unei gospodării care și-a scris această povestire, sub numele și de «Minunile Sfântului Sisoe». La altă casă firește, se vor întâlni alte nume.

2. Comunic. de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea.—Vezi asupra *Avestiței*, cap. IV din Marian, *Năsterea*, p. 26 și urm. — Patru variante s'au publicat de d-l C. N. Mateescu în revista *Ion Creangă* an. IV, p. 38—40 și 70—71, însoțindu-le de această însemnare «Până acum, pe cât știu, această carte poporană a fost publicată de Hașdeu în *Cuv. d. bătr.* II, p. 280—1, aflată în scrierile lui popa Grigorie din Măhaci, dar cu multe lipsuri din cauza stricăciunilor manuscrisului, și de d-l Gaster în *Crestomatia*, II, p. 171, după un manuscris din 1799. Ca descântec a mai fost publicată de d-l Tiktin în *Arhiva* din 1889, No. 2, p. 247, după un manuscris din 1880 și de S. Fl. Marian în *Foiașul societății Românismul*. Toate variantele diferă însă mai mult sau mai puțin unele de altele».

3. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 19.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 511.

5. Cred. Rom. din jud. Brăila, comunic. de fratele meu Vasile.

împotriva Diavolilor¹ și că adesea el singur poartă *piatra*, — «o-rânduște cu tunul și piatra»².

Ca povestiri, pomenim următoarele două. Întâia se aude prin Moldova și sună precum urmează :

După ce Dumnezeu zidește pe *Adami*, după ce acesta greșește prin ispitirea Evei de către Diavol, Dumnezeu hotărăște întâiului dintre oameni, că, de atunci încolo, spre a avea cu ce să se hrănească, să-și are și să-și samene. însă nu mult, căci Ziditorul va avea grijă să dea roadă îndestulă în ogor puțin.

Adam se apucă îndată și trase numai trei brazde, dând pe urmă drum boilor ca să se ducă în voia lor.

Nu mult după aceasta însă, trece pe acolo Diavolul, cu gând vrăjmaș ca să afunde pe Adam, strămoșul încă mai mult în păcate. Întâlnindu-l, îi zice chiar :

— Vai, Adame, moș Adame ! Cum Dumnezeu, de ți-a dat în gând, să ari dumneata numai trei brazde ! Ce-s trei brazde ? Nimica toată ! Trebuia să ari mult, mult, că uite, din ceeace vei culege, nu vei avea nici până la moartea ta ; unde mai pui, după aceasta, că vei avea copii, vei avea nepoți și că omul de astăzi înainte va fi dator să se sânghească nu numai pentru el, dar și pentru urmașii lui. Cum crezi dumneata, moș Adame, că făcând precum ai făcut, vei avea odată și odată urmași cari să te pome-nească ! După dumneata nu se va afla cine să-ți dea o bucatică de pâne și o ulcică de apă, ca să ai pentru suflet, pe lumea cealaltă.

Adam, auzind toate acestea, pică pe gânduri și se gândi mult. Și cugetând astfel, iată că vine și Eva, nevasta lui, și-l întreabă și dânsa :

— Ce-i, Adame, de ești așa de câtrănit la inimă ?

— Ce am, nu-i treaba ta, femeie !

— N'a fi, omule, dar ce mare primejdie, de-oiu ști și eu ?

— Uite ce-i...

Și-i spuse moș Adam ce-i spusese și lui *Nefărtatul*.

- Apoi, zise Eva, — eu una cred că *Negrea* are multă dreptate. Ce s'or face urmașii noștri fără un grăunte la hambar ? Cu ce vor trăi ? Ne-or blăstămă, Adame, că nici carnea nu s'o deslipe de pe oasele noastre !

1. Voronca, *op. cit.*, p. 502.

2. *Ibidem*, p. 792.

— Ba nu-i așa, se împotrivi Adam.—M'ai mai învățat odată să ascult de Negrea și-ai văzut, și vezi tare bine unde am ajuns! Fugi de-aici și lasă-mă'n pace!

— Mă duc, nu zic ba, dar bagă și dumneata de seamă cum stă *felul*. Mie una nu-mi prea vine la *boratic*¹ întocmirea lui D-zeu cu cele trei brazde. Nu te slătuesc ce să faci, cu toate că omul este dator s'asculte și dintr'ale femeii una la o sută!

Adam se mai suci și se mai foi, se mai socoti și apoi, mergând la Diavol, îi zise:

— Iată, acuma văd că ai dreptate; dar ce să fac? Am dat atunci drumul boilor și acum nu-i mai pot prinde.

Iar Diavolul, șiret:

— Cum nu-i mai poți prinde? Se poate astfel de vorbă?

— Cum să-i prind dacă s' sălbateci! Prinde-mi-i dumneata, că ești mai priceput și mai sprinten. Mi-ai făcut odată atâta bine, scăpându-mă din Raiu, fă-mi și acuma unul...

— Bine, răni Diavolul, dar după faptă, și plată...

— Se înțelege! Numai să-mi spui anume care ți-i pofta.

— Mare nu. Dacă nu vei ară, neamul duminale va pieri de foame; dacă-ți voiu cere să-mi ¹¹daruești mie după moarte pe toți fiii, nepoții și strănepoții duminale, din neam și neam, nu-mi pare inare lucru. Ce ți-ar mai trebui după moarte trupurile acelea pe cari nici câinii nu le-ar mistui?

Adam, se gândi puțin și se învol, dând zapis în mâna Necutului, pentru vânzarea neamului omenesc, după moarte, celui ce stăpânește întunerecul Iadului. Necuratul strănse frumușel zapisul, prinse boii, îi aduse lui Adam, iar acesta începù să are câmpurile yărăginite.

Arase hăt multișor moș Adam, când numai iată pe bunul *Dumnezeu* că-i iese înainte și-l întreabă:

— Ce-i asta, Adame?

— Ce să fie, Doamne! Treabă!

— Treabă, treabă, dar nu ți-i treaba bună. Știi că ți-am dat numai trei brazde, dar tu nu te-ai mulțămît. Te-ai lăcomit; și lăcomia, știi bine, pierde omenia. Să nu crezi că dacă ari mai mult, culgeți mai multe roade. Nu. Iată, de asta voiu aveă tot eu grijă!

Și Dumnezeu s'a dus. Și de atunci nimeni nu știe taina roa-

1. Nu-mi vine la *boratic*, nu-mi vine la socoteală, nu-mi place.

delor din câmp. Și de atunci spicul nu mai este plin de jos și până în sus, *bătut cu lopata*, ci tocmai în vârful paiului dacă se mai găsesc câteva grăunțe, de multe ori uscate înainte de vreme și acelea! Și de atunci pe brazde nu se mai văd spice lângă spice, ca turnate, ci tocmai unde și unde!

Dar lui Dumnezeu mai cu seamă alt lucru nu-i plăcuse: anume acela că tot rodul omenească este închinat *Spurcatului* pe lumea cealaltă. De aceea se gândi cât se gândi, și chemând la sine pe *Arhanghelul Gavriil*, îi zise într'un rând.

— Gavriile, uite cum Necuratul a înșelat seminția omenească și și-a ingenunchiat-o sieși pentru vecii vecilor. Astăzi ladul este plin de suflete și se va umplea încă mai mult; acesta nu se poate deșertă cu nici un chip, căci *Fartorul* are zapis la mână, iscalit de Adam, strămoșul oamenilor. Mergi dară la iadul cel negru și întrebă pe Necurat, cu ce se va putea sfărâma acea întărită scrisoare.

— Dar dacă nu va voi să-mi răspundă? întrebă *Arhanghelul Gavriil* pe Dumnezeu.

— Il vei întreba a doua oară!

— Dar dacă nici după aceasta nu-mi va da răspunsul?

— Mai încearcă o dată.

— Și apoi tot așa, până când?

— Până-ți va spune.

— Dar dacă mă va opri acolo pentru totdeauna? îndrăzni *Arhanghelul* să-l întrebe pe Dumnezeu mai departe.

— Asta nu se va putea; eu te-am trimis și nu tu ai pornit, după voința ta.

— Dar dacă mă va bate ori mă va ucide?

— Nici o durere nu vei simți.

Iar după aceasta, *Arhanghelul* sebori în negrul pământului, la împărăția *Necuratului*. Acolo se înfățișă *Diavolului*, celui mai mare între diavoli și-l întreabă:

— Cum se poate sfărâma zapisul care ți l-a dat Adam, Sarsailă?

Iar *Diavolul* îi răspunse:

— Nu-i treaba ta!

Și *Arhanghelul Gavriil* iar îl întreabă și *Necuratul* iar îi răspunse:

— Nu-i treaba ta să știi.

Văzând *Arhanghelul* că nu capătă răspunsul dorit, îl indesi cu întrebările, până când *Necuratul* își sări din căpriori și-i trase o

palmă voivodului ingeresc. Dar lovitura asta nu-l duru pe sfânt. Deci îl mai întrebă odată, de două ori, de nouă ori, de nouăzeci și nouă de ori, până când Necuratul, sătul și năucit de atâta stăruință de om *cărcotaș*, îi răspunse *râsghios* :

— Zăpisiul lui Adam nu se poate strică de orișicine. Trebuie om !

Și judecând apoi că nici un om din sămânța lui Adam nu poate să se ridice împotriva zăpisiului și a lui, adăose a zice :

— Trebuie om din Duh și din fecioară prea curată și prea nevinovată,—socotind astfel că una ca asta nu se va putea întâmpla niciodată ; cum să iasă om din Duh, și din fecioară fără bărbat ! Și de zis, *a zis*.

Dar Arhanghelul cum a auzit acest răspuns, s'a făcut pară de foc ce a luminat iadul. După aceea s'a suit la cer și i-a dus veste lui Dumnezeu. Diavolul, a văzut că a greșit, dar ce alta putea să mai facă ? Tăcu, mișcându-și buzele și așteptă să vadă ce va să fie.

Iar acolo, sus în cer, auzind Dumnezeu cele spuse de Arhanghel, i-a grăit :

— Gavriile, zăpisi a dat Necuratul prin cuvântul lui, și zăpisi pe zăpisi se fărâmă. Mergi dară jos pe pământ și vestește pe *Maria-Fecioara*, din sămânța lui Adam, din neamul lui *Valhaam*, că va naște fiu din Duhul Sfânt. Acela va fi om și va sfârâma porțile iadului.

Arhanghelul Gavriil, primind această poruncă, merse în ziua de *Blagoviștenie* la Maria, Fecioara prea curată, și o vesti despre Nașterea Domnului nostru *Isus Hristos*, care va nimici tărâia întunerecului, în cele trei zile cât va sta în pământ ¹.

Aproape la fel, povestirea aceasta se aude și prin Bucovina. Pentru aceeaș pricină, Diavolul iea zăpisi dela Adam, «pământ în mână, și l-a dus în beznă». Dumnezeu trimise pe *Arhanghelul Gavriil*, ca să slujească la Sarsailă un an, «doar ar află cum poate să scoată contractul dela dânsul», așteptând ca Necuratul să-l întrebe pe înger, pentru ce a venit.

După un an, Arhanghelul merge și îi spune lui Dumnezeu că Diavolul nu l-a întrebat. Ziditorul îl mai trimise un an, sfântul porni și la sfârșitul celui de al doilea an, Scaraoșchi îl întrebă, Arhanghelul îi răspunse, și apoi zise Necuratul :

1. Dict. de d-l V. D. Nazare, cat. Talpigi, jud. Tecuciu. — Pentru începutul acestei povestiri, vezi și a mea *Agricultură la Români*, p. 4—6.

— Contractul acele nu-i vrednic să-l ia nimene; numai acela care s'ar naște din Duh sfânt, din fecioară.

Aflând acest răspuns, Arhanghelul a luat-o la fugă, dar și Sarsailă, părându-i rău de cece făcuse, s'a luat după sfânt, cu gând ca să-l prindă. Fugăreala aceasta a ținut până când sfântul eră aproape să ajungă la cer. Atunci l-a apucat cu putere de talpa piciorului și i-a rupt-o; — la om se vede și acuma acea scobitură în talpa piciorului ¹.

Ajunșând în cer cu răspunsul, *Arhanghelul Gavriil* a fost trimis în cer la *Maica Domnului*, la Mănăstire,— unde se află dăruită de părinții ei, deoarece se făgăduiseră cu aceasta înainte de-a o face. —Acolo a vestit-o că va naște pe Hristos, care, «acele trei zile ce a mers în mormânt, a mers în iad și a luat contractul și a dat drumul la toate sufletele, iar pe Diavol l-a legat; și așa șade până la a doua înviere» ².

A doua povestire se aude prin Transilvania; ea este și legenda *griuerșilor și vacii domnului*, două insecte făcute prin minunea Arhanghelului Gavriil. Ea suună în următoarea cuprindere:

«Nu știu, zău, dar totuși cred că o fi hâr multă vreme de atunci, de când *Ileana Consângeana* cea mândră și frumoasă umblă cu *Voinic-înflorit*, zîindu-se de după brâu și doinind hori de sunau munții de țî se făcea înțina izvor de lacrimi la auzul doinelor lor. De mult o fi, că doar nu a fost numai ieri vremea când sfântul *Arhanghel Gavriil* umblă și el ca un moșneag răzimat în cărja-i de oțel, dând oamenilor veste că Dumnezeu pe capul lor o să trimită un potop de limbi străine și nemernice, de nu se vor îngădui cu pisma și de nu vor încetă cu sudălmile. Sfântul Gavriilă, umblând multă lume împărăție, în un vârful de răpă piezișă, de te *imbătai* uitându-te din vârful ei în jos, întâlnitu-s'a și cu *Ileana Consângeana*, ce din ochi plângea și din gură doiniă, și cu *Voinic-înflorit*, cu care dar-au în povești, după cum dau toți drumarii, când rânduște Dumnezeu ca să se întâlnească.

— Până unde, moșule? îl *agrâl* *Voinic-înflorit*.

— Până mai departe decât tine, voinicel, îi răspunde Arhanghelul Gavriilă.

1. Povestirea aceasta se leagă și de persoana lui *Sf. Ilie*. V. *Sarbatorele de vară la Români*.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 37—8.

Pe fecior îl cuprinde roșeața până după urechi de rușine, auzindu-i vorbele—, căci cum nu, când un moșneag ca el se laudă, că «până mai departe decât el», ca și când el nu ar fi voinic ca să umble mai mult și mai departe decât un moșneag gârbovit de bătrân și alb de cărunt.

— Hei, moșule, că slăbănog mă mai ții, când îmi zici că nu-s în stare a *drumări* cât d-ta!

— Voinice, glasul tău puternic și dulce, de azi într'un an nu se va mai auzi!

— Și de ce?

— Așa vrea Dumnezeu!

— Așa ar fi, de ai fi tu frate cu Hristos, îi răspunse feciorul a batjocură.

— Voinice, de nu ău fi frate cu Hristos, apoi cu *Sân-Petru* a bună seamă; de nu crezi, hai, prindem *râmaș* că de azi în un an să ne întâlnim iară. Tu însă pe atunci îi fi mai neputincios decât cum ți se pare, că is eu acum.

— Bine, fie cum zici, dar *griji*, că de cășug *râmașul*, apoi vai de chica ta! îi răspunse voinicul.

— Fie!

Dorindu-și drum bun, fiecare se duse gândul ca să-și câștige *râmașul*.

— Cine a fost acel moșneag îndrăzneț? întrebă Ileana Cosângeana,— căci mi se pare că nu e așa de bătrân, după cum îl arată părul. Măi, acela a fost un voinic, foră știe Dumnezeu cine, numai om bătrân nu a fost.

— Și de pe ce l-ai cunoscut?

— De pe ce? Iac' când mi-a dat mâna, m'a strâns cu atâta foc, cât îmi venia să-mi ardă sufletul de căldura mâinii lui.

Voinicul, auzind-o, se mânie de nu mai semănă mai mult a om, făr'a fiară sălbatecă, și așa mânios cum eră, se năpusti asupra frumoasei copilițe, și luând-o de cap, o asvârli pe râpă în jos, de *sfărmi* și bucățele se făcū. După aceea o luă la fuga, de gândiai că să mănânce pământul și nu alta.

Așa a umblat multă lume, până a sosit vremea ca să se împlinească anul de când s'a *rămășit* cu moșneagul.

Când mai eră o zi până la an, Voinicului i-a venit în minte de *râmașul* făcut, și uitându-se într'o fântână se văzū mai slab și mai petrecut decum eră atunci moșneagul. Se supără rău, văzând

că pierde rămașul, și în necazul lui se aruncă în fântână, dar fântâna nu-l primi, căci așa a fost voia lui Dumnezeu. Eră îmbătrânit rău, bietul Voinic-înflorit, căci gândul și supărarea îi învârstă fața cu o mulțime de sbârcituri, iar părul din negru ce eră, îl prefăcuse în alb ca omătul. Gândurile îl puseră bine, căci el în o mânia, ori poate în un ceas fără de noroc, își omorise pe scumpa lui Ileana, aruncând-o în jos pe răpă.

Arhanghelul Gavrilă, care le știa toate cele întâmplate, *însechimbându-se* în un voinic frumos ca un soare și voinic ca un craiu și viteaz ca un leu, se sui călare pe un armăsar negru ca noaptea și iute ca vântul și se duse la răpa unde s'a fost rămășit cu moșneagul drumeț.

Mai mare i-a fost spaima, când în locul moșneagului de odinioară întâlni un voinic ca și care el nu mai văzuse.

— Bună ziua, Voinic-înflorit!

— *Mulțam*, om de omenie, dar eu nu s Voinic-înflorit, că-s un moșneag încăruntit.

— Hei, hei, vezi că ai ajuns așa după cum ți-am fost spus, așa că tu ai îmbătrânit și eu am înținerit.

— Așa-i, că voia lui Dumnezeu cine i-o poate strică. El poate face cum vrea, noi cești oameni slăbănogi trebuie să ne lăsăm voii lui!

— Așa-i, așa-i, dar cum stăm cu rămașul? Unde ți-i fata cea frumoasă, la care mai mult credea decât în Dumnezeu?

— A murit atunci.

— A murit, că ai omorât-o tu, netrebnicule!

— Eu nu, fără din voia lui Dumnezeu a murit.

Ba nu, nemernicule, că tu o ai aruncat pe stâncă în jos. Eu știu că am văzut urma pe unde a alunecat.

— Asta nu-i adevărat, că eu știu, că doar eu am îngropat-o cu popa din satul vecin; de nu crezi, vino să-ți arăt mormântul.

— Asta e o minciună încoronată, căci tu o ai omorât; hai să-ți arăt eu unde-i sângele ei.

Și ducându-l îi arată o roșată, care nu eră altcevă decât o mulțime de insecte roșii și mărunte.

— Vezi tu aceste gujulii? Ele sunt făcute din sângele Ilenii Cosânzene.

Voinic-înflorit auzindu-l, se înspăimântă așa de tare de, din

om gârbovit ce eră, se prefăcu în o insectă mică și neagră, care și azi plânge mult după iubita lui Ileana. Oamenii îi zic *grieruș*, iar la insectele făcute din sângele Ileenii le zic *paști*, căci chiar în ajunul Paștilor a fost aruncată pe răpă în jos.»¹

SĂRBĂTOAREA TĂLHARILOR.

Ziua de 11 Noemvrie, închinată Sfinților Mucenici *Mina*, *Victor* și *Vichentie*, se numește în popor *Sărbătoarea tălharilor*² sau numai *Sf. Mină*.

Sf. Mina este ajutorul celor păgubași pentru prinderea și dovedirea hoților și a tuturor lăptașilor de rele. De aceea, în această zi, femeile duc la biserică *lumânări*, pe cari le lipesc pe sfeșnice cu capătul care de obicei se aprinde, ca să se întorcă spre casa lor inimile voitorilor de rău, întocmai cum au întors lumânarea.

Fetele mari duc și ele astfel de lumânări, le întorc și astfel le aprind, ca să se întorcă spre dănele inimile celor doriți³.

Bisericile cu hramurile Sf. Mina, — care prin Moldova obișnuit se pronunță *Minăb*, — în zilele hramului se umplu de pelerini de prin vecinătate, cari vin cu bani, odoare și ce le mai trebuie spre a plăti cu acestea *sărindare și acatisc*, «pentru măriș, pentru blăstăm, pentru vrăjbire, pentru moarte de om, pentru năpaste», pentru ca «să se aleagă» într'un fel, în timpul celor patruzeci de zile!

Astfel de biserici sunt în jud. Botoșani la Turbureni, «unde lumea năvălește cu lumânări, mai tare ca la ori și ce biserică»⁴, la Bârlad, la Focșani, — care are și o icoană făcătoare de minuni, — și alte părți.

1. T. Bogdan în *Revista Bistriței*, I, p. 22.

2. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 113.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 529.

SF. ION MILOSTIVUL.

Ziua de 13 Noemvrie, când se serbează *Sf. Ion Crisostomul*, poporul român o prăznuiește prin unele părți sub numele de *Sf. Ion Milostivul*, «ca să fie vitele ferite de mușcătura de șarpe și de lup» ¹.

Cu privire la *Sf. Ion Gură-de-aur*, iată următoarele două povestiri moldovenesti.

Intâia se aude prin jud. Dorohoiu și ne spune cine a hotărît *leturghia* :

«După ce *Sf. Ștefan* a făcut toate mănăstirile și bisericile, mai eră nevoie a se ști ce *leturghie* trebuie să ducă omul, când se duce de sărbători [la biserică].

— Să punem *leturghia* zece lei, zise *Sf. Vasile*.

— Ba nu, zise *Sf. Grigore*, — să fie numai cinci lei.

— Nici așa, părinților, zise *Sf. Ioan*. — E prea grea o asemenea *leturghie*. Ci să fie, așa zice, numai zece bani, ca s'o poată aduce și văducele și oricine, și cați mai mulți. Și pentru creștini fi-va mai ușor, și pentru slujitori mai bine!

— Sfânt să-ți fie rostul, strigară ceilalți doi sfinți.

— Sfântă și *de aur* să-ți fie gura, strigă și o văduvă.

De atunci, fiecare om trebuie să ducă în ziua de *Treisfetite* numai decât *leturghia* de cel puțin zece bani la *Sf. Biserică*. Iar *Sf. Ioan* și în cărți e trecut cu numele de *gură de aur* ².

A doua povestire se aude prin jud. Tecuciu și se leagă tot de înțelepciunea Sfântului Ion :

Intr'o zi de mare sărbătoare, — se zice, — trei sfinți părinți slujiau la biserică.

Și a zis *Sf. Vasile* între altele :

— Măi fraților, când omul gândește, e ca și când ar vorbi, iar când vorbește, e ca și când ar face cutare lucru!

Grăi apoi și *Sf. Grigore* :

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92.

2. D. Furtună, *Fărișoare de iarbă*, p. 77—8.

— Aici ai greșit tu, frate! Gândul cu vorba, tot una sunt; dar dela gând și până la faptă, e departe!

— Dar nici așa nu-i destul de nimerit, adăugă Sf. Ion Gură-de-aur.—A gândi e una, a vorbi alta și iarăș a face, alta este!

Din norod, nimeni nu-și dădu cu părerea de care parte stă dreptatea, ci plecă fieștecare acasă cu vorbele rustrei Sfinților în minte.

Tocmai târziu, iată pe Sf. Ioan că face praznic mare și chiamă lume multă să se ospăteze; iar la praznic chiamă și pe ceilalți doi sfinți părinți să blagoslovească.

Bucatele stăteau gata pe masă, dar nimeni nu întinse mâna să guste înainte de ridicarea rugăciunilor.

Părinții așteptau, pe seamă, indemnul Sfântului Ioan ca să înceapă slujbă.

Și au așteptat mult și tocmai târziu grăi Sfântul Ioan:

— Dar de ce, oameni buni, nu mâncați din praznicul meu?

— Că nu-i sfințit, einstite părinte!

— Atunci, curioși părinți, de ce nu faceți rugăciunile? întrebă Sf. Ion pe Sfinții Vasile și Grigore.

Iar aceștia răspunseră:

— În casa ta suntem și numai tu ai cuvânt de poruncă.

— Ba nu-i așa, sfârși Gură-de-aur. După spusa sfințiilor voastre, a gândi, a vorbi și a face, toate una sunt. Și dacă v'ați gândit, de ce n'ați vorbit și n'ați început ospătearea praznicului?

Cei doi părinți plecără ochii în pământ și începură rugăciunile și apoi ospățul.

Târziu, creștinii și-au adus aminte de chipul cum stătea întâmplarea și i-au înțeles rostul¹.

1. Culegere din com. Tepu, jud. Tecuciu, comunic. de fratele meu Vasile.

FILIPII.

I Filipii.

Ziua de 14 Noiembrie, închinată *Sf. Apostol Filip*, nume căruia prin Moldova i se mai zice și *Hilip* sau *Cilip*, este miezul unei sărbători populare care se numește *Filipi*, *Pilipi*, *Cilipi*, sau *Cilichi*, cunoscută și păzită cu mare sfințenie, pretutindeni pe unde locuiește poporul român.

Filipii,— zice d-l D. Bianu, într'un studiu ¹ asupra lor,— sunt «niște zei ai casei, niște *penati*, în onoarea cărora numai femeile măritate sau rămase văduve (capul femeiesc al casei)», țin sărbătoare, nemuncind cu desăvârșire nimic.

Prin unele părți se crede că Filipii sunt niște sfinți mai mari peste fiarele sălbatice sau peste lupi ².

Unele femei au un Filip, «un un Filip» ³; altele au doi Filipi, iar cele mai multe, trei Filipi. Cele cu un Filip îl serbează la 14 Noiembrie, când începe postul Crăciunului. De al doilea Filip,— cele cu doi Filipi — 4) țin la 15 Noiembrie; cele cu trei Filipi, serbează la 14, 15 și 16 Noiembrie ⁴. Prin unele părți din Oltenia însă, Filipii se serbează în zilele de 13, 14 și 15 Noiembrie ⁵. Tot astfel se îndătează a se urma și prin unele părți din județul Neamț ⁶.

1. Publicat în *Revista nouă*, IV, p. 338—9, folosit și la alte amănunte pentru părțile vâlcene.

2. Marian, *Sărbătorile*. I. p. 253. Sunt: unul la 2 Februarie, alți doi la Sântămării, și unul la lasatul secului de Crăciun.

3. *Ibid.*, p. 253.

4. Gândrea, Densușianu, Speranța, *Graiul nostru*. I, p. 272. Credința din jud. R.-Sarat: *Chilichii* sunt trei la număr. — Cred. Rom. din com. Giorunești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

5. *Calendar ilustrat* pe 1910.

6. Cred. Rom. din com. Balțatești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu.

Unele gospodine au șase Filipi, pe cari îi serbează la 11, 12, 13, 14, 15 și 16 Noemvrie, după cum aflăm că se obișnuiește prin jud. Vâlcea și Constanța, sau în zilele de 12—17 Noiembrie¹.

Prin jud. Muscel se păzesc 5 Filipi, în zilele de 12 — 16 Noemvrie, iar pe al șaselea îl țin la 21 Noemvrie².

Prin alte părți cei șase Filipi încep la 15 Noemvrie și țin până la 20 Noemvrie³.

În sfârșit, sunt sate prin jud. Prahova, pe unde se serbează șapte Filipi: trei sunt în cășlegi și 4 în postul Crăciunului⁴, iar prin alte sate din jud. Muscel și Neamț, încep dela 14 Noemvrie.

Femeia începe să țină Filipii de îndată ce se mărită. Dacă se duce în casa barbatului, va ține Filipii soacrei sale. Dacă bărbatul va veni în casa ei, tânăra nevastă va ține Filipii pe cari îi ține și mama sa.

Când fata, măritându-se, părăsește casa părintească și mama ei rămâne fără altă fată și moare fără noră, atunci tânăra își iea și ține Filipii mamei sale sau ai casei părintești, pe lângă cei ai soacrei. În chipul acesta ajung Filipii până un număr de șase.

Când însurătorii își fac casa nouă, nevasta tânără își ține Filipii soacrei sale sau ai mamei sale, ca și când chiar ar fi rămas în casa lor⁵.

Filipii apără casa de rele, de primejdii de foc⁶, de lupi și îndeobște de jigăni, cari strică vitele⁷ și chiar primejdiesc vieța

1. *Albina*, VII, p. 1222: «Chienții cari încep în ziua de 12 Noemvrie, adică trei zile înainte de lasatul secului de Crăciun și trei zile de țin în postul Crăciunului».

2. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*

3. Marian, *Sărbătorile* I, p. 253.

4. Cetim în *Revista p. Ist. Arh. Filolog.*, An. II, Partea III, p. 388 aceste șire lipsite de legătura: De 10 (*sic*) [=12] Noemvrie țin Filipii șapte: trei înainte de lasatul secului și 4 în post. — Gheorghiu, *op. cit.*, p. 95.—În *Conferințele populare*, București 1903, p. 217, probabil din neștiință, se scrie la p. 117 că prin unele părți se țin «4—5 Filipii».

5. Bianu, *loc cit.*

6. *Ibidem*.

7. Cred. Rom. din com. Hălăngești-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.—a celor din com. Catanele, acelaș jud., comunic. de d-l Șt. St. Tuțescu.—a celor din jud. Vâlcea, în Bianu, *loc cit.*, — a celor din jud. R.-Sarat, în Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.*, p. 188, 209, 270—3.—*Șezătoarea* VI, p. 32: «E rău de gavăd (lup)».—Voronca, *op. cit.*, p. 1060, 1083, 1212. — I. Antonovici, *Monografia comunei Bogdana*, p. CLXXIV—CLXXV.—Zanne, *Proverbele* IX, p. 297.—*Albina*, VII, p. 1222.

omului, căci dacă lupul nu găsește ceva pe lângă o casă, *va îndrăzni* și la oameni ¹. Filipii apără casa de *pagube*, pe *copii* de primejdii, și alte nenorociri ².

Strigoii cari umblă în această zi, nu vor mai avea nici o putere asupra celor ce vor păzi aceste zile cu nelucru ³.

Serpii nu se vor arăta acestora ⁴.

Mai pretutindeni însă, cu toate că se spune că în această zi «doar mâncare de este îngăduită femeia a-și face» ⁵, se arată totuș dinadins că gospodina n'are voie să măture prin casă, sau să dea *gunoiul* afară ⁶. Prin unele părți din Oltenia, se mătură noaptea și *gunoiul* se ține strâns după ușa trei zile, după cari se ardeiază și apoi se aruncă afară ⁷. Gospodina n'are voie să *coase*, să împungă în piele sau să iea *acul* ori un alt lucru ascuțit în mână ⁸; să nu *coasă* ⁹ cu roș mai ales ¹⁰, să nu *mănânce* ¹¹, să nu *toarcă* ¹², și să nu dea nimic cu împrumut, mai ales *sărături* și *foce* ¹³. «Când o da *cinevașilea* cenușă cu cărbuni în noaptea de Filipi, atunci vine lupul și-i mănâncă *cinevașilea* de pe lângă casă; de n'are ce mănca, atunci

1. *Graiul nostru* cit., p. 188. — Credința din jud. Iffov: «Ee n'are ce mănca, atunci îl mănâncă pe el [pe om]. Așa s'a întâmplat cu sora lui Dinu Haila din Merii Petchi; dansa s'a semețit... și când a ieșit afară, au sărit lupii la ea și au omorît-o». — Voronca, *op. cit.*, p. 1272, 1083.

2. Bianu, *loc. cit.*

3. *Graiul nostru*, I cit., p. 272.

4. Dat. și cred. Rom. din com. Tepeu, jud. Tecuciu.

5. Dat. și cred. Rom. din com. Halângesti-Zăicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

6. Dat. și cred. Rom. din Halângesti-Zăicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu, etc.

7. *Calendarul ilustrat*, Craiova 1910, la zi.

8. Dat. și cred. Rom. din Halângesti-Zăicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu. — Voronca *op. cit.*, p. 579, 1060. — Zanne, *Proverbele IX*, p. 296. — Candrea, Densușianu, Speranța, *Graiul nostru*, I, p. 271—2.

9. Dat. și cred. Rom. din Halângesti-Zăicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

10. Dat. și cred. Rom. din Catanele-Dolj, comunic. de d-l St. Șt. Tuțescu.

11. Candrea, Densușianu, Speranța, *Graiul nostru*, I, p. 275.

12. Voronca, *op. cit.*, p. 1083: «Numai de Filipi [gospodinele] nu torc, căci se torc lupii la casa; — cum tragi firul din furcă, așa se trag ei. O babă a zis că nu se teme, că doar n'ar veni la ea pe cuptor, — și a tors. Lupii au făcut la cuptor borta și au mănecat-o. Femeile ce torc, spun că n'au chip să iasă iarna afară, căci necontenit le umblă lupii pe lângă case».

13. Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.*, p. 271—2.

il mănâncă pe [om]»¹. «Și de-ai vedeă pe mă-ta moartă, în drum, să nu dai din casă în zilele astea : *foe, sare, mălain, varză acră...* în sfârșit nimic, căci *Sf. Petru* poruncește căinilor lui să mănânce vitele celui care nu va țineă zilele astea»².

Prin jud. Vâlcea se zice că *gunoiul* nu trebuie dat afară din casă : el se strânge la un loc până ce trec zilele Filipilor, căci dacă s'ar scoate afară, *lupii* ar scociori acest gunoiu spre a află un *cărbune* în el ; se știe că lupii nu *leagă*,—și deci nu se pot prăsi, până când nu mănâncă vreun cărbune din vatră în zilele de Filipi³.

În aceste zile nu-i voie să se *sgărie* ceva și nici să se *pieptene* sau să se *răghile* cănepă⁴ sau să se *împletească lână*, căci altfel se vor primejdui *oile*⁵.

Prin jud. Dolj, în aceste zile nu se *coasă*, căci înțepând cu acul, «se înțepă *bubatul* (vârsatul)»⁶; împletitul pomenit aduce acelaș neajuns⁷.

Prin unele părți, asemenea din jud. Dolj, în aceste zile se fierbe *porumb* și se împacte prin vecini *turtă* coaptă în vatră, în spuză. Copiii, se zice că n'au voie să mănânce boabe de porumb, ca să nu se *bubeze* : «atât se va face *bubatul* de mare, cât de mari sunt și boabele de porumb»⁸.

1. *Ibidem*, p. 188.

2. R.-Codin, *Mihalache*, *op. cit.*, p. 89. — *Albina*, *Supliment* I, p. 878 : «Dar eu mă crucesc tare de Filipii aștia ! De unde or fi mai ieșit și ei, ca'n calendar nu-i nief pomenială de Filip ori de Filip. Și cât sunt de ținuți, Doamne, Filipii ! Săse zilisoare în rând femeile nu dau *gunoiul* afară, încât se strânge o țără de gunoiu după ușa. Nu împunge una odată cu *acul* și nu pune mâna pe nimic, ca «e rău de lup» ! Ți iea lupul oișele din batatură ! Să te păzească Dumnezeu să isprăvești de moară'n Pilipi, să ți se stângă focu'n vatră, ori să-ți lipsească ceva din casă, ca nu te lipești de vecine, de te-or vedeă mort de foame ori înghețat *scuț*. Afurisite lighioane trehne sa mai fie și lupii aștia ! Vezi dumneata, de unde să știe ei c'ai ținut Pilipii, ca să se uite cu jind la oișele și la porcii dumitale, fără să le poată mănca ? iar pe ale mele, care n'am ținut Pilipii, să mi le mănânce ?... Ca dacă ți-o fi curtea *haiște* și vitele pe batatură, lupul atât așteaptă...».

3. Cred. Rom. din Gorunești-Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

4. Antonovici, *op. cit.*, p. CLXXIV—CLXXV.

5. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tuțescu.

6. *Idem*.

7. *Șezătoarea*, VI, p. 32.

8. Dat. și cred. Rom. din com. Halangești-Zaicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

Este bine însă, să se spele *rufele* cu apă clocotită, căci numai astfel se poate opări gura *gavatalui*,—lupului ¹.

Prin jud. R.-Sărat, în această zi se lipește gura *sobii*, ca să se lege și gura *lupului*, și prin urmare să nu strice vitele ²; tot astfel se urmează și prin Bucovina, când femeile «ung vetrile, gura cup-torului, borțile prin păreți», zicând că după cum toate acestea se astupă, tot astfel se va astupa și gura lupului și se vor unge ochii lui, ca să nu vadă prada ³.

Femeile cari trebuie să scoată *cloștele* cu pui afară ⁴, pun câte o piatră prin cuptor și altele pe horn, ca să se impietrească gura *uliiului*, și să nu-i mănânce puii ⁵.

Bărbații însă, pot să lucreze orișice, afară de un singur lucru : să nu dea găuri cu *sfredelul* sau *burghul*, pentrucă altfel îi fură *lupii* vitele ⁶.

Prin unele părți din Dolj, în tot timpul celor trei zile, cât durează pe acolo Filipii, se ține atârnată de lemnul *coșului* o *secure*, cu scop ca întreaga familie să fie ferită de pagube.

Credințele de până aici, cu privire la Filipii cari apără gospodăriile de *lupi*, le găsim și la Macedo-Români, în legătură cu sărbătoarea dela *Sânziu Surghinași*, care cade tot pe vremea Filipilor și care, după socotința mea, este identică cu aceasta.

1. Dat și cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l S. St. Tuțescu.—*Seratoarea*, VI, p. 32.

2. Candrea, Densușianu, *Speranța, Grădă noastră*, I, p. 270.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 1212.

4. Primavara, pe vremea scosului de pui.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 428.

6. Dat și cred. Rom. din com. Gorunești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

7. Dat și cred. Rom. din com. Halangești-Zaicuiu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu. — *Revista Tinerimii române*, III, p. 448—9, două credințe din jud. Dolj: «Dacă ai pierdut niscaivă vite și ți le apuca noaptea în pădure, ca să nu ți le mănânce lupul, iea *securea* cu ochii închiși și pune-o pe *coș*, căci atunci și lupul va trece cu ochii închiși, când se va întâlni cu vitele și nu le va vedea ca să le mănânce»: «Când cineva pierde vitele, atârna o *secure* de lemnele *coșului*, scoate trei *cărbuti* roșiți din foc, și pune o *oală* cu gura la vale peste ei; se mai iea *piepteni* daracului și-i încheșteaza unii cu alții zicând: Așa să stea încheștate gurile fiarelor. Astfel scapi vitele de primejdie». Și o altă credință: «La lasatul postului de brânză, să legi (innozi) fiarele de pe *coș*, înainte de a te culca, ca să legi gura nărelor salbatece, să nu-ți mănânce vitișoarele.»

«Sânții *Surghinași* sunt în număr de 12, cu începere dela 11 Noemvrie sau din ajunul sfântului Mină.

Despre acești sfinți se crede următoarea superstiție: Dela 11 Noemvrie și până la 23 ale aceleiaș luni, se păstrează, *se țin* următoarele: Toate *foarfecile* se leagă cu o sfoară, crezând că prin modul acesta se leagă gura *lupilor*, ca să nu mai poată mânca vite;

Nu încep lucru cu nici un instrument, ca să nu sugrume *lupii oile*;

Nu se piaptână pe cap, ca fiind *părul* încălțit, lupii să se incurce prin păduri, să se piardă într'insele și să nu poată da de urma locurilor unde pasc turmele;

În fiecare zi femeile se ocupă cu torsul lânii cu furca, ca să se sporească turmele lor și ca lupii să se prindă în curse.

Aceste precauțiuni și altele durează până la finitul acelor 12 sfinți¹.

Prin alte părți, de asemenea macedeo-române, în zilele dela 11—14 Noemvrie nu este bine să desfaci deloc *foarfecile*, că se deschide gura *lupului*. A închide gura lupilor, înseamnă a-i face să nu poată mânca vitele din turme. Aceasta stă în legătură cu credința superstițioasă următoarea: când lupul se deșteaptă din somn, din *lojarul* său cu gura închisă, se zice că nu poate mânca de loc vite în acea zi. În cazul acesta poate trece chiar prin turme și nu va putea să le facă nici un rău.

Ca să poată să-și deslege gura, trebuie să se culce din nou în lojarul său, sau să adoarmă și trîmbe; dacă se scoală din somn cu gura deschisă, așa va putea gusta carne în acea zi².

La această sărbătoare a Filipilor, socot că s'a referat bănățeanul D. Țichindeal, când scrie la 1802:

«Romanii țineau sărbătoarea *Leprecalia* pentru ca să nu le mănce lupii oile. Aceasta o țin Românii până în ziua de astăzi, Noemvrie 12, 13, 14, 15, 16, 17, sărbătorile lupilor, și nu îndrăznesc a tăia nimic cu *foarfecile*, ca să nu le mănce lupii oile»³.

După ce trece sărbătoarea Filipilor, femeile se feresc de a lăsa

1. P. Papahagi, *Din lit. pop. a Arom.*, (vol. II din Mat. folk.), p. 316.

2. *Ibidem*, p. 315.

3. Dositei Obradovici, *Sfaturile a înțelegerii cei sanătoase*, Buda 1802.

afară limbile de melife și melițoaice cu cari au melițat cânepa, pentru ca să nu se bată cu dânselle *strigele*, până ce pământul se cutremură. Aceasta o observă până la St. Andreiu cu necurmare ¹.

II. Postul Crăciunului.

În ziua de 14 Noemvrie se lasă sec de Dulcele toamnei sau de Postul Crăciunului, care începe a doua zi.

După credința poporului român din Bucovina, acest post a fost poruncit de Maica Domnului bătrânului Crăciun pentru că a tăiat mâinile bătrânei Crăciunoae, nevasta sa, care moșise pe Maica Domnului ². Tot prin Bucovina se mai spune că acest post se ține în cinstea Precuratei care fugi și se ascunde de rușine că se simția fără vină grea, cu Mântuitorul Hristos ³.

Ca și la lăsatul secului de Postul mare, și acum, dar acum mai ales, când oamenii au de toate, se fac petreceri «cu puști, pistoale, cu mâncare și băutură, între rubedenii» ⁴.

Prin Oltenia se obișnuiește ca după masă toate *valele* să se pună cu gura în jos, pentru ca să fie ferți cei din casă de orice pagubă ⁵.

Prin Transilvania, după lăsatul de sec se adună toate oasele și celelalte rămășițe de la mâncăruri, se pun într-o față de masă și a doua zi se aruncă afară spre răsărit, zicându-se:

— *Paserile cerului!* Eu vă dau vouă hrană din masa mea, cu care să fiți îndestulate și de la boldele mele oprite!

Cu acest chip se crede că *vrăbiile*, — mai ales, — nu vor strică ogoarele ⁶.

Prin unele părți, datina lăsăturii de sec se amestecă cu sărbătoarea *Filipilor*; lucru se vede lămurit din aceste șire:

«De lăsatul secului, țaranul serbează aceste trei zile, adică *ajunul*, lăsatul secului și *spolocania*. Ei zic că le țin pentru *lupi*, ca să nu le facă frică (?) la vite sau să nu-i întâmpine pe dâșii la

1. *Șezătoarea*, VI, p. 48.

2. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 43.

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89.

4. Dat și Cred. Rom. din com. Ștefanești-Vâlcea, comunic. de d-l G. Fira.

5. Marian, *Ornitologie*, I, p. 401.

6. *Voronca*, *op. cit.*, p. 43—4.

drum. Aşa-i obiceiul, că fie omul cât de sărac, tot se pregăteşte pentru o zi ca aceea de lăsarul secului şi face *demâncare* [de] carne, de brânză, mai niţel plăcincioare, iar a doua zi, de spolocanie, se duc la crăsmă şi beau toată ziua ca să spele gura! Care-i cu uşorul, n'are habar, dar gospodării cu gloată fac un cuptor de turte, de le lasă acasă la copii, mai pun câteva în traistă, şi după ce au mai pus şi nişte *răcuşori*, — cepe,—femeile ieau furca în brâu şi se duc la crăsmă...»¹.

În sfârşit pomenim şi de datina pe care fetele de prin unele părţi ale Bucovinei o urmează, aducând de acum înainte, în fiecare zi a postului, câte o *surcică*, cu cari, în ziua de *Ajunul Crăciunului*, vor fierbe *crupe* fără sare. Aceste *crupe* le vor pune pe masă, pentru ca seara, venind umbra *visitorului* lor, pe căhlă, să aibă ce ospătă².

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 94.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 55.

OVIDENIILE.

I. Filipul cel șchiop.

Cel din urmă dintre cei șase sau șapte *Filipi* se serbează odată cu *Ovideniile*, în ziua de 21 Noemvrie, sub numele de *Filipul cel șchiop*, *Pilipul cel schiop* (*Pilipu' ăl șchiop*) sau *Filip șchiopul*, în acelaș fel ca și ceilalți *Filipi*, dacă nu cu o prîiă încă mai mare, căci acest *Filip* este «cel mai mare dintre toți *Filipi*»¹.

Deci și într'această zi, nu pentru că-s *Ovideniile*, se vor unge, —lipi cu lut,—cuptoarele și pereții, pentru a se unge² ochii lupului³. Tot în legătură cu această credință, se unge pe-alocuri și ușa sau gura cuptorului, zicându-se :

Eu nu ung ușa [sau gura] cuptorului;
Do ung ochii dușmanului.

cu credință că cel ce va face acest lucru, nu va fi vorbit de lume de rău, după cum răi jigăniile nu-l vor primejdi⁴.

II. Ovideniile

Ovideniile se mai numesc la sing. și *Ovidenie*⁵, *Ovidenie*⁶, *Obrejenie* prin unele părți din Oltenia⁷, *Obedenie*⁸ prin jud. Muscel, *Vovedenie*⁹ sau *Vovidenie*¹⁰.

1. *Rev. pentru urh., ist. și filog.* An. II, vol. III, p. 388. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 92. — *Albinu*, V, p. 455. — R.-Codin, Mihalache. *op. cit.*, p. 89: «Acest *Pilip* este «cel mai rau dintre toți».

2. *Zicala*: «a unge ochii cuivă cu ceva», însemnează a-i da te miri ce pentru a-l face să-ți îndeplinească o voie; ex.: la dreptate-i greu de mers, ca cel ce are, unge ochii juratului și dreptatea trece la cel protivnic.

3. *Voronca*, *op. cit.*, p. 1112.

4. *Ibidem*, p. 888.

5. *Moldova și Țara-Românească*.

6. *Calendarul ilustrat pe 1910*, la zi, pentru Oltenia.

7. *Revista Tinerimea română*, III, p. 449.

8. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89.

9. *Marian*, *Immomântarea*, p. 33.

10. Comunic. de d-l I. Preutescu, com. Balțatești, jud. Neamț.

În această zi s'a vedit¹ lumea pe care Dumnezeu a blagoslovit-o la Blagovištenie. De aici urmează credința că această sărbătoarea se ține pentru ochii ce văd, «pentru vederii». În acest scop, unii oameni sfîntesc în această zi câte un fuior, cu ajutorul căruia la nevoie se șterge pe ochi, cu apă.

Tot într'o zi de Ovidenii, cred unii Români din Bucovina că s'a născut Domnul Hristos. Deci, ca și la Crăciun, unii ca aceia ce cred, zic că cerul se deschide² și vitele vorbesc. Noaptea se petrece cu lumină și cu foc aprins. Prin împrejurimile Cernăuților spre această zi se pune într'o strachină apă «la privighiat». De strachină se lipește o lumânare aprinsă. De cu seară, oamenii fac o sută de mătănii, la miezul nopții altă sută și în zorii zilei alta. Această apă privighiată este «de mare ajutor», dacă se spală cineva cu dânsa, — pentru sănătatea trupului și pentru adăpost împotriva răutății omenești.

Tot în acest timp, prin alte părți bucovinene, fereștile, ușile și locurile de culcare se ung cu musturi, ca să nu se lipească de casă farmecele, căci dela Ovidenii încep și farmecătoresele să vrăjească.

Prin Oltenia, în această zi se iea o crecuță cu șapte prune și câteva alune și se păstrează la un loc neumblat, căci sunt bune de friguri și de alte boale, în cursul anului³.

Pretutindeni nu se mănăncă nimic. Prin Bucovina se spune că «Vovidenia o tin și Purcii».

Dela această zi și până la Sf. Gheorghe, femeilor nu le mai este îngăduit să bată cămășile — rufele, la spălat — cu maiul, «pentru cei inecați, căci Maica Domnului nu-l poate scoate cu volocul ce-l face din fuiorul dela Bobotează; când bat femeile [cu maiul], [cei inecați] mai în fund cad».

Să nu se uite că bătutul cămașelor se face la apă curgătoare și că în pomenitul răstimp de vreme este indestul de frig, ca să poată femeia spăla rufele sale afară!

Tot dela Ovidenii, și tot prin unele părți din Bucovina, se crede că începe iarna⁴.

1. A se verifică în *Povestea lumii de demult*, p. 19 și în indice-glosar : a se vedea.

2. I. Otescu, *op. cit.*, p. 55 : Se deschide cerul «și atunci se văd frumusețile cerului numai de cei prea buni la Dumnezeu, — ciohaniai cari nu au văzut ochi de femeie».

3. Revista *Tinerimea română*, III, p. 449. Jos se însemnează : *Obrejenie* (20 Noemvrie)!

4. Voronca, *op. cit.*, p. 887—8, și pentru părți de mai sus.

Prin Oltenia se zice că dacă *uinge* în această zi, acesta este un semn că iarna va fi grea ¹.

Prin jud. Covurluiu se crede că dacă în această zi va fi senin, — soare — atunci *vava* va fi secetoasă; de va fi *nor* și liniște, peste an vor fi *boliști* ². Alți oameni zic că «în seara de Ovidenii se *noroceste* anul ce urmează: dacă pe cer vor fi stele, senin, frumos, anul vor fi rău, iar dacă va fi ninsoare, *văjgăraie*, nu ger sec sau promoroacă, anul va fi bun» ³.

Despre făcutul și împărțitul *covașei*, vom pomeni când se va vorbi despre *Andreiu de iarnă*.

III. Lumina de veci.

Ziua de Ovidenii este însemnată și așteptată de gospodine mai ales ca să-și poată da de pomană *lumina de veci*, *lumânarea* care nu se va stinge niciodată pe lumea cealaltă.

Prin Bucovina se dau de pomană lumânări aprinse, căci «Ovidenia este numai pentru *luminii*, adăugându-se pe lângă dânsle *colăcei*, *apă* ⁴, și care odată încă și alte lucruri «de ale gurii și îmbrăcării» ⁵.

Prin jud. Tecuciu și Tutova, *lumina de veci* poate să fie sau o *lumânare albă* de ceară sau de spermațetă ⁶, sau o *candelă* cu untdelemn, și numai în lipsa de acestea se duc la biserică spre a se aprinde sau spre a se împărți lumânări de ceară galbenă.

Mai ales au grijă Româncele spre a aprinde lumânări și a da de pomană pentru sufletul celor înecați, — deci morți «fără lumânare» la căpătâiu, — morți în întunec, ca să-și aibă și dânsii pe lumea cealaltă calea luminată. Grijă aceasta e o grijă creștinească, și prin urmare cade nu numai în sarcina mamei, surorii, ficei sau nevastei ori rudeniilor mai îndepărtate ale aceluși mort fără lumânare, ci și într'a tuturor gospodinelor creștine. Lumânările ce se

1. *Calendarul ilustrat pe 1910*, la zi.

2. Cred. Rom. din com. Țuțcani, jud. Covurluiu, comunic. de d-l I. O. Zugravu.

3. Cred. Rom. din com. Jorăști, jud. Covurluiu, comunic. de Par. I. C. Beldie.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 887 și 890.

5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 95.

6. Pronunție populară: *spirmințati*.

7. *A se împărți*, a se da de pomană.

aprend pentru acești morți sunt în formă de toiaguri; ele se fac cât o statuie de om, cât ușa casei sau cât ușa împărătească dela biserică și apoi se învârtesc ca melcul. Dacă nu se isprăvesc de ars în ziua de Ovidenii, urmează a se aprinde și în alte sărbători, în timpul liturghiei. Alteori se dau de pomană cu o ulcică da apă ¹.

Prin unele sate din jud. Tutova, cu 2—3 zile înainte de această sărbătoare, fiecare gospodină își cumpără lumânări de ceară sau de stearină și oale de pământ, pe cari le dă de pomană pline cu apă sau cu *bragă*, despre al cărui chip de prețătire vom vorbi mai încolo ².

Pomenile acestea se mai numesc și *moși de Ovidenii*, când, prin Țara-Românească se fac și prasnice pentru *copii*, — de bună samă că numai cu bucate de post.

Prin jud. Muscel, în această zi «toți acei cărora nu le trăesc *copiii*» ³ se roagă la Ovidenie, să le dăruească și lor Dumnezeu copii și să le trăească, — poate tocmai spre a avea pe cine să lase în urmă, după răposare, cu grija *luminii de vici*.

Ziua de 25 Noembrie, *Mucenica Ecaterina*, se ține prin jud. Muscel, și mai cu seamă de către femei, prin nelucru, sub numele de *Sf. Ecaterina*, *Caterina* sau *Catalina*.⁴ În prin jud. Neamț sub cel de *Catrina* ⁵.

Prin Bucovina se crede că această sfântă a fost nebună; de aceea se postește, ca să apere pe cei ai gospodăriei de *boli și nebuneală* ⁶.

Prin jud. Neamț, nu se lucrează în această zi, căci altfel s'ar primejdui casele prin foc ⁷.

1. Culegere din jud. Tutova.—Marian, *Immormântarea*, p. 33.—Voronca, *op. cit.*, p. 887.

2. Dat. Rom. din com. Costești, impart. de d-ra Maria I. Mircea.

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 89.

4. *Ibidem*, p. 90.

5. Comunic de d-l V. Știrbu Vânători.

6. Voronca, *op. cit.*, p. 279; de sigur că e greșita datarea 24 Noemvrie.

7. Cred. Rom. din com. Vânători, jud. Neamț.

ANDREIU-DE-IARNĂ.

I. Sf. Andreiu.

* Cu privire la persoana *Sfantului Andreiu*, *Sânt-Andreiu*, *Andreiu-de-iarnă*¹, *Moș-Andreiu*² sau *Sf. Andreă*³, aflăm următoarea povestire prin jud. Suceava :

Sf. Andreiu a fost copilul unei femei, pe care mama sa, din cine știe ce pricină, l-a pus într-o albiuță și i-a dat drumul pe apă. O altă femeie l-a găsit plutind în această albiuță, l-a luat, l-a dus acasă și l-a crescut.

Într'un rând această mamă vitregă îl puse să păzească grădina plină cu popușoi, când tatăl său, sărind în grădină ca să-și vadă sămănăturile, a fost ochit de fiul său, cu pușca, și astfel omorât pe loc.

Văzându-și această faptă nelegiună, Andreiu a plecat la un preot ca să se spovedească. Preotul, ascultându-i spovada, i-a spus că pentru o astfel de mare greșală, nimic nu l-ar putea curăți de păcat, decât doar focul.

— Ești bun de aruncat în foc, fiule !

Andreiu, auzind aceasta, a luat un ciomag și a dat una în cap preotului, pornind după aceasta să-și spună păcatele la alt preot, cu care s'a întâmplat acelaș lucru.

După aceasta, cel de trei ori ucigaș a mers la un călugăr. Călugărul, cum a auzit de aceste fapte grozave, l-a luat după sine, l-a dat prin înșelăciune într'o groapă de fântână, l-a încuiat acolo, iar cheia a asvârlit-o într'un rămnic, ca nimeni și niciodată să nu mai dea peste dânsa.

Trecură după aceasta ani mulți, — o sută de ani, — când se

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.—In unele părți i se zice și *Andreiu-cap-de-iarna*.

2. Prin unele părți din Țara-Românească.

3. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 113.

întâmplă ca niște pescari să pescuească'n rămnicul acela. Ei prind pește mai mult și dintr'însul dădură o parte și călugărului care închisese pe Andreiu în groapă. Călugărul taie peștele pentru mâncare și în lăuntru găsește cheia dela groapă. Își aduce aminte de acel ucigaș numit Andreiu și merge să vadă ce s'a întâmplat cu dânsul.

În groapă, Andreiu eră tot viu.

Călugărul s'a minunat mult de această întâmplare întâiu; apoi l-a scos afară, i-a pus pe umeri o pereche de dăsăgi plină cu bolovanii, i-a dat cinci oi albe și cinci oi negre și i-a zis:

— Mergi și le paște. Când cele cinci oi albe se vor face negre și cele cinci oi negre se vor înalbi, atunci să știi că Dumnezeu ți-a iertat păcatele tale. Până atunci însă, nu!

Andreiu își iea oile și pleacă să le păzească.

Mergând astfel pe drum, iată vede înaintea sa un om călare. Cum ajunge în dreptul lui, Andreiu îl oprește și-l întreabă unde se duce. Acela eră un hoț. Și hoțul acesta îi răspunde lui Andreiu:

— Mă duc înainte; am omorât trei sate și mai am unul.

Auzind Andreiu aceste cuvinte, nu s'a mai putut stăpâni; a luat deci ciomagul și l-a izbit pe hoț în cap, lăsându-l mort pe loc. Dar după aceasta, când s'a uitat la oi, a văzut că cele albe se făcuseră negre, iar cele negre se înalbiseră.

În chipul acesta, vechile lui păcate fuseseră ispășite; iar Andreiu s'a făcut sfânt¹.

În veacul al XXIII, prin Moldova se auziau și alte povestiri cu privire la Sf. Andreiu care, umblând prin părțile noastre, pentru propovăduirea dreptei credințe, ar fi făcut, — după spusa unui călător rus, — o bisericuță în Șerbești sau Troianu din jud. Covurluiu².

II. Noaptea strigoilor.

În credințele poporului român de pretutindeni, în noaptea de către Sf. Andreiu, 30 Noemvrie, ies sau umblă *strigoii*.

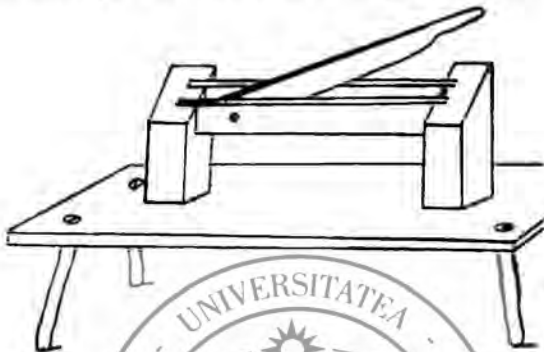
Strigoii și *strigoaicele* sunt duhuri de bărbați sau femei moarte, cari în această noapte se intruchipează aievea și ies din mormânturi. Tot *strigoii* se mai chiamă și unii oameni sau femei vii, cari

1. R. Marinescu în *Șezătoarea*, II, p. 163—4.— O variantă se publică chiar acum în *Calendarul Revistei «Ion Creangă»* pe 1914, p. 101—5.

2. *Etym. magn. rom. ad. voc.*

au *coadă*¹ și cari în această noapte își părăsesc culcușurile lor, fără ca să aibă vreo știință despre aceasta, și ies sau umblă pe afară.

Prin unele părți se crede că acești strigoi ieau *coasele și limbile*

O înfățișare de meliță rară. După cea văzută în com. Golești-Bădii, jud. Muscel.

de meliță pe cari le găsește pe afară, prin curțile oamenilor și se duc pe *hotare*, unde se bat cu ele. De aceea, în această noapte, femeile mai ales au grijă să asemenea lucrurile să nu rămână pe afară².

1. Cred. Rom. din com. Bălătești, jud. Neamț, comunic. de d-l I. Preutescu : « În noaptea de Sf. Andreiu umblă strigoiu deci e bine ca în acea seară să întorci vasele de bucatărie cu gura în jos și să ungi țâțana uși cu usturoiu. Strigoiu sînt acei ce au *coada*. » A celor din com. Vânători, jud. Neamț, comunic. de d-l N. Sticbu. Seara, spre Sf. Andreiu, se fac cruci cu usturoiu pe la ferestri, uși, șuri, ocoale, hambare, melițoaie, ca să nu vie *strigile*, cari ieau limba dela melițoaie și se bat la *hotare*. S'au văzut lupte între strigoi de către unii sateni.

2. Cred. Rom. din jud. Neamț : Strigoi și strigoaicele sunt un fel de oameni cari au *coadă* și la Sf. Andreiu se ung cu un fel de unsori, ies pe hornă și merg pe la *crucile drumurilor* unde se bat cu limbile meliței.—Cred. Rom. din jud. Covurlui : « În noaptea spre Sf. Andreiu, toți strigoi și strigoaicele ies din morminte, incalecă pe melițoaiele și melițele de *bătut* cânepă, ieau limba acestor melițoaie și melițe în mîni, drept sabie și se duc la *hotare*, unde se bat. A doua zi, ducându-se cinevă la *hotare*, găsește pietrele pline de sânge curs din cei raniți.—Credința din jud. Suceava : « Către ziua de Sf. Andreiu, toți strigoi, și cei morți, și cei vii, s'adună în *crucile drumului* și se bat cu limbile melițcaielor, până la *cîntatul cocoșilor*, când se duc cei morți la casele lor, iar cei vii fug cari încotro, osteniți, pâliti și sgăriați, așa că-i poate cunoaște un om înțelept că ei au avut val în noaptea aceea și că-s strigoi (*Etym. magn. rom. ad. voc.*)—Voronca, *op. cit.*, p. 594 : Cu limbile dela melița se bat strigoaicele ca cu sabiile la Sf. Andreiu.

Prin unele sate din jud. Botoșani, oamenii strâng în această noapte melițoaicele, aruncându-le prin locuri neștiute de alții,—fără numai ai casei pot ști locul, căci se tem ca să nu vină strigoi. După credințele locale, strigoi vin în această noapte și fură limba melițoaielor, după care se duc și se bat între ei la hotarul întâiu, dacă-s mulți, la hotarul al doilea, dacă-s mai puțini, ori la al treilea, dacă-s încă mai puțini ¹.

Prin alte părți se zice că strigoi fac hori pe la răspântiile drumurilor, unde joacă cu strășnicie, până la cântatul cocoșilor ².

Lupta această dintre aceste duhuri pare că are ca pricină o nelămurită neînțelegere între strigoi morți și cei vii :

«In Moldova dăinuește credința că strigoi morți ies din morminte la Sf. Andreiu, se întâlnesc la un loc cu strigoi vii, adică cu strigoi oameni și se bat cu *coțoridă*, până cântă cocoșii, — cei din urmă cunoscându-se a doua zi după șgârierurile ce le au pe față. Babele sau oamenii strigoi, înainte de a ieși din casă, pe horn, se ung pe tălpi cu untură ³.

Adeseori strigoi trag și *dopătele* pe la biserici ⁴.

Când strigoi morți nu au cu cine să se răboească, se duc pe la casele oamenilor, unde cerca să sugă sângele celor ce au nenorocul să le cadă în mâni. Pentru ca să nu se poată apropia de case, oamenii, — e grația gospodinelor mai ales, — mănâncă *usturoii* în această seară, se ung pe corp tot cu usturoiu, sau numai pe frunte, în piept, în spate și pe *hal* încheieturile trupului. La casă ung cercevelele ferestrelor, pe unde strigoi ar putea să intre sau să se uite în casă, făcându-se semnul crucii, și tot astfel urmează și la ușă și hornă ⁵, pe unde deasemenea se crede că strigoi pot intra și ieși din casă.

1. Dat. și cred. Rom. din com. Vlasinești, comunic. de d-l D. Gr. Furtună.

2. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 267.—*Etyrn. magu. rom.*, cred. din jud. Iași [cu toate că prin aceste părți nu se aude vorba *Drăgănică*]: Înspre Sf. Andreiu, strigoi și strigoaicele se strâng cu toții pe la răspântenia drumurilor și joacă drăgaica.

3. Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina* I, p. 172.

4. *Șesătoarea* I, 249.

5. Gr. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, I, p. 172: Oamenii se feresc de strigoi, făcând cruci cu usturoiu, pe la uși, ferestre și toate încuietorile.—Voronca, *op. cit.*, p. 548: Spre Sf. Andreiu se ung ferestrele cu usturoiu.—*Șesătoarea*, I, p. 126: Spre Sf. Andreiu umhla strigoi; ca să scapi de ei, trebuie să

Pe alocuri, usturoiul este tăvălit mai întâiu prin *fungingină*. Unii, tot spre acest scop, astupă *băgeaga* și *cahla*, — hornul. Aceste credințe le aflăm în următorul descântec de *plămădirea inimii*, boală ce o capătă omul atunci când strigoii intră pe undeva în casă; boala constă în sdrobirea oaselor, ș. a. :

A plecat *strigoaica*
Din casă în casă,
Din coș în coș
Și-a găsit
Toate casele 'ncuiate,
Toate ușile astupate,
Numai la N.
Casa descuiată.
Ușa destupată,
Coșul desfundat.
In casă cum intră,
La N. alergă,
Inima-i fură,

Oasele-i sdrobl,
Sângele-i sorbl
Maica Precesta
După strigoaică se luă.
— Maicelor,
Impărăteselor,
Să dați lui N. (M-ei) inima la loc,
Oasele la loc,
Iar N. să rămâie curat,
Luminat,
Ca steaua din cer,
Ca roua din câmp,
Ca șortul Maicei Precesta¹.

«La noi acasă, — ne scrie d-l M. Lupescu, — în Spătărești, ținutul Sucevei, se crede că strigoii, cari s tot oameni, însă cu coadă, nu pot suferi mirosul de usturoiu. Înspre Sf. Andreiu se strâng ori în tîntirim ori în anumite locuri de prin păduri, prin case pustii ori pe ziduri ruinate și fac sfat; pe urmă se înprăștie după rele în lume. Adeseaori între ei se întâmplă bătăli și vin pe la case de ieau limbile dela meliței, de se bătă. Ca să nu se întâmple în gospodării răutăți din pricina strigoilor, mama ungea cu usturoiu clampa ușii, scara, stâlpii hornului, *cahlea*, crucile dela ferești, boii și vacile la coarne, melițeiul și melițaica, cleștele, cociorva, lada și toporul, iar noi *căsașii* mâncam *mujdeiu*... și ne feriă Dumnezeu de

ungi casa pe la uși și ferestre cu usturoiu. — *Șesătoarea*, I, p. 152: Spre Sf. Andreiu se fac cruci pe la ferești cu usturoiu, se ung coarnele vitelor și mănâncă [oamenii] cu toții usturoiu, de care miros fug strigoii. — Zanne, *op. cit.* IX, p. 267. — Voronca, *op. cit.*, p. 548, pentru jud. Botoșani: Usturoiul e al lui Sf. Andreiu. De aceea se mănâncă atunci usturoiu, și se ung ușile, ș. a. — Cred. Rom. din com. Larga, jud. Bacău, comunic. de d-l C. Gh. Bartolomei. — Cred. Rom. din Bucovina, comunic. de d-na Elena Voronca: «Ele (strigoaicele cele vii) strică vacile, fac pe ursită la femei de le omoară; mai ales spre Sf. Andreiu pot face multe, că Sfântul Andreiu le e tare de ajutor. De aceea nu-i bine ca oamenii să știe când e Sf. Andreiu; preotul nu spune ziua ceea cu adevărat, căci ele or face multe rele».

1. Culegere din com. Rușca, jud. Fălciu, comunic. de d-l Popescu-Huși.

strigoi. In seara spre Sf. Andreiu, mi-aduc aminte că și tata, și mama, și slugile, și noi cu toții, băteam *melane* mai mult ca in alte sări».

Prin jud. R. Sărat împotriva strigoilor și *străgilor*, cari ies de prin morminte și vin de pocesc pe oameni cu felurite boale, lucrurile pomenite mai sus se ung cu 9 fire de usturoiu, mâncând in acelaș timp și fiecare om din casă câte un fir, «că vor scăpa de pocitura strigoilor, căroră nu le place usturoiul și cari, pentru aceasta, nu se pot apropia de casa unui om» ¹.

Pe unde nu se știe de strigoi vii sau cei intrupați, cari umblă in această noapte după răutăți, lumea se teme de strigoi-duhuri sau de duhurile rele ².

Dacă strigoi nu găsesc nici un loc pe unde să intre in casă, atunci caută să cheme afară pe cei dinăuntru.

«Strigoiul vine și strigă la fereastă :

— Ai mâncat usturoiu ?

Dacă omul răspunde, îl murește, iar dacă ^{se} face, se duce in treabă-și» ³ și cearcă pe la cei ce n'au mâncat usturoiu.

Dacă nici cu chipul acesta nu izbutește, cearcă ajutorul lucrurilor din casă, ca să le deschidă ușa și vreun vas (oală, strachină) sau opaițul de pe horn. Pentru aceasta, toate lucrurile din casă trebuie scuturate in această noapte cu susul în jos. Câte odată opaițul se strică ⁴.

1. D. Lupașcu. *Medicina babelor*. București 1890, p. 171.

2. Cred. Rom. din com. Halangesti-Zaicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu : In noaptea Sfântului Andreiu ies strigoi. E groaza mare în sat de frica lor... Se ung ușile și ferestrele spre a nu se apropia *duhurile rele* de casă...

3. *Șesătoarea*, I, p. 245.

4. Dat. și cred. Rom. din com. Halangesti-Zaicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu : Se sparge opaițul (ciobul) și se întorc vasele cu fundul în sus, ca nu cumva venind strigoi, să ceară vasele neîntoarse și să le deschidă ușa, caci altfel intră strigoiul în casă și e vai de aceea ;—a celor din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tuțescu : se zice din bătrâni că in ajunul lui *Moș-Andreiu*, ies strigoi și ca să fie feriți de acea boală (?), să întoarcă toți vasele cu fundul în sus, și atunci nu mai îndrăznesc în casă.—C. D. Gheorghiu, *op. cit.* «Prin jud. Iași, înainte de a se inseră spre Sf. Andreiu, strică opaițul, caci există credința că odată, oarecare întorcând toate celea din casă cu fundul în sus, a uitat de opaiț și când colo, venind strigoiul și cerând dela fiecare lucru în parte să-i deschidă ușa, a ajuns și la el și atunci opaițul, nefiind și el întors, s'a dus și a deschis strigoiului».

Tot spre a feri de strigoi, este bine ca'n această seară nimeni să nu-și mătore casa, să nu lepede *gunoiul* și să nu-și facă *lăntaore*¹.

Am arătat că în afară de strigoi, în această noapte mai umbla după rele alte *duhuri* vătămătoare, printre cari se numără și *dracii* sub felurite înfățișări, încât cu drept cuvânt Alecsandri, în *Noaptea sfântului Andreiu*, zice :

Sgomot trist în câmp răsună,
Vin strigoi, se adună.
Părăsind a' lor secrii.
Voi creștinelor popoare,
Faceți cruce mântuitoare,
Căci e noaptea 'ngrozitoare,
Noaptea sfântului Andriiu!

Iar mai departe :

Iată-l, iată *Satan* vine,
Răsbătând prin verzi lumine,
Pe-un fulger strălucitor.
Umbre, stați despletite,
Cucuvești, ieie surlite,
Și *Rusalte* pocite
El urmează cu un nor...

Indemnând apoi :

Voi că sunteți curate,
Cu credinți neștrămutate,
Oameni buni, femei copii,
Voi creștinelor popoare,
Faceți cruce mântuitoare,
Căci e noaptea 'ngrozitoare,
Noaptea sfântului Andriiu.

Și cu toate acestea, cei ce-s tari de fire, pot înfruntă această lume de duhuri. Mai mult chiar, pot trage unele foloase. Să se ducă, ne spune o credință din jud. Covurluiu, unul ca acela într-o răspântie de drum, să așeze acolo pe chiostii un ceaun cu apă, să-i dea foc și când va vedeă că apa a început să clocoteasca, să arunce în ceaun sau în cazan o *măța neagră*, în care se întrupează diavolul. Idată ce măța va începe să fiarbă, omul cel tare de ingeri va vedeă cum împrejurul lui se vor adună dracii unul câte unul și

1. Cred. Rom. din com. Halangești-Zaicoiu, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

vor începe să-l roage ca să stingă focul. Acel om să tacă și să aștepte până ce la urma urmelor va veni însuș Scaraoșchi. Acela îl va ruga mai mult, va făgădui multe de toate, și în chipul acesta lui i se poate cere ori și ce, căci dracul dracilor este silit să dea ¹.

Toate aceste credințe sunt ilustrate în popor prin felurite povestiri,—firește, numai simple întâmplări fatale sau viziuni.

Iată, ca pildă, câteva :

Un om se făcea strigoiu după moarte, fiindcă dormise toată viața afară în noaptea sfântului Andreiu. El venia la nevastă-sa acasă și sta până la cântători. Femeia, după sfatul unei babe, răspunde într'o noapte la chemarea strigoifului :

— Mă duc la nunta lui frate-tău, că se însoară cu soră-ta.

— Nu se poate! răspunde strigoiful.

Iar femeia :

— Nu se poate cei morți la cei vii, dar aceasta se poate.

Și pe loc strigoiful a crăpat.

A doua povestire :

Un om venia cu un *tăbuloc*,—sac,—de făină dela moară. La niște cruci de lemn, vede niște chipuri jucând :

— Dumnezeu să vă imnultească jocul, zise omul!

— Dumnezeu să-ți imnultească făina din sac, ziseră strigoii.

Și de atunci făina din sacul acelui nu s-a mai isprăvit, până când a spus taina aceasta și altor oameni. Atunci făina și-a pierdut vraja.

A treia povestire :

Un om avea ca femeie o strigoaică ce purcese grea. Înspre Sf. Andreiu, femeia îi spuse barbatului său, să iea o limbă de melișoiu și să se ducă la crucile drumului să dea cu limba de 9 ori în pământ și să zică : «dau, dar nu taiu !».

Omul se duse, dar zise : «dau și taiu».

Când s'a întors acasă, găsi pe nevastă-sa tăiată.

A patra povestire :

O femeie moare în seara de către Sf. Andreiu. Bărbatul său o iea și o mută pe laiță. Atunci a văzut ieșindu-i o pară pe gură: para eră sufletul ei de strigoaica ².

În sfârșit, tot pentru ilustrarea acestor credințe, dăm în cele

1. Cred. Rom. din com. Vârlezi, comunic. de d-l I. N. Vârlezeanu.

2. *Șesătourea*, I, p. 248—9.

ce urmează a cincea povestire culeasă și scrisă în Moldova : «Sara lui Sf. Andreiu», care nu-i altceva decât un vis plin de vedenii :

«... Lângă un pod stricat eră o casă părăsită. Toader se vâri într'insa, spre a se mai oploși de frigul ce-i intrase în oase, se așeză pe niște paie ; dinții îi începură a clântăni, genele i se prind una de alta și deabiă mai puteă răsufflă. Peste puțin adormi greu.

De odată Todirel, înspăimântat, sare din locul unde dormiă, drept în picioare, la huietul unor tropote ce le auzi ; și vede o roată mare de oameni în jurul lui, un huiet grozav și niște glasuri miorlăitoare. Când iea sama mai bine, vede o bătălie mare împrejurul lui, în care se scărmăneau o mulțime de bărbați și de femei, cu capul ca de om, cu părul tot roșu, la trupuri goi, picioarele de cai și [cu] cozi mari, [cari] se încolăceau împrejurul trupurilor lor. Fiecare aveă în mâna câte o coadă de măsură, o cociorbă sau o frigare, cu cari se băteau unii pe alții, alungându-se, când afară, când în casă, când peste casă.

— Pieriți, dracilor!, strigă Toader speriat și voind a fugi de-acolo.

— Stăi! strigară toate dihaniile acelea într'un glas ; — ești în mâna noastră !

Și de-odată îl apucară de subsiori și începură a-l purtă în mijlocul bătăilor, și-l aruncă mereu în sus și în jos, când într-o parte, când într'alta.

Apoi se ridicară cu toții spre cer, punând și pe Toader prin înălțimea nourilor, iar în urma lui se zări o mare arșiță de foc, în care se jucau felurite dihaniile, capre, porci, bursuci, lupi și tot felul de fiare sălbatece. Apoi iarăș cu toții se lăsară spre pământ și se opriră la o moară părăsită, în care se auziă o hodorogeală grozavă. O masă mare eră întinsă în mijlocul șurii, iar pe ea un săcriu în care eră lungit un mort. Când intrară dihaniile și cu Toader, mortul începū a se înroși și a se mișcă, până ce sări în picioare. Și se începū o bătaie cruntă.

Una câte una cădeau dihaniile celea de pumnii și bușiturile ce le dădeă mortul, până la cea din urmă, care se păreă a fi căpitanul lor și cu care mortul aveă să se lupte mai crunt ; dar la urma urmei căzū și căpitanul. După asta, mortul se apropiă și de Toader și începū a-i zice blând :

— Băiete, să nu ai nici o teamă, că eu nu sunt strigoiu, ci-s om ca și tine.

Toader rămase mai mort decât morții.

— Nu te teme, adăugi iar mortul ; — și eu sunt unul ca și tine, care eram să pic în ghiarele acestor strigoi ; sunt om pământean și în curând vom merge amândoi să ne vedem țara și casa ; am fost și eu adus aici ca și tine, așezat în cel săcriu în care m'ai văzut, de patru ani acuma, fără să știe nimenea de mine. În fiecare seară a Sfântului Andreiu mă treziam din somn și eram nevoit să mă bat cu își căpcăuni, cari voiau să-mi sugă tot sângele din mine ; și azi, fiindcă ai fost și tu aici, vederea ta m'a îmbărbătat și am înfrânt pe strigoi. Dar în curând are să vie o babă fărâncătoare, care de te-ar afla aici, te-ar face în mii de bucăți și ți-ar fierbe oasele într'un cazan cu smoală. Inchide dar ușa și stai în colțul casei.

Mortul luă o ulcică, o înturnă cu gura în jos și o vâri în horn.

Un țipăt groaznic se auzi în afară și un vâlătuc mare începă a se izbi de toți peretii și ușile, și apoi intră în horn și începă a se sbate în fundul ulceleii din vatră.

— Costache, Costache ! Dă-mi drumul în casă că nu ți-oiu face nimica, bolborosi glasul care se înțelegea că vine din ulcica pe care mortul o întorsese cu fundul în sus.

— Ehe-hei, babă cloanță ! Fugi, fugi, că-ți frig oasele, strigă Costache, vârand o frigare în horn.

În vreme cât se nițnea cu frigarea, deodată se auzi cântarea cocoșului.

— Am scăpat, am scăpat, strigă Costache mortul, deschizând ușa și trăgând pe Toader afară.

Trezindu-se din spaima ce-l cuprinsese, Toader se văză în ograda casei lui, împreună cu cel ce-l scăpase.

— De-acu, cu ce te-aș putea mulțami, omule, zice Toader către tovarășul lui ; — că dela grea primejdie m'ai scăpat.

— Cu ce să mă mulțamești, cu alta, decât doar să-mi dai inima ta să sug trei picături de sânge, să-mi mai improspătezi viața, care eră cât pe ce să mă părăsească, dacă nu veniai tu să-mi stai în ajutor.

— Cum să-ți dau să sugi inima mea ? Atunci ești și tu strigoiu.

— Strigoiu, nestrigoiu, mie-mi trebuie trei picături de sânge din inima ta, zice Costache, și scoate o custură din brâu și dă să se răpeadă la Toader să-i sângere pieptul.

— A! săriți, ajutor, strigă cât ce putu Toader, — ajutor, că mă sfășie strigoii!..

Și sări drept în mijlocul casei, și deschise ochii mari, și văzù lumina zilei.

Nevastă-sa alergă la dânsul, și înspăimântată, îl întrebă :

— Da ce este, Toadere, ce țiți, ce ai pătît ?

— Strigoii îmi sug sângele !

— Ce strigoi ? Visezi ? Ai înnebunit, ori ce este ?

— Ce ? Unde-i Costache ?

— Care Costache ? N'avem pe aici pe nimeni Costache !

— Mortul ?

— Ce mort ?

— Mortul care m'a scăpat de strigoii din moară...

— Vîno-ți în fire, omule ! Ai visat bazaconii. Te-ai culcat aseară de cu vreme și se vede, unde am tot vorbit de strigoii ce umblă în spre Sfântul Andreiu, și s'a nălucit... Dar n'ai grijă : am uns eu bine toate ferestrele și ușile cu usturoiu și am mâncat cu toții în casă la mujdei de-ajuns...

Toader își făcu cruce, se frecă iar bine peste ochi, înțelese c'a visat câte și mai multe bazaconii, și zise femeii lui :

— Noroc numai c'am uns peste tot locul cu usturoiu, c'altmîntrelea tot nu scăpam noi țeferi din mîna strigoilor¹.

III. Ziua lupului.

Ziua Sfântului Andreiu se mai cheamă și Ziua lupului sau Gădînețul schiop, serbându-se pretutîndi cu nelucru, ca să nu strice lupii vitele și mai ales oile și caprele². Primejdia este însă, nu numai pentru vite, ci și pentru oamenii cari ar îndrăzni a plecă pe drumuri în în această zi, când pornește și lupăria³.

Vitele cari mugesc spre Sf. Andreiu, caii cari nechează și pase-serile cari țipă, vestesc lupul care se apropie de ograda omului. Deci, fiecare gospodar trebuie să aibă grijă de pază⁴.

Pentru ca să se apere ograda de lupi, se obișnuște prin unele părți, — fie aceasta ca o măsură și împotriva strigoilor, — să se ungă

1. N. A. Bogdan, *op. cit.*, p. 152-5.

2. *Etyrn. magn. rom.*, ad voc. — Candrea, Densușianu, Speranța, *Graiul nostru*, I, p. 271.

3. Zanne, *op. cit.* IX, p. 267.

4. *Ibidem*, p. 329.

tărașii dela poartă, drugii și cercevelele ferestrelor precum și pragul ușilor cu usturoiu ¹.

Prin jud. Botoșani, în această noapte se ung cu usturoiu pe lângă lucrurile pomenite încă și *fântânile*. Alți gospodari fac o *cruce de ceară* și o lipesc la vite, însă numai la cele de parte bărbătească : boi, berbeci, și anume la cornul din dreapta ².

Prin Bucovina, cu o săptămână înainte de Sf. Andreiu, femeile se feresc de a *toarce*, «ca să nu toarcă lupii la casă» ³. Tot pentru ca lupii să nu vină, aproape pretutindeni în această zi nu se *mătură*, nu se dă *gunoiul* afară, nu se *rânuse* grajdurile, nu se *piaptână*, nu fac *sgârieturi*, nu se face pomană și nu se dă nimic cu împrumut ⁴.

Lupul, al cărui gât este țepăn ⁵, în această zi capătă darul de a și-l îndoi. Este sprinten, și prin urmare nimic nu i-ar scăpa dinaintea lui. De aici credința băteană că în ziua de Sânt-Andreiu «își vede lupul coada».

De casa al cărui stăpân și stăpană nu muncește în această zi, lupul nu se poate apropia; de aici : «poți să muncești în orice zi, cât de mare, numai în această zi să sârbești» ⁶. Totuș, când soarta scrie altfel, primejdia nu se poate îndepărta, căci peste cele hotărâte de Sf. Andreiu, nimeni nu poate trece.

În această privință iată ce ne spune o povestire :

Un vrăjitor sfătuiește pe un boier ca să nu iasă din casă în seara despre Sf. Andreiu, căci va fi mâncat de lupi, — și ar fi păcat ca nici oasele să nu-i rămâie, că să fie mâncat ele immormântate după toată rândueala creștinăscă.

Boierul se înspăimântă când auzi această prorocire. De aceea își făcu o ladă de fier, se încuie într'însa și acolo petrecu noaptea.

A doua zi, intrând în odaia aceea o slugă, spre a vedea ce s'a întâmplat, a ridicat capacul lăzii. Atunci a văzut țîșnind din lăuntru un lup. În ladă nu rămaseră decât oasele boierului ⁷.

1. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.—Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.*, p. 315, credința din jud. Covurlui.

2. Cred. Rom. din com. Vlasinești, comunic. de d-l D. Furtună; — a celor din com. Larga, jud. Bacău, comunic. de d-l C. Gh. Vartolomei.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 1060.

4. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.—*Șesătourea*, III. p. 150.—Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.* I, p. 315.

5. Pricina, vezi-o în T. Pamfile. *Un tăcune și un cărbune*, povestea «Vodă 'mparat».

6. Cred. Rom. din com. Vânători, jud. Neamț, comunic. de d-l V. Știrbu.

7. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Prin jud. Neamț se povestește că «un om s'a dus la moară în seara de Andreiu și n'a venit când trebuia. Plecând neamurile a treia zi ca să-l caute, l-au găsit mâncat de lupi. Din tot trupul lui nu rămăseseră decât picioarele dela genunchi în jos»¹.

După acestea toate, credem nimerit să punem aici și încheierile lui Hașdeu asupra acestei zile :

În basmuri, după cum gresia simbolizează muntele, tot astfel și *pieptenele*, care prin însăși forma sa, care ar închipui un șir de arbori, este un simbol al *pădurii*. De aci, femeile zic că nu-i bine să se pieptene în această zi; tot astfel se feresc de a umbla cu pieptenele chiar, ca nu cumva fiara de pădure, — lupul, să-i aducă vreun neajuns².

IV. Vrăji și farmece.

În seara de către Sf. Andreiu fetele și văduvele își fac «pe ursită», vrăjind de pețire, de dragoste, căutându-și de noroc, — sau făcând farmece de răutate, care trebuie să se lipească de dușmani și de casele lor.

Ca *vrăji de dragoste*, pomenim următoarele :

Prin Transilvania, com. Râpa-de-jos, se rostesc de nouă ori în șir următoarele sire :

Descântecul dela mine,
Leacul dela Dumnezeu.
A plecat *Inceputul*
Dela casa lui,
Dela masa lui.
Sănătos,
Voios.
Și-a luat-o pe o cale,
Pe cărare.
Când a fost la miez de miez de
[cale.

L-a întâlnit.
L-a întâmpinat
Nouă *urcoi*, nouă *urcoaie*,
Nouă moroi, nouă moroaie,
Nouă strigoii, nouă strigoaie,
Nouă diavoli, nouă diavoloaie.

Nouă lei, nouă leoaie,
Nouă pocitori, nouă pocitoare,
Nouă ursitoui, nouă ursitoare,
Nouă făcători, nouă făcătoare,
Nouă mărători, nouă mărătoare

[(sic)³,

Nouă mânători, nouă mânătoare,
Nouă zâni.
Dela nouă stâni,
Nouă vânturi de vânt
De pe pământ,
Toate s'au strâns și s'au adunat,
Grozav l-au încurcat
Și în pat de moarte l-au lăsat.
S'a stârnit *Inceputul* cu glas mare
[până'n cer.
Cu lacrimi lungi până'n pământ;

1. *Etyrn. magn. Rom.*, p. 1179 și urm.

2. *Idem*.

3. Poate: *mirători*, cei ce se *miră* și prin aceasta deoache, cum de altfel se întâlnește și mai jos.

Nimeni în lume nu-l aude,
Fără Maica Domnului
Din poarta cerului.
Ea din graiu aşă a grăit :

— Inceputule, ce plângi cu glas
[mare până'n cer,

Cu lacrimi lungi până'n pământ ?

— O Maica Domnului

Din partea cerului.

Cum n'aş plânge cu glas mare
[până'n cer,

Cu lacrimi lungi până'n pământ !

Am plecat

Dela casa mea,

Dela masa mea,

Sănătos,

Voios,

Când am fost la miez de miez de
[cale.

M'au întâlnit.

M'au întâmpinat.

Nouă urcoi, nouă urcoate,

Nouă moroi, nouă moroaie,

Nouă strigoi, nouă strigoaie,

Nouă draçi, nouă drăcoate,

Nouă diavoli, nouă diavoloaie,

Nouă lei, nouă leoaie,

Nouă smei, nouă smeoae,

Nouă pocitori, nouă pocitoare,

Nouă ursitori, nouă ursitoare,

Nouă făcători, nouă făcătoare,

Nouă *mirători*, nouă mirătoare,

Nouă *mâncători*, nouă mâncătoare,

Nouă zâni

Dela nouă stâni,

Nouă vânturi de vânt

De pe pământ.

Toate s'au strâns

Şi s'au adunat,

Grozav s'au încurcat

Şi în pat de moarte m'au lăsat.

—Nu gândi nimica, Inceput !
Pe scară de aur m'oiu scobori.

Poale albe oi u întinde,

Pe tine te oi u cuprinde,

Cuţit de zână,

Din teacă de zână,

Cumpănă dreaptă oi u apucă.

Şi bine ţi-oi u alege.

Bine ţi-oi u culege.

De-s urcoi, de-s urconie,

De-s moroi, de-s moroaie.

De-s strigoi, de-s strigoaie,

De-s draçi, de-s drăcoaice,

De-s diavoli, de-s diavoloaice.

De-s lei, de-s leoaie,

De-s smei, de-s smeoae,

De-s pocitori, de-s pocitoare,

De-s ursitori, de-s ursitoare,

De-s făcători, de-s făcătoare,

De-s mirători, de-s mirătoare,

De-s mâncători, de-s mâncătoare,

De-s nouă zâni

Dela nouă stâni,

De-s nouă vânturi de vânt

De pe pământ,

Crăpe-le mişcă'n patru,

Cum erapă păsatul.

Piea-le coşile,

Gurgă-le lătele,

Săvîră,

Să păspeară,

Ca scuipatu'n cale,

Ca roua de soare.

Inceputul să rămâie curat,

Luminat.

Cum Dumnezeu l-a dat

Şi Maica sfântă l-a lăsat.

Sănătos,

Voios

Şi veselos !

Prin unele părţi, în această seară se adună la o casă mai mulţi
flăcăi şi fete. Pe o masă pun mai multe *căciulii de usturoiu*, împrej-
muite cu *tămâie*, *smirnă* şi câteva *lumânări dela Paşti* aprinse. Pun

apoi pe masă felurite mâncări cu plachie, *meșniță*, *ghițimani*, mălaiu și pâne. Apoi se așează cu toții roată în jurul mesei, mănâncă, vorbesc și râd în toată voia bună, până către zorii zilei, când se despart. Fetele își împart între dânsese usturoiul; pe care îl duc a doua zi la biserică, spre a-l sfinți preotul. Astfel sfințit, usturoiul se pune pe policioară la icoane, fiind bun de făcut «de dragoste»¹.

Prin alte părți la această adunare flăcăii aduc lăutari și băutură. Pe strachina fiecăruia se pune câte o căpățină de usturoiu, care este păzit spre a nu fi furat de *strigoii*, — o babă anume orânduită pentru aceasta. Cu o parte din acest *usturoiu păzit*, se ung lucrurile pe cari le-am pomenit la capitolele precedente, iar o altă parte se păstrează peste an, fiind bună de leac.

Dela această pază a usturoiului s'a născut zicala: «parcă a păzit usturoiul», ce se dă celui ce se culcăste că a petrecut o noapte fără somn².

Prin unele părți din jud. Tulova, *paza usturoiului* se face în chipul următor:

«Înspre Sf. Andreiu, într'o casă de gospodar se strâng 10-12 fete, având fiecare laț câte o *jeana*, — o pâne, — trei căciulii — căpățini — de usturoiu, un fir de *bisubă*, legate cu un *găitan* roșu și o sticlă cu rachiul. Lucrurile acestea se pun pe o masă într'un colț al casei și se acoperă cu o broboadă roșie. Mai de mult, broboada aceasta se lăcă în casă. Astăzi se cumpără din târg. Lângă lucruri, pe masă, stă un slesnic și o lumanare aprinsă, care arde de cu seară și până în ziua. Lângă masă, stă una în dreapta și una în stânga, — stau de strajă două babe, cari bagă bine de seamă ca să nu se fure din lucruri, ori să nu pună cineva mâna pe ele. Ele stau acolo nelintite până dimineața.

La datina aceasta, pe lângă fete, se strâng și flăcăi, mai ales cei ce trăesc bine cu fetele adunate. Ei tocnesc lăutari, cântă și joacă cu toții.

La miezul nopții, fetele pun masă flăcăilor. Lăutari cântă, glumele curg, ochii scânteiază între «cei ce trăesc bine», și apoi jocul iar începe. În ziua iar se pune masă flăcăilor, lăutarii cântă și petrecerea își urmează firul.

Când s'a făcut ziua bine, un flăcău iea într'o covată ori pe o

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 98.

2. Zanne, *op. cit.*, IV, p. 167.

tablă mare tonte lucrurile fetelor de pe masă (usturoiul, pânila și sticla cu rachiu), lăutarii ies afară, hora începe, flăcăii chiuie, iar flăcăul cu lucrurile din covată, coperită cu broboada roșie, joacă usturoiul în mijlocul horii. Isprăvindu-se hora, flăcăii și fetele intră în casă, fetele ieau lucrurile lor și le împart la flăcăi. Pânea se mănâncă, rachiuul se bea, iar usturoiul se strânge de leac.

Usturoiul acesta e tare bun la casă. Când vitele-s bolnave, li se dă *mujdeiu* în borș ori vin și le trece.

Dacă se fură din usturoiu, nu-i a bine; la casa cea nu-i «Doamne-ajută» și fetei, din partea căreia i se *pișcă* (pron. pop. : *chiscă*), — i se fură, — usturoiu, nu-i merge bine.

Usturoiul păzit, primăvara se pune în pământ și-i bun de leac.

Furatul usturoiului se face de unii din flăcăii ghiduși, ca să rădă ori să facă în ciuda vreunei fete.

Adesea, la petreceri de acestea, se întâmplă bătălii. Pricinile sunt bețiile și gelozia între fete și flăcăi.

Intr'un sat se pot face aserenea petreceri în 9 ori 13 locuri ¹.

Tot prin jud. Tutova, pe alocuri se sfătuiesc câțiva flăcăi ce pun la cale petrecerea cu lăutari, și hotărăsc partea de cheltueală ce trebuie să o aducă fiecare. Ei mai porțesc și câteva fete. Fetele, înștiințate din vreme, găsesc de ale mâncării. Ele așează o masă pe care pun bucatele gătite, iar de fiecare fată pun trei căpățini de usturoiu, un *colac* sau o felie de pâine, un pahar de vin și o lumânare. O femeie mai bătrână păzește usturoiul spre a nu fură din el vreun flăcău. În vremea aceasta, fetele și flăcăii joacă. Petrecerea ține până în ziuă, când fiecare se împrăștie, fetele luând cu ele usturoiul pe care-l samână.

Din usturoiul sămănat, păstrează și pentru anul viitor la Andreiu. Ele au credința că usturoiul păzit în spre Sf. Andreiu e bun de purtat când omul pleacă la drum lung sau la negustorie ².

Prin jud. Covurluiu, fetele mari, — astăzi și cele mici, — cari se adună la casa uneia pentru facerea *turtei de Andreiu*, aduc apă cu gara. Pentru *colacul de Andreiu* aduc apă neincepută. La turtă se pun în aceeaș măsură *apa, șarea și făina*, măsurându-se acestea cu o coajă de nucă. Fiecare fată își coace turta sa pe vatră și apoi o mănâncă, așteptând peste noapte voinicul care va veni să-i dea apă

1. Dat. și Cred. Rom. din com. Zorleni, comunic. de d-l M. Lupescu.

2. Culegere de d-ra Maria I. Mircea, com. Costești.

pentru astâmpărarea setei ce-i pricinuește turta,—în vis. Și acela îi este ursitorul¹.

Colacul îl face din pâne dospită, punând în mijlocul lui câte un câțel de *usturoiu*. Dus acasă, colacul este așezat într'un loc călduros, unde este lăsat vreme de o săptămână. Dacă răsare usturoiul din mijlocul colacului, fata cunoaște că va fi cu noroc. Dacă nu răsare, fata se întristează și spune că va fi lipsită de noroc².

Prin alte părți, fetele merg în această noapte la *fântână*, aprind acolo o *lumânare dela Paști* și o afundă prin ajutorul ciuturii sau lumânăricii până când se luminează bine fața apei. Când a ajuns lumânarea acolo, fata zice :

Sfinte Andreiu,
Scoate-l chipul în fața apei,
Ca în vis să-l visez,
Ca aievea să-l văz!

Atunci apa din fântână se turbură și fata își vede,—se spune,— chipul ursitului ei.

Alte fete merg afară la gard și pun mâna pe *par*. Dela acesta începe a număra nouă pari și pe al nouălea îl leagă cu o strâmbăzură roșie. A doua zi dimineată, se duc și văd cum este parul. Dacă este drept și neted, cred că ursitorul,—viitorul bărbat,—le va fi tânăr, însă sarac. Dacă parul legat va avea coaja groasă, ursitorul va fi bogat. Dacă parul va fi scurt și noduros, viitorul bărbat va fi bătrân și sarac. Dacă parul va avea mai multe crăci, ursitorul va fi văduv, având și copii.

Alte fete se duc în această noapte la cotețul *porcilor* și strigă rar :
— Huideo amú, huideo la anul, huideo la alt an !

Dacă porcii răspund printr'un grohăit la una din aceste trei strigări, fetele vor ști când se vor mărită, adică : în grabă, peste un an sau mai târziu. Dacă porcii nu le răspund de loc, este semn că fetele mai au încă multă vreme «până le va veni ceasul»³.

Alte fete vrăjesc cu *oglinzile*. Se pune o fată pe un scaun, având înaintea ei o oglindă, în spate altă, iar la dreapta și la stânga, câte două sau patru lumânări. Dacă fetei i se arată ceva în oglindă, ea își va face unele socotințe cu privire la viitorul ei. Astfel, de

1. În multe părți. Vezi și Voronca, *op. cit.*, p. 187.

2. Dat. și cred. Rom. din com. Vârlezi, comunic. de d-l I. N. Vârlezeanu.

3. Dat. și cred. Rom. din com. Vlăsinești, jud. Dorohoiu, comunic. de d-l Al. Al. Leontescu.

pildă, dacă i se va părea că vede un mort, va zice că bărbatul pe care-l va lua, va muri peste puțin timp dela căsătorie¹.

Alte fete fac în această noapte masă pe care pun bucate făcute cu *usturoiu păzit*. Când fata se pune la masă, spre miezul nopții, bate în ușă și zice :

Urs, ursitul meu,
Care-i dat de Dumnezeu.
Vin de stă cu noi la masă²

Atunci ursitorul vine, răsărind ca din pământ și se pune la masă lângă fată de mănăncă și bea ca oricare, și care adesea, plecând, lasă câte un semn!

Alte fete, voind să știe cari dintre dănselle se vor mărită mai întâiu, merg la *fântână* și acolo, fiecare dintre ele iea apă cu gura, și astfel cu apa în gură se întoarnă la o casă. Pe drum se feresc de a râde sau de a vorbi, căci astfel apa aceea nu va fi bună pentru ceace și-au pus în gând să facă. Acasă, fiecare fată își moaie câte o turtă cu acea apă, în care pun și *usturoiu păzit* înspre Sf. Andreiu, firește, păstrat din anul trecut. După ce le fac, turtele sunt așezate în fața unui câne. Fata a cărei turtă va fi mănăcată întâiu de câne, se crede că se va mărită înaintea tuturor.

Alte fete, cari doresc să se îmbovnicească cu anumiți flăcăi, caută în această seară câte o sarmă de *scripca*, — instrumentul ce se socotește că are puterea, mînușată de a înmușca sau potoli inima omului, — pe care o pun la gât, zicând de trei ori :

— Cum îi învârtită sarmușoara asta, așa să se învârtească inima lui N. după mine!

Alte fete vrăjesc în foc cu câte un *răstean* furat dela casele unde bărbatul este însurat a doua oară, dar nu este cununat.

Pentru a ști din ce parte vor veni pețitorii, alte fete ieau din casă câte nouă *linguri*, și ieșind afară înainte de cântatul cocoșilor, se suie pe poarta ogrăzii unde ascultă : încotro vor cântă cocoșii întâiu, din partea aceea cred că le vor veni pețitorii³, și se înțelege, se pot gândi la cei ce sunt cu casele într'acea parte.

Prin Bucovina, în unele părți, fetele, ca să-și vadă ursi-

1. Dat. și cred. Rom. din com. Vlăsinești, jud. Dorohoiu, comunic. de d-l Al. Al. Leontescu.

2. G. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 99—100.

torul, pun sub căpătăiu înspre Sf. Andreiu, și de fire de grâu menindu-le în chipul următor :

— Voi, 41 de fire de grâu,
Eu voui adormi
Și voui hodini,
Dar eu mă rog lui Dumnezeu,
Să-mi trimită îngerul meu,
Să-mi arăte pe ursitorul meu,
Cel ce mi-i dat de Dumnezeu !

Peste noapte, cred fetele că-și vor vedea ursitorul în vis arătându-li-se ¹.

Alte fete, și tot prin aceste părți, samănă în această noapte, la trunchiul unde taie lemnele, câmpa pe care o grapă cu cămașa, ca să le vie ursitorul ².

Prin alte părți se face de ursită în această seară cu 9 *potcoave*, 9 *fuse*, 9 *ace*, 3 *cutite* și o *coastă*, toate înherbântate în foc. După ce s'au înroșit, se scot afară, se sting în apă și apoi se descântă ³.

«Ursitele, pe la Sf. Andreiu umblă și vin de cearcă fetele și le întrebă prin somn :

— Dormi ?

— Dorm și nici prea, îl zici,

— Vrai să te măriti, că eu îți trimit pe cutare și pe cutare ; dacă vrei, să-ți alegi. Cap'am, dar bani n'am, — răspunde ursita.

Atunci să răspunzi :

— Na-ți braul meu, să-ți pui în capul tău.

Dar dacă vrei pe cineva, îi spui anume în capul cui să pună ⁴.

Tot prin Bucovina, fetele fac în această seară *hapucile* de călțiori, pe cari apoi le aprind. Dacă cenușa unui astfel de hapucel se suie în sus, atunci se crede că fata care l-a făcut și l-a aprins, se va mărită în acel an. Dacă însă cenușa rămâne jos, se zice că acea fată mai are de așteptat ⁵.

Prin Basarabia, unele fete umblă cu picioarele goale. Aceea care se va înțepă, se va mărită mai curând ; aceea care va călca peste o surceă uscată, va avea un bărbat bătrân ⁶.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 133.

2. *Ibidem*, p. 575.

3. *Ibidem*, p. 580.

4. *Ibidem*, p. 780.

5. Dat. și cred. Rom. din com. Straja, comunic. de d-l D. Dan.

6. Z. Arbore, *Basarabia în secolul XIX*, p. 174.

Prin unele părți din jud. Botoșani, unele fete fură *crupe*, — urlueală, — dela o vecină, le fierbe și seara iese afară cu strachina de urlueală și apoi bate de trei ori cu lingura în drugul porții. După ce mănâncă trei linguri și bate astfel de nouă ori, ascultă. Dincotro va auzi întâiu lătrat de *câne*, dintr'acolo îi vor veni pețitorii ¹.

Unele din aceste datine le întâlnim înfăptuindu-se și în seara de către *Sf. Vasile*.

În afară de aceste vrăji de dragoste sau în legătură cu dragostea, se mai fac și vrăji pentru a afla *partea*, *norocul* sau *norocirca*.

Astfel, prin unele locuri, se măsoară bine nouă ceșcuțe de apă, după care se toarnă toate într'o strachină așezată sub icoană. Acolo se lasă strachina toată noaptea, și a doua zi se măsoară din nou apa din strachină. De va fi mai multă cât s'a pus, «măcar cu o picătură», acest fapt arată că respectivul om are noroc. Dacă va fi mai puțină, lucrul acela arată nenoroc ².

Prin unele părți din jud. Mureș, «în seara Sfântului Andreiu, toți ai casei, și în deosebi fetele mari și băieții, seamănă *grâu* în câte o strachină sau gâstră cu pământ. Aceluia îi va merge mai bine, va fi mai sănătos și mai norocos, căruia i-o răsări grâul mai bine și o crește mai frumos» ³.

Prin jud. Olț grâul se pune în apă curată și dacă răsare, se zice că acel ce l'a pus va avea noroc. Tot în acest scop se pun în apă și rămuri cu muguri, cari se așteaptă ca să dea frunze și flori ⁴.

Toate aceste datini înșirate până aici nu aduc prin practicarea lor, și nici nu țintesc să aducă vreun rău cuivă. Vrăjile nu caută să pricinuească vătămare, cum doresc *fărmăcătoresele* prin *farmecele* lor, prin cari unele *fac* iar altele *desfac*, adică fac răul ori desfac binele altora.

Cele dintâi, după ce descântă apa, o aruncă în calea dușmanei, ca să calce într'însa și să se îmbolnăvească. Cea ce desface, iea cele 9 fuse, 9 ace, 9 potcoave, 3 cuțite și o coasă, pe cari le-am pomenit și la vrăji, le înfierbântă în foc și le stâng în apă. Din apă bea de trei ori și apoi se scaldă cu dânsa. Acul și-l înfige, — de

1. Dat. și cred. Rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoiu. comunic. de d-l N. V. Hânțescu.

2. *Șezutoarea*, I, p. 128.

3. R.-Codin, Mihalache. *op. cit.*, p. 90.

4. Cred. Rom. din Slatina și vecinătate, comunic. de d-l C. Georgescu-Munteanu, stud.

sigur că foarte puțin, — în piept, cu vârful în sus, iară pe celelalte lucruri doarme trei zile ¹.

Unele dușmance și vrăjitoare ieau *mana vacilor* în această noapte. Sunt chiar și *strigoaice* cari fac acest lucru. Pentru a-și feri vacile de aceste neajunsuri, gospodinele, tot în această noapte, încunjură vacile cum încunjură *soarele* pământul, presărând sămânță de *mac* împrejurul lor.

Prin alte părți și tot în acest scop, femeile descântă *sare* și o ingroapă sub pragul «stănilor de vite»; apoi a doua zi o scot și o dau vitelor ca s'o lingă, ca să fie scutite de fărmecele vrăjitoarelor ².

V. Umplutul covașei.

În ziua de Ovideni, precum am pomenit, dar mai ales la Andreiu de iarnă, femeile *umple*, adică fac *covașa*, în chipul următor :

Se ieau două cătini deopotrivă, una de făină de popușciu cernută prin săta cea deasă și alta de făină de grâu, se pun într'un vas, se amestecă bine și amestecul acesta se opărește cu apă clocotită. După ce se face subțire, ca să curgă dintr'o sticlă, punând-o acolo, se mestecă iarăș bine, se acopere și se lasă astfel cam două ceasuri. În acest timp se pune apă pe foc ca să se încălzească puțin și se toarnă peste aluatul subțire care se pune într'o puțină mestecându-se iarăș până ce se face subțire ca terciul sau cirul de mămăligă. Putinica nu se umple până sus, ci se lasă cam șase palme deșeartă, căci amestecul acesta *fierbând*, — fermentând, — «ar da afară». Putina se așează la un loc calduț unde stă până a doua zi.

Amestecul acesta, — *covașa*, — se iea a doua zi din puțină și se pune într'un ceun mare care se așează pe un foc potrivit, ca să mai fiarbă și să se mai ingroașe. În timpul fierberii, să se mestece neîncetat, căci ceunul se arde repede pe fund și astfel *covașa* se afumă.

Gustul acestei *covașe* este dulce-acriu, sămănând puțin cu cel al bragei.

Covașa se împarte prin vecini, cu strachina sau oala, care se

1. Voronca, *op. cit.*, p. 580.

2. Zanne, *op. cit.* IX, p. 267.

aduce acasă. Pomana aceasta se face pentru ca vacile să fie lăptoase, iar laptele să fie *smântănos* ¹.

Prin unele părți din jud. Tutova, covașa se chiamă *bragă* și se pregătește în chipul următor: se ia făină de popușoiu, se opărește ca pentru *mălain*, se coc două mălaie, iar alte două se lasă necoapte. Mălaiele coapte se lasă să se răcească și apoi se frământă într'o puțină, unde se toarnă și cele crude, mestecându-se bine. Amestecul acesta se opărește cu apă clocotită, se mestecă din nou și se pune la un loc cald, având grija de a pune și câteva felii de lămâie. A doua zi e bună de băut ².

Prin unele părți din jud. Covurluiu, se crede că fiecare om este dator să mănânce *covașă*, în această zi, pentru ca să fie ferit de *strigoi* ³.

VI. Datine și credințe mărunte.

În afară de credințele poporului român legate de sărbătoarea aceasta, arătate până aici, trebuie să mai pomenim următoarele datine și credințe mai mărunte.

Sf. Andreiu se serbează prin unele părți din Oltenia și pentru a fi lumea ferită de unele boli, printre cari cea mai grozavă este *ciuma*.

Cine lucrează în această zi și în ajunul ei, înțepând mai ales cu *acul* sau cu *sula*, se îmbolnăvește îndată.

Cine *toarce*, capătă o huezală de cap, un sfârâit ca acel al fusului ⁴.

1. Culegere din com. Bârlad, suburbia Munteni. — I. A. Zanne, *op. cit.* IX. p. 267.

2. Dat. Rom. din Costești, împart. de d-ra Maria I. Mircea.

3. Dat. și cred. Rom. din com. Vârlezi, comunic. de d-l I. N. Vârlezeanu.

4. Cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 578: În ziua de Sf. Andreiu... «s'a ascuns și a cusut pe picior un colșun. Dar l-a cusut bine (în zilelele de Duminică și sărbători, dacă coși ceva, coși ușor, ca să nu ție pe mai mult, să ai numai pe atunci) și a capatat un junghiu în picior. A trebuit să se puie în pat, și a stat trei luni; i se facuse la talpa un buboiu». Altcinevă «a lucrat la gherghef spre Sf. Andreiu și tot anul i-a huit capul». — *Ibidem.* p. 1060: Spre Sf. Andreiu, sara, nu se toarce, căci sta Sf. Andreiu în colș și face sfr! sfr! cu fusul. Și tot anul n'ai spor la tors.

Sf. Andreiu se mai serbează și pentru faptul că el este începutul celor 12 *Vineri*, în cari nu trebuie să se muncească nimic până a doua zi. Unii mănâncă înspre seară o bucătică de pâne și beau puțină apă, ia rămășița zilei o păzesc în post și în rugăciune. De obicei această se urmează în nădejdea împlinirii unei dorințe, pe care omul și-o pune în gând, cum ar fi însuratul, măritișul, scăparea de boală, ș. a. ¹.

În această zi, de teama feluritelor pagube, nimeni nu dă în dar ori în împrumut cu desăvârșire nimic din casă ori din gospodărie. Numai prin jud. Muscel aflăm că Sf. Andreiu este «sărbătoare cu prasnici» ² și, prin urmare, o zi când se pot da bucate de pomană.

Prin unele părți din Oltenia, în ziua de Sf. Andreiu copiii taie verzelele din pomii roditori, precum sunt merii, perii, cireșii, prunii, ș. a., le pun într-un borcan de lapă, aproape de căldură, ca să îmmugurească și să înflorească până la Sf. Vasile, când, cu ele, ca *sorcove*, își vor *sorcovi* părinții și neamurile ³.

Prin jud. Muscel se crede că «la Sf. Andreiu, crește ziua cât bobul de meiu» ⁴.

Tot pe acolo, în noaptea Sfântului Andreiu se observă luna, ca și la Sf. Dumitru. Dacă luna va fi plină și cerul senin, se zice că iarna va fi moinoasă. Dacă luna va fi plină și dacă cerul va fi întunecat, dacă va ninge sau va ploua, peste iarnă vor fi zăpezi mari și grele ⁵.

Dela această zi înainte și până la Crăciun, prin unele părți din Basarabia, gospodinele nu lucrează cu nici un chip la răboiu, ținând *pânză*; de asemeni nu *torc*, de frică să nu se supere *Maica Domnului* pe dănsle ⁶.

În sfârșit, prin unele părți, Sf. Andreiu se socotește ca început de iarnă, pentru care lucru i se și zice *Andreiu-de-iarnă* ⁷.

1. Cele 12 *Vineri* sunt: 1-a înaintea lui Sf. Andreiu; 2-a înainte de Crăciun; 3-a la Stratenii; 4-a la 40 de sfinți; 5-a de Blagoviștenie; 6-a la Duminica mare; 7-a la Sămzaniei; 8-a la Sf. Petru; 9-a la Schimbarea la Față; 10-a la Sânta Maria; 11-a la Taierea capului și 12-a la Ziua Crucii.

2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.

3. *Etym. magn. rom.*

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.

5. *Ibidem.*

6. Z. C. Arbore, *Basarabia în secolul XIX.* p. 173.

7. Cred. Rom. din com. Țepu. jud. Tecucuiu.

SF. NAUM.

La 1 *Decemvrie*¹, poporul român de prin unele părți serbează pe «Sf. Naum cel învăța». În această zi părinții cari știu puțină carte își pun copii la învățatură pentru ca să se facă deștept².

1. Luna lui *Decemvrie* se mai numește și *Dechemvre, Andrea, Undrea, Undrea, Luna lui Sf. Andreiu, Ningău* sau *Neios*, luna când cade neaua sau zăpada. Aromânii îl numesc *Nădreiu* (Marian, *Sărbătorile*, I, p. 98).

O zicală arată ca :

În Undrea
Iarna-i grea,

iar un cântec muscelan, împărtășit de d-l D. Mihalăchie, com. Golești-Badii, ne spune :

Frunză verde matogtat, Dela Jii până 'n Banat, Codrul mi s'a laudat Că-și ține frunza iarnă Verde ca primăvară. Codre, nu te laudă Că ții frunza și iarnă	Verde ca primăvară. C'o veni <i>Vinerea mare</i> , Te-i pali, codre, pe poale; Și-o veni luna <i>Undrea</i> , Toată frunza ți-o cădeă, Crivatul te-o desbracă, Pacat de hănuța ta!
---	--

La acestea se adaug și următoarele șiruri date ca populare și cari se aud prin jud. Vâlcea :

Dechemvrie cel cu barba sbârilită, Lata și alba, C'o fire cruntă, sperioasă, C'o cătare nemiloasă, El ziua de sus cerne, Ninge și pământul așterne, Face pe leneș să plângă Și la pieptu-i să se strângă.	Ziua-i mică și rece, N'o simți de curând ce trece. Dar în pungă, cui n'ajungă I se pare foarte lungă, Umbla cu inima seacă, Cânta, de urît sa-i treacă; Că nu e mai grea boala Decât când e pungă goală.
--	---

(*Mat. folk.*, p. 1198).

Sau acestea :

Dechembrie
Sau *Undrea*
Care'nțeapă și jilește,
De sărac nu se'ngrijește,
Vai de biet Român, săracu,
Tremura până-l iea dracu!

N'are
Demâncare,
Că n'a strâns în vară.
Numai ața mămăligii
O are în fundul pungii.

(*Albina*, III, p. 871).

ZILELE BUBATULUI.

I. Imbărburatul.

Prin *Bubat*, *Zilele Bubatului*, *Sărbătoarea vărsatului*¹, *Birbura*, *Bărcura*, *Birboasele*², *Sărbătoarea bubelor*³ sau *Savele Bubatului*⁴, poporul român din Oltenia, Muntenia și se pare că și din unele părți ale Moldovei⁵, înțelege zilele de 4 și 5 Decembrie; prin alte părți Bubatul ține trei zile: 3, 4 și 5 Decembrie⁶, iar prin altele numai în zilele de 4, 5 și 6 Decembrie⁷. Bubatul se serbează de către femei mai ales spre a-și feri copiii de *lubat* sau *vărsat*⁸. Se mai crede că bubatul lovește și pe oamenii mari cari ar îndrăzni să lucreze în aceste două sau trei zile⁹.

Prin unele părți se spune anumit că în aceste zile nu trebuie să se țese, să se năvădească sau să se coase, ca să nu iasă omului vărsatul «năvădit, răpos ori des ea țele». De asemenea femeile se feresc ca să opărească rufele, pentru «ca să nu li se opărească vărsatul» pe ele și să rămână astfel curate sau «mânzate de vărsat»¹⁰. Femeile cari coasă, se primejduesc ca să le veasă vărsatul veninat¹¹.

1. *Albina*, V, p. 455.

2. *Etym. magn. rom.*, p. 2517.

3. *Dicționarul limbii române*, Tom. I, partea I, p. 661.

4. Culegere din jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira.

5. Culegere din jud. Tecuciu; denumirea însă de *Bubat* n'am aflat-o, — cele două zile numindu-se deosebit: Sf. Vârvara și Sf. Sava.

6. Cred. Rom. din com. Gorunești, jud. Vâlcea, împart. de d-l C. M. Popescu.

7. Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira. — *Etym. magn. rom.*, p. 2517: Sf. *Varvara* se serbează la 4 Decembrie, urmata de Sf. Sava...

8. G. Grigoriu-Rîgo, *op. cit.* I, p. 181.

9. Tuțescu și Danilescu, *Monogr. com. Catanele*, p. 128. «Bubatul sau Vărsatul este o boala ce vine dela Dumnezeu. In zilele Bubatului nu se lucrează, căci astfel bubatul umple pe cel ce începe un lucru».

10. Patriciu, Slaviu, *Brăsoare*, p. 190.

11. *Albina*, V, p. 455.

În afară de această sărbare, părinții au grijă să-și apere copiii ca să nu mănânce în aceste zile *porumb* copt, căci întâmplându-li-se să le iasă bubatul, acesta va fi mare cât boabele de porumb. Tot astfel se feresc să-i lase să mănânce *fasole* ori semințe de *dovleac*; despre aceste din urmă se crede că vărsatul ce-ar lovi pe cei ce le-ar mânca, va fi lat ca semănta dovleacului ¹.

Prin aceste părți, mamele obișnuiesc să-și îmbărbureze copiii, mănjindu-i sau ungându-i pe față cu *miere* ², cu apă în care s'a topit *zahăr*, cu zeamă de *dulceață*, sau în lipsă cu *dovleac* copt, ca să fie feriți copiii cu totul de bubat, ori dacă s'ar întâmplă să se îmbolnăvească, bubatul să fie dulce ca mierea, zaharul ori dovleacul ³.

Prin jud. Olt, înainte de a se unge fața copiilor cu dulceață sau miere, se spală cu apă în care s'a spălat o *icoană*, cu credință ca fața copiilor se va face curată ca icoana și vor fi feriți copiii de orice urîțenie a feței ⁴.

Prin jud. Buzău îmbărburatul, «barbura sau borboasele», se face în ziua de 4 Decembrie în chipul următor: «fiecare femeie însemnează pe fața copiilor chipul crucii cu degetul arătător mușiat în miere sau zahăr dizolvat... Pe de altă parte, nu se dă copiilor de mâncare mere, pere, prune, nuci, caștoni, gulii sau bob, pentru ca să nu iasă vărsatul mare ca aceste prame» ⁵.

Dovleacul care se coace pentru a sluji la îmbărburare, nu se coace în *spuză*, ca să nu iasă vărsatul des ca spuza ⁶.

1. Țuțescu, Daniielescu, *op. cit.*, p. 128. — Patrîciu, Slaviu, *op. cit.*, p. 190: «În aceste zile poporul se ferește că de foc și nu lasă copiii să mănânce boabe de fasole, porumb fiert ori alte feluri de boabe, având credința că de vor mânca orice soi de boabe, o să le iasă pe corp vărsatul ca boabele.—R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90: «În aceste zile nu se mănâncă fasole, ca se *fasulește* vărsatul; nu se mănâncă boabe coapte, ca se coace vărsatul».—Pe alocuri totuș pare îngăduita mâncarea boabelor fierte, căci numai astfel bubatul ce va ieși, va fi moale (*Șezătoarea*, II, p. 23).

2. Dat și cred. Rom. din com. Trușești, jud. Botoșani, împart. de d-l C. Atanasiu: În ziua de Varvara se îmbărburează copiii, ca să fie feriți de *friguri*.

3. Dat și cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.

4. Dat și cred. Rom. din orașul Slatina, împart. de d-l C. Georgescu-Munteanu.

5. *Etym. Magn. Rom.*, p. 2517.—Vezi și *Conferințe populare*. Buc., 1913, p. 90.

6. R.-Codin. Mihalache, *op. cit.*, p. 90.

Unele femei nu ung toată fața copiilor, ci numai îi *îmbrezează* în frunte, în obraz și în bărbie; alte femei îmbărburează în frunte, în obraz, în barbă, pe piept, pe dosul și pe fața palmelor și în alte părți, rostind cuvintele :

— Cruce prin cruce să iasă !¹.

Prin jud. R.-Sărat, împotriva vărsatului se descântă chiar, cu *căline*². Prin jud. Prahova, cu călinele se îmbărburează³.

Îmbărburatul apără împotriva *frigurilor de Barbură*, după cum se crede prin jud. Vlașca⁴, sau împotriva *frigurilor*, după cum am pomenit cu privire la jud. Botoșani.

Tot pentru paza copiilor, prin unele părți se fac turte cu nucă pisată, unsă pe deasupra cu miere *sor*⁵ cu apă zaharită. Ele se cheamă *turtele Barburii*⁶. Uneori se fac numai două turte, dintre cari una, unsă cu miere sau cu dulceața, se dă de pomană la copii, iar cealaltă se pune în *streșina* casei. Lângă casă se mai pune și o cofă cu apă, cu credința că atunci când va trece vărsatul pe lângă acea casă și se va abate pe la dansa, să mănânce din turta pusă la streșină, să bea apă din cofă și să plece mai departe, la altă casă⁷.

Turta sau *avina* care se dă de pomană, trebuie să fie caldă, ca și vărsatul să fie cald, moale și dulce⁸.

Prin unele părți din Oltenia se dau trei turte de pomană. Ele trebuie să fie crude⁹. În jud. Vâlcea, în fiecare zi de Bubat, — 4, 5, 6 Decembrie, — se fac câte trei turte de pâine, se ung cu miere sau, în lipsă, cu zahăr topit și se dau la copii de pomană împreună cu *făsnii*, — boabe nefierți puse pe o țărțurie, — și câte un *fuior de cînepă*.

Când se dă întâia turtiță, se zice :

— Să fie bubatului ălui mare : să fie bun ca pâinea și dulce ca mierea !

La a doua turtiță se zice :

1. R. Codin, Mihalache, *op. cit.* p. 90.
2. Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.* I, p. 272. — C. Radulescu. Codin, *O samă de cuvinte*, p. 41.
3. *Etym. Magn. Rom.*, p. 2517.
4. Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.* I, p. 158.
5. *Sor, sau*.
6. Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.* I, p. 158.
7. G. Crigoriu-Rigo, *op. cit.* I, p. 181.
8. *Albina*, V, p. 455.
9. *Calendar ilustrat* pe 1910, la zi.

— Să fie bubatului ălui mijlociu : să fie bun ca pânea și dulce ca mierea !

Iar la a treia, se încheie :

— Să fie bubatului ălui mic : să fie bun ca pânea și dulce ca mierea ! ¹

În sfârșit, prin jud. Botoșani, mamele cari au copii ce n'au zăcut de vărsat, îi feresc în această zi de a mânca fructe uscate ².

Povestirea despre nenorocirea întâmplată unei femei, care a făcut altfel decum se arată mai sus, nu lipsește :

«Eră o femeie, Rada, — se spune prin unele sate din jud. Muscel,—pe care a cărat-o păcatul de a lucrat în aceste două zile. Și odată a pus-o boala jos, că *Sfântulețul* nu doarme. În *vipia* boalei ea aiură și i se părea că *Sf. Sava* și cu *Barbura* șed la fereastră și-i cer sufletul. Și, ci-că, până a închis ochii de veci, ea tot a aiurat vorbind într'una :

Sfântu Sava, Barbura.
Eu sunt Rada, bărbata! ³

II. Sărbătoarea grâului.

Aici pomenim, după d-l C. Filipescu, următoarea datină practică prin unele sate de coloniști români din Bosnia :

«La Sf. Barbara se fierbe de dimineață grâu, porumb și fasole într'o oală și se duc la râu ca acolo să le arunce babele în apă. Fetele și feciorii se spală, când ajung la râu, cu apă și încing acolo hora, până când babele varsă grâul fiert (sărb. varița sau svareno žito) în apă și cântă :

Dobro jutro vodice studenice,
Donjela sam vam malo senice ;
Za onu pticu Bogomolicu,

Koja Boga moli, da nam žito rodi,

Da bude klas ko popov pas,
A snop kolik pop.

Bună dimineața, apă rece,
V'am adus puțin grâu,
Pentru paserea care roagă pe
[Dumnezeu,

Care roagă pe Dumnezeu, să ro-
[dească grâul,
Să fie spicul ca brâul preotului
Și snopul ca preotul ⁴.

1. Dat. și cred. Rom. din com. Trușești, împart. de d-l C. Atanasiu.

2. Dat. Rom. din com. Trușești, împart. de același.

3. R.-Codin. Mihalache, *op. cit.*, p. 91.

4. *Coloniile române din Bosnia*, București 1906, p. 135-6.

III. Vârvara.

Sărbătoarea dela 4 Decemvrie, închinată Sfintei mucenice Barbara, se numește în popor *Vârvara*, *Varvara*, *Bârbara*¹, *Bîrbura*², și numai pe la orașe *Sf. Barbara*, sau *Sân-Vârvara*, cum îi zic Românii din Munții apuseni ai Transilvaniei³.

Această sărbătoare este foarte mult păzită de femei, mai ales în Bucovina și Moldova; «ea este mai mare peste *bube*»⁴.

Despre Sf. Varvara pomenim următoarele povestiri:

Prin Bucovina se spune că eră odata un împărat, care se semeția așa de mult, încât se socotia alături cu Dumnezeu. Avea niște ochi împăratul acesta așa de pociți, că numai dacă îi ridică asupra oștirilor dușmane, eră de ajuns ca să le nimicească cu totul.

Acest împărat avea o fată pe care o chemă *Varvara*. De frumoasă ce eră, împăratul o ținea puturi închisă, într'o odaie, în care lumina zilei nu venia decât pe o fereștrucă. Pe acolo a pătruns un ostaș la dânsa și a învățat-o rugăciunile legii creștine, nouă pe atunci.

Intr'o zi, tatăl ei o aude închinându-se lui Dumnezeu și-i zise cu asprime:

— Cum de îndrăznești a te închina lui Dumnezeu, când știi prea bine că eu sunt Dumnezeuul mare?

Și fata îi răspunse:

— Aceasta nu este adevărat. Dumnezeata nu ești decât un rob neînsemnat a lui Dumnezeu care te ține întocmai cum ține pe toată lumea.

Auzind-o grăind astfel, împăratul cel crud a închis-o și a început s'o *muncească*; dar oricât de greu i-ar fi fost întunericul și chinul unde tatăl său o aruncase, razele soarelui tot pătrundeau până la dânsa și o mângâiau.

Intr'un rând, Varvara a scăpat și a luat-o la fugă, văzând că oștirea tatălui său o urmărește; ajungând la poalele unui deal și temându-se de păgâni, s'a rugat lui Dumnezeu ca să-i desfacă dealul sânelui său și în chipul acesta să fie scutită de chinurile la cari urma să fie osândită de părintele ei.

1. Impărt. de d-l I. Preutescu, com. Balțatești, jud. Neamț.

2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 90.

3. Frâncu, Candren, *op. cit.*, p. 105.

4. Culegere din jud. Tutova și Tecuciu.

Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea, dealul s'a despicat pentru ca să-i facă loc, dar un cioban a văzut minunea aceasta și a spus catanelor. Catanele au săpat dealul cu hârlețele și au dat peste fecioară. Dumnezeu însă, când a fost aproape de-a pune dușmanii mâna pe dânsa, a tras-o la cer prin *curcuben*.

În cer, Sf. Varvara se află și acum cu trupul, zic unii, ca mireasă a lui *Isus Hristos*, iar alții spun că e mireasă *soarelui*. Pe părinții săi Dumnezeu i-a *ițărit* în fundul pământului, așa cum erau îmbrăcați ¹.

Alții spun că chipul Sfintei Varvara este *steana* care se vede lângă lună ².

A doua povestire care se aude, ca și cea de mai sus, tot prin Bucovina, sună precum urmează:

«Un om își făcea mămăliga dintr-o demerlie de făină și de-abiă se sătură cu ea. Dumnezeu a văzut asta și a trimis pe Sf. Varvara să-i deie saț. Ea a mers și l-a găsit făcând mămăliga.

— Dă-mi și mie o bucărică să mănânc, a zis Sf. Varvara.

— Dacă n'am de unde, zise omul.

— Da acolo în sac ce-i?

— Acolo-i numai o demerlie de făină și-mi trebuie mie.

— Dă-mi măcar un pummișor.

După ce i-a dat, ea s'a dus deoparte să-și facă mămăliguță. A răsturnat-o, și-l înfrâie și pe dânsul să mănânce, dar omul nu voia. Cu mare greu s'a pus la masă și atunci s'a trezit sătul.

— Da oare ce să fie asta, că m'am săturat numai cu o fără-mitură? Altădată mâncam o mămăligă de o demerlie și tot nu-mi ajungea.

— Pentrucă n'aveai saț, zice Sf. Varvara, — și de aceea m'a trimis Dumnezeu pe mine ca să-ți dau saț.

Ea a dat la om saț, că până atunci nu avea; și de atunci se dă de pomană ³.

Sf. Varvara este «ajutorul femeii», care pune mâna de sprijin la nașterile grele, la boli și la orice primejdii. De aceea, unele femei și fete, cari sânt grăbite după măritat, dau la această sărbătoare l'urturhie la biserică, postesc și dau de pomană ⁴.

1. Voronea, *op. cit.*, p. 1243.

2. *Ibidem*, p. 1142.

3. *Ibidem*, p. 216.

4. *Ibidem*, p. 278—9.

«Pretutindeni Românca, de îndată ce se simte *groasă*, duce la biserică liturghie și lumânări, se pune sub patronajul vreunui sfânt, mai cu seamă Sf. *Varvara* sau *Maica Domnului*, îi arde candela, și în fiecare seară se închină mai cu credință și mai cu inimă smerită, rugând ușurare. Cele mai multe, de cum se simțesc însărcinate, se măsoară pe pânțele de jur împrejur; pe măsura aceea potrivesc feștila și fac lumânare *groasă* ca de două degete, punând-o să ardă la *Maica Domnului* sau la Sf. *Varvara*. Și așa în fiecare lună fac câte o lumânare pe măsură, pe care o duc la biserică; unele fac lumânare pe măsură, la trei, la șase și la nouă luni, iar de n'are putere ¹. atunci bine e să dea măcar în luna a noua, ca Dumnezeu să știe cugetu-i bun, s'o ierte, să-i primească darul și să-i trimită ușurare» ².

Prin unele părți se crede că Sf. *Varvara* curmă chinurile grele ale *morții* ³.

Prin Bucovina, ea se ține și pentru *furturi*.

Una din acele trei stele cafi stau lângă lună deapauri, se zice că-i Sf. *Varvara*. Cu tovarășele sale, Sf. *Varvara* păzește *luna de Antihârț* care caută s'o mănânce, pricinuind astfel întunecimile. Aceste stele, pe lângă această slujbă, ajută și lunii să meargă pe cer ⁴.

Pe alocuri, se pune în această zi apă în oale și în acestea se așează rămuri de măr, vișin și alți pomi, unde se lasă până la *Florii*. Dacă aceste rămuri se înfloresc până atunci, este semn că anul va fi mănos; dacă nu cor înflori, este semn că anul va fi secetos ⁵.

Prin Bucovina se spune că dacă Sf. *Varvara* cade într'o Marți, atunci Crăciunul și Sf. *Gheorghe* vor cădea tot Marți ⁶.

«La Macedo-Români.—zice Hasdeu,—nu există forma *Barbura*, ci numai cea grecească. Prin etimologia poporană dela *varvar*, această a căpătat acolo un caracter de răutate, pe care nu-l are de loc la

1. Adică n'are înlesnire, mijloace, cu ce să-și facă lumânarea.

2. E. Sevastos. *Nașterea* (lucrare neisprăvita), p. 101.

3. C. D. Gheorghiu. *op. cit.*, p. 100—1: Sf. *Varvara* e sărbătoare cu primejdie pentru femeile îngreunate ori pentru *moarte* naprasnică; asemeni cui trage mult a moarte și nu poate muri, să-i cetească acastiatul sfintei și se va ușura.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 741.

5. *Ibid.*, p. 1142.

6. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 307.

7. Ceeace numai pentru Crăciun e adevărat: această sărbătoare cade în aceeași zi ca și Sf. *Varvara*.

Daco-Romani : ea omoară femeile cari lucrează în ziua ei și pe cari apoi *Sf. Sava*, — printr'o altă etimologie poporană, — le *însăvovează*, iar *Sf. Neculai* le'ngroapă. De aci locuțiunea : «Varvara u'nvârvără, Sava u'nvsăvănă, ș'ai Nicola u'ngrupă» ¹.

IV. Sava.

Sf. Sava, care se prăznuște la 5 Decembrie, se numește aproape pretutindeni *Sava*.

Prin Muscel se crede că *Sava* e o femeie sfântă care a zăcut de *vârsat* și care, din pricina vârsatului care i-a ieșit într'un ochiu, e chioară. Această credință — firește — e în legătură cu bubatul.

Prin jud. Prahova, pentru vindecarea *lingoarei* sau *tifosului*, se ieau în această zi ² trei lumânări de ceară, curată și «se pun în credință» la o icoană a Sântului Sava ori a altui sfânt, unde se lasă cât ține slujba. «Pe urmă se opresc și se leagă în casă și unde e cineva bolnav de strigă aiurea, înnebunește, strigă a lingoare, se duce și cere apă și aprinde o lumânare întâiu, și pe urmă, dela această lumânare se aprind și celelalte două lumânări. Și din fiecare să se pice trei picături, de se fac cu totul nouă picături. Pe urmă se dă bolnavului să înghită de trei ori apă și apoi să se spele, iar picăturile de ceară din apă se pun sub perna de culcare» ³.

1. *Etym. magn. eqm.*, p. 2517-1811.

2. *Materialuri folkloristice*, p. 700; «Se iea trei lumânări și'n ziua de Sf. Sava, [dela care mai sunt] trei zile până'n Sf. Neculai» (sic).

3. Yoronca, *op. cit.*, p. 1142.

SF. NECULAIU.

I. Sf. Neculaiu.

Sfântul Neculaiu (*Nicolai, Nicolae*, și cărturerește: *Nicolae*) se mai numește prin unele părți din Transilvania și *Sân-Nicoară* sau *Să-Micoară* ¹.

Prin Bucovina se crede că Sf. Nicolai este al doilea sfânt făcut de Dumnezeu ², că stă alături de Părintele ceresc ³ în stânga Lui, și că în noaptea de către *Sf. Vasile*, Dumnezeu și cu Sf. Neculaiu stau la masă, arărându-se lumii în lumină mare, atunci când cerurile se deschid de trei ori ⁴.

Sf. Neculaiu prăznuiește *soarele*; cu privire la acest rost însemnat, iată ce scrie d-l G. Coșbuc, sprijindu-se pe credințele poporului nostru :

«Soarele e pus de Dumnezeu să lumineze pământul, dar el, îngrozit de răutățile câte le vede pe pământ și sâtul de acelaș drum veșnic, într'una vrea să fugă și să scape de vederea pământului. Așă cum umblă el de-a curmezișul peste pământ, dela răsărit spre sfințit, tot își schimbă drumul și fugă cu răsărit, când spre miază-zi, când spre miază-noapte, că, doară doară va putea ajunge odată să facă sfârșit pământului și el să stea să se odihnească pe cer și să nu mai aibă de încunjurat pământul. Iar sfârșitul pământului va fi atunci când soarele va ajunge să răsără dela sfințit și să sfințească la răsărit, adică tocmai întors de cum e astăzi.

Dar Dumnezeu nu voește lucrul acesta și de aceea a pus străjer la miază-noapte pe *Sân-Nicoară* și la miază-zi pe *Sân-Toader*, ca să tie calea soarelui și să-l abată din cale.

Și ci-că primăvara ajunge soarele în fuga lui pe la *Sân-Toader*

1. *Albina*, I, p. 419. — Marian, *Sărbătorile*, I, p. 117.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 11.

3. *Ibidem*, p. 1238.

4. *Ibidem*, p. 128.

și atunci iea cu el *nouă habe rele* și aduce *ploi* și *ninsori* și prăpădenii de vreme rea, că doară—doară va scăpă nevăzut de Săn-Toader pe o vreme ca aceea. Și mai-mai să-l scape Săn-Toader, căci soarele apucă să fugă înainte; dar atunci Săn-Toader, cu *nouă cai* are să se iea după soare și-l fugărește, îl aleargă să-l prindă. Și fuge după soare treisprezece săptămâni, și abia îl ajunge colo departe-departee spre miază-zi. Și cum îl ajunge, îl și întoarce dela miază-zi spre răsărit.

Și se întoarce soarele și merge, merge spre răsărit, dar când ajunge la locul lui cel orânduit de Dumnezeu, nu se astâmpără ci fuge înainte spre miază-noapte, că doară va putea fugi pe de cealaltă parte. Și atunci îi iese în cale Săn-Nicoară și-l prinde, și-l trimite îndărăt. Și soarele iarăși face ce a făcut, și tot așa o pate într-una cu Săn-Toader și cu Săn-Nicoară.

Dar odată și odată tot o să scape el de păzitorii lui; dacă nu de Săn-Toader, dar de Săn-Nicoară tot o să scape, că Săn-Toader e tânăr și are cai, dar Săn-Nicoară n'are cai și e bătrân¹.

Ziua dată de Dumnezeu în stăpânire este *Joia*.

Cu privire la acest sfânt, poporul nostru cunoaște următoarele povestiri:

Întâia se aude prin Bucovina și se apropie de cea a Arhanghelului Mihail, cel ce a scos zapisul din mâinile Necuratului, și sună precum urmează:

«*Dumnezeu* a făcut contractul lui *Nifartache*, ca cei vii să fie ai lui Dumnezeu și cei morți ai lui *Nifartache*. Dar văzând Dumnezeu că e rău, a trimis pe *Sf. Neculai* să întrebe cine poate lua contractul acela dela el. *Sf. Neculai* a stat treizeci de ani la poarta iadului. Il vede *Nifartache* și trimite pe un drăcușor la dânsul, să-l întrebe ce vrea. Când a ajuns drăcușorul departe, *Sf. Neculai* l-a făcut praf.

— Ei, da mâniaș e, zice *Nifartache*; — ian du-te tu, dară să nu te apropii de el, a zis altui drac.

1. De bună seamă că e o greșeală în redactare. Nu *Sf. Neculaiu* așine calea soarelui la miază-noapte, ci *Sf. Toader*. *Sf. Neculaiu* sta la miază-zi, deoarece pe la 6 Decembrie, soarele răsare de către miază-zi, iar dela aceasta zi, după credința poporului, soarele, alungat de Sfântul *Neculai*, începe să răsară tot mai spre miază-noapte, până pe la *Sf. Toader*, care îl oprește și-l alungă spre miază-zi.

2. Voronca. *op. cit.*, p. 261.

Acesta l-a întrebat de departe și Sf. Neculai i-a spus. Atunci Nifartache i-a răspuns :

— Numai acel ce se va naște din Duh sfânt va putea să-l iea. Dumnezeu a trimis duhul său de s'a născut Domnul Hristos.

Când a fost Domnul Hristos de treizeci de ani, a mers și l-a luat și de atunci au rămas oamenii să fie judecați după păcatele lor »².

A doua povestire se aude în jud. Suceava și are următorul cuprins :

«A fost odată ca nici o dată, că dacă n'ar fi fost, nu s'ar povesti.

Ci-că eră odată un om sărac, lipit pământului. În bordeiul lui făcut în pământ și rău coperit, nu eră decât o laiță goală și îngustă, un cuptor spart, în care când și când ardea câte un tăciune de foc, prin fundul căruia soarecii jucau tătănăca, și într'un cuiu de lemn deasupra unei feresti mici și cărpite cu hârtie în loc de geamuri, în perete, eră acărată o icoană veche mănăcată de cari, afumată și cu boielile șterse, la dare se închină creștinul dimineața și seara : icoana aceasta purta chipul lui Sf. Nicolae.

Nevoieș ca să-i de capul lui, singur pe lume, căci femeia și cei doi copii îi muriseră de Holeră; omănașul nostru ajunsese la aman ; n'avea măcar nici cu ce să-și ție zilele, ba n'avea chiar nici ce să mănânce. Lăsnit de foame, cu mâtele chiorăind, bolnav de vătămătură și de care zădesea suferia, ghebos și cu mâinile băgate în brâu, se trase până la crășmă, că să longe pe crășmar să-i împrumute câteva parale, făgăduindu-i că-i va lucra pentru ele, sau când se va închipui, le va da cinstit înapoi. Crășmarul însă nu-i dote nici un ban ; ba chiar nici de-ale gurii nu-i dote nimic, măcar că vedeă că pentru ea voiă creștinul să se îndatoreze ; el, nici una, nici două, îl înțeți la muncă, căci bogatul nu crede celui sărac. Bietul om ar fi muncit el, că doar nu eră crescut în divan de puf, și cu munca trăise și pân' atunci, însă nu găsiă la nimeni de lucru, știu, ca iarna, când omul risipește ce-a strâns toată vara.

Amărit până în suflet, mai flămând decum eră, se întoarse înapoi la bordieșul lui, elăstămându-și zilele și ceasul în care l-a făcut maică-sa.

Da el să se culce, — aș ! Haiă de foame nu-l lăsa de loc în pace ; trebuia — vorba celuiia — «să dea deadreptul, nu ca cu sărăcia, să poți încunjură satul». Fel și formă se gândește el ce-i de

făcut. Încotro se întorcea, încotro se abătea cu gândul, tot de sărăcie și de goliciune dădea; să moară de foame, ca pițigoii de ciudă, îi mai rămăsese sârmanului om!

Cum pe gânduri eră dus, ce să facă și ce să dregă ca să se puie la cale cu dușmanul ce-l scotea din casă, vede în cuiu icoana la care se închină. Fără multă chibzueală, pune mâna pe ea, o șterge de colb, face câteva cruci, o sărută, își iea sumanul în spate și suflând din pumni — căci uitasem să vă spun că eră iarnă, — iese pe ușă cu gândul ca să se ducă la crășmar și să puie icoană zalog pentru ceva de-ale gurii.

Crășmarul, de odată se mai codia, dar văzând că bietul om e la aman, scoase din teighea o pâne uscată ca lemnul, și o dete omului pentru icoană cu învoeală cu peste vreo săptămână să-și scoată zalogul.

Omul, luând pânea, o înghiți 'n câteva înghițituri, trase dușcă apoi o ulcică de apă spre a o îndesă pe gât, și după ce făcu câteva cruci mulțămită Cerului că-si mai astâmpărase puțin *sicreată* de foame, ieși și se duse acasă, căci amurgise bine. A doua zi disdimineată apucă în lurie ca să se vâre la sămbrie unde va găsi, lăsând bordeiul în știrea Dómnului.

Crășmarul din sat avea o sunedenie de băieți răi și obraznici, de ocărau pe om. Într-o zi, satanele, fără știrea crășmarului, se vâriră în teighea, unde obicinuit el ținea zalogele de prin sat, lăsate pentru băutură, și văzând icoana Sfântului Neculai, — o scândurice netedă și bună de jucat, o juară de unde eră pusă, îi acătară un proțap de ață și o târaiau prin casă, puind pe ea jucăriile lor și trăgându-le cu sania.

Tocmai atunci intră și crășmarul cu un drumeț ce se abătuse pe acolo ca să bea un pahar de rachiu, căci eră ostenit de cale și lihnit de foame.

Pe când drumețul îmbucă din merindele ce aveă cu el, trăgea cu coada ochiului și la copii cum se jucau, și văzând că saniuța lor e o icoană, nu-l răbdă inima și zise crășmarului:

— Bine, măi creștine, de ce lași băieții să-și facă răs de o icoană? Deși-i afumată, veche și roasă de cari, dă! tot icoană este, că doar nu degeaba a stat în biserică 40 de zile și a sfințit-o popa!

— Mă, dracilor, de ce v'ați apucat? răcni crășmarul la copii. Fa *Palaghie!* de ce pustia nu bagi de samă de ce s'au apucat satanele?

Femeia răspunse că fusese învăluită cu treabă, că n'a luat sama cu ce se jucau ei și că a fost bucuroasă că se joacă ei în de ei, fără să-i mai huească în cap.

— De unde o ai?, zise drumețul, care-și puse'n gând s'o cumpere dela crășmar și să scoată din locul batjocoritor un lucru stânt,—că de ar fi a dumitale, ai pune-o în rând cu celelalte.

— Dela un rău de căne de-aici din sat. A pus-o acum vreo patru săptămâni zălog pentr'o pâne, că-l luă naiba de foame, și s'a dus dracului și n'a mai venit să-și scoată odorul.

— Și cât ceri pe ea, să mi-o dai mie; că dacă și-a pus el icoana zălog pentr'o pâne, nu purtă grijă, că nu mai vine să și-o scoata.

— Dă-mi un *pușor*¹ și nați-o!

Drumețul plăti pușorul, luă icoana, o șterse bine de glod, căci eră toată plină, cum o țărăseră băieții pe jos și după ce plăti și băutura, ieși și se duse.

El eră tânăr și frumos, voinic și dărz. Muncia ca slugă la un negustor dintr'un sat și eră om cinstit și slugă eredincioasă, cum nu prea găsești azi.

Cum ajunse acasă la stăpân, puse icoana într'un cuiu, deasupra patului unde dormia el, fără să mai povesti ceva despre ea, și-și căută de lucră.

Trecuseră săptămâni dela cele povestite, și într'o zi vine la negustorul unde ședea băiețanul un moșneag ogârjit și bătrân ca lumea. El se rugă de negustor să-l primească și pe dânsul la casa lui, că-i iarnă, și n'are unde să se opoască; pentru binele ista, se îndatorește să-i facă orice treabă, după puterile lui; de sâmbrie, nici vorbă nu fu.

Negustorul, se vede, eră om milos, căci primi pe moșneag printre casnicii lui. Măncarea tot aveă să i-o plătească moșneagul cu munca, că deși eră alb ca varul, dar eră roș și voinic, — voinicie, se înțelege, ca la oameni bătrâni.

Dela venirea moșneagului, dugheana negustorului gemea de lume. Cu moșneagul parcă venise și norocul negustorului. Mușteriii nu-și dădeau rând. Unul ieșiă, trei-patru intrau.

Vindeă și negustorul, și femeia, și băiețanul și tot nu mai puteau dovedi; ba câte odată și moșneagul le venia în ajutor, căci mușteriii curgeau.

1. 15 parale.

Intr'o săptămână, negustorul rămase fără marfă. Piperul, lulelele, ciubucele, măргеcele, covrigii, roșcovele... și tot ce aveă mai de samă negustorul, nu mai rămaseră, dugheana eră mai goală de marfă. Trebuia numai decât să plece cinevă după alta. Cum mușterii curgeau la dugheana lui, îi trebuia lucru mai bun, marfă mai scumpă, mai de preț.

Pe cine să trimită? Băietanul eră el vrednic, nu-i vorbă, dar tot nu se făcea lucrul ca atunci când e stăpânul.

Să se ducă el, nu puteă, că mai făcea și alte negustorii de unde nu puteă lipsi. Ce eră de făcut? Marfă trebuia să aibă, că altfel pierdeă mușteriii.

Sfătuindu-se într'o seară cu femeia, își luară de samă să trimită tot pe băietan; cu el însă să meargă și moșneagul, fiind om bătrân și cu *glagori* 'n cap.

Pregatiți de drum cu cară și cu bani de-ajuns, moșneagul și flacăul porniră după marfă. Peste trei zile ajunseră într'un târg depărtat. Aici se răpăd după marfă, dar negăsind pe gustul lor, fiind rea și scumpă, pornesc înainte. După vreo câteva zile, — că atunci nu mergeai iute ca azi cu *carul de foc*, ajung în alt oraș. Nici aici nu dau de marfă cum căutau ei.

Se hotărăsc atunci să treacă n'altă țară. De bilet de drum nu te întrebă atunci ca azi și deci n'aveau nevoie de el. În țara străină ajung într'un oraș bogat și frumos; și cum trag la gazdă, băietanul lasă pe moșneag să cânte de bot și de cară, iar el fuge să tragă o roată prin târg. Dă, pe semne, eră și el negustor, ahotnic de-a ști și a află cum stau și cum merg toate.

Umblând el ochind prin târg, vede într'un loc o îmbulzeală de oameni: un huiet și niște soldați trâmbițau și băteau darabana. După ce se potoli huietul și încetară trâmbițele, un crainic împărătesc strigă cât îi luă gura:

— Cine la noapte va *străjui* în biserica împărătească, va primi răsplată dela împăratul un sac cu galbeni.

Băietanul, fără să mai întrebe ceva pe crainic, când auzi că e vorba de un sac cu galben, zimțișori rotunzi, buni de făcut negustorie cu ei, se duce de istorisește moșneagului tot ce auzise.

-- Ei, draguțul moșului, nimeni n'are să se ducă să strajuească în biserică, căci acolo se petrec de multă vreme lucruri ascunse. De vei ascultă de mine, numai dumneata vei puteă sta la noapte de strajă.

Apoi moșneagul dăscăli pe băietan ce trebuie să facă. El se duce mai întâiu la împărăție, căci se vede că ei nemeriseră după marfă tocmai în orașul unde ședeă împăratul, și spusese crainicului împărătesc că vrea să-și cerce norocul și că la noapte va sta'n biserică de strajă; vestea aceasta fu primită cu mare bucurie de împărat, care-i dete blagoslovenie să-și cerce norocul.

Iute apoi fugen *medean* și cumpără un sac de pâne uscată ce-i ieșise înainte, căci se făcea seară. Se duce la biserică, o duminică mărunt cu cuțitul și o presură prin prejurul bisericii, prin pridvor, prin clopotniță, prin biserică, până la ușile împărătești, iar el se puse la cetit psaltirea, evanghelia și viețile sfinților celor mari. Așa îl învățase moșneagul să facă, dacă vrea să scape teafăr. El îi mai spunea să fie voinic și cu îndrăzneală, și dacă e puiu de lele, să se ducă, iar de nu, să nu-și mai cerce norocul, că l-or găsi [pe el alții] teapăn în biserică.

Când pe-amurg, numai ce aude împrejurul bisericii o *ronțăeală*, un *lxdorogit* și o *mionlăeală*, ca cum ar fi fost o potaie de urși. Cu cât huietul se apropia, cu atât băietanul cetia mai cu foc, că deși eră slugă, știa și țarte; învățase psaltirea și ceaslovul să se facă popă, dar nu-i cântase cocoșul să mănânce colaci. Din pridvor și clopotniță, ajunsese în biserică. Băietanul cetia într'una la psalmi și evangheliile cât un ipitropolit, și matahala ce se ospătă cu pânea duminică, înainte spre el. Când să puie laba pe dânsul, numai ce se aude cântecul unui cocoș și păce! nu se mai aude nimic; matahala pieri și biserică rămase curată.

Să nu mă întrebați cineva ce eră acea mătăhală, că nu vă spun, până ce nu veți auzi sfârșitul din poveste, că de aici tot mai este. Cum se crăpă de ziuă, oamenii împărătești veniră să vadă ce s'a făcut cu băietanul, și când l-au găsit viu, nevătămat, în brațe l-au dus la împărat. Împăratul, după ce l-a dăruit cu sacul cu galbeni, și după ce l-a întrebat cine-i și de unde, l-a rugat cu lacrimi în ochi ca să străjuească și a doua noapte'n biserică.

Băietanul, cam pe gânduri, făgădui împăratului, tot pe aceeaș plată, să rămăie în biserică și noaptea a doua. Să temeă însă să nu-l probezească¹ moșneagul care, pentru greșeli, se făcea pară de foc și într'una-l morocăniă.

Moșneagul însă se bucură când îl văzu pe băietan. Il învăță

1. *Dojenească*.

ce-i de făcut și'n noaptea a doua. Și cu sfatul lui, o scoase băietanul la bun capăt și pe aceasta.

Împăratul se țină și el de cuvânt dând băietanului plata cinstită, dar rugămintele lui ajungeau la ceriu către băietan, ca să străjuească și noaptea a treia. Povesti băietanului pătărăniile ce avusese cu matahala, zicându-i că dacă l-a învrednicit Cel-de-sus să scape viu nevătămat în două nopți, îl va ajuta și'n noaptea a treia, căci trebuie acum să se aleagă într'o parte.

Băietanul nu se prinse de-odată; el nu vru să fâgăduască până mai către seară, căci voia să întrebe pe moșneag ce-i de făcut. Luă sacul cu bani și se duse la el, povestindu-i și întâmplările nopții a doua precum și rugămintele împăratului care-i fâgăduise una din cele două fete și împărăția toată, de-l va scăpa din primejdia nopții a treia.

Moșneagul, bun la inimă și cu dragoste frască către băietan, îl sfătui ce trebuie să facă pentru a scăpa și din primejdiile nopții a treia și se duse după trebi, iar băietanul se duse în medean, și cum îi ieșise înainte un sac cu păsari, îl și cumpără îndată, îl duce la biserică, și fiindcă prai era vreme, dete o fugă și înștiință pe împăratul că e hotărât să rămâie în biserică și'n noaptea a treia.

Când auzi împăratul astă veste, nu mai putea de bucurie, căci ce-i mai dulce în lumea asta decât a trăi îmbelsugat în toate! Băietanul iute se întoarce la biserică și se puse pe treabă.

Presără păsatul, metul, și dum presărase pânea în noaptea întâia și bucii duminică în noaptea a doua, iar el se puse la cetic; de astă dată nu mai cetică în strana mare, ci pe sfânta masă în altar. Cetică băietanul cu așă duh plecat și cu atâta smerenie, de părea că-i un pălimar.

Cum amurgî bine, începă să se audă pe cărarea ce duce la biserică, prin pridvor, prin clopotniță, în biserică și în toate părțile acelaș sgomot, aceeaș ronțăeală ca și în serile trecute. De astădată dihania, pe care băietanul n'o văzuse la chip, eră mai silitoare și mai mîncăcioasă.

Gătind de lucru prin biserică, numai se trezește băietanul că ea deschide ușa altarului. Când îl vede, sare la el să-l prăpădească. Băietanul, galben de frică și rece ca ghiața de spaimă, stătea cu ochii boldiți și se uită cum ea deschide ușa. Odată cocoșul cântă și matahala, mai înainte ca el să înceapă, pune laba pe flăcău. Flă-

căul o lovește c'un băț ce-i dăduse moșneagul, ea rămase incremenită locului, ca o stâncă, fără să se poată mișcă din loc.

Răcniă slujenia de se cutremurau ferestrele; din loc însă nu se putea urni.

Matahala avea forma unei femei înalte și păroase, părul până'n picioare de lung, cu ochii ca de foc, din cari ieșiau scânteii, și din gură pară de foc. Eră neagră și atât de urită, de nu-ți mai venia să te uiți la ea.

Băietanul stătu cu ea'n biserică, fără să se clintească din loc, până dimineață.

Când veniră oamenii împăratului și-l găsiră iarăș teafăr, ba încă păzind acea dihanie spurcată, își făcuseră cruce și alergară de spuseră împăratului cele ce văzură.

Fuga împăratul și împărăteasa la biserică. Matahala când i-a văzut, se smuciă, răcniă și se svârcolii ca broasca'n gura șarpelui; de geaba se chinuia spurcata, că din loc nu se putea urni.

Când și-au văzut împăratul și împărăteasa fata în așa stare, — căci ea eră blăstămată de o zina a se face așa și a-i mânca și pe ei, începură a plânge, de curgeau lacrimile lor păru.

Se dădu veste'n toată împărăția, și adunându-se preoții, mitropoliții și patriarhii, începură o slujbă frumoașă, și un sobor cum nu mai fusese.

Când eră în toată slujbei, iacă și moșneagul vine la biserică. Cum îl simțește slujenia, tot spre el da ca să-l prăpădească; se vede că pocita îi cunoștea puterea, în tot timpul slujbei băietanul stătea lângă matahala, care se mai muiașe, și pe care o cărpiă cu bațul când se obrăznicia.

După ce sfârși slujba, după ce-i cetiră moliftele de deslegare, moșneagul se vără prin fețele cele mari, împărătești, se duce la băietan, îi iea bățul din mână și trage dihaniei de femei un băț cât putu el. Ce să vezi! De odată ieși din matahala pară roșie ca focul și părul cel lung de pe trup îi căzu. Din urită și *pogoană* ce eră, se făcu așa de frumoasă, de nu mai eră alta ca ea în lume și'n soare.

Fata împăratului rămase curată, povestii celor de față câte pătimise dela blăstămul zinei până atunci.

Împăratul dăruî băietanului fata și împărăția și făcură o nuntă cum nu se mai văzuse niciodată. La ea fură poftiți și negustorul și nevasta unde slujise băietanul.

Veselia fu mare în toate părțile.

Moșneagul după ce se sfârși nunta, la care jucase și el ca un holteiu, chemă la el pe flăcău, pe fată, pe împărat și pe împărăteasa și cu tot sfatul lor și după ce le spuse că el e *Sfântul Neculaiu* și că făcuse așa cu băietanul pentru inima sa blajină, fără răutate, se apropie de fata împăratului și-i trase trei palme.

Moșneagul se făcū nevăzut, iar din fată ieșiră trei draci negri și urțiți de se duseră în pustiiu, departe de noi să fie¹.

O variantă a acestei povestiri o întâlnim și în Oltenia, în următoarea cuprindere:

«Ci-că a fost un om sărac lipit pământului. De sărac ce eră, n'avea nici mătă la bătătură, nici cățel, nici purcel, nimic odată, nimic pe sufletul lui, decăt o cergă ruptă de care se țineau *jarțoanele* sir, o treanță de rogojină și *Ioana Sfântului Niculae*.

Ăst om, după ce eră sărac, avea și un cărd de copii mărunți: tot *ulcele de fete*.

Copiii sunt săracie la casa omului, își ziceă Românul nostru: totuș în fiecă an nevasta îi trântia câte-un dolofan de copil, de credea că e *scris*, nu altceva.

Se luase de gânduri bietul Român, care ajunsese de pomina peste țeri și mări.

Intr'una din zile, văzând că o să-i moară, de foame [copiii], s'a dus la un cărciumar și a pus icoana zalog pentru două ocă de mălaiu, că alt ce eră să facă? Haina o detese, cum o căpătase, pe rachiu.

Cărciumarul aruncă icoana sub teighea de unde o ieau copiii și legând-o, au început a o face căruț.

Un om al lui Dumnezeu, oprindu-se la cărciumă, să ieă un rachiu, așa din picioare, vede copiii târind icoana prin praf,—icoană sfântă,— pe care o cumpără dela cărciumar, plătind datoria pentru care fusese zalogită. Se duse acasă și atârnă icoana în cuiu.

În toate zilele se închină baba acelui om la ea și se rugă să-i ajute ca să vadă negustor pe singurul fecior, după sufletul ei.

La ăst om nemerește un moșneag, care îndemnă pe *dănacl* babei să se facă negustor, să puie prăvălie.

Se duc amândoi după marfă. Umblând ei prin bălcium după marfă, aud toba și [pe] unul care strigă:

¹ Culeasa din jud. Suceava și scrisă de d-l M. Lupescu.

— Cine se găsește să doarmă noaptea în mănăstirea de lângă curtea împărătească, va lua un sac de galbeni.

Dănacul nostru, învățat de unchiș, își iea inima în dinți și se duce în altar apucându-se de cetit *vanghelia*.

Peste noapte vine o matahală să-l mănânce, dar când să ajungă să pună laba pe el, cocoșul : «cucurigu !» Și de odată piere, parc'a intrat în pământ.

Mare-i fu mirarea împăratului când află dimineață că dănacul e viu nevătămat. Împăratul i-a plătit, dar i-a spus că dacă va sta și a doua noapte acolo, va primi dimineață cinci saci de galbeni.

A luat voinicul și cei cinci saci.

Pentru a treia noapte împăratul i-a făgăduit împărăția și pe fie-sa de nevastă. Băiatul s'a dus și și-a luat un băț dela moșneag ; apoi a intrat în altar. Când a venit matahala, a lovit-o odată de i-au sărit ochii, [de] a rămas *parbă bușlean*.

Dimineața, a treia zi, când a venit cu împărăteasa și fie-sa și au văzut pe voinic străvân, au incremenit și au laudat pe voinic.

Pe când stau ei în biserică, vine și moșneagul, se strecoară prin lume până la matahala și-i trage trei ciomege. Din ea ies trei *draci*...

Matahala fusese fata unui erou vestit pe pământ, și fiindcă *intorsese* vorba părinților a fost blăstămată să se facă *stafie*.

Pe fata împăratului, când o vede făcând așa de frumoasă, de pică, o îndrăgește și o iea de nevastă, și face o nuntă de se duce pomina. Naș la nuntă, mare mirună de n'o fi fost moșneagul care tocmai în urmă a spus că este *Sf. Nicolae...¹*».

O variantă a acestei povestiri o găsim în jud. Muscel, în următoarea cuprindere :

«Eră odată un biet creștin, care sărăcise nevoie mare. Nu avea nici după ce să bea apă. Ce să facă și încotro să apuce? Mai avea un singur odor în casă. Știți ce? *Icoana lui Sf. Nicolae*.

— Ia să vânz icoana asta ; poate-mi mai împac nevoile.

Și plecă la târg. Pe drum se întâlnește c'un Turc.

— Ce faci cu ala, be ?

— Mi-e de vânzare, boierule !

— Păi, ce e aia ?

— Sfântul Nicolae, boierule.

1. Culegere din com. Catanele, de d-l Șt. Șt. Tuțescu.

— Și ce trebuie la voi ?

— Păzește casa și toată averea.

— Mare minune ! Apoi trebuie la mine, bre, un slugă ca ala.

— Dacă-ți trebuie, cumpără, jupâne ! îi zice creștinul.

— Și ce mănâncă el ? mai întrebă Turcul.

— Untdelemn, boierule.

— Păi cum îl mănâncă ?

— Il pui într'o candelă și o aprinzi ; il pui apoi in perete și pui candela lângă el. Și vezi ? Asta e mâncarea și băutura lui.

Turcul se miră ce se miră ; pe urmă se tocmește, dă parale și cumpără icoana dela Român, care-și vede de cale îndărăt spre casă, unde-o fi fost.

Acu, Turcu n'avea nevastă, n'avea copii, n'avea slugă. Măncă la o cârciumă. Cum ajunge acasă, pune icoana în perete, după poava creștinului și aprinde candela. Apoi pleacă să mănânce și lasă ușile descuiate.

— Bre, Nicolae, zice el icoanei, — eu mă duc ; tu îngrijește de casă, să nu mă fure cineva.

Icoana ascultă și tace, iar Turcul își vede de drum.

Când vine acasă, ce să-i vază ochii ? Minune, nepoate ! Nicolae păzise bine casa și nu se furase nimic.

A doua oară tot așa, și tot așa și a treia oară, când n'a nimerit la casa Turcului nici un om cu mână lungă.

Într'o zi însă, cum sta Turcul și mâna la cârciuma de care vorbirăm, iată se apropie de el niște tâlhari și tocmai atunci îl întrebă unul din prieteni ;

— Bine mă, vedem că te zăbovești mult la cârciumă ; pe cine lași acasă de nu duci nici o grijă ?

— Pe cine ? Ascultă, bre ! Am cumpărat o slugă ; il chiamă Nicolae. L-am pus acolo și am lăsat deschis pe dearândul, că Nicolae păzește bine toată averea.

— Ia să vedem, mă, ce slugă o fi aia, zic tâlharii între ei, când aud. De-o fi mai mic, ori mai prost, să luăm și noi câte ceva. Știi, Turcul e putred de bogat.

— Știu. Hai mai repede.

Și se duc la casa Turcului. Acolo, ușile decuiate și in casă nici o slugă. Dar icoana și candela aprinsă dinaintea ei.

Il jefuesc casa, se incotoșmează cu tot ce pot duce, și p'aici le e drumul.

Când vine Turcul și vede jaful, Doamne, Doamne! Se ia cu mâinile de păr. Se vaită, caută'n sus, caută'n jos și tot cercetează el mereu, dar pe icoană tot nu se supără.

— Be, Nicolae, zice el, — tu ai adormit. Te-a furat somnul, pe semne, și vezi? Mi-au jefuit tâlharii casa. Așa o păzești tu?

Neculae însă ascultă și tace.

— Nu răspunzi? Uite, be Nicolae, zice, — eu te iert; tot îți dau de mâncare și nu-ți împruținez tainul. Dar bagă de samă să nu mai dormi altă dată și să fii tot cu ochii în patru.

Zice astea, pune undelemn în candelă și o aprinde, lasă iar ușile deschise și pleacă. La cărciumă, unde erau și tâlharii, spune ce i s'a întâmplat și că, de rândul ăsta, a spus lui Nicolae să nu mai doarmă. Tâlharii însă, cum aud, și pricep cine-i Nicolae. Incep să facă haz și să se tânguească.

— Hai, măi fraților, iar la jaf. Să-i luăm ce a mai rămas; ba să-i luăm și pe Nicolae!

Dau ei fuga, dar urciorul nu merge de multe ori la apă. Uita-taseră oamenii că

Cine are mâna lungă,
Pierde și ce are'n pungă.

Când au sosit la casa Turcului, au cotrobăit încoace și încolo, cum le era obiceiul și au strâns în mijlocul casei tot ce au găsit, făcând vreo trei *motașe*. Apoi s'au repezit cu toții și au pus mâna pe icoană. Dar atunci ce să vezi, dumneata, nepoate?

Intind ei în sus, în jos, la dreapta, la stânga... Ași! De surda se trudiau. Să mai poată ei lua mâinile de pe icoană? Ori să se mai cârnească din loc? Nici vorbă. Li încremenise acolo Sf. Nicolae.

Se plâng tâlharii, sbiară, țipă, se tot svârcolesc și țin așa până seară, hăt târziu.

Atunci iată că sosește și Turcul.

— Ha, ha, ha! Voi mi-ați jefuit casa? răcnește el cât poate și tot blodogorește pe tâlhari, de intraseră ăia în frigurile morții.

Și începe să se uite urit și să puie mâna pe o pătăchie.

— Bine, be, Nicolaie! Bine că i-ai prins! Am săți măresc tainul.

Tâlharii însă plâneau, de săriă cămașa de pe ei.

Iartă-ne, jupâne, se roagă ei, — iartă-ne, că nu mai facem

și îți aducem tot ce am luat, ba și tot ce mai avem cu noi. N'am știut că Nicolae al dumatile ne-o pune la ciochină¹.

Se roagă ei, se roagă mult și bine, până ce i se face milă și Turcului, și se roagă și el de icoană :

— Iartă-i, be, Nicolaie, că-mi aduc tot ce au furat, ba încă mai dau și pe deasupra !

Și atunci, ce să vezi dumneata ! O lacrimă pică din ochii sfântului și... minune ! Tălharii pot să ridice mâinile și să se dește-lenească. S'au dus într'un suflet acasă și au adus tot ce luaseră și nu luaseră. Apoi au căzut în genunchi înaintea icoanei, mulțumind cu lacrimi Sfântului Nicolae că i-a iertat și i-a izbăvit din amorțirea și pedeapsa în care căzuseră.

Iar de-aici înainte n'au mai furat și s'au făcut și ei creștini în rândul oamenilor cum se cade².

În sfârșit, a treia povestire, care ne arată deasemeni dragostea lui Sf. Neculaiu pentru oameni și grija ce le-o poartă sfântul, înainte de a face vreun păcat, se aude prin jud. Tecuciu și are următorul cuprins :

Eră un creștin odată, care avea trei fete mari. Și trei fete mari, știm astăzi ce însemnează¹⁹ trei pietre de moară, cari nu se pot urni din casă cu una, cu două.

Și omul acela eră fără seamăn de sărac, însă pe lângă sărăcie, îi mai puneă și dracul bețen roate la toate treburile câte le incepea, — așa că mai în fiecare zi se pomenia că n'are cu ce potoli foamea celor din casa lui.

Văzându-se sârmanul într'atât de strămătorat, se gândi în toate chipurile și nimic nu-i trecu altcevă de făcut prin minte, decât că trebie să-și trimită fetele după câștig.

— Cum o ști !

Și lesne se'nțelege ce vrea să zică treaba asta pentru o fată : să câștige banul cum va ști !

Dar Sf. Neculaiu aflase despre aceasta, așa că în ajunul zilei

1. Zicatoare prin care se arată că cinevă e strâns ca în clește într'o afacere, așa că nu mai poate face nimic în alta parte. Izvoraște din obiceiul de a lega ploșca la cochina calului.

2. Spusă de păr. Dumitru Ion din Fierești-Dobrești, jud. Argeș și împart. de d-l C. Radulescu-Codin ; publicată apoi și în *Prietenul nostru*. III, p. 115 și urm.

dintâi, când fata cea mai mare trebiã sã-și pângăreascã cinstea, aruncã în casa omului sãrac o pungã plinã cu 150 de galbeni.

Gãsind bãnetul acesta, omul nostru s'a minunat și a zis:

— Acesta-i norocul fetei mai mari; e-al ei câștigul acesta!

A luat-o, i-a gãsit un bãrbat bun,—cã-i erã lesne treaba asta acum,—a mãritat-o și fata s'a dus la casa ei.

Dupã aceasta mai trece ce mai trece și zilele negri vin din nou. Ce sã facã bietul om? Nimic alta, decãt sã facã vânt fetei de-a doua, dupã câștig.

— Sã câștige ea, cum va ști!

Dar Sf. Neculaiu i-a trimis și acesteia tot 150 de galbeni.

Se face și nunta a doua, și când urmã sã plece în calea pãcatelor a treia fatã, cea mai micã, omul se pune pãndar și când Sf. Neculaiu veni la fereastrã ca sã sãrle în fãuntru cea sutã și jumãtate de galbeni, omul îl apucã de poala hainei și-i sãrutã picioarele. Da Sf. Neculaiu îl îndepãrtã și-i zise:

— Nu-mi mulțami mie, ci lui Dumnezeu, cã numai Dumnezeu este purtãtorul gãndurilor bune.

Și de atunci omul cel sãrac, cu cele trei fete mãritate, se cãlugãri și sluji pãnã la sfârșonie Sfântului Neculaiu¹.

În afarã de acestea, se crede cã Sf. Neculaiu este *brodariu*—podar—mare² și cãlãuzã și sprijin celor ce umblã pe ape.

Prin jud. Tecuci se aude urmãtoarea pãvestire:

Sf. Nicolae se spune cã a fost corãbier, indeletnicindu-se cu negoțul pe apã și cu prinsul peștelor. Într'un rând, stãrnindu-se o furtunã mare, corabia lui s'a prãvalit în apã și o mulțime de oameni s'au inecat, scãpãnd dintre toți numai dãnsul. Atunci Sf. Nicolae a început sã se roage fierbinte lui Dumnezeu și Dumnezeu s'a milostivit și toți cei înecați au înviat.

Aceștia, în urmã, au început sã se închine lui Sf. Nicolae, l-au fãcut sfânt și astfel l-a primit și Dumnezeu în ceata aleșilor lui³.

1. Culeasã dela d-l Șerban Chiscop din com. Țepu. Povestitorul are ca rudã pe C. Cotoranu, frãnghier în Bãrlad. Deci adaugã: «Cotoranu rãmãsesse într'o vreme numai c'un capãstru cu care vrea sã-și facã singur samã. Și atunci a gãsit în ușã 1220 de lei».—Cred. Rom. din com. Balțatești, jud. Neamț, împãrt. de d-l I. Preutescu: «Sf. Neculaiu este bun, milostiv, mãritã fetele».

2. Voronca, *op. cit.*, p. 886.

3. Culegere din com. Țepu.

În Ghizdăreștii Dobrogei, precum și prin alte sate dunărene am auzit pescari rostindu-i numele în clipe de primejdie sau chemându-l într'ajutor pentru mai târziu ¹.

Prin Bucovina se zice că Sf. Neculaiu a oprit apele *potopului* chiar, cari căutau, după invăluirea pământului și prăpădirea lumii, să înnece și corabia lui Noe ².

Au înțeles, prin urmare, praznicele și petrecerile pe cari le fac în această zi cei ce-și petrec vieța pe ape, — pescari și văslași, — precum și faptul că Sf. Neculaiu este ales ca patron al marinei.

Macedo-Românii au și dânsii această credință, care rezultă din următoarea povestire :

Odată *Sf. Casian*, — cel ce-și are hramul la 29 Februarie în anii bisecți, — a dus la Dumnezeu și a început să se plângă Ziditorului că oamenii nu-l cinstesc și pe dânsul, cum cinstesc pe ceilalți sfinți.

Dumnezeu îl întreabă însă :

Ai făcut vreo faptă bună în lumea aceasta ? Ceilalți sfinți au făcut multe fapte bune și de aceea au câte o zi de ținare.

Nesfârșindu-și încă vorba, totă ca vine acolo *Atul-Nicolo*, — Sf. Nicolae, ud, learcă.

Sfinte Neculai, îl întreabă Dumnezeu, — de ce ești ud ?

— Uite de ce, răspunse sfântul. — Din pricina vântului mare, eră gata-gata să se înnece o corabie ; cum am văzut-o, m'am aruncat în apă și am scăpat-o de primejdie, iar pe oamenii ei dela moarte.

Atunci Dumnezeu se întoarse către Sf. Casian și îi zise :

— Auzi cum fac fapte bune cei ce au ținare ? Fugi de-aici și la fiecare patru ani, să vii și tu odată.

Și de atunci luna *Februarie* are câte 29 zile la fiecare patru ani odată ³.

Următorul colind ardelean ne spune de-asemeni despre rosturile lui Sf. Neculaiu pe ape :

1. *Șezătoarea*, III, p. 102 : Când ai să treci vreo apă mare, fă-ți cruce în margine, și roagă-te lui *Sfete-Neculai*, că el este mai mare peste ape. — Voronca, *op. cit.*, p. 886 : Lui Sf. Neculai să te rogi, când treci pe lângă o apă, ca să escapi de primejdie, nu *Maicei Domnului*.

2. Comunic. de d-l P. Cârstean, com. Vicovul de sus.

3. P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 20.

Colinda sfântului Nicuară :

Sfântul Sfânt Nicuară

Bun gând și-a gândit,
D'un prânz a făcut,
Câți slinți c'a poftit
Toți că or venit.
Sfântul Sfânt Nicuară
Puse raze-a treia zi
Și-l văzură că veni
Pe un cal porumb,
Negru de-asudat,
Albu de'nsputat.
C'un *șipău*¹ de grâu,
C'o cupă de vin.
Din *șipău* mișcă.
Din cupă vin bea.

Nicoară'ntrebă :
— Unde-ai zăbovit ?
— Sfinte am zăbovit.
C'am indireptat
Două luntzii pline
Cu suflete bune ;
Luntzii încărcate
Cu suflete curate.
La mese intinse
Cu făclii aprinse.
Două luntzii grele
Cu suflete rele
La mese strănse
Și la lumini stânse².

Tot ardeleană este și următoarea variantă :

Sfântul Nicolae

Praznic și-a făcut.
Pe cine-a chemat ?
Tot oameni bătrâni
Tot de sama lui.
Și și-a mai chemat
Pe Sfântul Ion,
Naș lui Dumnezeu,
Și a mai chemat
Pe bun Dumnezeu.
Da el n'a voit,
Că el a fost dus.
Jos pe mare'n jos.
La mijloc de mare,
Nouă corăbioare,

Cioci sunt de creștini,
Patru de păgâni.
Cele de creștin
Tare se rugă,
Tare se chină,
Și apoi pomeniă
Pe bun Dumnezeu.
Cele de păgân,
Nici nu se rugă,
Nici nu pomeniă
Pe bun Dumnezeu.
Domnul că vedeă,
Și se mânia,
Și mî le 'necă³.

1. De la ungurescul *czipó*, pâne mică, pânișoară.

2. Impărtașit de d-l P. Ugliș. Colinda se încheie cu recitarea următoarelor cuvinte :

Haideți noi, Maica Marie,
Haideți noi la liturghie !
Și te, gazda, 'nveselește,
Și pe noi ne dăruiește
C'un colac de grâu frumos,
Din pelița lui Hristos !

3. A. Bărseanu, *Cîncișeci de colinde*, Brașov 1903, p. 18—9.

Prin jud. Tulcea, varianta acestui colind, purtând numele de *Colindul sfântului Nicolae*, sună astfel :

Icea în cestor curți.
 Bunul Dumnezeu ¹
 Și'n cestor domnii.
 D'un prânz s'a gătit,
 Toți sfinți mi-au chemat.
 Toți sfinți și părinți,
 Toți sfinți mi-au venit.
 Toți sfinți mi-au sosit.
 Sfinți d'ai cerului
 Și d'ai raiului
 Sfântul Nicolae
 Treabă și-a fi avut
 Și el n'a venit.
 Treaba lui cea mare
 Pe bogaz de mare ²
 Nouă corăbioare,
 Nouă ș'alte nouă
 Nouă creștinești.
 Nouă păgânești.

Pe cele creștinești
 El le-a vămuit
 Și le-a slobozit.
 Celea păgânești.
 Vamă le-a luat,
 Vamă fără samă.
 Prunduiaș de mare.
 De azi înainte
 Care or mai trece,
 Vamă să le iei,
 Vamă fără samă.
 Gazda lui Hristos,
 Să fii sănătoși
 Și mult bucuroși
 Cu feli
 Logofeli,
 Cu-n ta jupăneșă,
 Sănătate n casa ³.

Prin Bucovina se mai spune că Sf. Neculai înainte de a fi sfânt, de sigur, «era boțiv mare», dar avea multă putere; «la Sf. Neculaiu se roagă oastea când merge la bătaie, că Sf. Neculaiu șade călare pe un tun, — așa se vede scris. Pe Sf. Neculaiu și Turcii îl țin și s'a luat obiceiul în armată ca să se roage la sfântul cel-țin Turcii» ⁴.

Un bocet ne arată pe Sf. Neculaiu cu unele rosturi în soarta sufletelor pe lumea cealaltă.

Draga noastră măiculă,
 Tubita noastră miluță !
 Eu ți-aș mai spune ceva :
 Roagă-l pe cine-i rugă,
 Roagă-l pe Sân-Neculaiu,
 Să-ți facă parte de raiu ! ⁵.

1. Refrenul *Bunul Dumnezeu* se repetă după fiecare vers.

2. N. Păsculescu, *Lit. pop. rom.* p. 334 : bogaz, gârlă formată dintr'o apă mai mare.

3. *Ibidem.*

4. Voronca, *op. cit.*, p. 717—8.

5. Marian, *Immormântarea*, p. 382.

Prin munții Sucevei și prin unele părți din Bucovina se crede că *hojii* se roagă acestui sfânt, ca să le ajute în isprăvile lor¹; de aici poate a ieșit și numele de *Sfântu-Niculae din cuiu* sau *Sf. Niculae de pe coardă*, ce se dă biciului sau vârguței, — *nănașei*, — cu care părinții amenință pe copiii prea obraznici, arătând biciul sau nuiaua numai cu degetul.

Gospodinele se roagă lui Sf. Neculaiu pentru ajutor, iar fetele pentru noroc. O rugăciune care se aude și prin jud. Dolj e aceasta :

Sfinte Nicolae, chiabur mare,
Pune muștilor hotare
Și dă ruble ferecate
Fetelor nemăritate!².

Barbații duc lumânări la biserică și dau liturghii³.

Prin unele părți din Oltenia, Sf. Neculaiu se serbează pentru ajutor la *boale*, dar mai ales la lovituri⁴.

Prin jud. Muscel se fac praznice⁵.

Iarna, după spusa multora, îndepe la Sf. Neculaiu⁶. Sf. Neculaiu «e un moș bătrân cu barbă albă. Atunci trebuie să-și scuture negreșit Sf. Neculaiu barba lui cea albă, adică trebuie să ningă neapărat. Iar când se întâmplă câteodată ca la Sf. Neculaiu să fie locul negru, atunci se zice :

— Hei, a'ntinperit Sf. Neculaiu⁷.

1. Credința împart. de d-l Teofil Lizom, com. Vatra Dornei.

2. Culegere din com. Halangesti-Zaicoua împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.—I. A. Zanne, *op. cit.*, NINB, p. 179.

3. Unele femei duc și colivă la biserică. Intr'o cartică din 1847. cetim aceste șire: «Fata oprește colivă din ziua de *Sf. Nicolae*, adică dela 6 Decembrie, pe care o pune la icoane, apoi în seara despre *Sf. Vasile*, iea acea colivă și o pune pe o masă înaintea unei oglinzi având pe masă două lumânări și o sticlă cu vin sau cu apă; după aceasta, fata se închină rugându-se Maicii Domnului să-i arate pe cel ce are să-i fie ei barbat, și așa se culcă și doarme fără să mai vorbească cu cinevaș. Și de nu va putea eu să se deștepte, o deșteaptă altul; este însă datoare, îndată ce se va deșteptă, să nu vorbească cu nimeni și să meargă drept la oglindă și tacând să se uite și la o parte și la alta a oglinzii, în care crede că vede pe acela ce are să-i fie barbat, plimbându-se» (Cfr. *Șesătoarea*, XIII, p. 101).

4. Dat. și cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tușescu.

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.

6. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 94.

7. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.—Cred. Rom. din com. Balța-tești, jud. Neamț, împart. de d-l I. Preutescu: Dacă ninge [în ziua lui], se zice că *Sf. Neculai* își scutură barba.

«La Sân-Ion se duce *neana* (se înfrânge iarna) dacă a adus-o *Sân-Nicoară cu cal alb*, sau cu alte cuvinte, dacă a venit Sân-Nicoară pe cal alb, Sân-Ion va merge pe cal negru, adică va duce iarna»¹.

Prin jud. Suceava se zice că atunci când Sf. Neculaiu găsește Bistrița neînghețată, pune pod² peste ea³.

Ziua începe să se mărească puțin : «La Sf. Neculaiu se întoarce noaptea la ziuă cu cât se sucește puiu'n găoace»,— zice poporul⁴.

II. Mugiri.

La coloniștii români din Bosnia, aflăm că la Sf. Neculaiu se practică următoarea datină care se numește *Mugiri* sau *Blekavițe* :

«Seara, feciorii merg cu tambure⁵ și clopote pe la case, și cântă și sbiară, cerând [și neîncetând] până ce nu li se dă fasole, cartofi, etc. După ce au primit aceste daruri, ei mulțămesc și poftesc sănătate stăpânilor casei».

Nu ni se descrie în amănuntele sale această datină, însă se spune că «un asemenea obicei se afla și la populațiunea ortodoxa rurală din ținutul Novi în Bosnia», care ne este cunoscută. Descrierea acestei datine, numită la acea populațiune *ciaroite*, vom reproduce-o, pentru a stabili, după părerea noastră, identitatea dintre *Mugiri*, — datină la Sf. Neculaiu, — și *Capra* sau *Bregale*, — datină la Crăciun, la Români din amândouă părțile ale Carpaților.

«In ciaroite... — și deci la *Mugiri* sau *Blekavițe*, merg 5, 7 sau 9 oameni. După rol, persoanele poartă diferite nume : *Prikazivalo* (actorul), *jarac* (țapul), care poartă clopotul, *motanul* care cere slănină, *fata* (fecior îmbrăcat ca fată) care cere caier ; ceilalți sunt cântăreți. Când ajung la o casă, îndată se închide ușa înaintea lor, iar ei cântă :

— *Otvor dvore dobar domacine*, etc. (Deschide ușa, bun stăpân). După ce au stârșit cântecul, stăpânul casei deschide ușa și *ciaroitele* intră în casă. Acuma începe hazul adevărat : *Țapul* sună

1. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 224.

2. Pod de ghiață ; o îngheața.

4. *Șesătoarea*, VI, p. 35.

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.

5. T. Filipescu, *op. cit.*, p. 136. — *Tambura* e un instrument de muzică la Sârbi (Croatii), pe care se cântă cântecele populare.

cu clopotul, mugește și cere sare; motanul face *miau* și cere slănină, fata se arată ca și când ar toarce și cere caier, toți cer câte un fuior de lână, pe care-l leagă de cureaua dela straiță. Ciaroițele capătă și câte un blid de fasole, grâu, etc.

Când actorul primește darurile, el zice:

— Să vă ajute Dumnezeu și să vă înveselească norocul bun. A cui e casa, Dumnezeu să-i ajute și în casă să fie o bună stăpână. Câte grăunțe de sare, atâția tovari (poveri pe cai) să aibă stăpânul!

Ceilalți strigă în cor:

— Amin, etc.

Pe urmă își ieau rămas bun cu cântecul:

— Zbogom ostaj dobar domacine (Rămâi cu Dumnezeu bun stăpân).

Poporul se teme să nu-i beistenească ciaroițele și pentru aceea toți îi primesc în casă și-i dăruiesc.

Ei se adună la Sf. Nicolae (6 Dec.) și umblă în ținutul acela 8 zile, până la Sf. Nicolae mic. Toti sunt îmbrăcați în haine de toate zilele, — afară de fată, — pe cap pun busuioc și câte un măr, care e împodobit cu cocosi, — floricele de porumb. După opt zile impart darurile și se împrăștie. Pe actor îl numesc ciaroițele *starat*, moș. Poporul zice că ciaroițele sunt lude, Jidanii cari au căutat pe Hristos ca să-l omoare»¹.

Datina *Caprei* sau *Breziei* vom cunoaște-o când vom descrie sărbătoarea Crăciunului. Atunci vom vedea deplina asemănare între aceasta și Mugiri sau ciaroițe.

III Praznicul morților năpraznici.

Prin unele părți din Bucovina este datină ca a doua zi de Sf. Neculaiu să se facă praznice pentru cei morți de moarte năpraznică, cum ar fi inecații, mâncații de lupi, ș. a., precum și pentru cei pierduți fără urmă prin lume. Pe alocuri se fac și slujbe bisericesti pentru aceștia².

1. T. Filipescu, *op. cit.*, p. 136-7.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 389 și 887.

IV. Simicoară.

Simicoară sau *Sim-Nicoară*, după credința Românilor din unele părți muscelene, este fratele lui *Sf. Nicolae*, serbându-se a treia zi după acesta prin unele părți, iar prin altele la o săptămână, — a doua zi de *Sf. Spiridon*. E deci *Sf. Nicolae mic*, pomenit mai sus. El se serbează pentru *friguri*¹.

Prin Oltenia se ține o sărbătoare : *Sora lui Sf. Nicolae* «pentru lovituri». N'am putut afla însă ziua sărbării².

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 92.

2. Culegere din com. Cătanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tușeacu.

SF. FILOFTEA.

Sărbătoarea *Sfintei Filoftea*, ale cărei moaște se află la Curtea de Argeș, se ține numai prin partea de mijloc și apus a Munteniei și, după cât se pare, și prin Oltenia.

Legenda ei, care se aude în popor, va fi, firește, înrăurită de povestirea Vieților sfinților. Pentru Oltenia, are acest cuprins :

«S'a auzit din bătrâni că *Sf. Filoftea* a fost o fată milostivă dela Dumnezeu. Nu eră călător să treacă pe drum și să nu-l întrebe de a mâncat sau nu. Și de nu mâncase, îi da să mănânce.

Intr'o dimineață, tatăl său plecând la arat cu mai multe pluguri, a lăsat vorbă acasă ca fie-sa să se ducă cu demâncare la oameni, la pluguri. Cum a gătit, Filoftea a plecat cu demâncarea. Pe drum s'a întâlnit cu niște oameni flămânzi și le-a dat să mănânce ; apoi a luat-o îndărăt acasă, că știa ea bine ce o așteptă, dacă s'o duce la pluguri cu mâna goală. A făcut altă demâncare și fuga la pluguri, c'o fi leșinat oamenii de foame. Tatăl său, când a văzut-o tocmai pe la chindie cu prânzul, s'a făcut foc de mânie, că de ce a venit așa de târziu ? Și dând cu barda, de unde eră de la plug,—ca de-o asvârlită,—i-a tăiat piciorul. Și a căzut de-odată moartă la pământ fecioara.

Indată s'a coborît o candelă la capul ei, de sus, dela Tatăl ceresc. S'au căsnit ei toți oamenii s'o mute de pe loc, s'o ducă acasă, dar nu s'a putut, fără puterea lui Dumnezeu, s'o ridice din loc. Dacă au văzut ei și au văzut, le-a venit în gând și au rânduit-o la toate mânăstirile.

Preoții s'au rugat în sobor, dar degeaba.

Au pomenit toate mânăstirile din țara lor, și ea nu făcă nici un semn. In cele din urmă, preoții au rânduit-o la mânăstirea frumoasă a Argeșului. Punând acum mâna pe trupul ei, au văzut că Sfânta s'a deslipit de pământ.

Și așa au luat-o de acolo și au dus-o la Argeș, în mănăstire, unde stă și azi»¹.

Prin jud. Olt, se aude următoarea variantă :

«*Filoftea* a fost fiica unui om sărac, dintr'un sat din jud. Argeș.

Fata asta eră foarte cuminte, darnică și milostivă. De câte ori se ducea cu mâncare la tatăl său, cu cine se întâlnea, aceleia îi da de ale mâncării, așa că ajungea la muncă numai cu mâncarea pe jumătate.

Odată tată-său s'a luat *așteamătu* după ea, să vadă cui dă întotdeauna atâta mâncare.

Mare i-a fost mirarea însă când a văzut-o că împărțea mâncare la toți săracii, la toți copiii cari spuneau că le este foame.

Atunci tatăl său, de necaz, cum mergea după ea, a dat cu barda de-a svărlita și a ajuns-o cu colul la un călcăiu,—unde i se vede și astăzi semnul.

Prin bunătate, prin cuminența ei, prin faptele ei bune și milostive, s'a făcut sfântă.

Moaștele ei sunt la Mănăstirea Curtea de Argeș»².

Tot cam în acest fel se povestește și prin jud. Muscel :

Sf. Filoftea, fiind fără milostivă, tatăl ei, om căinos la inimă, a aruncat cu bardă într'însa și a ucis-o. Înainte de a muri, a venit un vârtej care a ridicat-o până la vântul turbat, de unde a căzut jos moartă.

«Pe sfânta n'au putut-o ține din loc, nici cu cai, nici cu boi, că nu vrea să intre în nici un oraș mare, că orașele, mai ales ale mari, ci-că sunt păcătoase rău.

Când i s'a pomenit însă de Curtea de Argeș, s'a făcut ușoară cum e pleava.

Aci a adus-o și aci se păstrează moaștele până'n ziua de azi.

O scot numai vara de-o plimbă prin sate și fac slujbe și sfeștanii pentru a plouă, atunci când e seceta mare.

În ziua de Sf. Filoftea, femeile și fetele nu lucrează nimic în casă, că e rău de *a boală*, — boala copiilor»³.

1. Culegere din com. Catanele, jud. Dolj, de d-l Șt. Șt. Tușescu.

2. Spusă de Marin Mogos din Barăștii-de-Vede, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.

ANA ZACETENIA.

Sub numele de *Ana Zacetenia* sau *Ana Zaștenia*¹ poporul român din Bucovina înțelege sărbătoarea *Zămislirii Sfintei Ana*, care se prăznuște la 9 Decembrie.

În această zi, «e bine de început tot lucrul, că merge cu spor. În ziua aceasta se deapănă torii pe sită și se face un călepaș, se spală bine și se sfințește și apoi se face din el o biciușcă. Aceasta e bună când încep fetele la *statine*, s'o lege la mână, că lucrează cu plăcere și spor; apoi e bună să măie *vaca* cu ea, când merge la junc, să nu meargă de multe ori»².

Prin com. *Straja*, fetele și femeile se scoală disdedimineată și încep o mulțime de lucruri, înainte de a răsări soarele, ca să le crească fiecare lucru ce-l vor începe peste an, precum crește ziua de la această sărbătoare încolo³, căci dela această zi, «*soarele se dă înapoi spre vară*», mărindu-se ziua atât de mult, «cât sare cocoșul din prag»⁴. Prin alte părți se spune că dela *Ana Zacetenia* și până la *Sf. Spiridon*, ziua și noaptea stau pe loc și că numai dela această dată înainte, începe ziua să se mărească cu câte puțin⁵.

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 101.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 1078.

3. D. Dan, *Straja*, p. 93—94.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 420, 616.—C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 101.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 763.

SPRIDON, FĂCĂTORUL DE MINUNI.

Intâia povestire a *Sfântului Spiridon*, pe care poporul îl numește *Spridon*, *făcătorul de minuni*, sau numai *Spridon*¹ prin Bucovina și Moldova, sau *Spiridon* prin alte părți, se aude prin jud. Putna și sună precum urmează :

«Eră odată o vreme când *faraon* ținea fierul cu mâna în foc și nu se frigeă. Atunci, la *faraon*, ducându-se un călugăr, el îl puse să țină fierul în foc cu mâna. Însă călugărul frigându-se, nu putu.

Faraon se calcă între două surori ale lui. El puse și pe călugăr să doarmă între dânsese.

După asta călugărul făcu cu una din ele un băiet. Atunci Dumnezeu trimise un glas din cer și spuse să i se puie numele copilului *Spridon*, *făcătorul de minuni*.

Copilul *ceala*, făcându-se mare, porni prin lume să se sfințească cu mai mulți oameni: Jidani, Sârbi și alții. El porni la drum, călare pe un *măgar* și mai luă cu dânsul și un *cal*. Și băietul *ceala* avea straie rele, tare rupte, opincile sparte, căciula tot așa, și tovarășilor lui de drum tare le eră cușine cu dânsul așa cum eră.

Merseră ei pe drum cât o fi mers, și numai se făcu noapte.

Dacă au înnoptat, au mers acolo pe drum. Ei mergând cu toții după sfințenie la un împărat și căindu-se că luaseră cu dânsii pe băietanul *ceala*, ca să se scape de dânsul, noaptea, se sculară, tăieră capul măgarului și al calului, le lăsară așa și fugiră. Sculându-se băietul dimineața și văzându-se singur, și capul calului tăiat, cum și al magarului, din fugă, fără să bage de șamă, luă capul calului și-l puse magarului și pe al magarului îl puse calului. După asta încălecă și se luă după dânsii și-i ajunse.

Pentru asta, se vede și azi la măgar o dungă la gât.

Dacă i-a ajuns, a trecut înaintea lor.

Pe urmă, merse el, merse, și iar s'a făcut seara. Dacă s'a făcut seară, s'a culcat iar cu tovarășii lui de drum. Atunci ei, iarăș noaptea,

1. De aici *Spridonia*, Eforia spitalului Sf. Spiridon din Iași.

ca să-i facă rău, ca să nu se mai ducă la împărat, să se sfințească, ci numai ei, s'au apucat și au jupoiat caii de piele dela genunchi în jos până la glesne și pe urmă au fugit înainte.

Când se sculă băiatul, adică Sf. Spridon, porni iar după dânșii și-i ajunse la împărat, unde trebuia să se facă sfinți. Împăratul, cum îl văzù, îl întrebă :

— Unde ți-s, mâi, pieile dela picioarele cailor ?

— Am trecut, răspunse el, prin niște tină și le-am suflecat ismenele.

— Ai, Doamne, ne-ai înșelat și am venit până aici, răspunseră *Jidanii*.

— Până nu-ți înșelă, să nu trăiți!

După asta întrebă pe Sârbi.

— Da' voi ce căutați ?

— Alelei, Doamne, n'am mâncat nimic acasă !

Împăratul ridică atunci în sus o cărămidă mare, care n'o putea ridica nimere. Spridon băierul, care până atunci se făcuse mai prost și umblă lătrurile, acum se apropie de împărat..

Împăratul îl întrebă :

— Da tu, mâi prostule, ce cauți aici la mine ?

— M'am luat și eu după oamenii aceștia.

După aceasta, împăratul îl întrebă pe toți oamenii ce se duseseră la dânșul ca să se sfințească, din câte lucruri îi făcută acea *cărămidă*. Acel care va ști să răspundă, se va face sfânt, făcător de minuni.

— Îi făcută din două părți, răspunseră oamenii aceia.

— Ba-i din trei părți alcătuită, răspunse prostul.

— Bine, dacă-i făcută din trei părți, zise împăratul, — să-mi arăți cari-s.

El atunci o luă în mână, o strănse, și focul se ridică în sus, apa căzù în jos și în mână rămase cu lutul.

Atunci împăratul, văzând așa, îi dete numele de *Sfântul Spridon, făcătorul de minuni*.

Și așa a fost povestea acestui sfânt»¹.

O variantă a acestei povestiri se aude și prin jud. Muscel, în următoarea cuprindere :

«Ci-că au plecat odată la drum *Sf. Spiridon* cu *Sf. Petru* și cu

1. Împărtașita de d-l N. Mateescu, inv. în Movilița.

Sinnicoară. Apucându-i noaptea pe drum, ei au tras la un han, să măie noaptea acolo.

Au băgat la grajd caii și măgarul,—că Sf. Spiridon eră călare pe măgar.

Fiindcă Sf. Spiridon însă eră om *sec*, ceilalți din tovarăși se hotărîră să plece peste noapte singuri, iar pe Spiridon să-l lase la han. Și ca să nu-i mai poată prinde de pe urmă, să-i taie măgarul și să-l lase pe jos.

Așa făcură. Dar noaptea, când intrară pe întuneric în grajd, în loc să taie capul măgarului, innimeri la unul din caii lor și-i taie gâtul.

Când văzură greșeala, tăiară și măgarul, lăsându-i morți, cu capetele alături, iar ei încălecară amândoi pe acelaș cal, cel care rămăsese sdravăn și... să te păzești.

Când se destrepță Spiridon și văzû șiretenia tovarășilor lui..., fuga la grajd, să-și încălece măgarul și să-i prindă din urmă.

Încă nu se luminase bine de ziua. Când intră în grajd și văzû vitele omorite, se luă cu mâinile de păr. Cum însă el eră sfânt, luă capetele de alături și le puse la gaturi, și minune, se și lipiră și înviară dobitoagele pe cum fuseseră. Atât numai că mai de întuneric, mai de *vălmășeală*, sfântul puse capul calului la măgar, și p'al măgarului la cal. Încălecă pe cal, luă și măgarul alături, și... sbughe-o după tovarăși.

Când îi ajunse, aia se mirară ca de altă *hăia*.

— Ce, mă păcătoșilor, voi credeți că eu o să mă prăpădesc fără voi? Uite că eu tot aia sunt, iar voi tot niște prăpădiți rămâneți și niciodată n'aveți să călcați în urmele mele și să faceți ce oiu face eu.

— Și ce brânză mare poți face tu, iar noi nu putem?

— Puteți face voi dintr'un lucru trei lucruri deosebite, dintr'odată?

— Asta nu se poate.

— Ba se poate, prea se poate.

— Cum?

— Uite cum; și zicând aceasta, luă o *cărămidă* și când o strănse puternic în mână, fumul și vâlvoarea se ridicară în sus, apa *giurul* în jos, iar huma îi rămase în mână.

Dela întâmplarea cu capetele cailor și cu cărămida, îi zice *Făcătorul de minuni*.

Și așa calul d'atunci a rămas cu capul mic,—față cu mărimea lui, fiindcă e capul măgarului, pe când măgarul, dimpotrivă, are capul foarte mare și urechile foarte lungi, pentrucă n'a fost dela început ale lui, ci ale calului»¹.

A doua variantă a acestei legende se aude și prin Bucovina, în următoarea cuprindere :

Odată Sf. Spridon a trebuit să plece la sesie de călugări cu alții, căci și el eră călugăr. Ceilalți călugări însă, cari aveau ură pe dânsul și cari-i ziceau că-i nebun, s'au apucat și au tăiat capetele la cei doi cai ai lui, socotind astfel că sfântul nu va aveă cu ce merge și fi silit să rămână la mânăstire.

Sf. Spiridon însă, cum a văzut aceasta, s'a apucat repede și a pus capetele cailor la loc, i-a înhamat la trăsură și a plecat spre sesie, bângând de seama tocmai pe drum că lucrurile s'au întâmplat altfel decum a voit el, și anume capul calului alb eră pus la cel negru și capul celui negru la cel alb.

Firește, când călugării au văzut lucrul acesta, s'au minunat foarte, dar au tăcut.

La sesie, Sf. Spiridon a luat o cărămidă și a strâns-o în mână. Din cărămidă, focul s'a ridicat în sus, apa a căzut jos și lutul a rămas în mâna sfântului.

Dela această minune a Sfântului Spiridon, a rămas crucea.

— Aceasta-i crucea ! Nu-i așa cum ziceți voi, numai «în numele Tatălui, al Fiului», ci așa în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului duh, amîn !

Și rostind aceste cuvinte, sfântul și-a unit cele trei degete și și-a făcut semnul crucii².

A treia variantă a acestei povestiri se aude prin Oltenia ; ea ne povestește minunea capetelor tăiate și apoi a urdei, în loc de a cărămizii :

«Ci-că [atunci] când a fost chemat la sobor, Sf. Spiridon a plecat la drum, a mers, a mers până ce l-a apucat noaptea și s'a oprit să se odihnească la un conac. Alți sfinți l-au ajuns de pe urmă la acel han, unde au rămas până dimineată.

Culcându-se toți, peste noapte, când a fost să se revarse zorile, cei cari veniseră în urmă, s'au sculat pe furiș, ca să nu simtă sfântul. Sf. Spiridon a rămas culcat.

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 92—3.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 763.

Merg ei, ce merg, și unul, ca să nu meargă și Sf. Spiridon deopotrivă cu ei la sobor, s'a dus îndărăt la han, de-a tăiat capul calului și pe al măgarului, că Sf. Spiridon umblă călare pe cal, iar sluga pe măgar.

Oameni răi, — ce să le faci!

Când s'a deșteptat Sf. Spiridon, a văzut că ăilalți plecaseră fără a-l vesti și pe el. Până să se desbrace, a trimis sluga să puie șeile pe cai. Care nu-i fu mirarea, când sluga ducându-se, găsi dobitoacele cu capetele tăiate și moarte mortăciune.

S'a întors o slugă îndărăt și i-a spus tărășenia :

— Ne-a tăiat caii, le-a tăiat capetele.

Sf. Spiridon a spus:

— Dă fuga de le pune capetele la loc și pune șeile, c'am zăbovit!

Din grabă, sluga a pus capul calului la măgar și pe al măgarului la cal, a pus șeile și au plecat înainte.

Când a ajuns la sobor, unde erau chemați sfinții, Sf. Spiridon și-a arătat minunile.

A luat *urda* și când a strâns-o, în mână, jos a curs apa, sus focul, iar în mână a rămas poroizul, — gunoizul...¹

Minunea schimbării capetelor se aude și prin jud. R.-Sărat². A doua povestire se aude prin jud. Tecuci și sună, pe scurt, astfel :

«Pe Sf. Spiridon cavine-se să-l serbăm, pentrucă e o zi într'un an, și e mare făcător de minuni.

El a luat capul bouului și l-a pus la cal și pe al calului la bou.

Odată a fost strămtorat de ceilalți sfinți, că de ce e sfânt?

— Sunt sfânt, a răspuns Spiridon, — pentrucă așa vrea Domnul : sunt mare făcător de minuni.

— Una de probă, strigară ceata sfinților.

Și Sf. Spiridon luă o piatră și-o strânse până când piatra slobozi jos apă.

Ceilalți sfinți se minunară și-l primiră între dâșșii³.

A treia povestire ne arată pe scurt că Sf. Spiridon fiind pot-

1. Culegere din com. Catanele, jud. Dolj, de d-l Șt. St. Tuțescu.

2. Candrea, Densușianu, Speranța, *Grăul nostru* I, p. 625 : Sf. Spiridon «a luat capul dela cal și l-a pus la măgar».

3. Culegere din com. Țepu, împart. de fratele meu Vasile.

covar, din greșeală a tăiat odată picioarele unui cal pe când îl potcoviă, dar îndată i-a pus piciorul la loc ¹.

A patra povestire, în legătură cu schimbarea capetelor, se aude prin jud. Vâlcea. Ea ne arată cum Sf. Spiridon a tăiat capul *dracului* și al unei femei, schimbându-le apoi unul cu altul,—lucru care de altfel îl face și *Sf. Petru* după alte povestiri :

«Sfetele Spiridon, făcător de minuni, ci-că umblă cu Sfetele Petre p'o cale. Da Sfete Spiridon se abătă într'o *leasă* de mărăcini și dete peste dracul călare pe muiere. Sfete Spiridon, de mare ciudă, școase sabia și le reteză capul la amândoi, și plecă lăsându-i *cărăbăniți*. Se duce Sfete Spiridon, ajunse la Sfete Petre și-i spuse tărășenia.

Da Sfete Petre îi fu milă și zise :

— Rău făcuși, Sfete Spiridoane, și poate să se mânie cumvâ Dumnezeu pe noi ; ar fi bine să te întoreți, să le pui capetele la loc ; roagă-te la Dumnezeu, și cum ești făcător de minuni, o să învieze.

Sfete Spiridon s'a întors iute îndărăt, și, de grabă, a greșit capetele : a pus capul dracului la muiere și pe al muierei la trupul dracului și i-a înviat așa. Și de atunci, toate muierele câte se trag din blăstămata aia de muiere, sunt cu cap de drac, da nu se cunosc din celelalte. Și ce crezi că muierele ălea lepădate de suflet, cari scot pe dracul, cari fac vrăji și învrăbese oamenii, fac de sparg casele Românilor, își omoară copiii, beau buruieni să nu mai facă copii și câte feluri de lucruri nelegiuite, — ce, crezi că ălea sunt curate ? Nu te mai gândi, că ălea au ceva din partea diavolească ².

A cincea povestire, care se aude prin jud. Tutova, cuprinde unele părți comune povestirilor de mai sus ; are însă și părți nouă precum și alte amănunte, înrăuriri ale împrejurărilor de astăzi. Cuprinsul acestei povestiri este următorul :

«Așa, se zice că *Sfântul Spiridon* e născut numai din tată ; ce fel, vom vedea noi iaca acuș.

Pe vremea aceea ci-că eră un oarecare *Arie*, păgân, care cuteză, Doamne păzește, să zică că Hristos nu-i Dumnezeu. Or mai fi ei și-acu, nu-i vorbă, da eu zic să ne ferească Dumnezeu de așa oameni, că, credeți : *secetele* acestea nu-și au rostul lor ? Ehehè, știe Dumnezeu ce face și lighioanele acelea de oameni, — că mai bine nu le-aș zice, nu rămân nepedepsite de mâna lui Dumnezeu.

1. Candrea, Densușianu, *Speranță*, *op. cit.*, p. 271; jud. R.-Sarat.

2. *Șezătoarea*, III, p. 33.

Și cum spuneam, Arie acesta, decât : tare și mare că Hristos nu-i Dumnezeu și că el a fost ca orișicare om, a trăit, a murit și că de-atunci s'a isprăvit cu el. Da vezi c'au mai fost și oameni de-ai lui Dumnezeu și n'au lăsat ei cu una, cu două, să li se spurce credința cu asemenea *polime*. Ehehè, știe el Dumnezeu cum va învăța lucrurile.

Și erau niște călugări prin părțile acelea. Călugării aceștia erau tare evlavioși și cu frica lui Dumnezeu. Auziseră ei de așa îndrăzneală a lui Arie, cel cu inima neagră de răutate, și au plecat cărduri-cărduri să bată pe Arie cu cuvântul. Că poate păgânul să scoată din gură asemenea vorbe, fără teamă de mânia lui Dumnezeu ? Mulți se minunau chiar că-l mai rabdă Ziditorul pe fața pământului.

Se duceau călugării pusderie, pe jos, încât mergeau zile întregi până'ajungeau să-i vină mințile la loc, și să-l ierte Dumnezeu, că nu-și dă seama de ce face. Apoi fiecare își dădea părerile, și nimeni nu eră care să'mai țină de partea lui Arie, dar el tot nu se lăsa.

Printre călugării cari mergeau la Arie, iată erau doi, din locuri tare cu îndepărtare, și aveau de trecut munți și văi adânci și codri prin cari n'ar fi îndrăznit să plece orișicine. Și treceau călugării aceștia printr'o pădure, iar în pădurea asta eră un crășmar la o răspântie de drum, unde poposira și cei doi drumeți ai noștri, rupți de oboseală.

La crișma asta erau o mulțime de fete. Da dă ! Călugării noștri is călugări, da și călugării is oameni ; și apoi omu-i supus păcatelor. Așa că, iute, călugării se cam temeau de ispita.

— Unul 'ce :

— Măi frate, știi tu una ?

— Oiu ști, dacă mi-i spune, răspunse celalt.

— Păi, uite ce, măi frate, zise el din nou ; eu, când m'oiu culcă la crășmar, am să-mi leg deasupra la coardă o basmă cu apă rece, așa că dacă m'o duce ispita să păcătuesc, Dumnezeu o să slobozească apa, și eu o să mă trezesc ; și atunci scap de păcat.

— Că bine te gândiși, frate, adaoșe celalt ;—u mă tem și mai mult, ca să scap, am să pun deasupra mea, pe coardă, un hârb cu cărbuni aprinși, că, de se va întâmplă să păcătuesc, Dumnezeu va vârsă hârbul cu cărbuni peste mine, eu m'oiu trezi și oiu scăpă de păcate !

Ajung călugării la crășmar. Eră noapte, și cum erau ei oste-

niți, n'au așteptat mai mult: a făcut fiecare după cum își zise mai înainte și se culcară fără nici o grijă.

Acu, nici mai rămâne vorbă că fetele dela crăsmă i-au mai răs, i-au mai năcăjit, ca să-i adulmece, dar în zadar: călugării își țineau firea și nu se dădeau ei așa de lesne. În sfârșit, adorm. Da fetele tot pe capul lor.

Cam pe-aproape de miezul nopții, sări unul *arsa* din așternut: căzuse hârbul de cărbuni peste el, și nu degeaba doar, că un diavol de fată eră pricină.

Se desmeticește bietul călugăr, îmbrânțește diavolul de lângă el, se scoală și fugе afară cu antereul pe umăr. Se îngrozise bietul călugăr de păcatul care eră cât pe ce să-l facă, dar scăpase. Smulge din antereu niște bumbac, se șterge, și făcându-l șumuiog, îl su-pune în streșina casei crășmarului. Apoi se dușe și trezindu-și to-varășul, îi spuse din fir-a-păr toată pătania, că se îngrijiră amândoi. Apoi se hotărîră să pună șeile pe cai numai deoat și să plece, c'a-creea-i casa și sălașul diavolului.

Așa și făcușă. Au încălecat amândoi și au pfeecat.

Da dac'or fi ajuns, nu știu. Da bumbacul din stresina crășmarului a făcut o minune mare. Vezi dumneza, așa a vrut Dumnezeu. Mai întâiu, șumuiogul a început a se rotunji și a se rotunji, de se facu întocmai ca o gogoșie de mătășă, și într'insa un băietel mititel-mititel, cât și gândacul de mătășă. Și vezi că gogoșia ceea creștă și se neteziă pe fiecare zi, iar băiatului nu-i eră mai bine ca în pânțece de femeie. Azi o leacă, mâni o leacă, poimâni o leacă, până ce la nouă luni, băietul era gata să iasă.

Iaca așa a vrut Dumnezeu! Doamne, și să mai îndrăznească cinevă să zică ce ziceă și Arie! Bateți-vă cu mâna peste gură mai bine și minunați-vă de toate câte nici prin creștet nu-ți vine să le crezi, și totuș așa s'au întâmplar.

Așa, peste nouă luni, băietul sta gata să nască. Incepù a răcni colo'n streșină. Femeia crășmarului pe semne că mătură prispele, că aude scâncitul. S'a spăriet de-odată și a fugit de a spus crășmarului.

— Ia du-te, Române, că nu-ș' ce se tot aude scâncind în streșină.

Lasă crășmarul pe mâna femeii teigheaua și alergă fuga. Puse scara, se sui și când colo, ce să vadă? Băietul spărsese gogoșia și acu se tot svârcoliă prin paie. Da crășmarului de-odată, parcă nu-veniă a crede ochilor și urechilor.

— Ehehe?... Mătăluță erai?... Ce gogălice!...

Il luă crâșmarul pe sus și-l aduse nevaste-sei.

— Iacă, nevastă, cu ce ne mai dărul Dumnezeu!

— Aista eră, zise bucuroasă femeia.

— Asta!

— Să-l creștem, Române, făcū femeia, — că, cum creștem pe Ionică, nu ne-o prăpădi Dumnezeu de l-om crește și pe-aista! Cine știe ce netoață netrebnică de fată l-o fi ascuns aici!

A doua zi disdedimineată, crâșmarul luă băietul în brațe și se duse de-l boteză, punându-i numele *Spiridon*.

Iacă, aveau o bucurie. Făcuseră doar o faptă bună și le râdeau inimile când îi priviau pe amândoi, pe Ionică și pe Spiridon jucându-se.

De-atunci vremea trecū încet-încet, hai-hai, și Ionică și cu Spiridon se tăcură flăcăi. Veni vremea să-i scrie la miliție. Și Ionică al crâșmarului, cum eră el cu câteva luni mai mare decât Spiridon, eră gata să plece întâi, la poruncă. Năcaz pe bietul crâșmar și pe crâșmăriță, — ca părinții.

Da Spiridon, ci:

— Tată, lasă-mă să mă duc eu în locul lui Ionică, și nu mai purtați nici o griă.

— Du-te, pușul tatii, făcū bucuros crâșmarul.

Așa dar Spiridon își luă ziua bună dela toți și într'o bună dimineață plecă la miliție.

Da bietul Spiridon, ci-că eră tare uricos; și ofițerilor le eră silă să-l mai bage'n rând cu alții; de aceea îl dăduseră ajutor bucatarilor.

Intr'o zi, pe când Spiridon își spală blidele, ci-că de unde și până unde, un soldat fruntaș, *chipurile*, găsisse cu cale să-și bată joc de dânsul.

Spiridon:

— Măi, cată-ți de treabă!

Și, «măi așa, măi în colo», dar pace, — cum e scaiul cela, se ținea de el.

Venise un ofițer să vadă ce-i pe acolo și-și lăsase calul în seama lui Spiridon; și Spiridon, văzând că fruntașului nu i-i de dată, ci i-i de nadă, unde nu-mi înfășcă piciorul calului și când mi-l pocni pe fruntaș odată, cela căzu lat. Apoi Spiridon se duse repede și puse piciorul calului la loc, de nici nu se cunoștea măcar.

Da ofițerul îl văzuse.

Implinise câteva luni de miliție Spiridon, și acu-i veni și lui dor de părinți. Și dor, și dor, de nu mai avea nici un spor pe ce puneă mâna.

Hai că într'o bună dimineață se infățișează înaintea ofițerului.

— Să trăiți, domnule ofițer, mi s'a făcut dor de părinți!

— Ei, și ce vrei, Spiridoane?

— Să-mi dați drumul pe-acasă, o leacă?

Da ofițerul, care știă puterea lui Spiridon, 'ci:

— Ascultă, măi Spiridoane: Tu ai fost băiet vrednic, și pentru asta, iată ești slobod de-acu pentru totdeauna!

Și Spiridon s'a răsucit într'un picior și dus a fost.

Crășmarul, crășmărița și Ionică, nu mai puteau de bucurie.

Spiridon, cât în copilărie, cât prin armată, deprinsese bineșor *ciobotăria*¹; de aceea cumpără cuie și piele și se așază frumos la *banc*, lângă geam, la lucru. Și cântă și lucră.

Și de atunci a rămas obiceiul ca *ciobotarii* să lucreze la geam. Ei au chiar obiceiul de a sărbători cu mare evlavie pe Sf. Spiridon, unindu-se mai mulți și petrecând.

Da să vedem acum ce se petrecea cu cei doi călugări, cari încă nu încetau de a se duce la Arie. În tot anul trebuia neapărat să treacă pe acolo.

Intr'o zi, pe când Spiridon lucra cântând la geam, iată că zărește călugării ceia trecând drept pe lângă geamul lui. Spiridon le *făcă chip* să steie.

— Unde mergeți, voi, le zise el.

— La sfatul lui Arie, zise ei.

Auzind Spiridon de Arie acela, mai nu-i venia a crede că se poate afla un astfel de om nebun. Crezû vreme bună să se ducă și el pân'acolo ca să-l vadă.

— Mai stați că merg și eu, le zise Spiridon.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu, comunic. de fratele meu Vasile: «Sf. Spiridon a fost de meserie ciobotar și de aceea e patronul *ciobotarilor*. — Și prin Bârlad, Sf. Spiridon e în mare cinste la cismari. Chiar în anul acesta am auzit recitându-se la această zi câteva versuri dintr'un cântec mai mare:

Taică, sfințe Spiridoane,
Fa-ți pomana și cu noi:
Rupe ghetе la cucoane,
La boieri și la ciocoi!..

Da călugării, ci-că, văzându-l așa de urit, o și luară la fugă, că le eră rușine să meargă alături de el. Nu-i vorbă, tovărășia călugărilor nu-i prea aduceă mari foloase lui Spiridon, dar oricum, tot e mai bine cu tovarăși decât singur la drumul cel lung.

Așa se sculă Spiridon repede, își luă ziua bună dela părinți, încălecă pe o *drăglă* de iapă și porni după călugări.

Călugării aceia au mers ei, au mers, da dela un timp au ostenit și s'au așezat la un eleșteu, pe mal, ca să se odihnească. După ce au *deșănăt* caii, se tolăniră pe iarbă, ca să mai ațipească câte o leacă.

Iaca și Spiridon. Descalcă și el, dă iepii un capăstru în cap, ca să se mai îndepărteze și se apropie de cei călugări. I-a văzut că dorm, a tăcut și s'a culcat și el lângă dâșii.

Nu trecu mult și călugării se treziră. Când au văzut pe Spiridon lângă ei, au rămas trăsniți.

— Măi frate, zise unul, — să-i înglodăm iapa, că de-o merge urâciunea asta cu noi, ne face de rușine.

— Păi, la asta mă chitanam și eu, răspunse celalt călugăr.

Da Spiridon îi auzi.

Călugării se scoală, și, mai cu frudă, mai cu năcaz, înglodează iapa lui Spiridon. Bucuroși acū, vin ei fuga și se culcă fără nici o grijă.

Spiridon, cum a simțit cău adormit, s'a sculat binișor, și pășind încet, s'a dus la căi, scoase cuțitul din brâu, și cu mare dibăcie se apucă de belit caii dela copita în sus, până peste genunchi, răsfrângându-le pielea, ca și cum ar fi fost suflecați. Dar nu se mulțămî numai cu atâta : le belî și botul până peste urechi, de rămaseră caii cu dinții rânjiți, de să te sperie și nu altă cevă ! După asta, veni la călugări, le niacă brânza de prin racle, le descărcă puștile și le asvârli pe foc și apoi se culcă și el.

În zori, tot Spridon se trezi întâiu și începū a scormoni prin cenușă :

— I !... sculați măi, că uite mi s'a înglodat iapa ; și caii voștrii uite cum s'au suflecat ca s'o scoată... și răd de iapa mea... Ia te uită cum își află joc... I, măi, alergați...

Apoi Spridon luă un ciomag și începū a scormoni prin cenușă !

— Bă... ia uite, mă, ce mai de ciolane prin focul nostru !

Pe semne erau țevile puștilor.

Căutară călugării prin racle, ca să găsească brânză ca să mă-

nânce, dar le aflară deșerte. Ciuda lor nu eră proastă! Unul altuia își făceau din cap ca și când și-ar fi zis: «Mai, d'apoi știi că cu ștregarul ista de Spridon nu-i de șagă!».

Dacă văd ei și văd că n'au incotro cârni, o luară pe jos și s'au dus.

Spridon, in urma lor, se duce la iapă, răcnește de vreo două ori la ea, o scoate, incalecă, mai iea și o cărămidă și o puse in traistă.

După multă vreme, ajunge și el acolo, unde eră o mulțime de călugări. In fruntea lor, Arie, pe un jâlt de aur, stătea și căută să le dovedească lucrul pe care l-am auzit: că nu-i sfântă Treime, că Isus nu-i Dumnezeu.

Cei mai mulți, măcar că nu se dumeriau ce spuneă Arie, erau de partea lui. Puțini de tot erau cei cari mai rămăsese ne-adulmiciți de Arie, dar și aceștia, ce folos, dacă nu puteau ca să-i dovedească rătăcirile lui Arie.

Iacă numai se înfățișează și Spridon colț, scoate cărămida ceea din traistă și se iea rămășagul cu Arie. El spuneă că este Sfânta Treime, Arie ziceă că nu-i.

Arie, ci:

— Măi Spridoane!; iacă, iacă-mi dovedești că este Sf. Treime, să știi c'ai câștigat rămășagul și eu mă lepăd de credința mea!

Atunci Spridon își făcu cruce, luă cărămida ceea in mână și când o strânse, focul se ridică in sus, apa se scurse in jos, iar lutul rămase in mână.

Când a văzut Arie așa minune, și că s'a dus și de ciudă s'a înecat, că nimeni nu-l putuse răpune până la Spridon.

Și de atunci s'a dovedit că este Sf. Treime, iar Spridon s'a făcut Sfânt¹.

A șasea povestire se aude prin jud. Dolj, in următoarea cuprindere:

«Intăiu Sf. Spiridon n'a fost sfânt; eră om ca toți oamenii. Da-i plăcea lui Dumnezeu să umble cu el câte odată pe pământ.

Așa umblând ei odată pe un drum, au dat peste un câne mort,—se și umflase. Văzându-l Spiridon, zise către Dumnezeu:

— Vezi, Doamne, ăst câne împuțit?

— Il văd.

1. Spusă de bătrânul Constantin Negru din com. Giurești. împart. de d-l Gh. V. Șuşnea.

— Ei, pielea ăstăia o să fie odată față de masă, ca să mănânci pe ea.

— Ce spui, Spiridoane!

— Așa, Doamne!

Atunci să știi, Spiridoane, că dacă o fi așa, am să te fac sfânt mare!...

Și s'au tot dus, cât s'or fi dus, și apoi s'au despărțit.

Au umblat așa, cât or fi umblat, nu se știe, și iar s'au întâlnit și au mers amândoi cât or fi mers prin lume, și innoptând, au tras la un creștin de om. Omul le-a pus ca să mănânce cu toții și pe masă a pus un fel de mușamă.

Când mâncau, Spiridon a zis :

— Doamne, să-ți spun o istorie?

— Ce istorie, Spiridoane?

— O istorie.

— Spune-o!

— Vezi mușamăa asta de pe care mâncăm?

— O văd.

— Ei, asta e făcută din pielea cănelui pe care l-ai văzut odată, de mult, de mult, într'un drum; ține-ți aminte.

— Mi-aduc! Asta e pielea lui?

— A lui, Doamne!

Și atunci Dumnezeu a zis :

— Ziua de astăzi să fie a ta, Spiridoane, să fie sfântă, și cine o lucră în ziua asta, fie el cismar, ori tabăcar, sau cojocar, să nu se mai scoale! Așa, Spiridoane, dacă ai spus adevărul....

Și de-atunci se zice că Spiridon a rămas sfânt, « Sfântul Spiridon »¹.

În sfârșit iată și cea din urmă povestire, *Sf. Spiridon orb*, care se aude prin jud. Dolj :

« Sf. Spiridon, spun bătrânii, când eră cismar avea după ușă o cutie cu cenușă.

Când se ducea omul să-i iea măsură, să-i facă ghetă, călcă cu piciorul în cenușă.

Așa oricine venia să poruncească ceva, s'ajungea din preț și-l trimetea după ușă unde eră cutia pusă cu cenușă și călcă cu piciorul, iar arvuna i-o lăsa pe masă. El se uită la om. După ce

1. Spusa de d-l Șt. St. Bădea, Catanele, jud. Dolj, impart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

plecă omul, luă măsura urmei din cenușă și-i lucră încălțăminte.

Odată a venit o femeie și a poruncit o pereche de ghete. După ce i-a dat arvuna, și-a ridicat rochia, să-i facă ghetele până la genunche. El n'a băgat de samă : a crezut că ea a și plecat, și când a ridicat coada ochiului și a văzut-o, din greșeală s'a înțepat la ochiu. Și de aia a rămas orb de un ochiu»¹.

Prin jud. Tecuciu se spune că Sf. Spiridon a fost ciobotar în sat. Într'o zi, veni la dânsul o femeie cu o cioboțică, pentru dres. *Spiridon* ciobotarul, cum o văzù, îi luă cioboțica din mână, și când i-a dat una, i-a retezat gâtul. Și de ce? Pentru că *Spiridon*, ca ori și care ciobotar de astăzi, nu primia pe nimeni să-i vină cu încălțămintea desperechiată, de teamă că să nu-i moară nevasta.

În urmă, văzând *Spiridon* ce a săvârșit, a luat niște doftorii de ale lui și ungând gâtul lemnii, i l-a pus la loc; apoi suflând asupra ei, i-a dat duh și femeia a început să sufle.

Asta-i întâia minune a lui Sf. *Spiridon*, patronul ciobotarilor, cari, de ziua lui, ferir-a sfântul să lucreze, ci due această zi mai mult în petrecere și veselie².

Ziua de Sf. *Spiridon*, 12 Decembrie, se serbează pretutindeni. Prin Oltenia se ține mai ales de femei, crezând că-i «greu de lovituri»³.

Prin jud. Neamț se povestește că doi stoleri n'au ținut socoteală de această sărbătoare și au muncit în această zi. «Seara ca de obicei, după lucru, s'au dus la crăsmă, dar aceasta fiind dintr'alt sat, au purces călări: unul pe un cal alb, celalt pe un cal negru. Lăsară caii afară și intrară în launtru. Beau ce beau, dar când să iasă afară, ce să vadă? Capul calului negru, la calul alb, și capul celui alb, la cel negru. Mult se minunară ei de această minune, până ce într'un târziu își aduseră aminte că munciseră în ziua de Sf. *Spiridon*, făcătorul de minuni»⁴.

Prin jud. Muscel, se zice că în această zi crește ziua cât sare *cocoșul* peste gard⁵.

1. Șt. St. Tuțescu, *O parte din Sfinții poporului*, p. 30.

2. Culegere din com. Țepu.

3. *Calendarul ilustrat pe 1910*.

4. Culegere din com. Bălțatești, împart. de d-l I. Preutescu.

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.

SF. MODEST.

Cu privire la *Sf. Modest*, pe care nici calendarul nu ni-l dă măcar, cetim această relațiune, fără a cunoaște regiunea din care a fost culeasă :

«*Sf. Modest*, ce se serbează în ziua de 18 Decembrie, — de altfel în această zi se cinstesc *Sf. Sebastian* și *Zoie*, — e prăznuit pentru boale la vite și paza lor; pentru aceasta, oamenii aduc pe popă acasă, se roagă lui Dumnezeu în genunchi și fac aghiasmă; pe urmă preotul țese și stropește cu aghiasmă ograda, ocolul și toate vitele, rugându-se lui Dumnezeu ca să le ferească de boale; după aceea strâng aghiasma rămasă și din când în când strolesc vitele ori le-o dau în țară».

IGNATUL.

I. Ignatul.

Sărbătoarea zilei de 20 Decembrie se numește în popor *Ignatul* sau *Ihnatul*¹, *Ignatul porcilor*² sau *Inătoarea*³.

Cu privire la patronul zilei, iată legendele pe cari le-am putut afla :

Intăia se aude prin jud. Dolj și sună precum urmează :

«Mai de mult, oamenii tăiau porcii în ziua de Ignat, — le da cu securea în cap. Așa Ignat, cu ta'său, s'au apucat să taie și ei porcul. Când a vrut să dea Ignat cu securea în capul porcului, nemerește în cap pe ta'său și-l omoară!

El, ce să facă? L-a omorât, l-a omorât!... Iăgepă a se văită : că ce-a greșit de-a omorât pe ta'său?!

Il îngroapă, îi face pomană și pleacă în lume.

Spuse și la mîic, și la mare, și la tânăr, și la bătrîn, că ce să facă, ca să scape de păcat?

Și pe drum s'a întălnit cu un popă bătrîn. I-a spus tărășenia : iată așa, așa, așa, — cum făcuse! I-a spus popa ca să facă un *cinuleț*⁴ la o apă curgătoare și să treacă pe toți călătorii fără nici o plată. Și la marginea apei să-și facă un cămin ca să șeadă acolo. Și a mai spus :

— Iea un tăciune de tufă și-l înfige în pămînt. Dacă s'o prinde până la trei ani, bine ; îți iartă Dumnezeu păcatele ; dacă nu s'o prinde, să știi că nu ți le iartă.

Așa a și făcut : și-a făcut cinul și căminul, și-aduse nevasta, copiii, se așează la o apă, — îi treceă și ziua și noaptea pe cine venia.

Trecu azi, trecu mâine, aproape trei ani, și când se pomeni

1. Aproape pretutindeni.

2. Jud. Vâlcea.

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94 : Ignatului i se mai zice și *Inătoarea*. Inătoarea e o femeie lacomă și urită, care mănăncă lumea.

4. Cin, luntre.

intr'o noapte, viscolia și batea un vânt, și ei, mâncare, na... nimic...
Se pomenește strigând de dincolo de apă :

— Măi Ignat !

El răspunde :

— Aud, frate.

— Vino, frate, de ne trece, că pe astfel de vreme ne 'necăm.

Se suie în cin și trecu. Când dincolo, nu găsi pe nimeni și trecu iar îndărăt, văietându-se cum că se înecă oamenii până a ajunge el... Și când să intre în casă, aude iar strigând :

— Mă Ignat, mă !

— Aud, frate, aud !

— Vino, frate, de ne trece, că ne 'necăm, vai de capul nostru !

Și iar trece dincolo, și când dincolo, nu găsi pe nimeni. Și începuseră iar a se văieta și olicăi, că ce se făcuseră ?

— Eu m'am pus să ispășesc păcatele lui tata, și eu mai multe am făcut !

Și când să intre în casă, iar aude strigând

— Uu-u-u, mă Ignat, mă !

— Aud, frate, aud !

— Vino, frate, de ne trece, că ne 'necăm și alta nimic !

Și iar trecu cinul. Când ajunsese dincolo, găsi doi moșnegi bătrâni. Ii luă în brațe, îi sărută, — că unde scăpaseră de inec, — îi puse în cin și îi trecu dincolo, acasă la el. Acolo începuseră să le spuie cum că el s'a apucat să ispășească păcatele lui ta'-său și acum mai mari păcate a făcut, că de aseară până acum două rânduri de oameni se 'necară. Și moșnegii i-au răspuns.

— Lasă, mă Ignate, c'o vedeă Dumnezeu !

Și acei moșnegi nu erau decât *Dumnezeu* și cu *Sf. Petre*.

Intrară în casă. Ignat se uită incolo, se uită pe dincolo, nici un scaun. N'a avut ce să le spuie ca să șadă, că erau săraci ; și i-a dat lui Sf. Petre vigul de cioareci și lui Dumnezeu tramba de pânză. Copiii plângeau de foame..., plângeau, de ziceai... aaaș !...

Da uncheșii :

— Mă Ignate, ia impacă, mă, ai copilași ; ce au de tot plâng așa ?

— Păi, știți ce ? plâng de foame ; văzură pe mumă-sa arzând țăstul ; și nouă ne e rușine să spunem ce avem de gând să băgăm în el, le-a răspuns Ignat.

— Ori ce-ați aveă, nu ne împăcați până nu ne-ți spune.

Nevasta a făcut ce-a mai făcut prin casă și când s'a uitat

Dumnezeu și cu Sf. Petre într'altă parte, a lăsat țăstul jos, gol. Când îl văd copiii lăsat, încep și mai tare să plângă.

Mamă-sa le zise încetișor :

— Las' cu *munca*, că vă scoate ea acum pâinea din țăst, și o să mâncați, și o să vă culcați.

Și de unde, că eră țăstul gol.

O 'ntrebă Dumnezeu că ce au în țăst? Ea îi răspunde :

— Nu e nimic, l-am lăsat așa ca să zică copiii că e pâine, pân' or adormi.

Și Dumnezeu :

— Ia împacă copiii, că prea plâng; caută în țăstul ăla, că trebuie să aveți ceva sub el; nu se poate...

I-a răspuns Ignat că :

— Nu, că nu avem nimic sub țăst...

— Ia lasă; caută sub țăst de împacă copiii; nu vezi cum plâng?

Și când se duce nevasta lui Ignat de ridică țăstul, o pâine de de cele dospite, mare-mare ce de-abia avea loc sub țăst de mare ce eră. După ce o scoate, o frânge și o împarte la copii. Se pun copilații și mănâncă și se mai pun și ei, cei bătrâni.

În timpul acesta, odată s'au aprins niște lumânări înaintea lui Dumnezeu. Cum a văzut așa, Ignat repede s'a priceput că este Dumnezeu. Și a început să le sărute tălpile picioarelor, și poalele toalelor, și mâinile.

... — Că, [uite] cum a venit Dumnezeu în casa mea și n'am avut ce să-i dau să mănânce și pe ce să șadă, săracuțul de mine, Doamne!

Și Dumnezeu :

— Lasă, mă Ignate, că ai împlinit toate,—și să mergi cu noi.

— Să merg, Doamne, dar copiilor ce le fac?

— Lasă-i, am eu grijă de ei, răspunde Dumnezeu.

Și au plecat : Ignat cu Dumnezeu și cu Sf. Petru.

Mergând ei așa, au dat pe la cărbune și acū eră prins. Făcuse niște rădăcini în pământ și niște lăstari până la brău. Și au luat-o înainte. Pe drum Dumnezeu îi zise :

— Astăzi sunt trei ani de când ai omorit pe ta'-tău. Să știi că ți-ai ispășit păcatele. De-acum înainte să fii harnic să nu mai faci.

Și au mers tot înainte,—câți ani or fi mers, nu se știe,—că s'au întâlnit c'o trăsură, cu niște telegari de cai, de credeați că

sboară, nu altcevă; și'n trăsură, unde se lefăiau niște boieri. In urmă le veniau samare încărcate cu marfă scumpă...

Negustori mari!

Și a zis atunci Dumnezeu :

— Mă Ignate, cunoști tu pe cinevă din negustorii ăia ? A ?

— Nu cunoscui pe nimenea, Doamne !

— Vezi, mă ? Aia fură feciorii tăi !...

— Taci, Doamne !

— Ai tăi fură, măi Ignate !

Auzind așa, Ignat vru să le sărute picioarele și mâinile. Și ce să le sărute, că și pieriseră !

Luând-o Ignat îndărăt, se întâlnește iar cu trasura. Iși luă inima în dinți de-o opri și-i întrebă :

— Eu pe dumneavoastră parcă văș cunoaște; da, de ! Nu știu de unde să vă ieau, vasesmiiu cu niște copii.

Ce copii, omule ?

— Cu niște copii ai miei cari i-am părăsit la apa cutare.

— Păi noi suntem copiii ăia de cari spui dumneata; noi suntem copiii lui Ignat.

— Măncă-vă ar taica, voi sunteți copiii mei !

Și au plecat cu toții înainte !¹

In ziua de Ignat, nu este îngăduită, mai ales pentru femei, nici o muncă, și mai cu seamă în casă, fiindcă se crede a fi primejdie pentru boale și alte supărări printre cari ar fi și aceea că porcii ar rupe cămășile întinse pe gard, la uscare².

In această privință, lată o povestire musceleană referitoare la o femeie nesocotitoare :

«Ci că o creștină, în loc să ție ziua asta, s'a apucat să toarcă. Înătoarea, — fiindcă erau ușile incuiate, s'a lăsat pe coș și a intrat la femeie în casă zicându-i :

— Hai, surată, să-ți ajut și eu.

1. Culeasă din com. Catanele, jud. Dolj, de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împart. de d-l Șt. St. Tuțescu.—Candrea, Densusianu, Speranța, *Grasul nostru*, I, p. 272. cred. din jud R-Sarat : Dela Ignat și până la Crăciun nu-i bine să torcă. — R.-Codin, Mihaelache, *op. cit.*, p. 94.—*Calendarul ilustrat pe 1910* : Ignatul e rau de lovături.—Voronca, *op. cit.*, p. 55 : In Moldova de sus nu se toarce dela Ignat până după Boboteasă, ca să meargă bine vitelor și să vină pe-fitori fetelor — Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Femeia a crezut-o. Au tors amândouă până au isprăvit. Pe la miezul nopții, Înătoarea zice surată-sii :

— Fuga de caută un hârdău, că până la ziuă să și coacem tortul.

Femeia se duse să caute prin vecini, spunând cu cine a isprăvit tortul.

— Fugi, fă, că aia e Înătoare și vrea să te opărească pe tine în hârdău și să te mânânce.

Ea nu se încredință, până nu-i spuseră toate vecinele în acelaș chip.

— Păi dar, zise femeia, — cum să scap?

— Pune scara la capul casei, suie-te pe coș și cântă *cocoșește* de trei ori pe coș : «Cucurigu-gagu!», că ea cum o auzi *cocoșul*, o și șterge la sănătoasa. Pe urmă intră în casă și stinge focul să nu mai vadă lumină, că dacă o vede, vine iar la tine!

A făcut femeia cum au învățat-o vecinele și a scăpat de Înătoare»¹.

Prin multe părți se taie *porcii* în această zi. «Chiar de n'ai tăia un porc, taie cel puțin o pasore, — îndeamnă o credință muscelană, — găină, rață, găscă; ori la vreme, de-ai înțepă creasta la o găină neagră ca să dea sângele, că așa e bine: să vezi *sânge* în ziua de Ignat, că numai atunci vei fi ferit de boale»².

Prin unele părți, lucrul, adică munca este îngăduită, însă numai după ce femeia a văzut sânge de orice soi de vietate, ori sânge de *porc* negru. Dacă nu vadă gospodinele sânge, prind o găină neagră, îi împung creasta cu un ac, ca să-i dea sângele, să-l vadă și apoi se apucă de lucrul de care au nevoie.

În această pricină, iată următoarele povestiri muscelene :

«Ci-că eră o femeie, pe care o chemă Rada. În seara spre Ignat, ea s'a apucat să toarcă niște caiere de cânepă. Pe-aproape de miezul nopții, pe când Rada încă lucră, s'a pomenit cu Sf. Ignat la fereastră, că a nceput să se răstească la ea zicându-i :

Rad', Rad',
Suie-te 'n pat,
Că eu sunt Ignat!

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94—5.

2. *Ibidem*, p. 93.

3. Cred. Rom. din com. Trusești, jud. Botoșani, împart. de d-l C. Atanasiu. — *Albina*, V, p. 455.—R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 95.—*Albina*, V, p. 1302.

Adică : Radă, Radă, culcă-te ! Nu mai toarce !

Ea însă, n'a ascultat, — a lucrat înainte.

A doua zi a și pus-o boala jos. Și ci-că, până 'nțepenit-o Dumnezeu, ea a aiurat într'una :

Ignat, Ignat,
Ce-am avut,
Am depănat !

Adică : ce-am tors, am depănat pe răschitor.

Mai eră una care *periasa* la călți în ziua de Ignat. D'atunci însă a lovit-o boala și în curând s'a dus de pe lumea asta. Până a a murit, a aiurat zicând :

Ignat, Ignat,
Zi bună de periat !¹

A treia povestire se aude prin jud. Ialomița și ne spune că o femeie, care nu știa că în această zi nu trebuie să toarcă și să coasă, ca să n'o găsească pe ea, sau pe cineva dintr'ăi² ei, să se'mbolnăvească sau să 'nebunească, a depănat de pe fuse pe răschitor și de aceea a 'nebunit. Ea zicea într'una :

Ignat, Ignat,
Dela usă, până la pat,
Șapte fuse-am depănat !³

Ignatul îl tin și *feruile însărcinate*, ca să nască pruncii întregi la trup și la minte.

Prin jud. Teleorman, în această zi nu se lucrează lucruri femeiești, ca să nu *icnească*, — să nu geamă, — ca porcul⁴.

În sfârșit, se mai spune că Ignatul își are rânduit să moară negreșit un om la ziua lui⁵.

II. Tăiatul porcilor.

Prin unele părți, *porcul* se taie în ziua de Ignat⁶, căci în

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94.

2. Cred. Rom. din com. Urziceni, împărtașite de d-l Dobre Ștefanescu.

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 94.

4. Cred. Rom. din com. Principele Ferdinand, împart. de Păr. F. A. Drăghici.

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.

6. D-l N. I. Dumitrașcu scrie, pentru jud. Romanși : «Fiecare Român își taie porcul sau, hrănit cu îngrijire din vară. În zorii zilei se aud sute de *guiciri*. Fumuri groase se vad înalțându-se aproape din fiecare curte dela țara».

această zi, după cum am arătat, fiecare om trebuie să vadă sânge și să zică :

Ignat,
Ignat,
Porc umflat !¹

Porcii sunt îngrășați cu grăunțe, făină, tărâțe, bostani, ș. a., până'n această zi², iar noaptea ei vor visa dacă vor fi tăiați ori ba³. Prin unele locuri se zice că în noaptea despre Ignat, porcii visează mărgelile roșii la gât⁴.

Prin jud. Dolj, pe unde porcii se taie în ajunul Crăciunului, se zice că Ignatul prevestește porcii că vor fi tăiați la Crăciun, cu vorbele :

Porc gras, o măciuga'n cap
și te culcă'n pal!

De aceea, din ziua de Ignat și până la Crăciun, porcii stau toți triști⁵.

«Porcul care n'a fost tăiat în ziua de Ignat, d'aci încolo nu se mai îngrășă, nu mai pune carne pe el și nu mai mănâncă, căci în ziua de Ignat și-a visat cutitul.

Cei mai bătrâni, ținând cu stăruință la obiceiurile cele vechi, dacă taie porcii în ziua de Ignat, și atunci când se întâmplă ca porcul să fie negru, după ce l-au înjunghiat, când curge sângele gărlă, au grijă să pună o strachină cu unii dedesubt, ca să scurgă sângele în el. Iar după ce se usucă mielul acela, îl macină și afumă

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.

2. O zicală : «Nu se'ngrășă porcul la Ignat» se referă la cel ce vrea să isprăvească ceva în grabă, fără să se fi pregătit din vreme. — D-l D. Ștefanescu, Urziceni-Ialomița, scrie : «Săteanul român, adevărat creștin, în tot postul Crăciunului nu mănâncă carne, ori, cum zice, *de dulce*, ci numai de post, adică fasole, varză, murături, pește, ceapă, praz, cum și alte mâncări de post. Crăciunul îl așteaptă cu multă bucurie și fiecare în post îngrășă câte un porc, ca să aibă în ziua de Crăciun caltaboși și cărnați proaspeți. În ziua de Ignat ei taie porcii; unii însă nu voesc a-i tăia în post, zicând că *se spurcă*, adică se ung toate vasele, și e păcat a se spurcă în post».

3. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împart. de d-l Șt. St. Tuțescu.

4. Cred. Rom. din com. Idrici, jud. Falcu, împart. de d-l G. Arteni.

5. *Albina*, I, p. 396.

cu el, peste an, copiii, ca să le treacă de *guturain*, de *spaimă*, de *nălucă* și de alte alea»¹.

Prin jud. Teleorman, pe unde porcii se taie în această zi, după ce s'au înjunghiat, se așterne câte un sac peste ei, iar deasupra încălecă un copil, ca să nu se strice carnea până la Crăciun².

Untura care se scoate dela un porc negru tăiat în această zi este bună de folosit la multe vrăji, mai ales în ceea ce privește bunul mers al *oilor*³. Prin jud. Vâlcea se păstrează o bucată de carne de porc negru tăiat în această zi și la *Bobotează* este dusă la biserică spre a fi *botezată* de preot; cu această carne se ung cei ce au durere de *picioare*, pe locurile pe unde simt junghiuri⁴.

Prin jud. Neamț *untura* de pe *chișcă* și *mațele* de porc tăiat în această zi se folosește când se ivesc *bolisti* în porci⁵.

Prin Banat, mai de mult se ungea cu grăsime de porc tăiat în ziua de Ignat, trupul unui mort bănuț să fi *strigoiu*, după ce i se mai străpungea scăfârta cu un ac, punându-i-se apoi în sicriu și un băș de trandafir sălbatec, — *măcieș*, — ca să se încurce cu haniile într'insul, și astfel să nu mai poată ieși afară⁶.

Falca porcilor tăjeți în această zi se va strânge, la vremea cuvenită, spre a se folosi la *nevoie* pentru vindecarea bolii numită *falcar*, — un soi de umflătură a feteilor, — încălzind-o cu incetul la foc și apăsând cu dânsa peste umflătură⁷.

Deoarece prin cele mai multe părți, datina tăiatului porcilor o găsim la Crăciun (*Crăciunul sătel*), în amănunțime vom descrie-o și noi când va fi vorba de această mare și bogată sărbătoare creștinească.

1. R. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 93.— Cred. Rom. din com. Urziceni, jud. Ialomița, comunic. de d-l Dobre Ștefanescu: «Se zice că porcii puși la îngrășat și pe cari oamenii nu i-au tăiat până'n ziua de Ignat, nu mai mănâncă, din pricina că vad sânge în mâncare».

2. Dat. și cred. Rom. din com. Balaci, împart. de d-l A. M. Nour.

3. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 231.

4. Dat. și cred. Rom. din com. Gorunești, jud. Vâlcea, comunic. de d-l C. M. Popescu.

5. Dat. și cred. Rom. din com. Vânătorii Neamțului, jud. Neamț, împart. de d-l V. Știrbu.

6. Marian, *Immormântarea*, p. 84.

7. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.

INDICE SI GLOSAR.

A

Ac, s., 115, 116, 143 (credință).
acatist, s., 110.
Adam, s., *cărarea lui* —, 14; p. 46, 103.
adevără, v. a. —, 11.
adiveri, v. a. —, 15.
Adormirea, s. 57.
aghiasmă, s. — pentru grădini, 3; când se face — mare, 48.
Agost, Agust, s., 1.
agrâi, v. a. —, p. 107.
ajunge, v. a. se — a se împăcă, se alcătul (mai mult în latină), 194.
albină, s. *busuioc de—* al atânelor, 55.
Alexă, s. 50.
Alexii, s. pl., 51.
alună, s. — bună de friguri, 5; — de leac, 122.
aluniș, s., 51.
amăsurat, adv., 84.
an, s., când începe anul, 44.
Ana, s., Sf. —, 37; — *Zacete-*nia, 181.
Andrea, s. Sf. —, 125; luna lui—, 148.
Andreiu, s. Sf. —, 58, 125 și urm., 135; moș—, 130; turta colacul lui —, 140; luna lui Sf. —, 148.
Antihărt, s. 155
apă, s., când se răcesc apele, 4;

— ca moși, 49; — *privighiatu*, p. 122: 351, 155.
apaos, s., 4.
apostol, s., când a blăstămat Maica Domnului pe apostoli, 29.
Arhanghel, s., 85, 86.
Arhanghel, Sf. —, 46, 74; — *Mihail*, 74; — *Gavriil*, 74.
Arie, s., 187.
arieti, s., pl. *turta arieților*, 74.
arsă, adv., 189.
așteș, adv., 14.
âșkamătu, adv., 180.
Aust, s., luna lui —, p. 1.
August, s., 1.
Augustin, s., 1.
Avestiza, s. —, aripa Satanei, 96, 100.
Avesuha, s., 101.
avrameasă, s., când se culege —, 5.
asimă, s., 151.

B

Babă, s., cele 9 babe ale lui Sf. Nicolai, 159.
băciță, s., 35.
băgeag, s., 22; *băgeagă*, s., 129.
bălbătaie, s., 65.
Balcani, s., pl., 68.
baligă, s., — de leac 53, 54.
Barbara, s., 152 *banc*, s., 191.
banc, s., 191.
Barboase, s. pl., 149.
Barbura, s. pl., 149, 153; friguri din—, 151; turtele Barburi 151.

barză, s., când pleacă berzele, 4.
Barbura, s., 149.
Basarabov, s., Sf. Dumitru din—, 69.
bataie, s., ca să nu fie —, 47.
be, interj. *bre*, 169.
berbec, s. *Tecele berbecilor*, 56; 61; *turta berbecilor*, 47.
Berbecarii, s. pl., 57.
beșică, s., leac de beșica cea rea, 54, 55.
Blagovecinicul, Sf. Gavril —, 102.
Blagoviștenie, s., 106, 122.
blăstâm, s., 110; *boală*, s., 94; leac pentru—122; zi rea de—, 60, 124, 154; a (*boala copiilor*), 180; — *grabnică*, 28.
boancă, s., 54.
bob, s., datul în *boți*, 101.
Hoboteasă, s., 122, 200, 204.
Bobreajen, s., 3.
bochioi, s., pl., 54.
bozas, s., 154.
boieresc, s., *boierescul crabiilor*, 44.
boliste, s., semn de —, 123, 204.
boratic, adv., 104.
bortoseșel, adj., 27.
boteză, v., a umblă (despre preoți) cu aghiazmă, 2, 49, 204; de cânil se botează oamenii, 19.
box, s. — de leac, 53.
bragă, s., când se face—, 124, 146.
brânsă, s., dusă ca moși, 62.
Brezaie, s., 176, 177.
brodar, s., 171.
brumă, s. 37; luna *brumei*, 73.
Brumar, *Brumariu*, s., 38, 73; — *cel mare*, 73.
Brumărel, s., 58, 73.
brumiă, v. a. —, 58.
bubă, s., leac de *buba cea rea*, 54; leac de —, 55; *sărbătoarea bubelor*, 149.
bubă, v. a se —, 116.
bubat, *Bubat*, s., 115, 149; *Savele bubatului*, 149.

bucină, v., a —, 96.
burghiu, s., când se dă găuri cu—, 117.
burueană, s. — de năjit, 54.
buștean, s., orb, —, 167.
busuioac, s., de când este —, 13; — *de-al albinelor*, 55; 55, 139.

t:

Cahlă, s., 129.
căhneală, s., 129.
cal, s., de când este calul blăstămat, 23.
calină, s., 151.
cămașă, s., când nu se spală cămeși, 20).
cână, s. —, dată ca moși, 50.
candela, s., când stă aprinsă, 32; dată de pojană, 123.
câne, s., 144.
câne-cânește, adv., p. 93.
cânepă, s., 143; când nu se culege, 2; de când e binecuvântată, 9; *suior de* —, 151.
cap, s., — de post, început de post, 2.
căpri, s., 135, 176, 177.
căprior, s., „a-și sări din căpriori”, 108.
car, s. — de foc, tren, 162.
cărăbani, v. a —, a ucide, 187.
cărămidă, s., minunea cu —, 183 și urm.
cărbune, s., 117.
cărpă, s., broboadă, 11.
cârpeală, s., 20.
Cărstov, s. și *Cărstovul viilor*, 55.
Casian, s., Sf. —, 172.
cășlegi, s. pl., 32.
castravete, s., când nu se mănâncă, 60.
Catalina, s. Sf. —, 124.
cătelică, s., 21.
cățeli, v. a se —, (despre câni), a se pul; despre ierburi, a se în-

țeleni, a se întinde.
Caterina, s., Sf. —, 124.
Catrina, s., Sf. —, 124.
ceară, s., a căută cu —, 101.
cer, s., când se deschide, 3. 122.
 159; câte ceruri sunt, 22.
cerb, s., când se spurcă în apă.
 2, 4.
Chilichi, s. pl. 113.
chiș, s., a face —, a face semn, 191.
chipurile, adv., 120.
chișcă, s., 214.
Cilichi, s., pl. 113.
Cilipi, s., pl. 113.
cin, s., luntre. 197.
cinevașile, pron., 115.
ciobotar, s., 191.
ciobotărie, s., 191.
ciudă, s. 47.
Ciuda-fraților, personaj din povestii. 46.
Ciuda-lui-Arhanghel, s., 46.
ciumă, s., 102, 146.
ciupit, adj., 149.
clopot, s., 128.
cloșcă, s., 117.
coasă, s., 127, 143.
coase, v. a —, când nu se —, 57, 60, 115, 116, 149.
cociorbă, s., 128.
cocos, s., 195, 201; de când cântă.
 19, 22.
cocoșește, adv., 201.
cocostârc, s., de când este. 51.
colac, s., 140; *colacul lui Andrei*,
 140.
colăcel, s., dat ca moși, 50, 62.
comoară, s., 83.
copil, s., 124; ca să fie ferit, 125.
coș, s., 117.
covașă, s., 123, 145.
covrig, s. — dat ca moși, 50, 64.
coz, „frumoasă —”, 92.
crăcănăcel, adj., 26.
crăcănașel, adj., 26.
Crăciun, s., 119, 147, 204; *postul*
lui —, 118.

Crăciunșoara, s., 119.
creac-creac, interj., 26.
crecuță, s., crânguță, 5.
cruce, s., 1, 39, 60; *Ziua Crucii*,
 48 și urm.; *Ziua Crucii de vară*,
 1; *Inchinarea sau scoaterea Sf.*
Cruci, 1; *Postul Crucii*, 48; de
 când e —, 185.
crupe, s., pl. 12). 144.
cucuveică, s., 131.
cumpănă, s., primejdie, 58.
cunună, v. a se —, de când se
 cunună oamenii, 19.
curcubeu, s., 154.
curechiu, s., 38 și urm.
cățil, s., 143.

D

Darac, s., pieptenele dracului, 117.
darăpână, v. a — păr, 15.
Dealul-mare, s., 1.
de ce... de ce, adv., 17.
Dechenurie, s., 148.
descântec, de când este descântecul. 94.
deslegă, v. a se — (cu privire la
 post), 4.
desveli, v. a se — mâna, 54.
diavol, s., 66, 96.
Săhior, s., pielea de — la sfârșitul
 lumii, 96.
doftor, s., 82.
doyleac, s., 149, 150.
drac, s., 31, 76, 167, 187.
Drăgaică, s., 128,
drăglă, s., 192.
dragoste, s., vrajă de —, 137.
drum, s., credință despre crucea
 domnului. 127.
drumări, a v. —, 108.
ducă-se-pe-pustiu, s., 58.
duce, a. se —, a muri, 82.
duh, s., duhuri rele, 130, 131.
dulce, s., *dulcele toamnei*, 118,
dulceață, s., 150.
Dumitru, s., — Sf. 61, 65 și urm.,
 147; Sf. cel nou, 72.

dulută, s., 94.
Dumnezeu, s., 82, 88, 104, 122, 158,
 198; povestea lui —, 12.

E

Ecaterina, s., Sf. —, 124.

F

Făcător, s. — [de farmece], 137.
falcă, s., 204.
fântână, s., când se unge cu usturoiu, 136; vrajă la —, 141.
faraon, s., 182.
fasolă, s., 150.
făsuu, s., 150.
fasuli, v., a se — (despre bulbat), 150.
Fecioara, s. Sf. —, 6 și urm.
fel, s., vorbă, treabă, 104.
femeie, s., — însărcinată, 202.
Februarie, s., de ce — are 29 zile la 4 ani, 172.
fereastă, s., când se unge cu usturoiu, 136.
fermecătoare, s., 101.
fierar, s., de când este blagoslovit, 17, 21, 24.
fierbă, v. a. — (despre covnașă), 145.
Filip, s. Sf. Apostol —, 114; *Filipul cel schiop*, 121.
Filipi, s. pl., 56, 57, 114.
Fisofteia, s. Sf. —, 179.
floare, s., flori la biserică, 2.
Florii, s. pl., 24, 155.
foarfece, s., 118.
foc s., când e rău de —, 56, 58, 113, 116; când nu se imprumună, 57, 115; *focul lui Sumeru*, 63.
Foca, s. Măcinica —, 56.
forfuroasă, adj., 16.
frag, s., 52.
friguri, s. pl., ca să fie cineva ferit de —, 2, 40; alună și prună bună de —, 5; de când sunt —, 39; leacuri, 53; 52, 151, 178; — din Barbură, 151.

fuior, s., — dela Bobotează, 122: — de cânepă, 151.
fulfuroasă, adj., 21.
funingine, s., 129.
furt, s., zi rea de —, 155.
fus, s., 143.

G

Gădinet, s., — *schioap*, 135.
gâlălice, s., 189.
găină, s., — ca să fie ferită de boală, 53; 201.
găitan, s. — roș, 139.
galăcios, adj., 64.
gănușete, s. pl., 66.
Gara, s., 101.
găsi, v. a. — l. — pe cineva [boala], 302.
gavăd, s., 114, 117.
Gavril, *Gavril*, s. Sf. —, 46, 77, 101, 102.
ger, s., 97; 95.
Gheorghz, s. Sf. — 51, 70, 122.
giurii, s. a. — a se scurge, 184.
galagori, s. munte, 162.
Glăpeca, s., 101.
Glăpina, s., 101.
gândă-de-câni, s., 35.
godănac, s., 63.
gogoasă, s., vierme din — de stejar, 44.
gogoștie, s., — de mătasă, 189.
goire, s., 40.
goloși, v. a se —, a se goli (de frunză, despre păduri), 71.
Grăpa, s., 101.
grâu, s. — ca moși, 62; 143, 144: *sărbătoarea grăului*, 152.
Grigore, s., Sf. —, 111.
guicire, s., 202.
gunoiu, s., 115, 116, 131, 136.
Gustar, s., *luna lui* —, 1.
Gustea, s., luna August, 1.
gușter, s., când intră în pământ, 4.
guturăiu, s., 204.

H

Haidamac, s., 63.
haiște, s., *râiște*, vrăiște, 116.
Hamba, s., 101.
hapucel, s., 143.
hâr... *hat*, adv., 43.
Haralambie, s., Sf. —, 102.
Hariton, s., 57; — *cel bun*, 57.
harșt, interj., 8.
hirtimos, s., 34.
hoară, s., 26.
hoit, s., — de mort, 87.
holbățel, adj., 17.
holhorățel, adj., 26.
horă, s., când nu se face — în sal, 40.
hoș, s., 175.
hotar, s., 127.
Hraughel, s., 74 și urm.; *moșii de* —, 74.
Hristos, s., 122.
Humba, s., 101.

1.1

Iarbă, s., credințe despre ierburi, 52.
iarnă, s., când se începe, 127, 175; *Andrieu-cap de iarnă*, 125.
icni, v. a —, 202.
icoana, s., 150.
Iele, s. pl., 131.
Iguat, s., 197; — porcilor, 197.
Ihnat, s., 197.
Ileana Consângeana, s., 107.
Ilie, s., Sf. —, 75, 96, 102.
îmbărbură, v. a —, 150.
îmbătă, v. a se —, 107.
îmbrezi, v. a —, 151.
împărăteasă, s., când se culege — buruiana —, 5; — tuturor pășirilor, 44.
împărți, v. a — (pomana, moși), 123.
Impilat, s., Pilat, 12.
impleți, v. a —, când nu se imple-

tește, 116.
Înătoarea, s., 197.
Început (?) 137.
încipui, v., a se —, a face rost de —, 159.
îndrăzni, v., a — (despre fiare), 115.
Indrea, s., 148.
î nec, s., primejdie de —, 58.
înfurnică, v., a —, 41.
înger, s., păzitor. — 77.
îngrădi, v., a se — (despre îndrăgostiți), 39.
inimă, s., descântec de plămădirea inimii, 129.
însamnă, v., a —, 38.
înschimbă, v., a se —, 109.
întinerăci, v., a se —, 64.
înzăci, v., a —, 41.
înzăci, v., a se —, a se îndrăveni, 91.
Ioachim, s., Sf. —, 37.
Ioan, Ion, s., Sf. —, 11, 15, 23; — de toamnă, s. a., 38; — *Mi-lostivul*, 111; — *gură de aur*, 112.
Jordan, s., 11, 95; *fântâna lui* —, 14; *pățul lui*, — 16.
Irod, s., 39.
Ivus Hristos, s., 154.
Juda, s., Apostolul, —, cum a fost blăstămat, 30.
Judeu, s., de unde sunt Iudeii, 30.
izări, v., a —, 154.

J

Jali, v., a —, 25.
jemna, s., 139.
jeragai, s., 70.
Jidan, s., de când sunt Jilanii, 183.
Jidov, s., de când sunt Jidovii, 30.
 de când se împut, 37.
jili, v., a —, 151.

L

La, v., a se —, când nu trebuie a se —, 5.
lăsat, s., — de sec, 119.

lăturoiu, s., 63.
lăutoare, s., — fetelor, 53; când nu trebuie să se facă, 131.
leasă, s., pâlc de arbuști, 187.
legă, v., a —, a concepe (despre lupi), 116.
lemnar, s., de când e blăstămat, 17, 20, 24.
lingoare, s., 156.
lingură, s., 142.
Lisaveta, s., mama Sf. Ioan, 28.
lojar, s., 118.
Lom, s., 68.
Lom-Palanca, s., 68.
lovitură, s., 37, 72, 200.
luă, v., a se —, se căsători, 19; a face așa, ca să i se pară că vine, mea trece ușor; dacă ai un copil, e bine, că te mai teni cu dânsul; a se înhăita.
lucafar, s., cine-i lucafarul de dimineață, 30.
Lucifer, s., 76.
Lucinul, s., 62.
lumânare, s., 140, 156; — ca moși, 62; dusul lumânărilor la biserică, 110, 122; — de veci, 123; — dela Paști, 1, 38, 141.
lumină, s., lumânare, 30; — de veci, 123.
lună, s., 71, 144, 155.
lup, s., când e rău de — 56, 62, 111, 113, 116, 117 și urm., 121, 136 și urm.; ziaua lupului, 135.
lupărie, s., 135.

M

Mac, s., sfințirea macului, 2; — de leac, 55.
Macaveiu, s., 1; ziaua *Macaveilor*, 1; *Macaveiul stupilor*, 2.
macieș, s., 204.
măcină, v., a —, când nu se macină, 115.
Macoveiu, s., 1; Sf. —, 55.
măgar, s., în legendele Sfântului

Spiridon, 182 și urm.; de când este luat în răs, 22.
Maica Domnului (— *Precesta*), s., 6 și urm.; 20, 22, 25, 28, 29, 58, 100, 119, 147, 155, 172; Călătoria Maicei Domnului la Iad, 96; Maica Domnului și Trif, 6; Maica Domnului și paingâmul, 8.
mălaiu, s., 116; când nu se împrumută, 116.
Marmarca, s., nevasta lui Scaraoschi, 95.
mană, s., — vacilor, 145.
măncare, s., 139.
măr, s., când nu se mănăncă, 3, 40; ca moși, 64.
Maria, s., — Magdalina, 14, 34; — lui Iacov, 14; patronul femeilor cu numele —, 31.
Marin, s., patronul bărbaților cu numele —, 34.
măritis, s., pentru —, 110.
Măslariu, s., luna lui August, 1.
măta, s., — neagră, 131.
mătăluca, pron. mătăluță, mată, 189.
mătușă, s., 122.
mătrăgună, s., — de leac, 54.
mătură, v., a —, când nu se mătură, 57, 115, 131, 136.
medean, s., maidan, 163.
melită, s., 119, 127.
melitoiu, s., 172.
melifică, s., 129.
meșter, s., — de lier (lierar), 12; — de lemn (lemnar), 11.
mîcșunică, s., — de leac, 53.
mieru, s., 203.
miel, s., 61.
miere, s., laguri de —, ca pomană, 34, 49, 64, 150.
Mihail, s., Sf. (Arhanghelul) —, 46, 74 și urm., 102.
mijlocire, s., mijloc, 13.
milă, s., — de loc, 102.
milostivnic, s., 15.
Milostivul, s., Sf. Ioan —, 111.

Mina, s., Sf. — , 110.
Minuh, s., Sf. — , 110.
mir, s., de când e — , 13.
mirător, s., 137, 138.
mirudenie, s., bunătate, lucru bun de mâncat, 64.
mișu v., a — , mișună, 59.
Moarte, s., 77, 93, 95.
Modest, s., Sf. — , 196.
Moisi, s., — Prooroecul, 13.
moliftă, s., 7.
morman, s., 63.
mort, s., prasiucul morților năprasnici.
moși, s., pl. pomână dusă pentru sufletul morților, 4, 50, 62; — de Sâmedru, 62; — de toamnă, 62, 74; — de Sf. Dumitru, 62; — de Ovidenie, 124.
muică, s., mamă, 199.
munci, v., a — , a mărturiza, 96, 151.
mușeiu, s., — de usturoiu, 129.
mușetel, s., când se se culegă, 519.
mușt, s., de când se face, 4.

Nacara, s., 101.
Nadara, s., 101.
Nadaria, s., 101.
năfură, s., 48.
năjit, s., buruienii de — , 54, 55.
năjitnică, s., 54.
nălucă, s., 204.
nănaș, s., mersul finilor la — , 74.
nănașu, s., 175.
năpastie, s., năpaste, 58.
naș, s., vezi, nănas.
nășapi, v., a — , p. 68.
nășie, s., 82.
naștere, s., pază pentru — , 154.
năvodi, v., a — , când nu se — , 149.
Naum, s., Sf. — , 118.
navalnic, s., legenda lui, 28; — de leac, 36, 54.
nea, s., când vine și când pleacă, 176.

nebunulă, s., zi rea de — , 124.
nacajos, adj., 58.
neclintit, adj., 71.
Neculai, ș. a. s., a Sf. — 93 și urm., 156, 157; Sf. — mic, 177, 178; Sora lui — , 178.
nefărtat, s., 102.
negel, s., când se face, 60.
Negrea, s., 102.
Neios, s., 148.
Nervuza, s., 161.
Nicuvioasa, s., 59.
nifărtache, s., 158.
Ningău, s., 148.
ninge, v., a — , 126.
ninsoare, s., când e, 158.
Noembrie, s., 73.
nor, s., 123.
noroc, s., 144.
noroci, v., a se — , 123.
norocire, s., 144.
noș, s., când se bat — , 31, 55.
noșă, când nu se mănâncă nucii, 40, 49, 80; — bună de leac, 54; — cu noși, 64.
Oașe, s., 116, 135, 201.
oală, s., 117, 119.
Obedenie, s., 121.
oblici, v., a — , 13.
Obrejenie, s., 3, 121.
Obrejenic, s., s.
odini, v., a — , 33.
ogîndă, s., vrajă la — , 141.
omănaș, s., 159.
omidă, s., ca să nu fie, 54.
os, s., — mort (buală), „a sta în în capul oșelor“, 91.
Ovedenie, s., 121.
Ovidenie, s., 121.
Ovreu, s., de când este, 30.

Pădure, s., 137.
pagubă, s., când e rău de — , 115.

- Pașa*, s., 101.
- paingân*, s., Maica Domnului și —, 8, 10.
- painjân. painjen*, s., 9.
- Palaghia*, s., nume de femeie 160.
- palma-Maicii-Domnului*, s., legenda ei, 28.
- pământ*, s., 81; stâlpul pământului, 43.
- pân*, s., 141.
- pândar*, s., când se tocmeste — la vii, 35.
- pânză*, s., când nu se țese —, 147.
- pâr*, s., 118.
- pară*, s., când nu se mănâncă, 3, 40.
- parădui*, v., a se —, 17.
- Paraschiva*, s., Sf. (Cuvioasa) —, 70.
- parte*, s., noroc, nepocire, 141.
- părte*, s., pârțic, 20.
- pasere*, s., ca să nu mănânce oușerile holdele, 119.
- Paști*, s., lumânare de la —, 128, 191.
- Pavel*, s., Cuviosul —, 78.
- pază*, s., paza usurovolui, 139—140.
- pebene*, s., când nu se mănâncă, 49; curpân de —, 49.
- peria*, s., a —, când nu se perie, 202.
- perie*, s., „caută eu —”, 101.
- perjă*, s., când nu se mănâncă, 3, 40; — de leac, 53—54.
- pește*, s., când se desleagă mâncarea de —, 4; — din mare pe care stă pământul, 43.
- petitor*, s., ca să vină, 200.
- Petru*, Sf. — (și alte forme), 18, 21, 75, 88, 109, 108, 116, 187, 198.
- piatra*, s., grindină, 95, 103; — scumpă, făcută de șerpi, 51.
- picior*, s., boală de —, 204.
- piele*, s., când nu se împunge în —, 57.
- pieptănă*, v., a —, când nu se pieptănă, 116, 136.
- pieptene*, s., 137: pieptenele dăracului, 117.
- Pilip*, s., Pilipul cel schiop, 121.
- Pilipi*, s., pl. 113.
- Pintilie Calatorul*, s., 36.
- pistruu*, s., de când sunt Jidonii cu pistruu, 19.
- plămădire*, s., — inimii (descântec de—), 129.
- Pliaștia*, s., 101.
- ploaie*, s., — cu piatră: când nu este —, 158.
- poamă*, s., când se desleagă mâncarea de —, 4; — vâratecă, 4; când nu se mănâncă, 40; când începe culesul de —, 57.
- Pobreajen*, s., 3.
- Pobrejeni*, s., pl. 3.
- Pobrejenie*, s., 3, 32.
- Pobrijenie*, s., 3.
- pogan*, adj., urât, 164.
- polima*, s., eres, 188: de obicei însă: soiu, fel; ex.: urită polima de tîn!
- șpom*, s., 147: când se sălește un —, 49.
- pomar*, v., a —, 67.
- porc*, s., 141: Ignatul porcilor, 197; când se taie, 201—202.
- porumb*, s., 150: când nu se mănâncă —, 116.
- post*, s., postul Crăciunului, 119; postul mare, 119.
- potcoavă*, s., 143.
- potop*, s., cine a stăpănit potopul, 172.
- poveste*, s., Povestea lui Dumnezeu, 12.
- praznic*, s., când se face, 43; — pentru morții năpraznici, 177.
- Precesta*, s., Maica —, 9: mare, 33; — mică, 36.
- prigorică*, s., „a se uscă de sete ca prigorica”, 27.
- primejdie*, s., ca să nu lie, 47, 154.
- pristariu*, s., 12.
- prisporitor*, adj., 4.
- Probaje*, s., 3.
- Probajene*, s., 3.

Probujeni, v. a se — , 3.
Probajine, s., 3.
Probajne, s., 3.
Probejeni, s., pl. 3.
probozi, v. a se — , 3.
Probrejeni, s., pl. 3.
Procoavă, s., și Sf.—, 58.
Procoave, s., pl. 58.
procovăț, s., 58.
promoară, s., luna promoarei, 73.
promoroaca, s., luna promoroacei, 73.
prună, s., — bună de leac, 122 : — de friguri, 5 ; — când nu se mănâncă, 40 ; când se dă de po-mană, 34, 64.
Puha, s., 101.
pușor, s., bănuț, 101.
purcel, s., Sf. Dumitru în chip de — , 69.
puținel, adv. *puținel*, puțitel, 33.

Rac, s., racul și Măica Domnului, 34.
racușor, s., ceapă, 120.
răghilă, v., a — , când nu se răghilă, 116.
raiu, s., cine ține cheile raiului, 95.
rămaș, s., 108.
rămăși, v., a se — , 108.
rândunică, s., de când este blagoslovită, 19.
râni, v., a — , când nu se rănește, 136.
Răpciune, s., 41.
Răpciuni, s., pl., 41.
răsătură, s., 96.
răsghios, adv., 106.
rășni, v., a — , când nu se rășnește, 57.
rasteu, s., 142.
rătini, s., pl. 63.
rătuneala, s., 184.
răsămăș, s., vorbă cu — , cu te-meu, cu socoteală.

roiu, s., — de albine, 55.
roiniță, s., 55.
rufă, s., când nu se spală rufe, 117.
rugă, s., 40.
Rusale, s., pl. 131.

S, Ș

Săctemvre, s., 41.
Saiegiă, s., pl. datină, 72.
salcie, s., de când e blagoslovită, 23.
Salmona, s., 101.
Salomia, s., 101.
Să(ă)medru, s., 63, 71.
Sân-Medru, s., 71.
sânge, s., 201.
Sau-Medru, s., 71.
Sân-Mihailu, s., 74, 75.
Să-Nicoară, s., 157.
Sânta-Maria-mare, s., 23, 30, 36 ;
 Soborul — , 27.
Sân-Toader, s., 157.
Sân-Vârșara, s., 153.
săratară, s., când nu se imprumută — sau sare, 115—116.
sărătoare, s., — vărsatului, 119.
sărindar, s., 110.
sărpe, s., 51—52, 111, 115 ; când intră în pământ, 4 ; prefăcut în smeu, 5 ; într'o poveste, 42.
satană, s., Avertița, aripa satanei, 99.
Sava, s., Sf. — , 156.
Save, s., pl. Savele bubatului, 149.
sbranca, adv., 57.
Schimbarea la față, s., 3 și urm.
scripță, s., 142.
scrob, s., ca moși, 62.
sculă, v., a se — dela boală, 83.
scut, adv., 116.
secară, s., când nu se samănă, 61.
Secerar, s., luna lui August, 1.
secetă, s., 187.
secure, s., 117.
Septembrie, s., 41.
sfadă, s., ca să nu lie, 47.

- sfânta*, s., 31.
Sfânta (Sânta) Maria mare, s., 11, 15, 20, 23, 30, 33.
sfarmă, s., 108.
sfredel, s., când nu se dă găuri cu —, 117.
sic, interj., „a da cu —”, 9.
șic, s., 27.
șicui, v., a —, 27.
Simicoară, s., 178.
Simion, s., Sf. —, 41.
Sim-Nicoară, s., 178.
sipică, s., 64.
Sisioie, s., minunile Sf. Sisoie, 96, 100.
sită, s., „a da cu sita”, 101.
slei, v., a se —, a se solidifica (prin j. Tecuciu, numai despre grăsimi), 14, 20.
smântănos, adj., 144.
smeu, s., — făcut din șarpe, 5.
smirună, s., 136.
soare, s., 145, 157, 181; mireasa soarelui, 154; cămil își câmpără cojoc, 61.
soarece, s., de când e blăstămat, 10.
șopârlă, s., când intră în pământ, 4.
soră, s., sora lui Sf. Neculae, 173.
sorcovă, s., 147.
spaima, s., 204.
șpăldărie, s., 64.
spic, s., dus la biserică, 2.
Spiridon, s., Sf. —, 181 și urm.
șpolocanie, s., 119.
Spridon, s., 182.
șpurc, s., 35.
șpurcat, s., dracul, 105.
șpusă, s., 150.
ștafir, s., 131, 167.
Ștălnic, s., 11.
ștălp, s., ștălpul pământului, 43.
Ștălpelnic, s., 11.
Ștălpnic, s., 41.
ștative, s., pl. 181.
Ștefan, s., Sf. —, 112.
ștejar, s., vierme din gogoșă de —, 44.
știma, s., haina îngerească, 76.
știucă, s., — din străchiunile Jidovilor, 19, 20.
ștobor, s., ștoborul Sântămăriei mici, 37.
ștragă, s., strigoaică, 130.
ștrajnic, adj., 100.
ștrajnici, v., a se —, 101.
Șratenie, s., 6.
ștreșină, s., 151.
ștrigă, s., fem. 119, 127.
ștrigoaică, s., 116, 145.
ștrigoiu, s., 115, 126, 294.
ștropșeală, s., 93.
ștrugere, s., când se desleagă peștii, 1: 35; pomână de — 34, 64; când nu se mănâncă, 40.
ștup, s., Macoveiul ștupilor, 2.
șulă, s., 146.
Șunedru, s., 63.
șunedru, adj., 63.
Șunedru, s., 67, 71.
șurcea, s., 120.
Șurghinați, Slății —, 117.
șurșus, s., 63.
Tabăloc, s., 132.
tăia, v., a — la vie, 7.
tălhar, s., Sărbătoarea tălharilor, 110.
talpă, s., de când e — piciorului scobită, 76.
tămâie, s., 138.
tărăgăi, v., a se — de păr, 92.
țarfoane, s., pl. țarțamuri, 166.
Tatar, s., 34.
Tartar, s., 105.
Tecle, s., pl. 56; Tectele berbecilor, 56.
țese, v., a —, cămil nu se —, 149.
tigră, s., bună de brâncă, 5.
tifos, s., 156.
tingău, s., 63.
Tisavia, s., 101.
toamnă, s., când începe, 44; semn

de — lungă, 44; mdsii de —, 74;
dulcele toamnei, 119.
toarce, v., a —, când nu se —, 60,
115, 136, 146. 47, 200: lupi ce
se torc, 115.
tocă, v., a —, a tocână, 39.
țoiu, s., crede că dela puțou, 64.
tomnai, adv., tocmăi, 86.
tort, s., — ce vorbește, 8; 181.
trâsnet, s., cum se apără de —,
54; când e rău de —, 74.
Treime, s., Sf. —, 193.
Tresfetitele, s., pl. 56. Treisfeti-
tele, 111.
Trierășii, s., pl. 56.
Trif, s., Maica Domnului, și —, 6.
troaca, s., „n'are sare n —”, 87.
tuli, v., a —, a plecă, porni, 35.
tun, s., tunc, 75.
tunel, s., cum se apără de —, 54.
turbare, s., — la căni, 35.
Turc, s., „ca —”, 85; 174.
turtă, s., — lui Andrei, 140; tur-
tele Barburii, 141.
turturică, s., 6.
tuși, v., a — pe cineva, 7.

U

Ucigă-l toaca, s., 58.
Udeia, s., ludeia, 34.
ulcică, s., dată ca moși, 49: „ca
ulcelele”, multe și mici (despre
fete), 166.
uliu, s., primejdie de — 55.
umbră, s., 131.
umflătură, s., leac pentru —, 5.
unde, adv., lîndcă, 26.
Undrea, s., 148.
unghie, s., ce se face din — mor-
tului, 66.
unt, s., ca moși, 62.
undelemn, când se desleagă pen-
tru —, 4.
untură, s., —, ca moși, 62, 204.
urcosu, s., fem. *urcoasă*, 137.
urdă, s., minunea cu —, 185.

ursită, s., 143.
ursitoare, s., cele trei ursitori ce
ursesc noii născuți, 70.
ursitor, s., 120.
ușă, s., când se unge cu usturoiu,
136.
usturoiu, s., de sămulastră, când
se culege, 5 când nu se mănâncă,
49, 71; când se unge cu —, 122,
127 și urm., 138; paza lui, 139
—140.

V

Vacă, s., 81.
Văflim, Villain, Betleem ? 13.
vâjghăre, s., 123.
Vahadim, s., 106.
vânghelie, s., 167.
vânt, s., cine arînduește vântu-
rile, 43; — turbat, 180.
vară, s., când se încheie vara, 36.
varșat, s., 156.
varșă, s., 38; când nu se impru-
mută — acra, 115.
Vârvara, s., 153.
Vasile, s., Sf. —, 111, 144, 157,
175.
vatră, s., petec de pământ cu flori,
147.
vârba, s., a., 29.
Vavila, s., 45.
vâzdoagă, s., de leac, 53, 54.
vedî, v., a se —, 122.
vesevenghe, adj. fem., 101.
vgheră, v. a —, 36.
viclui, v. a —, 12.
vierne, s., aghiasmă împotriva
viermilor, 2; — din gogoasă de
stejar, 44.
vin, s., când nu se bea — roș, 6);
de când e vinul, 13, 16; 140.
Vinerêtele, s., pl. 61.
Vineri, s. Cele 12 Vineri mari,
48, 147; — mare, 58, 148: Sf. —, 60.
Vinicer, s., 73.
Vinimeriu, s., 41.
Vinifel, s., 44.

via, s., primejdie pentru, 58, 135 ;
când vorbește, 122 : 196, 200
vrabie, s., 43, 44, 119.
vraciu, s., 82.
Vovedenie, s., 121
voinic înflorit, s., personaj de po-
veste, 107.
Vovedenie, s., 121.

Z

Zahar, s., 150.

Zămislire,* s., 56.

zăpadă, s., cine o dă întâiu, 58.

zărâi, v. a — , 15.

zi, s. Ziua Macaveilor, 1 ; Ziua
Macaveilor, 1 ; Ziua Crucii de
vară, 1 ; Ziua Crucii, 1, 38, 84 și
urm. ; cum sunt zilele omului,
85 ; ziua lupului, 135 ; zilele hu-
batului, 149 ; creșterea zilei, 147.
Ziha, s., 101.

CUPRINSUL

	Pag.		Pag.
<i>Ziua Macaveilor</i>	1	II. Arhanghelul Mihail	75
<i>Pohrejenile</i>	3	III. Arhanghelul Gavril	102
<i>Sântă-Mariile</i>		<i>Sarbatourea tâlharilor</i>	110
I. Maica Domnului	6	<i>Sf. Ion Milostivul</i>	111
II. Postul Sântă-Măriei	32	<i>Filipii</i>	
III. Sântă-Măria-mare	33	I. Filipii	113
IV. Sântă-Măria-mică	36	II. Postul Crăciunului	119
V. Stoborul Sântă-Măriei- mici	37	<i>Ovideniile</i>	
<i>Sfântul Ioan de toamnă</i>	38	I. Filipul cel schiop	121
<i>Simion Stâlpuicul</i>	41	II. Ovideniile	123
<i>Varila</i>	45	III. Lămina de veci	123
<i>Giuda lui Arhanghel</i>	46	<i>Sf. Ecaterina</i>	124
<i>Ziua Crucii</i>		<i>Andrieu-de-jarnă</i>	
I. Postul Crucii	48	I. Sf. Andreia	125
II. Ziua Crucii	50	II. Noaptea strigoilor	126
III. Inchiderea pământului	50	III. Zona lupului	135
IV. Buruieni și poame de leac	53	IV. Verși și farmece	137
V. Cârstovul	55	V. Umplutul covășei	145
<i>Sf. Macoveiu</i>	56	VI. Datine și credințe mă- rinite	146
<i>Măcinicu Foca</i>	56	<i>Sf. Anania</i>	148
<i>Zămislirea</i>	57	<i>Zilele păratului</i>	
<i>Tecele</i>	57	I. Îmbărburatul	149
<i>Adormirea</i>	57	II. Sărbătorrea grăului	152
<i>Haritonul</i>	58	III. Vârvara	153
<i>Procoavă</i>	58	V. Sava	156
<i>Vinerilele</i>		<i>Sf. Neculaiu</i>	
I. Vinerea mare	59	I. Sf. Neculaiu	157
II. Vinerilele	61	II. Mușiri	176
<i>Lucinul</i>	62	III. Praznicul morților nă- praznici	177
<i>Sâmedru</i>		IV. Simicoară	178
I. Moșii de Sâmedru	62	<i>Sf. Filostea</i>	179
II. Focul lui Sâmedru	63	<i>Ana Zacetenia</i>	181
III. Sfântul Dumitru	65	<i>Spridon, făcătorul de minuni</i>	182
IV. Sâmedru	71	<i>Sf. Modest</i>	196
V. Sf. Dumitru cel nou	72	<i>Ignatul</i>	
<i>Cuviosul Pavel</i>	73	I. Ignatul	197
<i>Hranghelul</i>		II. Tăiatul porcilor	202
I. Hranghelul	74	<i>Indice și glosar</i>	205